

ปัจจัยที่ส่งผลต่อความเข้มแข็งของกลุ่มอาชีพในจังหวัดหนองคาย

นางสาวศศิธร สิงห์บัว

มหาวิทยาลัยราชภัฏมหาสารคาม

RAJABHAT MAHASARAKHAM UNIVERSITY 13153b

สำนักวิทยบริการฯ มหาวิทยาลัยราชภัฏมหาสารคาม	266559
เลขทะเบียน	266559
เลขเรียกหนังสือ	331.7 ค183๒

2566

วิทยานิพนธ์นี้เป็นส่วนหนึ่งของการศึกษาตามหลักสูตร
ปริญญารัฐประศาสนศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชารัฐประศาสนศาสตร์
มหาวิทยาลัยราชภัฏมหาสารคาม
พ.ศ. 2566

สงวนลิขสิทธิ์ของมหาวิทยาลัยราชภัฏมหาสารคาม

ใบอนุมัติวิทยานิพนธ์
มหาวิทยาลัยราชภัฏมหาสารคาม

คณะกรรมการสอบได้พิจารณาวิทยานิพนธ์ของ นางสาวศศิธร สิงห์บัว แล้ว
เห็นสมควรรับเป็นส่วนหนึ่งของการศึกษาตามหลักสูตรปริญญารัฐประศาสนศาสตรมหาบัณฑิต
สาขาวิชารัฐประศาสนศาสตร์ ของมหาวิทยาลัยราชภัฏมหาสารคาม

คณะกรรมการสอบวิทยานิพนธ์

ประธานกรรมการ

(รองศาสตราจารย์ ดร.สุเทพ เมย์ไธสง)

กรรมการ

กรรมการ

(ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.เสาวลักษณ์ โกศลกิตติอัมพร)

(อาจารย์ ดร.สัญญา เคนาภูมิ)

กรรมการ

กรรมการ

(รองศาสตราจารย์ ดร.ยุภาพร ยุภาค)

(ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.ภักดี โพธิ์สิงห์)

มหาวิทยาลัยอนุมัติให้รับวิทยานิพนธ์ฉบับนี้เป็นส่วนหนึ่งของการศึกษาตามหลักสูตร
ปริญญารัฐประศาสนศาสตรมหาบัณฑิต ของมหาวิทยาลัยราชภัฏมหาสารคาม

(ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.ชาคร คัยนันท์)

คณบดีคณะรัฐศาสตร์และรัฐประศาสนศาสตร์

(ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.ไพศาล วรรณคำ)

คณบดีบัณฑิตวิทยาลัย

วันที่.....เดือน.....ปี.....
- 8 ก.พ. ๒๕๖๕

ชื่อเรื่อง : ปัจจัยที่ส่งผลต่อความเข้มแข็งของกลุ่มอาชีพในจังหวัดหนองคาย
ผู้วิจัย : นางสาวศศิธร สิงห์บัว
ปริญญา : รัฐประศาสนศาสตรมหาบัณฑิต (รัฐประศาสนศาสตร์)
มหาวิทยาลัยราชภัฏมหาสารคาม
อาจารย์ที่ปรึกษา : รองศาสตราจารย์ ดร.ยุภาพร ยุภาศ
ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.ภักดี โพธิ์สิงห์
ปีที่สำเร็จการศึกษา : 2566

บทคัดย่อ

การวิจัยในครั้งนี้มีวัตถุประสงค์ (1) เพื่อศึกษาระดับความคิดเห็นเกี่ยวกับปัจจัยที่ส่งผลต่อความเข้มแข็งของกลุ่มอาชีพในจังหวัดหนองคาย (2) เพื่อศึกษาปัจจัยที่ส่งผลต่อความเข้มแข็งของกลุ่มอาชีพในจังหวัดหนองคาย และ (3) เพื่อศึกษาข้อเสนอแนะเกี่ยวกับปัจจัยที่ส่งผลต่อความเข้มแข็งของกลุ่มอาชีพในจังหวัดหนองคาย กลุ่มตัวอย่าง จำนวน 261 คน โดยการใช้สูตรของ ทาโร ยามาเน่ เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัยครั้งนี้ ได้แก่ แบบสอบถาม สถิติที่ใช้ในการวิเคราะห์ข้อมูล ได้แก่ ค่าร้อยละ ค่าเฉลี่ย ความถี่ ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน และการวิเคราะห์พหุคูณถดถอยเชิงเส้น

ผลการวิจัย พบว่า (1) ระดับความเข้มแข็งของกลุ่มอาชีพในจังหวัดหนองคาย โดยรวมอยู่ในระดับมาก (2) ปัจจัยที่ส่งผลต่อความเข้มแข็งของกลุ่มอาชีพในจังหวัดหนองคาย ได้แก่ ปัจจัยด้านการสนับสนุนจากภาครัฐ ปัจจัยด้านเครือข่ายองค์กรชุมชน ปัจจัยด้านการประชาสัมพันธ์ ปัจจัยด้านผู้นำชุมชน โดยสามารถร่วมกันทำนาย ได้ร้อยละ 33 อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 และ (3) ข้อเสนอแนะเกี่ยวกับปัจจัยที่ส่งผลต่อความเข้มแข็งของกลุ่มอาชีพในจังหวัดหนองคาย ประชาชนควรเข้าเป็นสมาชิกกลุ่ม รู้จักใช้เวลาว่างในการหารายได้ คณะกรรมการชุมชนควรมีความสามัคคี เสียสละ และในการพัฒนา กลุ่มอาชีพร่วมกัน องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นควรจัดหางบประมาณในการส่งเสริมการพัฒนาผลิตภัณฑ์ ให้มีความแปลกใหม่ สร้างสรรค์ และสามารถตอบโจทย์แก่ลูกค้าหลากหลายกลุ่มได้ส่งเสริมให้คณะกรรมการหมู่บ้านไปศึกษาดูงานกลุ่มที่ประสบความสำเร็จ มีการประชาสัมพันธ์ผลิตภัณฑ์ของกลุ่มอาชีพ และมีการจำหน่ายผ่านระบบออนไลน์

คำสำคัญ: ปัจจัยที่ส่งผลต่อ, ความเข้มแข็ง, กลุ่มอาชีพ

Title : Factors Affecting the Strength of Occupational Groups in Nong Khai Province
Author : Miss Sasithorn Singbua
Degree : Master of Public Administration (Public Administration)
Rajabhat Maha SaraKham University
Advisor : Associate Professor Dr.Yupaporn Yupas
Assistant Professor Dr.Phakdee Phosing
Year : 2023

ABSTRACT

The objectives of this research were (1) to study the level of opinion about the factors affecting the strength of occupational groups in Nong Khai Province, (2) to study the factors affecting the strength of occupational groups in Nong Khai Province, and (3) to study the Study recommendations on factors affecting the strength of occupational groups in Nong Khai Province. The sample consisted of 261 people using Taro Yamane's formula. The instruments used in this research were questionnaires. The statistics used for data analysis were percentage, mean, frequency, standard deviation. and linear regression multiple analysis

The results of the research showed that (1) the strength of occupational groups in Nong Khai Province, (2) Factors affecting the strength of occupational groups in Nong Khai Province are factors of government support. Factors related to network of community organizations PR factor Community Leadership Factors They were able to predict 33% together with a statistical significance of .05, and 3) Recommendations on factors affecting the strength of occupational groups in Nong Khai Province. People should join the group. Know how to use your free time to earn money. Community committees should have unity, sacrifice, and collective professional development. Local governments should provide budgets to promote product development to be innovative, creative and able to meet diverse customer needs. Encourage village committees to go on a successful group study tour. The products of the professional group are publicized. and are sold online.

Keywords: Factors Affecting, Strength, Occupation

Major Advisor

กิตติกรรมประกาศ

วิทยานิพนธ์ฉบับนี้ สำเร็จลุล่วงลงได้ด้วยความอนุเคราะห์จาก รองศาสตราจารย์ ดร.ยุภาพร ยุภาศ อาจารย์ที่ปรึกษาวิทยานิพนธ์หลัก ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.ภักดี โพธิ์สิงห์ อาจารย์ที่ปรึกษาวิทยานิพนธ์ร่วม รองศาสตราจารย์ ดร.สุเทพ เมย์ไธสง ประธานสอบวิทยานิพนธ์ ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.เสาวลักษณ์ โกศลกิตติอัมพร กรรมการสอบวิทยานิพนธ์ และอาจารย์ ดร.สัญญา เคณาภูมิ กรรมการสอบวิทยานิพนธ์ ที่ได้กรุณาให้คำแนะนำ ข้อคิดเห็น ผู้วิจัย ขอกราบขอบพระคุณเป็นอย่างสูง มา ณ โอกาสนี้

ผู้วิจัย ขอขอบพระคุณ พัฒนาชุมชนจังหวัดหนองคาย ที่ให้ความอนุเคราะห์ในการเก็บข้อมูล และคณะกรรมการกลุ่มอาชีพในจังหวัดหนองคาย ที่ให้ความร่วมมือเป็นอย่างดีในการตอบแบบสอบถาม การวิจัยในครั้งนี้

คุณค่าและประโยชน์จากวิทยานิพนธ์เล่มนี้ ผู้วิจัยขอมอบเป็นเครื่องบูชาพระคุณบิดา-มารดา และขอขอบคุณ พ่อ แม่ ที่คอยสนับสนุน อำนวยความสะดวก และให้กำลังใจข้าพเจ้าตลอดมาจนทำให้ การศึกษาครั้งนี้ สำเร็จลุล่วงไปด้วยดี

นางสาวศศิธร สิงห์บัว

มหาวิทยาลัยราชภัฏมหาสารคาม
RAJABHAT MAHASARAKHAM UNIVERSITY

สารบัญ

หัวเรื่อง	หน้า
บทคัดย่อ	ก
ABSTRACT	ข
กิตติกรรมประกาศ	ค
สารบัญ	ง
สารบัญตาราง	ฉ
สารบัญภาพ	ช
บทที่ 1 บทนำ	1
1.1 ที่มาและความสำคัญของปัญหา	1
1.2 วัตถุประสงค์การวิจัย	3
1.3 สมมติฐานการวิจัย	3
1.4 ขอบเขตการวิจัย	3
1.5 นิยามศัพท์เฉพาะ	4
1.6 ประโยชน์ที่คาดว่าจะได้รับ	6
บทที่ 2 การทบทวนวรรณกรรม	7
2.1 แนวคิดเกี่ยวกับความเข้มแข็งของชุมชน	7
2.2 แนวคิดเกี่ยวกับการพัฒนา	36
2.3 ปัจจัยที่ส่งผลต่อความเข้มแข็งของกลุ่มอาชีพ	40
2.4 บริบททั่วไป	61
2.5 งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง	65
2.6 กรอบแนวคิดการวิจัย	71
บทที่ 3 วิธีดำเนินการวิจัย	72
3.1 ประชากรและกลุ่มตัวอย่าง	72
3.2 เครื่องมือที่ใช้ในงานวิจัย	73
3.3 การเก็บรวบรวมข้อมูล	75
3.4 การวิเคราะห์ข้อมูล	75
3.5 สถิติที่ใช้ในการวิจัย	76
บทที่ 4 ผลการวิจัย	77
4.1 สัญลักษณ์ที่ใช้ในการนำเสนอผลการวิจัย	77
4.2 ลำดับการนำเสนอผลการวิจัย	78
4.3 ผลการวิจัย	78

หัวข้อเรื่อง	หน้า
บทที่ 5 สรุป อภิปรายผล และข้อเสนอแนะ	107
5.1 สรุป	107
5.2 อภิปรายผล	111
5.3 ข้อเสนอแนะ	115
บรรณานุกรม	117
ภาคผนวก	124
ภาคผนวก ก แบบสอบถามเพื่อการวิจัย	125
ภาคผนวก ข ค่าความสอดคล้อง (IOC) ของแบบสอบถามเพื่อการวิจัย	131
ภาคผนวก ค ค่าอำนาจจำแนกของแบบสอบถามเพื่อการวิจัย	134
การเผยแพร่ผลงานวิจัย	137
ประวัติผู้วิจัย	138

มหาวิทยาลัยราชภัฏมหาสารคาม
RAJABHAT MAHASARAKHAM UNIVERSITY

บทที่ 1

บทนำ

1.1 ที่มาและความสำคัญของปัญหา

การพัฒนาประเทศตามแนวทางการพัฒนากระแสหลักที่มุ่งให้ประเทศปรับเปลี่ยนเป็นระบบอุตสาหกรรม โดยเน้นการเจริญเติบโตทางเศรษฐกิจในภาพรวมนั้น ละเลยการให้ความสำคัญกับชุมชนชนบท ซึ่งชุมชนจำนวนมากต้องเผชิญกับปัญหานานัปการ แต่ยังมีชุมชนจำนวนหนึ่งสามารถปรับตัวและกำหนดทางเลือกในการพัฒนาของตนเอง แทนการปล่อยตัวเองไปตามแนวทางการพัฒนาที่กำหนดจากภายนอกชุมชน ชุมชนเหล่านี้ได้สร้างเงื่อนไขและกระบวนการบางอย่างเพื่อตอบสนองสถานการณ์ทางเศรษฐกิจ สังคม การเมือง และวัฒนธรรมที่รุกรานเข้ามาจากภายนอกชุมชน ชุมชนหลายแห่งได้กลายเป็นชุมชนที่มีความเข้มแข็ง ประเด็นที่สำคัญ คือ ชุมชนที่เข้มแข็งนั้นมีอะไรเป็นตัวชี้วัด และอะไรเป็นปัจจัยที่ทำให้ชุมชนเหล่านั้นเข้มแข็งขึ้นมาได้ท่ามกลางวิกฤตและการเปลี่ยนแปลงต่าง ๆ จากภายนอก (นภาพรณ์ หะวานนท์ และคณะ, 2550) ตามแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ฉบับที่ 10 (พ.ศ. 2550-2554) ได้กำหนดยุทธศาสตร์การพัฒนาประเทศไทยภายใต้บริบทการเปลี่ยนแปลงในกระแสโลกาภิวัตน์ที่เปลี่ยนแปลงเร็วและสลับซับซ้อนมากขึ้นโดยมุ่งพัฒนาสู่สังคมอยู่เย็นเป็นสุขร่วมกัน และกำหนดยุทธศาสตร์การพัฒนาคุณภาพของคนและสังคมไทยสู่สังคมแห่งภูมิปัญญาและการเรียนรู้ โดยเน้นเรื่องของการพัฒนาคุณธรรมควบคู่กับการพัฒนาการเรียนรู้ของคนทุกกลุ่มทุกวัย พัฒนาสมรรถนะทักษะของกำลังแรงงานให้สอดคล้องกับความต้องการพร้อมก้าวสู่โลกของการทำงานและการแข่งขันอย่างมีคุณภาพสร้างพัฒนากำลังคนที่เป็นเลิศโดยเฉพาะในการสร้างสรรค์นวัตกรรมและองค์ความรู้ ส่งเสริมให้คนไทยเกิดการเรียนรู้อย่างต่อเนื่องตลอดชีวิต จัดการองค์ความรู้ทั้งภูมิปัญญาท้องถิ่นและองค์ความรู้สมัยใหม่ตั้งแต่ระดับชุมชนถึงระดับประเทศและนอกจากนี้ยังเน้นการสร้าง ความเข้มแข็งของชุมชนและสังคมให้เป็นรากฐานที่มั่นคงของประเทศ โดยส่งเสริมการรวมตัว ร่วมคิด ร่วมทำในรูปแบบที่หลากหลาย มีกระบวนการจัดการองค์ความรู้และระบบการเรียนรู้ของชุมชนอย่างเป็นขั้นตอน มีเครือข่ายการเรียนรู้ทั้งภายในและภายนอกชุมชน มีกระบวนการพัฒนาต่อยอดความรู้ของชุมชนในการนำไปสู่การพึ่งตนเอง การสร้างภูมิคุ้มกันให้ชุมชนพร้อมเผชิญการเปลี่ยนแปลง ส่งเสริมการสร้าง ความมั่นคงของเศรษฐกิจชุมชน กลุ่มอาชีพสนับสนุนการนำภูมิปัญญาและวัฒนธรรมท้องถิ่นมาสร้างสรรค์ให้เกิดมูลค่าเพิ่มของสินค้า ร่วมมือกับภาคเอกชนเครือข่ายองค์กรชุมชน องค์กรการปกครองส่วนท้องถิ่น ในการสร้างการบ่มเพาะระบบวิสาหกิจชุมชน ควบคู่กับการพัฒนาความรู้ทางด้านการจัดการ การตลาด และทักษะในการประกอบอาชีพรวมทั้งอนุรักษ์ ฟื้นฟู และสร้างกลไกในการปกป้องคุ้มครองทรัพยากร ธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมภายในท้องถิ่น ดังนั้นแนวคิดชุมชนเข้มแข็งเป็นทางออกสำคัญในการพัฒนา ประเทศอย่างยั่งยืนแต่ในขณะเดียวกันแต่ละชุมชนมีวิถีชีวิต มีสภาพแวดล้อม มีความต้องการที่แตกต่างกันไป คนในชุมชนจะต้องกำหนด และระดมสมอง รวบรวมความคิดด้วยตนเองในมิติต่าง ๆ เช่น มิติทางด้าน เศรษฐกิจมิติทางด้านทรัพยากรธรรมชาติ มิติทางด้านสังคม และมิติทางด้านวัฒนธรรม ซึ่งแต่ละชุมชน

อาจจะดำเนินงานในมิติที่แตกต่างกัน ในขณะที่เครื่องมือรัฐเป็น “ตัวช่วย” ท้องถิ่นมีขีดความสามารถในการจัดเก็บรายได้และมีอิสระในการพึ่งตนเองมากขึ้น และภาคประชาชนมีความเข้มแข็งรู้สิทธิ หน้าที่ และมีส่วนร่วมมากขึ้นในการตัดสินใจและรับผิดชอบในการบริหารจัดการประเทศ มาตราวัดความเข้มแข็งของชุมชนประการหนึ่งคือ การที่ชุมชนสามารถบริหารจัดการและแก้ไขปัญหาด้วยกันในชุมชนของตนได้ โดยชุมชนต้องมีเวทีหรือพื้นที่ที่จะนำปัญหามาเสวนาแลกเปลี่ยนเรียนรู้กันทำให้คนในชุมชนเกิดการเรียนรู้ หรือได้รับความรู้เฉพาะในบริบทใดบริบทหนึ่ง ซึ่งจะนำไปสู่การเปลี่ยนแปลงและการพัฒนาและเป็นการจัดการภายในสู่ภายนอกชุมชนและการปฏิบัติเช่นนั้นนับว่าเป็นกระบวนการในการจัดการความรู้ของชุมชนนั่นเอง (วิจารณ์ พานิช, 2549, น. 26-36)

ยุทธศาสตร์ชาติ 20 ปี (พ.ศ. 2560-2579) มีกรอบแนวคิดด้านการสร้างความสามารถในการแข่งขันที่มุ่งเน้นการพัฒนาภาคการผลิตและบริการให้สามารถแข่งขันได้เกิดความยั่งยืน ประชาชนมีคุณภาพชีวิต และมีรายได้ที่ดีขึ้น รวมทั้งแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ฉบับที่ 12 (พ.ศ. 2560-2564) ยุทธศาสตร์ที่ 3 การสร้างความเข้มแข็งทางเศรษฐกิจและแข่งขันได้อย่างยั่งยืนมีแนวทางเสริมสร้างขีดความสามารถการแข่งขันในเชิงธุรกิจของภาคบริการและพันธกิจกระทรวงมหาดไทย เสริมสร้างความเข้มแข็งของชุมชนและเศรษฐกิจฐานราก โดยการมีส่วนร่วมของทุกภาคส่วนภายใต้หลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง ตลอดจนภารกิจอำนาจหน้าที่ของกรมการพัฒนาชุมชนในการส่งเสริมกระบวนการเรียนรู้และการมีส่วนร่วมของประชาชน ส่งเสริมและพัฒนาเศรษฐกิจชุมชนฐานรากให้มีความมั่นคงและมีเสถียรภาพ รวมทั้งเสริมสร้างความสามารถและความเข้มแข็งของชุมชน (สำนักงานคณะกรรมการพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ, 2560)

จังหวัดหนองคาย ตั้งอยู่ทางภาคตะวันออกเฉียงเหนือของประเทศไทยอยู่ในกลุ่มจังหวัดภาคตะวันออกเฉียงเหนือตอนบน 1 ระยะทางห่างจาก กรุงเทพมหานคร ประมาณ 615 กิโลเมตร มีพื้นที่ประมาณ 3,026.53 ตารางกิโลเมตร หรือประมาณ 1.9 ล้านไร่ คิดเป็นพื้นที่ร้อยละ 0.59 ของพื้นที่ทั้งประเทศ พื้นที่มีลักษณะพิเศษทอดยาวขนานตามลำน้ำโขงติดเขตชายแดนกับสาธารณรัฐประชาธิปไตยประชาชนลาว เป็นระยะทาง 210.6 กิโลเมตร ลักษณะของพื้นที่ส่วนใหญ่เป็นพื้นที่ค่อนข้างราบ เป็นคลื่นลอนลาดและเป็นภูเขาที่มีความสูงชันจากระดับน้ำทะเลตั้งแต่ 200 เมตร เป็นบริเวณเทือกเขาต่าง ๆ ทางทิศตะวันตก จังหวัดหนองคาย มีลักษณะพิเศษ คือ สภาพพื้นที่ของจังหวัดจะทอดยาวขนานไปตามลำน้ำโขงติดต่อกับสาธารณรัฐประชาธิปไตยประชาชนลาวตลอดแนว ทิศเหนือ ติดต่อกับแม่น้ำโขงอันเป็นเส้นกั้นพรมแดนระหว่างประเทศไทยกับประเทศสาธารณรัฐประชาธิปไตยประชาชนลาว ทิศตะวันออก ติดต่อกับอำเภอบ้านดุง อำเภอเพ็ญ อำเภอสร้างคอม และอำเภอบ้านผือ จังหวัดอุดรธานีทิศใต้ ติดต่อกับอำเภอโซ่พิสัย และอำเภอปากคาด จังหวัดบึงกาฬ ทิศตะวันตก ติดต่อกับอำเภอปากชม จังหวัดเลย

ผลิตภัณฑ์มวลรวมจังหวัดหนองคาย ปี พ.ศ. 2564 แบบ Top Down (สำนักงานคณะกรรมการพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ, 2564) 1) ผลิตภัณฑ์มวลรวมจังหวัดหนองคาย ปี พ.ศ. 2564 มีมูลค่า 34,621 ล้านบาท (ราคาประจำปี) 2) รายได้/หัวของประชากรเท่ากับ 76,669 บาท/คน/ปี 3) โครงสร้างทางเศรษฐกิจขึ้นอยู่กับ 5 สาขาการผลิตที่สำคัญ ได้แก่ การเกษตร อุตสาหกรรม ขยายปลีกขายส่ง การศึกษา และอื่น ๆ อัตราการเติบโตทางเศรษฐกิจลดลง เมื่อวิเคราะห์โครงสร้างเศรษฐกิจ พบว่า ภาคอุตสาหกรรมและภาคบริการของจังหวัดเป็นโครงสร้างหลัก ก่อให้เกิดการเติบโตทางเศรษฐกิจ ในขณะที่กลุ่มจังหวัดมีภาคเกษตรกรรม และบริการเป็นตัวนำเศรษฐกิจ สะท้อนว่าสินค้าเกษตรของกลุ่มจังหวัดบางส่วนไม่สามารถนำไปแปรรูปเป็นสินค้าอุตสาหกรรมหรือสินค้าด้านบริการในพื้นที่ของจังหวัด แต่นำสินค้าเกษตรกรรมแปรรูป

ในพื้นที่อื่น ๆ โดยภาคอุตสาหกรรมในพื้นที่กลุ่มจังหวัดเป็นโรงงานขนาดกลางและขนาดย่อม (SMEs) โดยส่วนใหญ่เป็นโรงงานอุตสาหกรรมแปรรูปสินค้าเกษตร จากการสนับสนุนของสำนักงานพัฒนาชุมชนจังหวัด และองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นในพื้นที่ได้อนุมัติจัดสรรเงินอุดหนุนให้แก่กลุ่มอาชีพต่าง ๆ ที่ดำเนินกิจกรรมและสนับสนุนบุคลากร ตลอดจนองค์ความรู้ต่าง ๆ แต่จากการประเมินการปฏิบัติงานกลุ่มอาชีพของจังหวัดหนองคาย ในรอบ 3 ปี ย้อนหลังพบว่ากลุ่มอาชีพยังไม่ประสบผลสำเร็จเท่าที่ควร พบสภาพปัญหาต่าง ๆ เช่น ขาดความช่วยเหลือจากสมาชิกกลุ่ม เงินกลุ่มขาดบัญชี บางกลุ่มมีการรวมกลุ่มแบบระยะสั้น ๆ ในช่วงที่ได้รับเงินอุดหนุนงบประมาณและเมื่อนานไปก็เริ่มขาดการสอดส่องดูแลและเมื่อได้รับการสนับสนุนงบประมาณจากหน่วยงานต่าง ๆ แล้ว ในครั้งต่อไปก็จะมีการรวมกลุ่มกันขึ้นอีกเป็นต้น ปัญหาดังกล่าวหากไม่ได้รับการแก้ไขจะส่งผลเสียต่อการพัฒนาเศรษฐกิจของชุมชนเป็นอย่างมาก เพราะเมื่อว่างเว้นจากฤดูทำนาแล้วเกษตรกรจะไม่มีรายได้เสริมเลย ดังนั้นผู้วิจัยจึงสนใจศึกษารูปแบบการพัฒนาความเข้มแข็งของกลุ่มอาชีพในจังหวัดหนองคาย จะเป็นอีกวิธีการหนึ่งที่จะทำให้ทราบข้อมูลที่แท้จริงเพื่อนำข้อมูลที่ได้มาพัฒนากลุ่มอาชีพให้มีความเข้มแข็งและมั่นคง ต่อไป

1.2 วัตถุประสงค์การวิจัย

- 1.2.1 เพื่อศึกษาระดับความเข้มแข็งของกลุ่มอาชีพในจังหวัดหนองคาย
- 1.2.2 เพื่อศึกษาปัจจัยที่ส่งผลต่อความเข้มแข็งของกลุ่มอาชีพในจังหวัดหนองคาย
- 1.2.3 เพื่อศึกษาข้อเสนอแนะเกี่ยวกับปัจจัยที่ส่งผลต่อความเข้มแข็งของกลุ่มอาชีพ ในจังหวัดหนองคาย

1.3 สมมติฐานการวิจัย

- 1.3.1 ระดับความเข้มแข็งของกลุ่มอาชีพในจังหวัดหนองคาย อยู่ในระดับปานกลาง
- 1.3.2 ปัจจัยที่ส่งผลต่อความเข้มแข็งของกลุ่มอาชีพในจังหวัดหนองคาย ได้แก่ ปัจจัยด้านการมีส่วนร่วมของคนในชุมชน ปัจจัยด้านขวัญและกำลังใจ ปัจจัยด้านการสนับสนุนจากภาครัฐ ปัจจัยด้านเครือข่ายองค์กรชุมชน ปัจจัยด้านการประชาสัมพันธ์ และปัจจัยด้านผู้นำชุมชน

1.4 ขอบเขตการวิจัย

1.4.1 ขอบเขตด้านพื้นที่

การวิจัยครั้งนี้ ศึกษากลุ่มอาชีพในจังหวัดหนองคาย

1.4.2 ขอบเขตด้านเนื้อหา

- 1.4.2.1 ตัวแปรอิสระ คือ ปัจจัยที่ส่งผลต่อความเข้มแข็งของกลุ่มอาชีพในจังหวัดหนองคาย จำนวน 6 ตัวแปร ได้แก่ ปัจจัยด้านการมีส่วนร่วมของคนในชุมชน ปัจจัยด้านขวัญและกำลังใจ ปัจจัยด้านการสนับสนุนจากภาครัฐ ปัจจัยด้านเครือข่ายองค์กรชุมชน ปัจจัยด้านการประชาสัมพันธ์ และปัจจัยด้านผู้นำชุมชน

1.4.2.2 ตัวแปรตาม คือ ความเข้มแข็งของกลุ่มอาชีพในจังหวัดหนองคาย ได้แก่

- 1) ด้านเศรษฐกิจ
- 2) ด้านสังคม
- 3) ด้านวัฒนธรรม
- 4) ด้านทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม

1.4.3 ขอบเขตด้านประชากร และกลุ่มตัวอย่าง

1.4.3.1 ประชากร คือ คณะกรรมการกลุ่มอาชีพในจังหวัดหนองคาย จากกลุ่มที่ได้รับ การรับรองคุณภาพผลิตภัณฑ์ชุมชนของจังหวัดหนองคาย ใน 212 กลุ่ม จำนวน 3,604 คน (สำนักงาน พัฒนาชุมชนจังหวัดหนองคาย, 2564)

1.4.3.2 กลุ่มตัวอย่าง คือ คณะกรรมการกลุ่มอาชีพในจังหวัดหนองคาย จากกลุ่มที่ได้รับ การรับรองคุณภาพผลิตภัณฑ์ชุมชนของจังหวัดหนองคาย จำนวน 361 คน ได้มาโดยการกำหนดขนาด กลุ่มตัวอย่าง โดยใช้สูตร (Yamane, 1973, p. 727)

1.4.3.3 ผู้ให้ข้อมูลสำคัญ (Key Informants)

การสัมภาษณ์ข้อมูลเชิงคุณภาพผู้ให้ข้อมูลสำคัญ ได้แก่ นักวิชาการ 5 คน ประธานคณะกรรมการ หมู่บ้าน 5 คน และรองประธาน 5 คน รวมทั้งสิ้น 15 คน โดยใช้วิธีเจาะจง ใช้การสัมภาษณ์กึ่งโครงสร้าง มีเนื้อหาครอบคลุมถึงปัจจัยหรือเงื่อนไขอื่น ๆ ที่ทำให้กลุ่มอาชีพในจังหวัดหนองคายมีความเข้มแข็ง

1.4.4 ขอบเขตด้านระยะเวลา

การวิจัยครั้งนี้ อยู่ระหว่างตุลาคม-ธันวาคม 2564

1.5 นิยามศัพท์เฉพาะ

ปัจจัยที่ส่งผลต่อความเข้มแข็งของกลุ่มอาชีพ หมายถึง เงื่อนไขที่ทำให้กลุ่มอาชีพเกิดความเข้มแข็ง ในด้านต่าง ๆ ประกอบด้วย

1. การมีส่วนร่วมของคนในชุมชน หมายถึง การที่ประชาชนร่วมกันกระทำกิจกรรมเป็นกลุ่ม โดยเริ่มตั้งแต่คิดวางแผนร่วมกันกำหนดวัตถุประสงค์ เป้าหมาย และการมีส่วนร่วมดำเนินการตามแผน ร่วมกันรับผิดชอบและประเมินผล ตลอดจนได้รับผลประโยชน์ร่วมกัน

2. ขวัญกำลังใจในการปฏิบัติงาน หมายถึง สภาวะจิตใจ หรือความรู้สึกของบุคคลที่เป็นพฤติกรรม แสดงออกต่อสภาพแวดล้อมหรือปัจจัยต่าง ๆ ที่มีผลต่อการปฏิบัติงานอันเป็นสิ่งบ่งชี้ให้เห็นถึงความตั้งใจ และทำให้เกิดกำลังใจที่จะที่จะร่วมมือร่วมใจกันปฏิบัติงานให้ประสบผลสำเร็จเป็นนามธรรมที่ไม่มีรูปร่าง ไม่สามารถมองเห็นได้แต่เป็นพฤติกรรมของผู้ปฏิบัติงาน ซึ่งแสดงออกมาในรูปของความรู้สึก

3. ภูมิปัญญาท้องถิ่น หมายถึง สิ่งที่บรรพบุรุษในอดีตได้สั่งสม สร้างสรรค์ สืบทอดภูมิปัญญา มาอย่างต่อเนื่อง สืบสานเรื่องราวอันทรงคุณค่ามากมาย มีความสำคัญอย่างยิ่งสามารถที่จะช่วยให้สมาชิก ในชุมชนหมู่บ้าน ดำรงชีวิตอยู่ร่วมกันได้อย่างมีความสุขช่วยสร้างความสมดุลระหว่างคนกับธรรมชาติ แวดล้อมตามยุคสมัยที่เปลี่ยนไป

4. การสนับสนุนจากภาครัฐ หมายถึง แนวทางปฏิบัติที่รัฐบาลวางแผนไว้ล่วงหน้าในอนาคต มีการกำหนดวัตถุประสงค์และดำเนินการตามแผนที่วางไว้อย่างชัดเจนโดยใช้ทรัพยากรอย่างคุ้มค่า เพื่อพัฒนาชุมชนให้เข้มแข็งและส่งผลกระทบต่อคุณภาพชีวิตของประชาชนดีขึ้น

5. เครือข่ายองค์การชุมชน หมายถึง การมีปฏิสัมพันธ์กันระหว่างกลุ่มโดยอาจเริ่มจากการศึกษาเรียนรู้ในระดับกลุ่มไปจนถึงหลายกลุ่ม กระตุ้นให้เกิดความสนใจร่วมกันและการเชื่อมโยงเป็นเครือข่าย ร่วมกันสร้างความเข้มแข็งของเครือข่ายและการเสริมพลังในการประสานงานการติดต่อ สื่อสาร เพื่อผลักดันให้บรรลุเป้าหมายตามที่กำหนดไว้

6. การประชาสัมพันธ์ หมายถึง มีการประชาสัมพันธ์การท่องเที่ยวและประชาสัมพันธ์สินค้าชุมชนในช่องทางออนไลน์ ภาครัฐและเอกชนจัดกิจกรรมส่งเสริมการจำหน่ายสินค้าให้กับชุมชนมีแหล่งข้อมูลกลางในการสืบค้นแหล่งท่องเที่ยวและจำหน่ายสินค้าชุมชน สื่อต่าง ๆ ในท้องถิ่นช่วยประชาสัมพันธ์หาช่องทางในการจำหน่ายสินค้าชุมชน

7. ผู้นำชุมชน หมายถึง ผู้นำที่มีความสามารถในการจูงใจผู้อื่น ๆ เป็นผู้ประสานความคิดของสมาชิกพร้อมที่จะเรียนรู้แลกเปลี่ยนข้อมูลและความคิดเห็นกับผู้อื่น ฝึกตัวเองเข้ากับชุมชนได้อย่างแนบแน่นร่วมทำประโยชน์เพื่อชุมชนสามารถเชื่อมประสานสมาชิกกลุ่มและองค์กรชุมชนได้เป็นอย่างดี

ความเข้มแข็งของกลุ่มอาชีพ หมายถึง กลุ่มที่มีศักยภาพในการผลิตสินค้าที่เป็นเอกลักษณ์ สามารถจำหน่ายให้เกิดรายได้มีการพึ่งพาตนเอง โดยอาศัยทุนที่มีไม่ว่าจะเป็นทุนด้านสังคมหรือทรัพยากรสมาชิกในชุมชนมีความเอื้ออาทร ห่วงใยซึ่งกันและกัน มีส่วนร่วมในกิจกรรมต่าง ๆ ของชุมชนมีการเรียนรู้เพื่อจัดการตนเอง รองรับการเปลี่ยนแปลงจากภายนอกอย่างยั่งยืน ประกอบด้วย

1. ด้านเศรษฐกิจ หมายถึง ศักยภาพของชุมชนในการจัดการระบบเศรษฐกิจที่เอื้อให้สมาชิกในชุมชนสามารถที่จะปรับตัวให้เข้ากับระบบการผลิตเพื่อการค้า คือ มีกลไกในการระดมเงินทุนของชุมชนเพื่อเป็นสินเชื่อให้แก่สมาชิกในชุมชน มีการจัดระบบการผลิตสามารถลดต้นทุนการผลิตในเรื่องการใช้เครื่องมือ หรือเครื่องทุ่นแรงในการผลิต ความสามารถสร้างมูลค่าเพิ่มให้กับสินค้า การเพิ่มแหล่งรายได้ให้มีความหลากหลาย

2. ด้านสังคม หมายถึง ความสามารถของชุมชนในการที่จะจัดระเบียบทางสังคมของชุมชนให้สามารถร่วมกันแก้ไขปัญหาที่เกิดขึ้นในสังคมชุมชนไม่ว่าปัญหานั้น จะเกิดจากสมาชิกภายในชุมชนหรือเกิดจากคนภายนอกชุมชนเป็นสิ่งที่สะท้อนให้เห็นถึงแรงเกาเกี่ยวที่คนในชุมชนมีต่อกันและสะท้อนให้เห็นถึงศักยภาพชุมชนในการสร้างให้สังคมชุมชนดำรงตนได้ (Self-Contained) อย่างมั่นคง มีสันติสุข มีความสามัคคี อันเป็นรากฐานของความเข้มแข็งของชุมชน

3. ด้านวัฒนธรรม หมายถึง ความสามารถของชุมชนในการแก้ปัญหาด้วยสติปัญญา มีการแลกเปลี่ยนความรู้กันอย่างกว้างขวางและต่อเนื่อง มีการสืบสานภูมิปัญญาความรู้ชุมชน มีความเชื่อมั่นในศักยภาพ ภูมิปัญญาและความภูมิใจในชุมชน ชุมชนมีความสามารถในการปรับตัวจนสามารถสร้างความเข้มแข็งขึ้นมาได้ในลักษณะต่าง ๆ กัน

4. ด้านทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม หมายถึง ความสามารถของชุมชนในการจัดระบบดูแลและแบ่งสรรทรัพยากรธรรมชาติให้เกิดประโยชน์และเป็นธรรมแก่สมาชิกในชุมชนทำให้ชุมชน

สามารถสร้างระบบการจัดการทรัพยากรให้เกิดประโยชน์สูงสุดแก่ชุมชนได้เพราะฉะนั้นแล้ว ลักษณะของชุมชนเข้มแข็ง

1.6 ประโยชน์ที่คาดว่าจะได้รับ

1.6.1 ข้อเสนอเทศที่ได้หน่วยงานที่เกี่ยวข้องสามารถนำไปใช้พัฒนาแนวทางในการพัฒนาความเข้มแข็งของกลุ่มอาชีพในจังหวัดหนองคาย ให้มีความเข้มแข็งอย่างยั่งยืน ต่อไป

1.6.2 สามารถนำข้อเสนอเทศไปกำหนดรูปแบบการพัฒนากลุ่มอาชีพอย่างมีส่วนร่วมโดยคำนึงถึงบริบททางด้านพื้นที่ การมีส่วนร่วมของสมาชิกในกลุ่ม การพัฒนาสินค้าให้ตอบสนองต่อลูกค้าเป้าหมาย และการประชาสัมพันธ์ผ่านช่องทางต่าง ๆ

มหาวิทยาลัยราชภัฏมหาสารคาม
RAJABHAT MAHASARAKHAM UNIVERSITY

สารบัญตาราง

ตารางที่		หน้า
2.1	จำนวนประชากรจังหวัดหนองคาย	62
4.1	ผลการวิเคราะห์ข้อมูลทั่วไปของผู้ตอบแบบสอบถาม	78
4.2	ค่าเฉลี่ย ค่าเบี่ยงเบนมาตรฐาน และระดับความคิดเห็นเกี่ยวกับปัจจัยที่ส่งผลกระทบต่อ ความเข้มแข็งของกลุ่มอาชีพในจังหวัดหนองคาย โดยรวมและจำแนกเป็นรายด้าน	81
4.3	ค่าเฉลี่ย ค่าเบี่ยงเบนมาตรฐาน และระดับความคิดเห็นเกี่ยวกับปัจจัยที่ส่งผลกระทบต่อ ความเข้มแข็งของกลุ่มอาชีพในจังหวัดหนองคาย ปัจจัยด้านการมีส่วนร่วมของคนในชุมชน จำแนกเป็นรายข้อ	82
4.4	ค่าเฉลี่ย ค่าเบี่ยงเบนมาตรฐาน และระดับความคิดเห็นเกี่ยวกับปัจจัยที่ส่งผลกระทบต่อ ความเข้มแข็งของกลุ่มอาชีพในจังหวัดหนองคาย ปัจจัยด้านขวัญและกำลังใจ จำแนกเป็นรายข้อ	83
4.5	ค่าเฉลี่ย ค่าเบี่ยงเบนมาตรฐาน และระดับความคิดเห็นเกี่ยวกับปัจจัยที่ส่งผลกระทบต่อ ความเข้มแข็งของกลุ่มอาชีพในจังหวัดหนองคาย ปัจจัยด้านการสนับสนุนจากภาครัฐ จำแนกเป็นรายข้อ	84
4.6	ค่าเฉลี่ย ค่าเบี่ยงเบนมาตรฐาน และระดับความคิดเห็นเกี่ยวกับปัจจัยที่ส่งผลกระทบต่อ ความเข้มแข็งของกลุ่มอาชีพในจังหวัดหนองคาย ปัจจัยด้านเครือข่ายองค์กรชุมชน จำแนกเป็นรายข้อ	85
4.7	ค่าเฉลี่ย ค่าเบี่ยงเบนมาตรฐาน และระดับความคิดเห็นเกี่ยวกับปัจจัยที่ส่งผลกระทบต่อ ความเข้มแข็งของกลุ่มอาชีพในจังหวัดหนองคาย ปัจจัยด้านการประชาสัมพันธ์ จำแนกเป็นรายข้อ	86
4.8	ค่าเฉลี่ย ค่าเบี่ยงเบนมาตรฐาน และระดับความคิดเห็นเกี่ยวกับปัจจัยที่ส่งผลกระทบต่อ ความเข้มแข็งของกลุ่มอาชีพในจังหวัดหนองคาย ปัจจัยด้านผู้นำชุมชน จำแนกเป็นรายข้อ	87
4.9	ค่าเฉลี่ย ค่าเบี่ยงเบนมาตรฐาน และระดับความเข้มแข็งของกลุ่มอาชีพในจังหวัดหนองคาย โดยรวมและจำแนกเป็นรายด้าน	88
4.10	ค่าเฉลี่ย ค่าเบี่ยงเบนมาตรฐาน และระดับความเข้มแข็งของกลุ่มอาชีพในจังหวัดหนองคาย ด้านเศรษฐกิจ จำแนกเป็นรายข้อ	89
4.11	ค่าเฉลี่ย ค่าเบี่ยงเบนมาตรฐาน และระดับความเข้มแข็งของกลุ่มอาชีพในจังหวัดหนองคาย ด้านสังคม จำแนกเป็นรายข้อ	90
4.12	ค่าเฉลี่ย ค่าเบี่ยงเบนมาตรฐาน และระดับความเข้มแข็งของกลุ่มอาชีพในจังหวัดหนองคาย ด้านวัฒนธรรม จำแนกเป็นรายข้อ	91
4.13	ค่าเฉลี่ย ค่าเบี่ยงเบนมาตรฐาน และระดับความเข้มแข็งของกลุ่มอาชีพในจังหวัดหนองคาย ด้านทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม จำแนกเป็นรายข้อ	92

ตารางที่	หน้า
4.14 ค่าสัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์ (r) ระหว่างตัวแปรอิสระ 6 ตัวแปร	94
4.15 ตัวแปรที่จะใช้ในการวิเคราะห์การถดถอยพหุคูณเชิงเส้นตรง	95
4.16 ผลการวิเคราะห์ปัจจัยที่ส่งผลต่อความเข้มแข็งของกลุ่มอาชีพ ในจังหวัดหนองคาย (Y)	96
4.17 ข้อเสนอแนะอื่น ๆ เกี่ยวกับปัจจัยที่ส่งผลต่อความเข้มแข็งของกลุ่มอาชีพ ในจังหวัดหนองคาย	97
ข.1 ค่าความสอดคล้อง (IOC) ของแบบสอบถามเพื่อการวิจัย	132
ค.1 ค่าอำนาจจำแนกของแบบสอบถามเพื่อการวิจัย	135

สารบัญภาพ

ภาพที่		หน้า
2.1	กรอบแนวคิดการวิจัย	71
4.1	ปัจจัยที่ส่งผลต่อความเข้มแข็งของกลุ่มอาชีพในจังหวัดหนองคาย	106

มหาวิทยาลัยราชภัฏมหาสารคาม
RAJABHAT MAHASARAKHAM UNIVERSITY

บทที่ 2

การทบทวนวรรณกรรม

การวิจัยเรื่อง ปัจจัยที่ส่งผลต่อความเข้มแข็งของกลุ่มอาชีพในจังหวัดหนองคาย ผู้วิจัย ได้ทำการทบทวนวรรณกรรมที่เกี่ยวข้อง เพื่อนำมากำหนดเป็นกรอบแนวคิดในการทำวิจัย ไว้ตามลำดับดังต่อไปนี้

1. แนวคิดเกี่ยวกับความเข้มแข็งของชุมชน
2. แนวคิดเกี่ยวกับการพัฒนา
3. ปัจจัยที่ส่งผลต่อความเข้มแข็งของกลุ่มอาชีพ
4. บริบททั่วไป
5. งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง
6. กรอบแนวคิดการวิจัย

2.1 แนวคิดเกี่ยวกับความเข้มแข็งของชุมชน

2.1.1 ความหมายของชุมชน

นักวิชาการไทยหลายท่านได้ให้ความหมายของชุมชน ไว้ดังนี้

ประเวศ วะสี (2540, น. 33) ได้ให้ความหมายของชุมชน หมายถึง ความเป็นชุมชน อาจหมายถึง การที่คนจำนวนหนึ่งเท่าใดก็ได้ มีวัตถุประสงค์ร่วมกัน มีการติดต่อสื่อสารหรือรวมกลุ่มกัน มีความเอื้ออาทรต่อกัน มีการเรียนรู้ร่วมกันในการกระทำ มีการจัดการเพื่อให้เกิดความสำเร็จตามวัตถุประสงค์ร่วมกัน

วิทยา จันทรแดง (2555, น. 9) ให้ความหมายของคำว่าชุมชน คือ การที่กลุ่มคนที่อยู่ร่วมกันอาศัยอยู่ในบริเวณเดียวกัน มีความยึดเหนี่ยวกัน มีการรวมกลุ่ม และมีการกระทำกิจกรรมร่วมกัน มีการแลกเปลี่ยนเรียนรู้และการแก้ปัญหาาร่วมกัน มีวิถีชีวิตที่คล้ายคลึงกัน มีความผูกพันกัน มีกฎและกติกาที่ยอมรับร่วมกัน

Homan (1994, p. 82) กล่าวถึงชุมชน ว่าหมายถึง คนจำนวนหนึ่งที่อาศัยอยู่ในพื้นที่แห่งหนึ่ง มีความเชื่อ ผลประโยชน์ กิจกรรม และมีคุณสมบัติอื่นที่คล้ายคลึงกัน คุณลักษณะเหล่านี้มีลักษณะเด่นเพียงพอที่จะทำให้สมาชิกนั้นตระหนักและเกื้อกูลกัน

สรุปได้ว่า ชุมชน หมายถึง กลุ่มบุคคลที่มาอาศัยอยู่ร่วมกัน มีวัตถุประสงค์และผลประโยชน์ร่วมกัน ภายใต้กฎกติกาเดียวกัน มีความสัมพันธ์กันทั้งในระบบเครือญาติ หมู่บ้านจนถึงระดับเกินหมู่บ้าน มีวัฒนธรรมเดียวกันและมีความเอื้อเฟื้อเผื่อแผ่กัน

2.1.2 ความสำคัญของชุมชน

สนธยา พลศรี (2545, น. 22-24) ได้ชี้ให้เห็นถึงลักษณะที่สำคัญของชุมชน ดังนี้

1. เป็นการรวมกันของกลุ่มคน (Group of People) ในรูปของกลุ่มสังคม (Social Group) กล่าวคือ สมาชิกมีการปฏิบัติต่อกันทางสังคม หรือมีปฏิริยาโต้ตอบต่อกันทางสังคม (Social Interaction) เอื้ออาทรต่อกันและพึ่งพาอาศัยซึ่งกันและกัน
2. สมาชิกของชุมชนมีลักษณะทางประชากรศาสตร์เช่น โครงสร้างของประชากร ประกอบด้วย เพศ อายุ อัตราการเกิด อัตราการตาย การอพยพโยกย้ายถิ่นฐาน เป็นต้น
3. มีอาณาบริเวณ (Area) สำหรับเป็นที่อยู่อาศัย หรือเป็นที่ประกอบกิจกรรมต่าง ๆ ของสมาชิกและกลุ่มสังคม ส่วนขนาดของชุมชนอาจมีทั้งขนาดเล็กและขนาดใหญ่โดยขึ้นอยู่กับจำนวนของสมาชิกในกลุ่มสังคมและขนาดของอาณาบริเวณเป็นสำคัญ เช่น เผ่าชน ครอบครัว ละแวกบ้าน (Neighborhood) หมู่บ้าน ตำบล ไปจนถึงประเทศและโลก
4. มีลักษณะเป็นการจัดระเบียบทางสังคม (Social Organization) เพื่อควบคุมความสัมพันธ์ของสมาชิกในชุมชน เช่น บรรทัดฐานทางสังคม (Social Norms) สถาบันทางสังคม (Social Institution) และวัฒนธรรมที่มีอยู่ในชุมชน
5. สมาชิกมีความสัมพันธ์ทางสังคม (Social Relationship) คือ มีการติดต่อสัมพันธ์กัน มีความสนใจทางสังคมหรือผลประโยชน์ร่วมกัน (Common Interest)
6. สมาชิกมีวัตถุประสงค์และเป้าหมายในการ ดำเนินชีวิตร่วมกัน
7. สมาชิกได้รับผลกระทบที่เกิดขึ้นในชุมชนร่วมกัน
8. สมาชิกมีระบบการติดต่อสื่อสารและการเรียนรู้ร่วมกันเพื่อทำให้มีความรู้ความเข้าใจในสิ่งต่าง ๆ ร่วมกัน และทำให้ลักษณะในข้อ 1-7 ดำรงอยู่ร่วมกันได้ ชุมชนในประเทศไทยมีลักษณะความแตกต่างกันไปตามบริบทสังคมของแต่ละพื้นที่

2.1.3 ประเภทของชุมชน

อนก นาคบุตร (2536, อ้างถึงใน กรมการพัฒนาชุมชน, 2547, น. 127-131) ได้จัดประเภทของชุมชนในไทยไว้ 4 ประเภทตามระดับความรุนแรงของปัญหาและความสามารถของชุมชนและเครือข่ายชุมชนในการร่วมแก้ไขปัญหาดังนี้

1. ชุมชนอ่อนแอและขาดพลัง คือ ชุมชนที่อยู่ในวงจรปัญหาหนี้สิน การผลิต การบริโภค และการถูกครอบงำทางวัฒนธรรม ซึ่งปัญหาเหล่านี้ในวันจะทวีความรุนแรงและซับซ้อนมากยิ่งขึ้น กล่าวคือ หนี้สินที่มีอยู่จะมีการหมุนหนี้โดยกู้เงินจากแหล่งหนึ่งมาใช้หนี้อีกแหล่งหนึ่ง ซึ่งหนี้สินที่เกิดขึ้นเกิดจากความจำเป็นต้องใช้ทุนในการผลิตเมื่อไม่มีทุนของตนเองจึงจำเป็นต้องไปกู้ทั้งจากนอกระบบและในระบบและเมื่อผลตอบแทนจากการผลิตนั้นไม่เพียงพอต่อการชำระหนี้จึงมีการกู้เงินจากแหล่งอื่นมาเพื่อชำระหนี้ที่กู้มาจนกลายเป็นลูกโซ่

ชุมชนที่อยู่ในวงจรลักษณะเช่นนี้ ส่วนใหญ่มีอาชีพการเกษตรที่เปลี่ยนจากเกษตรเพื่อยังชีพเป็นการเกษตรเพื่อการค้าที่มีการผลิตจำนวนมาก แต่ประสบปัญหารายได้จากการผลิตต่ำเนื่องจากความไม่แน่นอนของสภาพอากาศหรือราคาของแหล่งรับซื้อ จึงส่งผลให้ผลตอบแทนจากการผลิตต่ำ การแปรรูปเพื่อเพิ่มมูลค่าผลผลิตโดยการจัดการร่วมกันของคนในชุมชนทำได้ยากเนื่องจากเงินทุนไม่เพียงพอและไม่มีความสามารถในการประกอบการที่จะแข่งขันกับนายทุนได้ทางหนึ่งที่จะทำ

ให้มีรายได้เพิ่มขึ้น คือ การออกไปขายแรงงานนอกชุมชน ส่งผลให้ชุมชนมีลักษณะของการอพยพออกจำนวนมากก่อให้เกิดปัญหาทางด้านสังคมตามมา เช่น อาชกรกรรม สิ่งแวดล้อมเสื่อมโทรม ชุมชนแออัด เป็นต้น

ปัญหานี้สืบเนื่องมาจากจะเกิดจากปัญหาด้านการผลิตแล้ว ส่วนหนึ่งมาจากปัญหาด้านการบริโภค เมื่อการผลิตไม่เพียงพอในการดำรงชีพ จำเป็นจะนำเข้าจากภายนอก นั่นหมายถึงจะต้องใช้จ่ายเงินออกไปจากชุมชน กระแสการบริโภคที่เน้นการซื้อจากภายนอกมากกว่าการผลิตเอง หรือการแลกเปลี่ยนในชุมชนเป็นกระแสวัตถุนิยมซึ่งเกิดจากการถูกรอบงำทางวัฒนธรรม ซึ่งไม่เพียงแต่ด้านการบริโภคเท่านั้น แต่ส่งผลให้คนในชุมชนขาดความเชื่อมั่นในศักยภาพของตนเองและชุมชนที่จะแก้ไขปัญหาของตนเองด้วยการพึ่งพาตนเอง พึ่งพากันเอง ดังนั้นปัญหาของชุมชนในลักษณะนี้จะแก้ไขได้เมื่อได้รับความช่วยเหลือจากภายนอก จึงเป็นชุมชนที่อ่อนแอ

2. ชุมชนพึ่งตนเอง เป็นชุมชนที่เคยผ่านวิกฤตต่าง ๆ มาแล้ว โดยการวิเคราะห์แล้วว่าวิธีการผลิตแบบเดิมจะไม่สามารถหลุดพ้นจากวงจรของหนี้สินได้ จึงเกิดการค้นหาภูมิปัญญา ค้นหาความรู้จากการดำรงชีพของบรรพบุรุษ ค้นหาทรัพยากรและทุนทางสังคมที่มีอยู่ในชุมชน เช่น สมุนไพร ความสัมพันธ์ทางชาติพันธุ์ ความเชื่อทางศาสนา และวัฒนธรรมท้องถิ่นมาเป็นทุนในการเริ่มต้นคิดเพื่อหาทางให้ชีวิตดำรงอยู่ได้อย่างพอเพียงและยั่งยืน เพื่อให้หลุดพ้นจากวิกฤต กล่าวคือ เน้นความสุขทางใจ ความพอเพียงและเดินทางสายกลาง เน้นการพึ่งพาตนเองของชุมชนทั้งในด้านการผลิตและการบริโภค เช่น การใช้ออมในชุมชนแทนการกู้ยืมจากภายนอก การใช้วัตถุดิบในชุมชนเพื่อพัฒนาปัจจัยการผลิต มีการจัดการในลักษณะกลุ่มหรือเครือข่ายกลุ่ม เพื่อช่วยเหลือเกื้อกูลกันระหว่างกิจกรรมต่าง ๆ ที่กลุ่มดำเนินการชุมชนประเภทนี้มักเน้นการใช้ทุนและศักยภาพในชุมชนในการแก้ไขปัญหามากกว่าการแสวงหาความช่วยเหลือจากภายนอก

3. ชุมชนเริ่มฟื้นตัว ชุมชนประเภทนี้เคยประสบปัญหาคล้ายกับชุมชนประเภทที่ 1 แต่ไม่ถึงขั้นหาทางออกไม่ได้ สมาชิกในชุมชนเกิดความตระหนักถึงความจำเป็นในการร่วมมือกันแก้ไขปัญหาของตนเองด้วยตนเอง โดยมีเป้าหมายคือการฟื้นตัวและความเข้มแข็งของเศรษฐกิจชุมชน ด้วยการสร้างจิตสำนึกในการรักท้องถิ่น พยายามใช้ต้นทุนต่าง ๆ ในชุมชนในการแก้ปัญหาไม่ว่าจะเป็นผู้รู้ในชุมชน ภูมิปัญญา หรือเงินออมในชุมชนและใช้ประโยชน์จากโครงการพัฒนาและงบประมาณของรัฐร่วมด้วย จึงเป็นการบูรณาการทรัพยากรจากแหล่งต่าง ๆ ให้เกิดประโยชน์สูงสุด พลังสำคัญในการพัฒนาของชุมชนประเภทนี้ คือ การประสานกันระหว่างความเข้มแข็งของชุมชนกับการสนับสนุนจากภายนอกชุมชน

4. ชุมชนโลกาภิวัตน์ คือ ชุมชนที่ค่อนข้างมีความสามารถและประสบการณ์การพัฒนาเศรษฐกิจตามแนวทางทุนนิยมมานาน ค่อนข้างมีความพร้อมที่จะเข้าสู่ระบบการค้าแบบเสรีด้วยการส่งเสริมจากภาครัฐและเอกชน มีการผลิตสินค้าทั้งในและนอกภาคการเกษตร ซึ่งมีความเป็นเอกลักษณ์และมีความเป็นท้องถิ่นที่สอดคล้องกับรสนิยมและความต้องการของลูกค้าที่ได้มาตรฐานสากล พร้อมรับการผลักดันภูมิปัญญาไทยสู่สากลอย่างเต็มที่แต่ความเสี่ยงของชุมชนประเภทนี้ คือ การนำตัวเองเข้าสู่สนามแข่งขันในด้านธุรกิจทำให้ต้องเร่งพัฒนาตัวเองอย่างมาก ซึ่งหากพัฒนาได้ทันชุมชนก็จะได้รับผลตอบแทนมหาศาล แต่อีกด้านหนึ่งหากพัฒนาไม่ทันอาจจะประสบปัญหาวิกฤตได้มากกว่าชุมชนประเภทที่หนึ่งด้วยซ้ำไป

สนธยา พลศรี (2545, น. 31-34) กล่าวว่า นักสังคมวิทยายังได้แบ่งประเภทของชุมชนตามลักษณะความสัมพันธ์ของคนในชุมชนออกเป็น 2 ลักษณะ คือ ชุมชนชนบท และชุมชนเมือง ดังนี้

1. ชุมชนชนบท (Rural Community) เป็นชุมชนที่อยู่ในเขตชนบท มีความหนาแน่นของประชากรน้อย คนในชุมชนมีความสัมพันธ์ที่ติดต่อกัน มีชีวิตความเป็นอยู่คล้ายคลึงกันยึดมั่นในขนบธรรมเนียมประเพณี มีอาชีพเกษตรกรรม หรือเกี่ยวข้องกับเกษตรกรรม แบ่งออกเป็น 2 ประเภท คือ ชุมชนชนบทดั้งเดิมและชุมชนชนบททั่วไป

1.1 ชุมชนชนบทดั้งเดิม มีลักษณะสำคัญ 4 ประการ ได้แก่

1.1.1 มีความโดดเดี่ยว (Isolation) ที่ตั้งของชุมชนและครอบครัวตั้งอยู่ห่างไกลจากชุมชนและครอบครัวอื่น การติดต่อกันภายในชุมชนระหว่างครอบครัวมีไม่มากติดต่อกับภายนอกชุมชนยากลำบากเพราะห่างไกลและการคมนาคมไม่สะดวก

1.1.2 มีความคล้ายคลึงกันทางสังคม (Homogeneity) กลุ่มสังคมในชุมชนมีความเป็นอันหนึ่งอันเดียวกันในเรื่องเชื้อชาติ วัฒนธรรม รักหมู่คณะ มีความสามัคคี ไม่มีความแตกต่างทางสังคม

1.1.3 มีอาชีพเกษตรกรรม (Agriculture) ชาวชนบทดั้งเดิมประกอบอาชีพเกษตรกรรม คือ การเพาะปลูกและการเลี้ยงสัตว์แบบพึ่งพาธรรมชาติและชีวิตประจำวันมีความเกี่ยวข้องกับเกษตรกรรมไม่ทางตรงก็ทางอ้อม

1.1.4 เศรษฐกิจเป็นแบบพอเลี้ยงตนเอง (Subsistence Economy) ครอบครัวในชุมชนชนบทดั้งเดิมเป็นทั้งหน่วยการผลิต และหน่วยบริโภค กล่าวคือ ทำการเพาะปลูกเพื่อใช้เป็นอาหาร เลี้ยงสัตว์เพื่อเป็นอาหารและใช้งาน

1.2 ชุมชนชนบททั่วไป เป็นชุมชนที่เปลี่ยนแปลงจากชาวชนบทดั้งเดิม และมีแนวโน้มที่จะเปลี่ยนแปลงมากยิ่งขึ้น เนื่องจากทั้งปัจจัยภายในชุมชนเอง เช่น การเพิ่มขึ้นของประชากร การย้ายถิ่น การปรับปรุงด้านการคมนาคมสื่อสาร เป็นต้น ปัจจัยภายนอกชุมชน เช่น การแพร่กระจายของวัฒนธรรม โดยเฉพาะวัฒนธรรมของชุมชนเมืองที่มีความเจริญก้าวหน้า สะดวก รวดเร็ว การที่จำนวนประชากรเพิ่มขึ้น ส่งผลให้ชุมชนมีการขยายตัว ความโดดเดี่ยวลดลง ความคล้ายคลึงกันทางสังคมก็ลดน้อยลง มีอาชีพอื่นขึ้นมา เช่น ค้าขาย การบริการเพิ่มขึ้นจากอาชีพเกษตรที่มีอยู่เดิม รูปแบบเศรษฐกิจนอกจากเพื่อยังชีพแล้วยังมีการผลิตเพื่อการค้ามากขึ้น มีความเจริญก้าวหน้าทางวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยีเพิ่มขึ้น แต่ยังคงพึ่งพาอาศัยธรรมชาติเป็นหลักในการดำรงชีวิต มักจะปรากฏในรูปของบ้าน หมู่บ้าน ตำบล อาจจะมีการเรียกว่าบ้านแล้วตามด้วยชื่อของชุมชน เช่น บ้านนาดี บ้านเก่า เป็นต้น ซึ่งขั้นตอนการเจริญเติบโตของชุมชนชนบท มี 5 ขั้นตอนด้วยกัน ดังนี้

1.2.1 ชุมชนที่มีเศรษฐกิจพอเลี้ยงชีพ คือ พอกินพอใช้ รายจ่ายไม่มากนัก แรงงานส่วนใหญ่ถูกใช้เพื่อกิจกรรมและพิธีกรรมพื้นบ้าน ทำให้ไม่จำเป็นในการแสวงหางานเพื่อเสริมรายได้

1.2.2 ชุมชนมีรายได้เพิ่มขึ้นและมีรายจ่ายเพิ่มขึ้น มีการติดต่อกับค้าขาย และมีความเจริญมากขึ้น มีโอกาสที่จะหางานเพื่อเพิ่มรายได้มากขึ้น แต่ยังขาดทุนและความรู้ทางวิชาการในการผลิตแผนใหม่ที่เริ่มแพร่กระจายเข้ามาในชุมชน

1.2.3 ชุมชนมีการตื่นรนเพื่อหารายได้เพิ่มขึ้นในรูปของการบุกเบิกที่ดินแปลงใหม่ มีการรับบริการพื้นฐานของรัฐ ประเทถถนน น้ำ และไฟฟ้า ทำให้สามารถติดต่อกับศูนย์ความเจริญ และมีความใกล้ชิดกันยิ่งขึ้น มีการจ้างแรงงานมากขึ้น รายได้ของคนในชุมชนเพิ่มขึ้น ค่าจ้างเป็นรายได้ที่สำคัญในครอบครัว

1.2.4 ชุมชนได้เพิ่มประสิทธิภาพการผลิตการเกษตรด้วยระบบชลประทาน สิ้นเชื้อ และอื่น ๆ มีความพร้อมที่จะรับเทคนิคการเกษตรแผนใหม่ รายได้จากการเกษตรเป็นรายได้สำคัญ แทนรายได้จากการรับจ้างชั่วคราว การเกษตรหมุนเวียนด้วยเทคนิคที่ดีขึ้น การจ้างแรงงานยังคงเพิ่มขึ้น

1.2.5 ชุมชนมีรายได้จากการเกษตรสูง เช่น สวนยางพารา สวนผลไม้ มีการใช้ระบบชลประทานและเทคนิคการผลิตสมัยใหม่ ซึ่งมีประสิทธิภาพสูงขึ้น รายได้ขึ้นอยู่กับลักษณะ และขนาดของที่ดินทำกิน ผู้ที่มีที่ดินทำกินขนาดใหญ่มักจะมีรายได้เสริมจากการทำธุรกิจอื่น ๆ เช่น ไร่นา สวนผสม การหักถกรม การรับจ้าง และการค้าขาย การจ้างงานยังคงเป็นปัจจัยสำคัญอยู่ชุมชน มีความเจริญทางสังคมและสาธารณูปโภคในระดับสูง มีการติดต่อกับศูนย์กลางความเจริญอย่างสม่ำเสมอ

2. ชุมชนเมือง (Urban Community) เป็นชุมชนที่มีความหนาแน่นของประชากรมาก อาคารบ้านเรือนมีความหนาแน่น มีความเจริญก้าวหน้าทางวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยี สิ่งแวดล้อม เป็นสิ่งที่มนุษย์สร้างขึ้นมากกว่าสิ่งแวดล้อมตามธรรมชาติ อาชีพมีความหลากหลาย ส่วนใหญ่เกี่ยวข้องกับอุตสาหกรรม การค้าขายและการบริการ สมาชิกในชุมชนมีความเป็นอิสระหรือปัจเจกบุคคลสูง ความสัมพันธ์ทางสังคมจึงเป็นแบบตัวใครตัวมัน คือ เป็นทางการมากกว่าส่วนตัว สมาชิกมีความแตกต่างกันในด้านต่าง ๆ และขาดความเป็นอันหนึ่งอันเดียวกันแต่สามารถอยู่ร่วมกันได้เพราะผลประโยชน์ที่แต่ละคนจะได้รับจะพบชุมชนนี้ในรูปแบบ เช่น สุขภาพบาล เทศบาล มหานคร และมีชุมชนย่อยรวมอยู่ในบริเวณเหล่านี้ อาทิ ตรอก ซอย ถนน นักสังคมวิทยาได้ศึกษานิเวศวิทยาของชุมชนเมือง พบว่าชุมชนเมืองเกิดขึ้นหลายลักษณะ และมีการเปลี่ยนแปลงตลอดเวลา ทั้งที่เจริญก้าวหน้าขึ้นและเสื่อมลง และถูกแทนที่โดยผู้คนที่ประกอบกิจกรรมต่าง ๆ ดังนี้

2.1 การแบ่งแยก (Segregation) เป็นการอยู่อาศัยของผู้คนในเขตเมืองตามกลุ่มกิจกรรมที่เหมือนกัน เช่น ย่านค้าปลีก ย่านค้าเครื่องเหล็ก ย่านขายเสท้อผ้า เป็นต้น

2.2 การบุกรุก (Invasion) การรุกรานเข้าไปแทนที่โดยกลุ่มกิจกรรมอื่น และเกิดขึ้นตลอดเวลา เช่น การบุกรุกของคนรวยเข้าไปแทนที่คนยากจน การบุกรุกของผู้คนเข้าไปตั้งร้านค้า โรงงาน อุตสาหกรรมในย่านที่พักอาศัย การรื้อถอนแหล่งเสื่อมโทรมเพื่อใช้เป็นสถานที่ราชการ เป็นต้น การบุกรุกเข้าไปแทนที่นี้ ถ้าหากเกิดขึ้นอย่างสมบูรณ์ เรียกว่า Succession

2.3 การกระจายออกจากศูนย์กลางของเมือง (Decentralization) เนื่องจากความหนาแน่นของประชากรสูงที่ดินราคาสูงขึ้น ผู้คนออกไปอาศัยอยู่ในชานเมืองมากขึ้น

2.4 การเดินทางเข้าออกประจำ (Routinization) เป็นการเคลื่อนย้ายของผู้คนแบบเดินทางไปกลับเป็นประจำระหว่างบ้านพักอาศัยกับสถานที่ทำงาน (Commuter)

2.1.4 ความเข้มแข็งของชุมชน

ความเข้มแข็งของชุมชนหรือประชาสังคม เป็นเป้าหมายในการพัฒนาประเทศที่หวังให้เป็นสังคมคุณภาพ สังคมแห่งภูมิปัญญาและสังคมमानชนและความเอื้ออาทรต่อกัน (ทัศนีย์ ลักขณาภิชนชัช, 2545, น. 24) เพราะชุมชนเป็นรากฐานของประเทศ การสร้างความเข้มแข็งให้ชุมชนจึงเปรียบเสมือน การสร้างฐานของประเทศให้แข็งแรง ชุมชนเข้มแข็ง มีนิยามจากนักวิชาการหลายท่าน

กรมพัฒนาชุมชน (2543, น. 11) ความเข้มแข็งของชุมชน หมายถึง ชุมชนที่มีความพร้อมในปัจจุบันที่ส่งเสริมพลังอำนาจของคนในชุมชนในด้านสถานการณ์ชุมชนมีการเปลี่ยนแปลงในชุมชน มีพหุภาคีสนับสนุน มีการสื่อสารในชุมชน ชุมชนมีส่วนร่วม มีการเรียนรู้และมีศักยภาพในชุมชนสามารถพึ่งพาตนเองได้

ไพโรจน์ ภัทรนรากุล (2545, น. 5) ชุมชนเข้มแข็ง หมายถึง ทำอย่างไรให้กลุ่มคนที่หลากหลายของสังคมมาร่วมกันคิดร่วมกันสร้างเส้นทางเดินใหม่เพื่อเปลี่ยนแปลงคุณภาพชีวิตของประชาชน จากที่เป็นผู้รอคอยการถูกพัฒนาเป็นคิดและทำร่วมกันในการพัฒนาท้องถิ่นของตนเองภายใต้กระบวนการประชาสังคม ดังนั้นชุมชนเข้มแข็งจึงเกิดจากการรวมกลุ่มของประชาชนในลักษณะประชาคมหรือชุมชนที่มีความเข้มแข็ง มีศักยภาพ มีเสถียรภาพ มีการสั่งสมทุนทางปัญญาหรือทุนทางเศรษฐกิจ มีคุณธรรม และคุณค่าที่ตีงามเป็นกรอบยึดเหนี่ยวและนำไปสู่สังคมคุณภาพ มีภูมิปัญญาภายใต้ระบบเครือข่ายและความร่วมมืออย่างเกื้อกูลและเอื้ออาทรกัน

หาญศึก ทรงสวัสดิ์ (2550, น. 29) กล่าวว่า ความเข้มแข็งของชุมชน หมายถึง ชุมชนที่สามารถคิด กำหนดทิศทาง วิธีการดำเนินชีวิตที่เป็นไปตามความต้องการของตนเอง สามารถแก้ไขปัญหาที่เกิดขึ้น มีการแลกเปลี่ยนเรียนรู้ มีส่วนร่วมในการพัฒนาของตนเองและสามารถพึ่งตนเองได้ ทั้งด้านเศรษฐกิจ สังคม วัฒนธรรม ทรัพยากรธรรมชาติ และสิ่งแวดล้อม ภายใต้ภูมิปัญญาของตนเองและขณะเดียวกันสามารถปรับตัวให้เข้ากับสถานการณ์ภายนอกที่เปลี่ยนแปลงไป

วรวิทย์ อวิรุทธ์วรกุล และธีระพงษ์ มาลัยทอง (2550, น. 41) ความเข้มแข็งของชุมชน หมายถึง ชุมชนที่มีการรวมตัวกันเป็นปึกแผ่น มีศักยภาพในการพึ่งตนเองและการเรียนรู้ในระดับสูง มีองค์กรในชุมชน กลุ่มผู้นำการเปลี่ยนแปลง และภาคีเครือข่ายการพัฒนาที่เข้มแข็งของชุมชน รวมทั้งมีความสามัคคีเอื้ออาทรอยู่ร่วมกันอย่างสงบสุขและธำรงไว้ซึ่งคุณค่าของประเพณีวัฒนธรรม และภูมิปัญญาที่เป็นเอกลักษณ์ของชุมชน/ท้องถิ่นหรือเอกลักษณ์ความเป็นไทยได้อย่างต่อเนื่อง

สรุปได้ว่า ความเข้มแข็งของชุมชน หมายถึง ชุมชนที่สามารถแก้ไขปัญหา พัฒนาชุมชนของตนเองภายใต้ภูมิปัญญาโดยการมีส่วนร่วมของกลุ่มคนที่หลากหลายที่มาร่วมกันคิดร่วมกันทำ

2.1.5 ลักษณะของชุมชนเข้มแข็ง

อุทัย ดุลยเกษม และอรศรี งามวิทยาพงศ์ (2540, น. 8-9) กล่าวว่า ประเด็นความเข้มแข็งของชุมชนได้รับการกล่าวถึงอย่างมากมีผลให้แผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ฉบับที่ 8 (2540-2544) กำหนดยุทธศาสตร์การสร้างเสริมความเข้มแข็งของชุมชนเป็นยุทธศาสตร์สำคัญ ทั้งนี้เนื่องจากปรากฏการณ์ที่สะท้อนให้เห็นว่าปัจจุบันชุมชนไทยตกอยู่ในสภาพที่อ่อนแอ ซึ่งลักษณะของชุมชนที่อ่อนแอ คือ

1. ชุมชนเสียความเป็นปึกแผ่น ซึ่งความเป็นปึกแผ่นเป็นหัวใจสำคัญของความเป็นชุมชนในทางกายภาพหรือรูปธรรม คือ สมาชิกของชุมชนมีลักษณะต่างคนต่างทำมาหากิน ขาดความร่วมมือร่วมใจ มุ่งความอยู่รอดของตนมากกว่าของชุมชน มีการอพยพย้ายถิ่นทั้งชั่วคราวและถาวรในทางจิต

วิญญาน คือ น้ำใจของความเอื้ออาทรกัน ช่วยเหลือเอื้อเพื่อแบ่งปัน ความรักในชุมชนเกิดลดน้อยลงได้ โดยที่สมาชิกของชุมชนรู้สึกได้ถึงเปลี่ยนแปลงดังกล่าว

2. สภาพที่ชุมชนพึ่งพิงภายนอกสูง ถูกปัจจัยภายนอกควบคุมและกำหนดความเปลี่ยนแปลงของชุมชนในด้านเศรษฐกิจ การศึกษา รูปแบบการบริโภค การพักผ่อนหย่อนใจ ค่านิยม ความเชื่อ การรักษาพยาบาล ฯลฯ โดยที่ชุมชนมีอำนาจในการต่อรองต่ำหรือมีอิสระในการเลือกและตัดสินใจ

3. สภาพที่ปัญหาต่าง ๆ ที่เกิดขึ้น โดยที่ชุมชนควบคุมและแก้ไขเองได้ยากหรือได้น้อย เช่น ปัญหาการแย่งชิงและทำลายทรัพยากร ทั้งจากบุคคลภายนอกและภายในชุมชนเอง ปัญหาความเสื่อมโทรมของสิ่งแวดล้อม ปัญหาอาชีพ เช่น หนี้สิน ที่ดินทำกิน ปัญหาสังคม เช่น ปัญหาวัยรุ่น ยาเสพติด ครอบครัวแตกแยก ผู้สูงอายุและเด็กถูกทอดทิ้ง ปัญหาอบายมุข อาชญากรรม เป็นต้น

4. สภาพที่พัฒนาการของชุมชนในด้านต่าง ๆ เช่น เศรษฐกิจ วัฒนธรรม การศึกษา เทคโนโลยี ถูกทำลาย หรือถูกละทิ้ง ศักยภาพและภูมิปัญญาของท้องถิ่นสูญหายไป ไม่ได้รับการพัฒนาอย่างต่อเนื่อง ชุมชนจึงอยู่ในสภาพขาดรากฐานและพัฒนาการของตนเอง

อุทัย ดุลยเกษม และอรศรี งามวิทยาพงศ์ (2540, น. 9-10) และโกวิท พวงงาม (2546, น. 4) กล่าวว่า สภาพความอ่อนแอของชุมชนดังกล่าวทำให้หลายหน่วยงานวิตกกังวล เนื่องจากชุมชนเป็นรากฐานสำคัญของประเทศ จึงกล่าวถึงลักษณะความเข้มแข็งของชุมชน ซึ่งเป็นที่คาดหวังและต้องการ ดังนี้

1. เป็นชุมชนที่มีสภาพรวมตัวกันเป็นปึกแผ่น คือ สมาชิกในชุมชนมีศักยภาพมีการพึ่งพาอาศัยและร่วมมือกันในกิจกรรมต่าง ๆ ทั้งของส่วนตัวและส่วนรวม ทั้งด้านอาชีพ วัฒนธรรม ประเพณี พิธีกรรม การพัฒนาชุมชน และแก้ไขปัญหาที่เกิดขึ้นในชุมชน

2. เป็นชุมชนที่มีศักยภาพที่พึ่งพิงตนเองได้ในระดับสูง โดยมีทุน แรงงาน ทรัพยากร เพื่อเป็นการยังชีพ พื้นฐานของครอบครัวตนเองและการพึ่งพิงภายนอกอยู่ในลักษณะที่ชุมชนมีอำนาจในการจัดการ การเลือกสรร การตัดสินใจ การมีส่วนร่วมสูง

3. เป็นชุมชนที่สามารถควบคุมและจัดการกับปัญหาที่เกิดขึ้นได้ด้วยตนเองเป็นส่วนใหญ่ โดยอาศัยความรู้และกลไกภายในชุมชนกำหนดแนวทางของการแก้ปัญหา โดยอาศัยความร่วมมือภายในชุมชนเป็นหลัก

4. เป็นชุมชนที่พัฒนาศักยภาพของตนเองอย่างต่อเนื่อง โดยอาศัยกระบวนการเรียนรู้ สร้างภูมิปัญญาของตนเองในด้านต่าง ๆ ทั้งด้านเศรษฐกิจ การบริหารจัดการ การปกครอง วัฒนธรรม ฯลฯ มีผลให้ชุมชนมีความรู้และความสามารถที่พัฒนาดตนเองและถ่ายทอดความรู้นั้นได้อย่างต่อเนื่อง

สัญญา สัญญาวิวัฒน์ (2541, น. 14-17) กำหนดว่าความเข้มแข็งของชุมชนมีลักษณะสำคัญ ดังนี้ สมาชิกของชุมชนจะต้องช่วยกันเรียนรู้ให้เท่าทันความเปลี่ยนแปลงของโลกและเพิ่มพูนความรู้ความสามารถตลอดจนทักษะต่าง ๆ ที่จำเป็นกับชุมชน นอกจากนั้นจะต้องมีการเรียนรู้ร่วมกันเพื่อนำกลับมาพัฒนาชุมชนให้เจริญอย่างยั่งยืน เรียกได้ว่าเป็นชุมชนเรียนรู้ ชุมชนที่เข้มแข็งจะต้องรู้จักจัดการตัวเองด้วยการวางแผนหรือมีโครงการสำหรับมีการจัดกระบวนการเตรียมการเพื่อดำเนินการตามแผนที่วางไว้ ลงมือทำตามขั้นตอนจนเสร็จงานและต้องมีการประเมินการดำเนินงานตามขั้นตอนต่าง ๆ ว่ามีปัญหาอุปสรรคในขั้นตอนใดหรือไม่แล้วจะแก้ไขปัญหาอุปสรรคนั้นได้อย่างไร มีการสรุปปัญหาพร้อมข้อเสนอแนะเพื่อนำไปใช้ประโยชน์ร่วมกัน ต่อไป

ขนิษฐา กาญจนรังสีนนท์ (2542, น. 15) และสำนักมาตรฐานการศึกษา สำนักงานสภาสถาบันราชภัฏ กระทรวงศึกษาธิการ สำนักมาตรฐานอุดมศึกษา และทบวงมหาวิทยาลัย (2545, น. 76) กล่าวถึงลักษณะของความเข้มแข็งของชุมชนควรมีลักษณะ ดังต่อไปนี้

1. สมาชิกชุมชนมีความเชื่อมั่นในศักยภาพของตนและชุมชนที่จะแก้ไขปัญหาพัฒนาชีวิตความเป็นอยู่ของตนเอง

2. สมาชิกในชุมชนมีจิตสำนึกการพึ่งตนเอง เอื้ออาทร รักและห่วงใยซึ่งกันและกัน พร้อมทั้งจะร่วมมือกันจัดการกับปัญหาของตนและชุมชน

3. สมาชิกชุมชนร่วมกำหนดผู้นำชุมชน ผู้นำการเปลี่ยนแปลงและผู้แทนชุมชนที่หลากหลายด้วยตนเองอย่างต่อเนื่อง

4. มีกระบวนการชุมชนที่มีความเคลื่อนไหวอย่างต่อเนื่องจนเป็นวิถีของชุมชน ซึ่งขับเคลื่อนโดยผู้นำองค์กรชุมชนในลักษณะเปิดกว้างโปร่งใสและมีการแสดงความรับผิดชอบที่สามารถตรวจสอบได้จากสมาชิกทั้งหมด

5. สมาชิกทุกคนมีส่วนร่วมในการประเมินสถานการณ์ของชุมชน กำหนดวิสัยทัศน์ ร่วมคิด ร่วมตัดสินใจ ดำเนินงาน ติดตามและประเมินผลการแก้ไขปัญหาและการพัฒนาของชุมชนผ่านกระบวนการของชุมชน

6. สมาชิกชุมชนเกิดการเรียนผ่านการเข้าร่วมในกระบวนการของชุมชน

7. มีแผนชุมชนที่ประกอบด้วยการพัฒนาทุก ๆ ด้านของชุมชนที่มุ่งการพึ่งตนเอง เอื้อประโยชน์ต่อสมาชิกชุมชนทุก ๆ คนและหวังผลการพัฒนาที่ยั่งยืน

8. การพึ่งความช่วยเหลือจากภายนอกเป็นการพึ่งพาให้ชุมชนสามารถพึ่งตนเองได้ในที่สุด ไม่ใช่การพึ่งพาตลอดไป

9. มีเครือข่ายความร่วมมือกับภาคีการพัฒนา อาจเป็นหมู่บ้าน/ชุมชนอื่น ๆ ในท้องถิ่น ภาครัฐราชการ องค์กรเอกชน นักธุรกิจ นักวิชาการและอื่น ๆ ในลักษณะการมีความสัมพันธ์ที่เท่าเทียมกัน ลักษณะของชุมชนเข้มแข็งที่ คณะอนุกรรมการเสริมสร้างความเข้มแข็งของชุมชน เพื่อแก้ไขปัญหาวิกฤตภาคใต้ (2546, น. 60) ให้ไว้ดังนี้

1. สมาชิกของชุมชนมีความเชื่อมั่นในศักยภาพของตนและชุมชนที่จะแก้ไขปัญหาและพัฒนาชีวิตความเป็นอยู่ของตนเอง

2. สมาชิกของชุมชนพร้อมที่จะร่วมกันจัดการกับปัญหาของตนและชุมชน

3. มีกระบวนการของชุมชนที่มีการเคลื่อนไหว

4. มีกระบวนการของชุมชนที่มีการเคลื่อนไหวอย่างต่อเนื่องจนเป็นวิถีของชุมชน ภายใต้การสนับสนุนของผู้นำองค์กรชุมชนในลักษณะเปิดโอกาสให้กับสมาชิกทั้งหมดเข้ามามีส่วนร่วม โปร่งใสและพร้อมที่จะให้ตรวจสอบ

5. สมาชิกชุมชนเกิดการเรียนรู้ผ่านการเข้าร่วมในกระบวนการของชุมชน

6. มีแผนของชุมชนที่ประกอบด้วยการพัฒนาทุก ๆ ด้านของชุมชนที่มุ่งการพึ่งตนเอง เอื้อประโยชน์ต่อสมาชิกชุมชนทุก ๆ คน และมุ่งหวังการพัฒนาการพัฒนาชุมชนที่ยั่งยืน

7. การพึ่งความช่วยเหลือจากภายนอกเป็นการพึ่งพาเพื่อให้ชุมชนสามารถพึ่งตนเองได้ในที่สุดไม่ใช่การพึ่งพาตลอดไป

สำนักงานคณะกรรมการพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ (2544, น. 20) กล่าวถึงองค์ประกอบของความเข้มแข็งของชุมชน ประกอบด้วย

1. มีบุคคลหลากหลายที่รวมตัวกันเป็นองค์กรชุมชนอย่างเป็นทางการหรือไม่เป็นทางการ
2. มีเป้าหมายร่วมกันและยึดโยง เกาะเกี่ยวกันด้วยประโยชน์สาธารณะของสมาชิก
3. มีจิตสำนึกของการพึ่งตนเอง รักและเอื้ออาทรต่อกัน มีความรักท้องถิ่นรักชุมชน

ของตน

4. มีอิสระในการร่วมคิด ร่วมตัดสินใจ ร่วมทำ ร่วมรับผิดชอบ
5. มีการระดมใช้ทรัพยากรในชุมชนอย่างเต็มที่และมีประสิทธิภาพ
6. มีการเรียนรู้เชื่อมโยงกันเป็นเครือข่ายในแนวราบและติดต่อสื่อสารกันหลายรูปแบบ
7. มีการจัดกิจกรรมที่เป็นสาธารณะของชุมชนอย่างต่อเนื่อง
8. มีการจัดการ บริหารงานกลุ่มที่หลากหลาย และมีเครือข่ายที่ดี
9. มีการเสริมสร้างผู้นำ การเปลี่ยนแปลงที่หลากหลายในชุมชนสืบทอดกันตลอดไป

สำนักงานวิจัยและพัฒนาาระบบสุขภาพชุมชน (2545, น. 16) ภาพรวมของการบ่งชี้ว่าความเข้มแข็งของชุมชน คือ

1. ต้องมีการรวมกลุ่มอาจทั้งทางการและไม่ทางการร่วมกัน
2. มีกระบวนการเรียนรู้ที่ยืดหยุ่น ชุมชนที่ไม่มีกระบวนการเรียนรู้จะไม่มี ความเข้มแข็งเลย และกระบวนการเรียนรู้จะมี 3 แบบเท่าที่เห็น คือ การเรียนรู้ภายใน การเรียนรู้ภายนอก และการนำมา

ประยุกต์

3. ชุมชนมีกระบวนการคิดเรื่องข้อมูล มีชุดข้อมูลสำคัญ การวิเคราะห์ข้อมูลนำข้อมูลของชุมชนเพื่อไปสู่การจัดการชุดข้อมูลพื้นฐานที่ต้องมีประกอบด้วย

3.1 การสร้างถิ่นฐาน ประวัติศาสตร์ชาวบ้าน ระบบสังคมเศรษฐกิจชุมชน นิเวศของพื้นที่ วัฒนธรรมที่แสดงวิถีชีวิตของคนในชุมชน (ที่มาข้อมูล เส้นทางการให้คุณค่า ความทรงจำประสบการณ์ร่วม)

3.2 โครงสร้างพื้นฐานทางกายภาพที่เป็นแหล่งประโยชน์ทรัพยากรและแหล่งสนับสนุน

3.3 โครงสร้างอำนาจทางสังคมในชุมชน (ความสัมพันธ์บุคคล ครอบครัว กลุ่มคน เครือข่าย)

3.4 แกนนำ คนดี คนเด่น นักจัดการ (ศักยภาพและบทบาทที่เป็นรูปธรรมในชุมชน)

3.5 กลุ่มบุคคล เครือข่าย หน่วยงาน องค์กรรวมทั้งกลไกภายในและนอกชุมชนที่มีอิทธิพลต่อชุมชน

3.6 ข้อมูลการดูแลกลุ่มผู้ที่มีปัญหา ต้องการความช่วยเหลือและบริการสุขภาพและสวัสดิการสังคม

4. รูปธรรมที่เกิดขึ้นในพื้นที่ที่สะท้อนความเข้มแข็ง การมองความเข้มแข็งของชุมชนต้องอาศัยเวลานานต้องดูที่ผลลัพธ์สุดท้าย (Outcome) สิ่งที่เขาเปลี่ยนแปลง มีการจัดการตนเองภายใต้บริบทชุมชนตนเองได้อย่างเหมาะสม สิ่งที่ทำให้เกิดการเปลี่ยนแปลงก็จะเป็นกระบวนการระหว่างทางนั้น ๆ ด้วย

องค์ประกอบความเข้มแข็งของชุมชนภายใต้โครงการเสริมสร้างความเข้มแข็งแก่ชุมชนของ กรมการปกครองกระทรวงมหาดไทย (2549, อ้างถึงใน ประหยัด ปัญญามี, 2549, น. 11)

1. มีบุคคลหลากหลายที่รวมตัวกันอย่างเป็นทางการหรือไม่เป็นทางการ
2. มีเป้าหมายร่วมกันและยึดโยงเกาะเกี่ยวกันด้วยประโยชน์สาธารณะและสมาชิก
3. มีจิตสำนึกของการพึ่งตนเอง รักและเอื้ออาทรต่อกันและมีความรักต่อท้องถิ่นและชุมชน
4. มีอิสระในการร่วมคิด ร่วมตัดสินใจ ร่วมทำ ร่วมรับผิดชอบ
5. มีการระดมใช้ทรัพยากรในชุมชนอย่างเต็มที่และมีประสิทธิภาพ
6. มีการเรียนรู้เชื่อมโยงกันเป็นเครือข่าย เป็นแนวราบและติดต่อสื่อสารกันหลากหลาย

รูปแบบ

7. มีการจัดทำกิจกรรมที่เป็นสาธารณะของชุมชนอย่างต่อเนื่อง
8. มีการจัดการบริหารงานกลุ่มที่หลากหลายและเครือข่ายที่ดี
9. มีการเสริมสร้างผู้นำการเปลี่ยนแปลงที่หลากหลายของชุมชนสืบทอดกันตลอดไป

วรวิทย์ อวิรุทธ์วรกุล และธีระพงษ์ มาลัยทอง (2550, น. 41) แบ่งองค์ประกอบของชุมชนเข้มแข็งออกได้เป็น 3 องค์ประกอบหลัก ดังนี้

1. ชุมชนพึ่งตนเองได้ หมายถึง ชุมชนที่มีการรวมตัวกันอย่างมั่นคง เป็นปึกแผ่นสามารถพึ่งพิงตนเองทางเศรษฐกิจทรัพยากรและภูมิปัญญาของชุมชนได้เป็นหลัก มีกลุ่มผู้นำองค์กรในชุมชนและกระบวนการเรียนรู้ของชุมชนหรือภาคีเครือข่ายการพัฒนาเพื่อเพิ่มศักยภาพและขีดความสามารถของชุมชนอย่างต่อเนื่อง

2. ชุมชนเกื้อกูลกัน คือชุมชนที่มีความรัก ความเอื้ออาทร ความสามัคคีและมีจิตสำนึกห่วงหาพันความเป็นชุมชนของตนร่วมกัน

3. การมีส่วนร่วมของชุมชน หมายถึง คนในชุมชนได้ร่วมคิด ร่วมตัดสินใจ ร่วมทำ ร่วมรับผิดชอบด้วยความผูกพันและมีอิสระเพื่อแก้ไขปัญหา หรือพัฒนาความเป็นอยู่ของชุมชน หรือรักษาคุณค่าของประเพณีวัฒนธรรมและภูมิปัญญาที่เป็นเอกลักษณ์ของชุมชน/ท้องถิ่นหรือเอกลักษณ์ความเป็นไทยให้ดีขึ้นและอย่างต่อเนื่องกับกลุ่มต่าง ๆ ในชุมชน

ประพันธ์ อินทบาล (2551, น 39-40) ได้กล่าวถึง องค์ประกอบของชุมชนเข้มแข็งตามระบบมาตรฐานงานชุมชน ซึ่งแบ่งออกเป็น 7 ด้าน 21 องค์ประกอบ ดังนี้

1. ด้านเศรษฐกิจชุมชน มี 3 องค์ประกอบ คือ
  - 1.1 คริวเรือนสามารถพึ่งตนเองได้
  - 1.2 การส่งเสริมอาชีพที่ตอบสนองความต้องการของชุมชน
  - 1.3 การส่งเสริมวิสาหกิจชุมชนตามความเหมาะสมของชุมชน
2. ด้านการจัดการทรัพยากรในชุมชน มี 3 องค์ประกอบ คือ
  - 2.1 การบริหารจัดการทรัพยากรธรรมชาติอย่างเหมาะสม
  - 2.2 การเสริมสร้างสภาพแวดล้อมชุมชนที่ดี
  - 2.3 ระบบโครงสร้างพื้นฐานเพียงพอต่อความต้องการ

3. ด้านสุขภาพอนามัย มี 4 องค์ประกอบ คือ
  - 3.1 ระบบโครงสร้างพื้นฐานเพื่อสุขภาพจากการมีส่วนร่วมของชุมชน
  - 3.2 การจัดการเพื่อสร้างเสริมสุขภาพ
  - 3.3 การป้องกันโรคประจำถิ่น
  - 3.4 ความสามารถในการดูแลและจัดการด้านสุขภาพได้ด้วยตนเอง
4. ด้านศาสนา วัฒนธรรมประเพณี มี 3 องค์ประกอบ คือ
  - 4.1 การนับถือศาสนาเป็นที่ยึดเหนี่ยวจิตใจ
  - 4.2 การมีวิถีชีวิตแบ่งบันเอื้ออาทร
  - 4.3 การอนุรักษ์สืบสานวัฒนธรรมประเพณีของชุมชน
5. ด้านการพัฒนาคนในชุมชน มี 2 องค์ประกอบ คือ
  - 5.1 การจัดการความรู้ของชุมชน
  - 5.2 การพัฒนาผู้นำ/สมาชิกในชุมชน
6. ด้านการบริหารจัดการชุมชน มี 4 องค์ประกอบ คือ
  - 6.1 การจัดระบบฐานข้อมูล
  - 6.2 การจัดทำแผนชุมชน
  - 6.3 การจัดสวัสดิการภายในชุมชน
  - 6.4 การเสริมสร้างการเมืองการปกครองตามระบบประชาธิปไตย
7. ด้านความมั่นคงปลอดภัยในชีวิตและทรัพย์สิน มี 2 องค์ประกอบ คือ
  - 7.1 การป้องกันรักษาความมั่นคงปลอดภัยในชีวิตและทรัพย์สิน
  - 7.2 การป้องกันภัยธรรมชาติโดยชุมชน

ลักษณะของความเข้มแข็งของชุมชนในทัศนะของ สิงหนุ ขุนณิษฐ์ (2551, น. 17) จะต้องเป็นชุมชนที่สามารถเลี้ยงตัวได้และดำเนินกิจกรรมต่าง ๆ ด้วยตนเอง

1. ด้านเศรษฐกิจชุมชน ด้านเศรษฐกิจชุมชนที่มีความเข้มแข็งจะมีสภาพทางเศรษฐกิจค่อนข้างดี สมาชิกในชุมชนส่วนใหญ่มีงานทำ มีรายได้พอเพียงต่อการดำรงชีพ
2. ด้านการเมืองการปกครองและการบริหาร รูปแบบการบริหารงานจะเป็นลักษณะที่สมาชิกในชุมชนเข้ามาร่วมคิด ร่วมตัดสินใจ เน้นการกระจายอำนาจมากกว่าการรวมอำนาจ
3. ด้านสังคมและสิ่งแวดล้อม สภาพบ้านเมืองโดยทั่วไปจะมีความเป็นระเบียบเรียบร้อย สมาชิกในชุมชนรักและหวงแหนทรัพยากรธรรมชาติ มีสุขภาพอนามัยที่ดีมีการณรงค์ต่อต้านโรคเอดส์ นอกจากนี้จะมีการจัดกิจกรรมทางศาสนา ศิลปวัฒนธรรม ประเพณีต่าง ๆ อย่างสม่ำเสมอ

สรุปได้ว่า ความเข้มแข็งของชุมชน หมายถึง ชุมชนที่สมาชิกในชุมชนมีศักยภาพในการพึ่งพาตนเอง โดยอาศัยทุนที่มีไม่ว่าจะเป็นทุนด้านสังคมหรือทรัพยากร สมาชิกในชุมชนมีความเอื้ออาทร ห่วงใยซึ่งกันและกัน มีส่วนร่วมในกิจกรรมต่าง ๆ ของชุมชน มีการเรียนรู้เพื่อจัดการตนเอง รองรับการเปลี่ยนแปลงจากภายนอกอย่างยั่งยืนโดยกลุ่มคนที่รวมตัวกันทั้งที่เป็นทางการและไม่เป็นทางการ

2.1.6 ตัวชี้วัดความเข้มแข็งของชุมชน

อุทัย ดุสยเกษม และอรศรี งามวิทยาพงศ์ (2540, น. 12–33) ได้สรุปปัจจัยที่สร้างความเข้มแข็งให้กับชุมชน ประกอบด้วย

1. โครงสร้างสังคมแนวราบ เพราะความสัมพันธ์ในแนวราบหรือแนวนอนนี้เป็นความสัมพันธ์ที่ทำให้เกิดความร่วมมือเกิดการมีส่วนร่วมของคนทั้งหมดได้อย่างกว้างขวาง นอกจากนี้ความสัมพันธ์แนวราบนี้ยังเปิดโอกาสให้บุคคลได้เรียนรู้และแสดงศักยภาพของตน ซึ่งเป็นปัจจัยที่ทำให้เกิดความสามัคคีอันเป็นฐานความเข้มแข็งของชุมชนและพลังส่วนรวมจะเห็นได้จากวิถีชีวิตและกิจกรรมภายในชุมชน เช่น การทำเกษตรกรรม การสร้างบ้านเรือน การป้องกันภัยธรรมชาติ ซึ่งคนในชุมชนต้องช่วยเหลือกันเป็นความสัมพันธ์ในรูปของความร่วมมือพึ่งพาอาศัยกัน ส่งผลกลับมาพัฒนาความร่วมมือภายในชุมชน

ความสัมพันธ์ในลักษณะนี้จะดำรงอยู่ได้ขึ้นอยู่กับความสัมพันธ์ระหว่างรัฐกับชุมชน หากรัฐกำหนดโครงสร้างความสัมพันธ์ในแนวตั้งแล้ว ชุมชนย่อมขาดอิสระ ไม่มีอำนาจ และทำตามความต้องการของรัฐโครงสร้างและการพัฒนาการของรัฐก็จะเปลี่ยนไป

2. ระบบเศรษฐกิจแบบพึ่งตนเอง (แบบยังชีพ) ระบบเศรษฐกิจที่เป็นปัจจัยให้ชุมชนมีความเข้มแข็งนั้น เป็นรูปแบบการผลิตที่ตอบสนองความต้องการของตนเองเป็นหลักเน้นการใช้ปัจจัยการผลิตในชุมชน ไม่ว่าจะเป็นแรงงาน วัตถุดิบ ความรู้และเทคโนโลยี เป็นรูปแบบการผลิตที่อาศัยธรรมชาติเป็นตัวกำหนดรูปแบบการผลิตดังกล่าวทำให้สมาชิกในชุมชนมีเวลาวางในการทำกิจกรรมอื่น ๆ เช่น การถนอมอาหาร การทอผ้า หรือร่วมกิจกรรมในชุมชนทำให้เกิดการพบปะ แลกเปลี่ยนเรียนรู้กันอีกด้วย และการบริโภคที่มาจากผลผลิตของตนหรือหาได้เองตามธรรมชาติ การใช้จ่ายของชุมชนก็จะลดลง เพราะการผลิตตามความต้องการของตนเองเป็นหลัก

ระบบเศรษฐกิจดังกล่าว จะเกิดขึ้นและอยู่อย่างยั่งยืนหรือไม่ขึ้นอยู่กับว่าชุมชนเป็นเจ้าของหรือมีสิทธิ์การใช้และจัดการทรัพยากรมากน้อยเพียงใด หากชุมชนไม่มีอำนาจในการใช้และจัดการทรัพยากรในท้องถิ่นแล้วคนในชุมชนก็ไม่สามารถผลิตเพื่อสนองความต้องการโดยอาศัยทรัพยากรที่มีอยู่ได้ก็จะนำไปสู่การนำเข้าปัจจัยจากภายนอกมาใช้จนในที่สุดต้องพึ่งพาภายนอกและนำไปสู่ความอ่อนแอของชุมชน

3. ค่านิยมจากศาสนา ค่านิยมเป็นปัจจัยที่กำหนดวัฒนธรรมหรือวิถีชีวิตด้านต่าง ๆ ชุมชนที่เข้มแข็งจะต้องมีค่านิยมที่จะส่งเสริมลักษณะของชุมชนที่เข้มแข็ง คือ ส่งเสริมความเป็นปึกแผ่นหรือความสัมพันธ์ระหว่างมนุษย์ด้วยกัน สร้างจิตวิญญาณของความผูกพันต่อชุมชน สนับสนุนการพึ่งตนเอง และสร้างความสัมพันธ์ระหว่างมนุษย์กับธรรมชาติในเชิงพึ่งพา

การที่ชุมชนยึดถือและปฏิบัติตามความเชื่อทางศาสนา นำมาซึ่งความสงบสุขของชุมชน ความอุดมสมบูรณ์ของธรรมชาติและความสุขทางจิตวิญญาณของบุคคลจนเป็นยอมรับและปฏิบัติสืบกันมาเป็นระบบค่านิยมของชุมชนและกลายเป็นปัจจัยกำหนดคุณค่า ความเชื่อ และกิจกรรมด้านอื่น ๆ ของชุมชนทั้งหมด ทั้งด้านเศรษฐกิจ การศึกษา ขนบธรรมเนียมประเพณี รวมไปถึงโครงสร้างสังคมในแนวราบมีผลทำให้ชุมชนธำรงรักษาความเป็นปึกแผ่นทางกายภาพและจิตวิญญาณ ตลอดจนลักษณะแห่งความเข้มแข็งอื่น ๆ ไปได้

4. กระบวนการเรียนรู้เพื่อชีวิต การเรียนรู้ในที่นี้ มิใช่การเรียนรู้หนังสือ แต่หมายถึง การเรียนรู้ของบุคคลในลักษณะของกระบวนการที่เกิดขึ้นตลอดเวลา รูปแบบและวิธีการเรียนรู้ที่จะส่งเสริม ความเข้มแข็งให้แก่ชุมชนจะต้องมี 1) ฐานการเรียนรู้ ที่มีอยู่ใกล้ตัวเพื่อที่กระบวนการเรียนรู้และถ่ายทอด จะได้เกิดขึ้นอย่างต่อเนื่อง เช่น การเรียนรู้เรื่องสมุนไพรรักษาโรค การทอผ้า การตีเหล็ก ศิลปะพื้นบ้าน เป็นต้น 2) เนื้อหา ควรจะเป็นเชิงปฏิบัติมากกว่าทฤษฎี เพราะจะสามารถนำไปใช้ได้จริงในชีวิต การเรียนรู้ จากการปฏิบัติจะทำให้เพิ่มพูนทักษะในการจัดการด้านต่าง ๆ แก่ผู้เรียน เนื่องจากมีทั้งการปฏิบัติ ฝึกฝน และการคิดอยู่ตลอดเวลาเมื่อเจอสถานการณ์ต่าง ๆ ผู้เรียนก็จะสามารถนำไปประยุกต์ใช้ได้มีความสามารถ และมีพลังในการจัดการและแก้ไขปัญหาในชุมชนได้ 3) กระบวนการเรียนรู้ มีผลทำให้ชุมชนเข้มแข็ง ได้เนื่องจากกระบวนการเรียนรู้เพื่อชีวิตไม่แยกออกจากวิถีชีวิตจริงของคนในชุมชน ฐานการเรียนรู้ มีอยู่ในชุมชน ผู้ถ่ายทอดมีความเป็นกันเองมีความเป็นธรรมชาติ จึงเกิดการปฏิสัมพันธ์กันในลักษณะ เอื้อเพื่อเอื้อแก่กัน

5. กลุ่มผู้นำตามธรรมชาติ ชุมชนใดที่มีการรวมอำนาจในส่วนกลางมากหรือมีการแทรกแซง อำนาจจากภายนอกมากอำนาจของกลุ่มผู้นำชุมชนก็จะลดลง แต่หากชุมชนมีการพึ่งตนเองสูง อำนาจ ในการจัดการของผู้นำชุมชนก็จะเป็นอิสระมากขึ้น

6. ระบบความสัมพันธ์เชิงสังคมที่แน่นแฟ้น การที่ชุมชนมีโครงสร้างทางสังคมแบบ แนวนราบ มีระบบเศรษฐกิจที่พึ่งตนเอง มีความเอื้อเพื่อช่วยเหลือกันตามค่านิยมเหล่านี้เป็นตัวกำหนด ให้ชุมชนมีความสัมพันธ์เชิงสังคม ซึ่งเป็นปัจจัยที่หนุนเสริมความเข้มแข็งของชุมชนเนื่องจากความสัมพันธ์ ในลักษณะนี้ให้ความสำคัญกับคนมากกว่าผลประโยชน์ จึงส่งเสริมการพัฒนาจิตใจ จริยธรรม ไม่เบียดเบียนกันและยังก่อให้เกิดพลังความร่วมมือในกิจกรรมต่าง ๆ ของชุมชน

7. กลไกที่เอื้อให้เกิดการปฏิสัมพันธ์และการติดต่อสื่อสารที่ต่อเนื่องตลอดเวลาวิถีชีวิต ความร่วมมือในกิจกรรมต่าง ๆ เป็นกลไกที่เอื้อให้เกิดการปฏิสัมพันธ์และการติดต่อสื่อสารตลอดเวลา ซึ่งการปฏิสัมพันธ์ที่ต่อเนื่องนี้เป็นปัจจัยเสริมให้เกิดการเรียนรู้ ความร่วมมือร่วมใจระหว่างกันสร้าง ความเป็นปึกแผ่นและจิตวิญญาณของคนในชุมชนให้แน่นแฟ้นยิ่งขึ้น

สัญญา สัญญาวิวัฒน์ (2541) ได้กล่าวถึง ลักษณะของชุมชนเข้มแข็ง โดยสรุปเป็น 4 ประการ คือ

1. เป็นชุมชนแห่งการเรียนรู้ (Learning Community) กล่าวคือ การที่ชุมชน (คน ในชุมชน) มีการเรียนรู้ และรู้เท่าทันข่าวทั้งเศรษฐกิจ สังคม การเมือง รวมทั้งชุมชนมีการเพิ่มพูนความรู้ ในด้านต่าง ๆ อย่างสม่ำเสมอ

2. เป็นชุมชนที่มีการจัดการตนเอง (Community Management) ด้วยระบบการบริหาร จัดการในกิจกรรมที่สำคัญ 4 ประการ คือ การวางแผน การจัดการขององค์กรภายในชุมชนการลงมือ ปฏิบัติตามแผนงานและมีการประเมินผล

3. เป็นชุมชนที่มีจิตวิญญาณ (Spirituality) กล่าวคือ ชุมชนมีจิตสำนึก มีจิตวิญญาณ ซึ่งอาจหมายถึง ความภักดี ความรัก ความหวัง ความรู้สึกเป็นเจ้าของในชุมชน โดยมีสิ่งยึดเหนี่ยว ร่วมกัน

4. เป็นชุมชนที่มีสันติภาพ (Peaceful) กล่าวคือ การเป็นชุมชนที่มีความสงบสุข คนในชุมชนมีจิตใจที่เยือกเย็น มีคุณภาพ และคุณธรรม

ทวีศักดิ์ นพเกษร (2542) ได้กล่าวว่า ชุมชนจะเข้มแข็งได้ต้องมีลักษณะของความเป็นประชาสังคมสูงโดยประชาสังคมจะมีส่วนในการถักทอความเข้มแข็งให้เกิดขึ้นในชุมชนและประชาสังคมที่เข้มแข็งจะต้องประกอบไปด้วยองค์ประกอบเหล่านี้

1. จิตสำนึกประชาสังคม (Civic Consciousness) คือ การสำนึกว่าตนเป็นเจ้าของปัญหาชุมชนและมีเจตจำนงที่จะเข้าร่วมรับผิดชอบและร่วมแก้ไขปัญหากับฝ่ายต่าง ๆ ยอมรับในการรวมตัวและความคิดเห็นอย่างเท่าเทียมกันด้วยมิตรภาพในการเรียนรู้ร่วมกันหรือแก้ปัญหาที่เผชิญอยู่ให้ความสำคัญกับศักยภาพของปัจเจกชนในชุมชนยอมรับและเห็นคุณค่าของความแตกต่างหลากหลายของสมาชิกในชุมชนในการร่วมทำงานด้วยกัน การมีส่วนร่วมในกิจกรรมการแก้ปัญหาชุมชนเป็นตัวกระตุ้นให้เกิดสำนึกความเป็นชุมชน

2. โครงสร้างพื้นฐานสาธารณะและช่องทางสื่อสาร หมายถึง โครงสร้างพื้นฐานที่เอื้อให้ผู้มีโอกาสสื่อสารพูดคุยถึงปัญหาร่วมกันไม่ว่าจะเป็นการพูดที่เป็นทางการหรือไม่ทางการ การให้มีเวทีประชาคม (Civic Forum) ในรูปแบบต่าง ๆ จึงเป็นที่ที่จะสร้างความเป็นพลเมืองให้แก่ประชาชนในการร่วมกันแก้ไขปัญหาของชุมชนและสาธารณะ โดยโครงสร้างพื้นฐาน (Civic Infrastructure) นี้แยกได้หลายระดับพื้นฐานที่สุด คือ การพบปะของผู้คนเป็นครั้งคราว เช่น การพบปะกันกับเพื่อนบ้านในวัด การพูดคุยถึงประเด็นสาธารณะต่าง ๆ ระดับถัดมา คือ การรวมตัวกันเป็นกลุ่มงานด้านใดด้านหนึ่งหรือเป็นองค์กร เช่น กลุ่มสหกรณ์ กลุ่มออมทรัพย์ เป็นต้น ระดับสูงสุด คือ องค์กรร่ม (Umbrella Organization) เป็นที่เชื่อมองค์กรสมาชิกและสมาชิกเข้าหากันเป็นเครือข่ายชุมชน องค์กรต่าง ๆ ในประชาสังคมที่เข้มแข็งการพบปะกันในเวทีประชาสังคม ประชาชนมีโอกาสเข้าร่วมในการพูดถึงปัญหาความเป็นอยู่ของชุมชนไม่เพียงในเวทีวงเล็กหากแต่รวมไปถึงเวทีสาธารณะขนาดใหญ่ด้วย

3. กระบวนการเรียนรู้ของชุมชนและการตัดสินใจ การตัดสินใจในกิจกรรมสาธารณะจำต้องดำเนินการหลังกระบวนการเรียนรู้ของชุมชน ซึ่งหมายถึง สิ่งซึ่งประชาชนเรียนรู้ซึ่งกันและกันผ่านการแลกเปลี่ยนข้อมูล ความคิดกับคนในชุมชนสาธารณะซึ่งกระบวนการเรียนรู้ไม่ใช่ประชาชนหรือชุมชนเพียงรับฟังข้อมูลและข้อเสนอแนะเท่านั้น ประชาชนจำต้องพูดคุยถกเถียง แลกเปลี่ยนข้อมูลความคิดเห็นซึ่งกันและกัน เพราะไม่มีใครประสบการณ์ที่เหมือนกันในเรื่องเดียวกัน ต่างคนต่างมีประสบการณ์และมองสิ่งเดียวกันจากมุมมองและการให้คุณค่าที่แตกต่างกัน ชุมชนที่มีประชาคมที่เข้มแข็งจึงเป็นชุมชนแห่งการเรียนรู้

4. ภาวะการผู้นำ และผู้นำชุมชน ลักษณะเด่นของชุมชนที่มีความเป็นประชาสังคมมิได้อยู่ที่จำนวนและแหล่งที่อยู่ของผู้นำแต่อยู่ที่วิถีทางที่ผู้นำสัมพันธ์กับคนอื่น ผู้นำต้องสร้างโอกาสให้แก่ผู้ที่เข้ามามีส่วนร่วมและริเริ่มสร้างสรรค์ ไม่ผูกขาดความคิด หรือการเป็นเจ้าของปัญหา หรือเจ้าของชุมชน ชุมชนจะเต็มไปด้วยภาวะการผู้นำจากผู้ที่หลากหลายที่มีความสามารถต่าง ๆ กัน มีวิสัยทัศน์ก้าวไกล มองปัญหาชุมชนอย่างเชื่อมโยงพร้อมที่จะแลกเปลี่ยนเรียนรู้ข้อมูลความคิดเห็น ผู้นำที่หลากหลายเหล่านี้จะไม่ค่อยแตกต่างจากชาวบ้านคนอื่น คือ ไม่มีชนชั้นผู้นำที่แยกจากผู้ตามและคอยปกป้องฐานะของตนเอง รวมทั้งการควบคุมการกระทำของผู้อื่นอย่างเข้มงวดหากแต่ผู้นำที่ฝึกตัวเองเข้ากับชุมชนอย่างแนบแน่นและร่วมทำประโยชน์เพื่อชุมชน

5. ความสัมพันธ์ระหว่างคนกับสถาบันและชุมชนที่มีความเข้มแข็งเป็นประชาสังคม มักจะพึ่งพาสถาบันของรัฐเพียงอย่างเดียว ตรงกันข้ามชุมชนที่ไม่เข้มแข็ง มักจะไม่พึ่งพารัฐส่งผลให้รัฐมีภาระรับผิดชอบชุมชนทุกด้านจนไม่สามารถตอบสนองความต้องการได้ทุกด้าน นำมาซึ่งความไร้ประสิทธิภาพในที่สุดสำหรับความเป็นประชาสังคมนั้น ความสัมพันธ์แนวระนาบในชุมชนที่ไม่เป็นประชาสังคมพบว่า ความสัมพันธ์ระหว่างคนกับคนหรือความสัมพันธ์ระหว่างคนกับสถาบันทางสังคมเป็นความสัมพันธ์ในแนวตั้งหรือแบบอุปถัมภ์ ข้อมูลที่ไหลผ่านช่องทางความสัมพันธ์ในแนวตั้งมักเชื่อถือได้น้อยและความสัมพันธ์ในแนวตั้งยังมีส่วนก่อให้เกิดการปกครองแบบมาเฟียที่ทำให้เศรษฐกิจการเมืองเกิดความล่าช้า

สำนักงานกองทุนเพื่อสังคม และธนาคารออมสิน (2542, น. 32-34) ได้กล่าวถึง เงื่อนไขสำคัญในการสร้างความเข้มแข็งให้กับชุมชน ว่าประกอบด้วย

1. ระบบคุณค่าอุดมการณ์ความเชื่อที่อยู่บนพื้นฐานของการเคารพบน้อมต่อธรรมชาติหรือกำหนดตนเองเป็นส่วนหนึ่งของธรรมชาติซึ่งจะทำให้ชุมชนเกิดการอนุรักษ์ธรรมชาติต่อไป
2. ภูมิปัญญาท้องถิ่นและกระบวนการเรียนรู้ที่ชุมชนสรรสร้างและสั่งสมมาเพื่อการดำรงชีพ เช่น การจัดการทรัพยากรการแพทย์พื้นบ้าน รวมถึงประสบการณ์ของชุมชนในการแก้ไข ปัญหาต่าง ๆ ที่ชุมชนประสบอยู่
3. ผู้นำทางปัญญาของชุมชนหรือปราชญ์ชาวบ้านที่มีภูมิปัญญาในการดำรงชีพ เช่น ผู้อาวุโส พระ หมอพื้นบ้าน ผู้นำเกษตรกร เป็นต้น ซึ่งตัวอย่างชุมชนที่มีความเข้มแข็งหลายแห่ง พบว่าปราชญ์ชาวบ้านมีบทบาทอย่างมากในกระบวนการส่งเสริมสร้างความเข้มแข็งให้เกิดแก่ชุมชน
4. โครงสร้างความสัมพันธ์ทางสังคมในแนวราบ ซึ่งเอื้อให้เกิดการช่วยเหลือเกื้อกูลกัน เช่น ระบบครอบครัวเครือญาติสถาบันผู้อาวุโส การเอามื้อเอาแรง
5. ระบบสิทธิและการจัดการร่วมกัน เช่น สิทธิมนุษยชนในการจัดการทรัพยากรอันเป็นสิทธิในการใช้และดูแลรักษาสิ่งที่เป็นทรัพย์สินร่วมของชุมชน
6. สถาบันชุมชน ได้แก่ กฎหมายจารีตประเพณีวัฒนธรรม จิตสำนึกร่วมกัน รวมถึงองค์กรชุมชนที่ควบคุมดูแลให้ชุมชนดำเนินไปตามระบบคุณค่าและระบบคิดที่เป็นอยู่
7. ความหลากหลายทางวัฒนธรรม อันเป็นที่มาของภูมิปัญญา วิธีคิดที่แตกต่างกันไปตามระบบนิเวศและเงื่อนไขต่าง ๆ ทางเศรษฐกิจ สังคม การเมืองอันทำให้เกิดการแลกเปลี่ยน ถ่ายทอดประสบการณ์ก่อให้เกิดความเข้มแข็งของสังคมโดยรวม
8. กลุ่มองค์กรที่ดำเนินกิจกรรมสาธารณะในภาคสังคม เช่น องค์กรชาวบ้าน เครือข่ายภาคประชาชน องค์กรเอกชน กลุ่มวิชาชีพ นักวิชาการ เป็นต้น

นภาพรณ์ หะวานนท์ (2550) ได้เสนอมิติความเข้มแข็งของชุมชน เป็น 4 ด้าน ดังนี้

1. มิติทางด้านเศรษฐกิจ หมายถึง ศักยภาพของชุมชนในการจัดการระบบเศรษฐกิจที่เอื้อให้สมาชิกในชุมชนสามารถที่จะปรับตัวให้เข้ากับระบบการผลิตเพื่อการค้า คือ มีกลไกในการระดมเงินทุนของชุมชนเพื่อเป็นสินเชื่อให้แก่สมาชิกในชุมชน มีการจัดระบบการผลิตสามารถลดต้นทุนการผลิตในเรื่องการใช้เครื่องมือ หรือเครื่องทุนแรงในการผลิต ความสามารถสร้างมูลค่าเพิ่มให้กับสินค้า การเพิ่มแหล่งรายได้ให้มีความหลากหลาย

2. มิติทางด้านสังคม หมายถึง ความสามารถของชุมชนในการที่จะจัดระเบียบทางสังคมของชุมชนให้สามารถร่วมกันแก้ไขปัญหาที่เกิดขึ้นในสังคมชุมชนไม่ว่าปัญหานั้น จะเกิดจากสมาชิกภายใน

ชุมชนหรือเกิดจากคนภายนอกชุมชน เป็นสิ่งที่สะท้อนให้เห็นถึงแรงเกาะเกี่ยวที่คนในชุมชนมีต่อกัน และสะท้อนให้เห็นถึงศักยภาพชุมชนในการสร้างให้สังคมชุมชนดำรงตนได้ (Self-Contained) อย่างมั่นคง มีสันติสุข มีความสามัคคี อันเป็นรากฐานของความเข้มแข็งของชุมชน

3. มิติทางด้านวัฒนธรรม หมายถึง ความสามารถของชุมชนในการแก้ปัญหาด้วยสติปัญญา มีการแลกเปลี่ยนความรู้กันอย่างกว้างขวางและต่อเนื่อง มีการสืบสารภูมิปัญญาความรู้ชุมชน มีความเชื่อมั่นในศักยภาพ ภูมิปัญญาและความภูมิใจในชุมชน ชุมชนมีความสามารถในการปรับตัว จนสามารถสร้างความเข้มแข็งขึ้นมาได้ในลักษณะต่าง ๆ กัน

4. มิติทางด้านทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม หมายถึง ความสามารถของชุมชนในการจัดระบบดูแลและแบ่งสรรทรัพยากรธรรมชาติให้เกิดประโยชน์และเป็นธรรมแก่สมาชิกในชุมชน ทำให้ชุมชนสามารถสร้างระบบการจัดการทรัพยากรให้เกิดประโยชน์สูงสุดแก่ชุมชนได้ เพราะฉะนั้นแล้ว ลักษณะของชุมชนเข้มแข็งจะต้องมีลักษณะ ดังนี้

4.1 ประชาชนในชุมชนเป็นผู้มีจิตสำนึกประชาสังคมโดยตระหนักว่าตนเป็นเจ้าของปัญหาชุมชนและพร้อมที่จะเข้าไปแก้ปัญหาร่วมกัน

4.2 เป็นชุมชนที่ให้เสรีทางความคิด ประชาชนสามารถคิดและร่วมกันตัดสินใจ โดยไม่มีการบาดหมางใจกัน เพราะใช้มติของความเป็นประชาธิปไตย คือ ใช้เสียงส่วนใหญ่

4.3 มีผู้นำที่คอยสร้างโอกาสให้แก่คนในชุมชนเข้ามามีส่วนร่วม มีการจัดเวทีประชาชน เพื่อเปิดโอกาสให้ประชาชนเข้ามาร่วมกับผู้นำชุมชนในการแก้ไขปัญหาชุมชน

วรวิทย์ อวิรุทธ์วรกุล และธีระพงษ์ มาลัยทอง (2550, น. 40-47) ได้พัฒนาดัชนีชี้วัดความเข้มแข็งของชุมชน โดยการนำผลการศึกษา วิจัย บทความทางวิชาการ รวมทั้งผลการพัฒนาตัวชี้วัดต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้องกับความเข้มแข็งของชุมชนมาสังเคราะห์หาตัวบ่งชี้หรือประเด็นตัวชี้วัดและตัวชี้วัดที่สะท้อนถึงเป้าหมายสุดท้าย (Ends) ของความเข้มแข็งของชุมชนที่จะส่งผลต่อการบรรลุเป้าหมายความอยู่เย็นเป็นสุขในชุมชนได้ในที่สุดสามารถสังเคราะห์ได้ตัวบ่งชี้หรือประเด็นชี้วัดความเข้มแข็งของชุมชนซึ่งสะท้อนถึงเป้าหมายและกลไกการพัฒนาชุมชนให้มีความเข้มแข็งที่สำคัญได้รวม 7 ตัวบ่งชี้ และตัวชี้วัดรวม 16 ตัวชี้วัด โดยกระจายอยู่ในองค์ประกอบหลักของความเข้มแข็งของชุมชน ดังนี้

ทฤษฎี ทรวงสวัสดิ์ (2550, น. 24) กล่าวว่า ปัจจัยที่ส่งผลให้ชุมชนเข้มแข็ง มีอยู่ 4 ปัจจัยด้วยกัน ได้แก่

1. ปัจจัยด้านเสริมทุนทางสังคม ได้แก่ การพัฒนาคนให้มีภูมิคุ้มกันพร้อมเผชิญการเปลี่ยนแปลงและก้าวสู่สังคมฐานความรู้ การเสริมสร้างทุนสังคมเพื่อเตรียมสู่สังคมในอนาคต การส่งเสริมการใช้ความหลากหลายทางวัฒนธรรมและภูมิปัญญาในการพัฒนาคุณภาพชีวิตและสร้างสรรค์คุณค่าทางเศรษฐกิจ

2. ปัจจัยด้านเสริมสร้างทุนเศรษฐกิจ ได้แก่ การบริหารเศรษฐกิจเพื่อรักษาเสถียรภาพให้เอื้อต่อการผลิตและกระจายผลประโยชน์อย่างเป็นธรรมทุกภาคส่วน การปรับโครงสร้างการผลิตเพิ่มคุณค่าทางสินค้าและบริการของชุมชน การพัฒนาปัจจัยสนับสนุนการปรับโครงสร้างเศรษฐกิจและการลงทุน การเสริมสร้างศักยภาพและการสร้างภูมิคุ้มกันของเศรษฐกิจฐานรากเพื่อกระจายความเจริญและรายได้

3. ปัจจัยทางด้านเสริมสร้างทุนทรัพยากรและสิ่งแวดล้อม ได้แก่ การพัฒนาฐานความหลากหลายทางชีวภาพ การสร้างความมั่นคงของฐานทรัพยากรและสร้างคุณภาพสิ่งแวดล้อมที่ดี

4. ปัจจัยด้านการเสริมสร้างธรรมาภิบาลในการบริหารจัดการสู่ความยั่งยืน ได้แก่ การสร้างระบบการบริการให้มีประสิทธิภาพเพิ่มการมีส่วนร่วมของภาคประชาชนหรือประชาสังคมในการบริหารจัดการ การส่งเสริมภาคธุรกิจเอกชนให้เกิดความเข้มแข็ง สุจริตและมีธรรมาภิบาล การเสริมสร้างการเมืองโปร่งใสและการพัฒนาวัฒนธรรมประชาธิปไตยให้เป็นส่วนหนึ่งของวิถีชีวิตของประชาชน

สิงหนุ ขุนฉิม (2551, น. 18) ปัจจัยที่ทำให้ชุมชนเกิดความเข้มแข็ง มี 3 ด้าน ดังนี้

1. ปัจจัยด้านเศรษฐกิจ ชุมชนที่จะเข้มแข็งได้นั้น พฤติกรรมการบริโภค การใช้จ่ายเงิน การประกอบอาชีพของสมาชิกในชุมชนเป็นปัจจัยที่สำคัญ สมาชิกต้องรู้จักใช้จ่ายเงินรู้จักอดออม การประกอบอาชีพต้องก่อให้เกิดรายได้ที่พอเพียงต่อค่าครองชีพ

2. ปัจจัยด้านการเมืองการปกครองและการบริหาร ผู้นำเป็นปัจจัยสำคัญที่จะทำให้ชุมชนเกิดความเข้มแข็ง ผู้นำจะต้องเปิดโอกาสให้สมาชิกแสดงความคิดเห็นอย่างอิสระ ไม่ขี้นำหรือบังคับให้เชื่อตามผู้นำ

3. ปัจจัยด้านสังคมและสิ่งแวดล้อม สมาชิกในชุมชนต้องมีจิตสำนึกและมีความเชื่อมั่นในศักยภาพของตนและชุมชนว่าจะสามารถแก้ไขปัญหาและพัฒนาชีวิตความเป็นอยู่ด้วยตนเองได้

โกวิท พวงงาม (2553, น. 255-257) ได้กล่าวถึง แนวคิดชุมชนเข้มแข็งว่าเป็นแนวคิดหนึ่งที่ใช้เกิดจากการระเบิดจากข้างในโดยมีพลังความสามารถศักยภาพภายในชุมชนเป็นตัวหลักในการขับเคลื่อน อันจะนำไปสู่การพึ่งพาตนเองของชุมชนซึ่งความเป็นชุมชนเข้มแข็งดังกล่าวสามารถสรุปองค์ประกอบและลักษณะ ได้ดังนี้

1. คนในชุมชนต้องเป็นคนที่มีกระบวนการเรียนรู้ (Learning Process) เพื่อเสริมศักยภาพของตนเอง ความเป็นผู้นำชุมชน เป็นผู้นำทางความคิด เป็นแบบอย่างของการเสียสละ ขยันหมั่นเพียรอดทน มีวินัยในตนที่สำคัญสามารถทำงานร่วมกับคนอื่นได้

2. เป็นชุมชนแห่งการเรียนรู้ (Community Learning) คือ สมาชิกช่วยกันเรียนรู้หรือเรียนรู้เป็นกลุ่ม มีความตื่นตัวอยู่ตลอดเวลา รู้ข่าวคราวในด้านต่าง ๆ ทั้งทางด้านเศรษฐกิจ สังคมการเมือง ซึ่งอยู่นอกชุมชนและความรู้เกี่ยวกับชุมชนที่เป็นผลมาจากการปฏิบัติหรือประสบการณ์ที่ได้รับร่วมกัน ความรู้ที่เกิดขึ้นจึงเป็นการเรียนรู้ซึ่งกันและกัน ผ่านการแลกเปลี่ยนข้อมูลความคิดร่วมกัน เพื่อนำไปสู่การตัดสินใจในการดำเนินกิจกรรมต่าง ๆ ของชุมชน ดังนั้นการเป็นชุมชนเรียนรู้ทำให้สมาชิกมีการเรียนรู้ร่วมกัน ซึ่งเป็นจุดเริ่มต้นของการดำเนินงานพัฒนาชุมชนร่วมกันเพราะผลการเรียนรู้จะนำไปสู่การคิดวิธีการที่จะร่วมกันพัฒนาชุมชนของตนเอง

3. มีภาวะผู้นำชุมชน (Community Leadership) คือ ผู้นำเป็นผู้ประสานความคิดของสมาชิกให้โอกาสสมาชิกได้แสดงความคิดเห็น ไม่ผูกขาดกับความคิดหรือเป็นเจ้าของชุมชนเพียงผู้เดียวพร้อมที่จะเรียนรู้แลกเปลี่ยนข้อมูลและความคิดเห็นกับผู้อื่นผนึกตัวเองเข้ากับชุมชนได้อย่างแนบแน่นและร่วมกันทำประโยชน์เพื่อชุมชน โดยสรุปผู้นำที่ทำให้ชุมชนเข้มแข็ง คือ ผู้ที่เชื่อมประสานแนวคิดต่าง ๆ ของสมาชิกและองค์กรชุมชนเพื่อนำไปปฏิบัติอย่างเหมาะสมนั่นเอง

4. มีจิตสำนึกชุมชน (Community Consciousness) หรือเป็นชุมชนที่มีจิตวิญญาณ (Spirituality) คือ สมาชิกสำนึกว่าตนเองเป็นเจ้าของชุมชนมีความตั้งใจที่จะเข้าร่วมรับผิดชอบปัญหาต่าง ๆ กับบุคคลอื่น ๆ อย่างเท่าเทียมกันและเป็นมิตรภาพยอมรับในศักยภาพของกันและกันและยอมรับในความแตกต่างหลากหลายระหว่างสมาชิก มีส่วนร่วมในการแก้ปัญหาของชุมชนร่วม

5. มีจิตวิญญาณชุมชน (Community Spirituality) คือ การที่สมาชิกมีความจงรักภักดีต่อชุมชน เสียสละทำงานเพื่อชุมชน ห่วงแผนชุมชน มีสิ่งยึดเหนี่ยวร่วมกัน เช่น วัด เครื่องญาติ หรือความสัมพันธ์ทางสังคมแบบต่าง ๆ ทำให้ชุมชนมีจิตใจเหมือนเป็นสิ่งมีชีวิตอย่างหนึ่ง ความมีจิตวิญญาณของชุมชนทำให้เกิดความปิติ ความสุขอย่างล้นเหลือ และเป็นพลังอย่างมโหฬาร เป็นพลังเยียวยาที่ทำให้คนและชุมชนมีความสุข ดังนั้นจิตวิญญาณชุมชนเป็นสิ่งที่เกิดขึ้นต่อเนื่องจากการมีจิตสำนึกชุมชน ซึ่งนอกจากจะทำให้ชุมชนเข้มแข็งโดยตรงแล้ว ยังเป็นพื้นฐานสำคัญที่ทำให้เกิดความเข้มแข็งแก่ชุมชนในด้านอื่น ๆ ด้วย เพราะเป็นเสมือนการทำให้สมาชิกในชุมชนมีจิตใจที่แข็งแกร่ง มีความพร้อมที่จะรวมพลังกันเพื่อพัฒนาชุมชนตน ต่อไป

6. เมืองค์กรชุมชนเข้มแข็ง (Strengthens Community Organization) คือ ประชาชนรวมตัวกันอย่างเหนียวแน่นด้วยจิตสำนึกชุมชนและจิตวิญญาณชุมชนผนึกกำลังกันเพื่อช่วยกันแก้ไขปัญหามุมชนซึ่งเป็นผลมาจากการเรียนรู้ร่วมกันไม่ใช่ต่างคนต่างทำ

7. มีการจัดการชุมชนที่ดี (Community Management) คือ สมาชิกของชุมชนมีความสามารถในการจัดการตนเองและชุมชนได้ วางแผน จัดกระบวนการดำเนินงานและประสิทธิผลการพัฒนาชุมชนของตนเองได้ทำให้องค์กรชุมชนมีประสิทธิภาพมากยิ่งขึ้น

8. มีเครือข่ายชุมชน (Community Networks) คือ มีกระบวนการเชื่อมโยงสมาชิกในกลุ่มและองค์กรชุมชนต่าง ๆ เข้าด้วยกันด้วยระบบการสื่อสารที่มีประสิทธิภาพและการประชาสัมพันธ์ด้วยความสมานฉันท์ทำให้เกิดการรวมจิตสำนึกและจิตวิญญาณของสมาชิกและองค์กรชุมชนต่าง ๆ ให้มีพลังเข้มแข็ง

9. เป็นชุมชนที่พึ่งตนเองได้ (Self-Help Management) สมาชิกและองค์กรต่าง ๆ ในชุมชนมีความเข้มแข็งพอที่จะช่วยเหลือหรือพึ่งตนเองได้ในทางเศรษฐกิจ การเมืองการปกครอง สังคม และวัฒนธรรมทั้งในยามปกติและประสบกับภาวะวิกฤตต่าง ๆ อันเป็นการพัฒนาแบบยั่งยืนที่พึ่งประสงค์

10. เป็นชุมชนสงบสุข (Solidarity) ชุมชนเข้มแข็งเป็นผลสืบเนื่องมาจากการพัฒนาคนให้มีคุณภาพ มีคุณธรรมและมีความสุข เมื่อคนมารวมกันเป็นชุมชนและสร้างชุมชนให้เข้มแข็งได้ ก็ทำให้คนและชุมชนมีความสงบ บรรลุเป้าหมายของการพัฒนาชุมชน

11. การพัฒนาแบบยั่งยืน (Sustainable Development) ชุมชนเข้มแข็งที่มีลักษณะดังกล่าวมาแล้วข้างต้นทำให้ชุมชนดำรงอยู่และดำรงต่อไปได้โดยไม่ล้มละลายอันเป็นการพัฒนาแบบยั่งยืนนั่นเอง

วรรณธรรม กาญจนสุวรรณ (2553, น. 120-121) ได้ศึกษารูปแบบตัวชี้วัดความเข้มแข็งของชุมชนในระดับชุมชน พบว่า มีตัวชี้วัดที่สำคัญ 4 ด้าน คือ

1. ด้านเศรษฐกิจ มีตัวชี้วัดย่อย ได้แก่ การผลิตและการบริโภคในชุมชน กลุ่มกิจกรรมทางเศรษฐกิจในชุมชน การจัดสรรทรัพยากรทางเศรษฐกิจ และความสามารถในการพึ่งตนเองด้านเศรษฐกิจของชุมชน

2. ด้านสังคมและองค์กรชุมชน มีตัวชี้วัดย่อย 3 ตัวชี้วัด ได้แก่ การจัดการและการบริหารองค์กรชุมชน ความสัมพันธ์ภายในองค์กรชุมชนและเครือข่ายชุมชน

3. ด้านวัฒนธรรมและการเรียนรู้ มีตัวชี้วัด 3 ตัวชี้วัด ได้แก่ การอนุรักษ์และสืบทอดศิลปวัฒนธรรมท้องถิ่น การเรียนรู้และการแลกเปลี่ยนเรียนรู้ชุมชน การจัดการตนเองทางวัฒนธรรมและภูมิปัญญา

4. ด้านทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม มี 3 ตัวชี้วัด ได้แก่ การใช้ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม การบริหารจัดการทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมและการอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม

Mathew (1996, p. 14) กล่าวว่า การวัดความเข้มแข็งของชุมชนวัดได้จากองค์ประกอบ 6 ประการ ได้แก่

1. โครงสร้างพื้นฐานสาธารณะและช่องทางการสื่อสาร ชุมชนเข้มแข็งต้องการการพบปะ พื้นที่ทำงาน สามารถพูดคุยถึงปัญหาหรือแลกเปลี่ยนเรียนรู้ใช้ในการตัดสินใจในเรื่องส่วนรวม สถานที่ดังกล่าวมีความสำคัญอย่างยิ่งต่อการแก้ไขปัญหาชุมชนและที่สำคัญมากที่สุด ก็คือ เป็นที่สร้างความเป็น “พลเมือง” ให้กับประชาชน ดังนั้นการตรวจสอบความเข้มแข็งของชุมชนประการหนึ่ง ก็คือให้ดูว่าชุมชนที่กำลังศึกษานั้นมีพื้นที่สาธารณะ (Public Space) มากน้อยเพียงใด เพราะพื้นที่แห่งนั้นจะช่วยในเรื่องกระบวนการเรียนรู้ของชุมชนเป็นจุดเริ่มต้นของการทำให้ประชาชนรู้สึกถึงความเป็นเจ้าของชุมชน

2. ภาวะการนำและผู้นำชุมชน ผู้นำชุมชนเข้มแข็ง เป็นผู้นำที่มีความพร้อมกับการเปลี่ยนแปลง มีวิสัยทัศน์ที่กว้างไกลเห็นปัญหาชุมชนทั้งชุมชนไม่ใช่เพียงด้านใดด้านหนึ่งเมื่อเกิดปัญหาไม่รีบร้อนแก้ปัญหาเพื่อกระตุ้นให้ปัญหาใหม่เกิดขึ้นและเป็นผู้ที่พร้อมเรียนรู้จากความล้มเหลวที่สำคัญผู้นำไม่แยกตัวจากผู้ตามหากแต่ผนึกตัวเองเข้ากับชุมชนอย่างเป็นทางการอันหนึ่งอันเดียวกันในขณะที่ผู้นำของชุมชนที่อ่อนแอมุ่งแต่จะปกป้องสถานะของตนเองและคอยควบคุมการกระทำของคนอื่นอย่างเข้มงวด

3. กรอบแนวคิดหรือภาพในใจของคนในชุมชน (Mentalities) กรอบแนวคิดของชุมชนเข้มแข็งนั้นจะเน้นการมีส่วนร่วมและการทำงานเพื่อส่วนรวม คนในชุมชนมีแนวคิดที่ว่าอำนาจเป็นของประชาชน ประชาชนในท้องถิ่นเท่านั้นที่สามารถแก้ปัญหาของถิ่น คนในชุมชนต้องรับผิดชอบต่อปัญหาของชุมชน

4. ความสัมพันธ์ระหว่างคนกับสถาบัน คนในชุมชนเข้มแข็งมักจะไม่พึ่งพาสถาบันของรัฐ แม้ว่าสถาบันต่าง ๆ เหล่านั้นจะมีประสิทธิภาพตรงข้ามกับคนในชุมชนอ่อนแอ มักจะพึ่งพาสถาบันของรัฐจนคนในชุมชนไม่สามารถพึ่งพาตนเองได้และนำมาซึ่งความไร้ประสิทธิภาพในที่สุด

5. สำนึกความเป็นชุมชนและการแบ่งปัน ความร่วมมือเป็นชนบทที่แฝงอยู่ในชุมชนที่เข้มแข็งแต่ในชุมชนที่อ่อนแอ นั้นมักเต็มไปด้วยชนบทแห่งการทำลาย อาทิ ธรรมเนียมแห่งการขี้นิ้วและโทษคนอื่น ธรรมเนียมดังกล่าวลดทอนศักยภาพการต่อสู้กับปัญหาของชุมชนในชุมชนประเภทนี้สมาชิกในชุมชนอาจตระหนักถึงปัญหาแต่ไม่เชื่อมั่นว่าตนมีความสามารถในการแก้ไข

2.1.7 กระบวนการเสริมสร้างชุมชนให้เข้มแข็ง

อุทัย ดุลยเกษม และอรศรี งามวิทยาพงศ์ (2540) ได้วิเคราะห์ปัจจัยและเงื่อนไขที่ส่งผลให้ชุมชนท้องถิ่นเข้มแข็ง มี 7 ประการ ดังนี้

1. โครงสร้างทางสังคมแบบแนวนอน หมายถึง สัมพันธภาพทางอำนาจของบุคคลในชุมชนที่เท่าเทียมกัน อำนาจในการเข้าถึงทรัพยากรหรือโอกาสของคนทุกคนในชุมชนไม่แตกต่างกัน เงื่อนไขนี้เป็นปัจจัยให้เกิดความรัก ความสามัคคี ก่อให้เกิดความร่วมมือและการมีส่วนร่วมของชุมชนอย่างกว้างขวาง

2. ระบบเศรษฐกิจแบบพึ่งตนเอง ซึ่งแบ่งออกเป็น 3 ด้าน คือ การผลิต การบริโภค การสะสมและการกระจายส่วนเกิน ประชาชนมีสิทธิ์และอำนาจในการเข้าถึงและจัดการทรัพยากร มีรูปแบบการผลิตที่สนองความต้องการของตนเป็นหลักและเชื่อมโยงกับระบบนิเวศน์การบริโภคเน้นการพออยู่พอกิน ไม่ทำลายธรรมชาติ ไม่สะสมมาก หากมีการกระจายส่วนเกินสู่ญาติมิตรและสังคมในรูปแบบแบ่งปัน ทำบุญ ชำระภาษี

3. ค่านิยมจากหลักธรรมของศาสนา หรืออุดมการณ์ในการใช้ชีวิต ความเชื่อเรื่องกรรมการเคารพอนุ่มต่อธรรมชาติในฐานะเป็นจิตวิญญาณเอื้อให้เกิดการจัดการทรัพยากรธรรมชาติที่มีประสิทธิภาพ

4. กระบวนการเรียนรู้เพื่อชีวิต กระบวนการเรียนรู้ท้องถิ่น การสืบสานภูมิปัญญาดั้งเดิมจากครอบครัว วัด สถานประกอบการ โดยสังเกต ฟัง ถาม ทดลองทำ แลกเปลี่ยนความคิดเห็น เป็นการเรียนรู้ที่นำมาปฏิบัติจริง

5. กลุ่มผู้นำตามธรรมชาติ ผู้นำตามธรรมชาติในชุมชนเกิดขึ้นได้หลายเงื่อนไข เช่น การประพัตติตนในกรอบของศีลธรรม การเป็นผู้ต่อสู้เพื่อชุมชน หรือเป็นผู้ทรงคุณความรู้ ชุมชนที่มีโครงสร้างสังคมในแนวนอนจะเกิดกลุ่มผู้นำธรรมชาติอย่างหลากหลายตามกิจกรรมที่เกิดขึ้นและมีการทำงานในรูปการปรึกษาหารือ แสวงหาความร่วมมือในการแก้ไขปัญหา

6. ระบบความสัมพันธ์เชิงแน่นแฟ้น สิ่งที่เห็นเป็นรูปธรรม คือ การช่วยเหลือเกื้อกูลกันในชุมชน ซึ่งเปรียบเหมือนระบบความมั่นคงและสวัสดิการชุมชน สมาชิกในชุมชนมีความสัมพันธ์ใกล้ชิดผ่านระบบครอบครัว เครือญาติ เพื่อนฝูง มีกฎเกณฑ์ แบบแผนการดำเนินชีวิตร่วมกัน ชุมชนมีความแน่นแฟ้นจะมีพลังสามารถจัดการปัญหาได้อย่างดี

7. กลไกที่เอื้อให้เกิดการปฏิสัมพันธ์ การติดต่อสื่อสารที่ต่อเนื่องตลอดเวลาไม่ว่าจะเป็นสภาพที่พบปะของชุมชนในวิถีชีวิตและกิจกรรมต่าง ๆ หรือกระบวนการถ่ายทอดแลกเปลี่ยนเรียนรู้ปรึกษาหารือกัน อันจะนำไปสู่การปรับตัวของชุมชนได้รวดเร็วทันเหตุการณ์

ดังนั้น กระบวนการเสริมสร้างชุมชนเข้มแข็งต้องมีกระบวนการของการมีส่วนร่วมจากประชาชนเสมอ ซึ่งการเข้ามามีส่วนร่วมของประชาชนก็เท่ากับว่าเป็นการระดมความคิดจากหลากหลายมุมมองที่มองปัญหาในมิติที่ต่างกันออกไปมาระดมสมองระบุปัญหาออกมาเป็นข้อ ๆ แล้วร่วมกันแก้จนปัญหาหมดสิ้นไปจากชุมชน โดยหลักจะประกอบด้วย

1. ระดมคน ระดมความคิด
2. แจงปัญหาที่เกิดขึ้นในชุมชนเป็นข้อ ๆ แล้ววางกรอบการแก้ปัญหา
3. ปฏิบัติการแก้ปัญหาตามกรอบที่วางแผนร่วมกัน

4. ติดตามและประเมินผลของการแก้ไขปัญหาที่ตั้งระบุไว้ หากปัญหาที่ต้องการแก้ไขไม่ประสบผลสำเร็จหรือ ก็คือ แก้ไม่ได้ก็จะกลับไปสู่กระบวนการแรก คือ การระดมคน ระดมความคิด เพื่อจะหาข้อบกพร่องในการปฏิบัติการแก้ปัญหาหรือหาช่องโหว่ที่ทำให้ปัญหาไม่ถูกแก้จนนำไปสู่การกำหนดกรอบแผนการปฏิบัติใหม่เพื่อแก้ปัญหาอีกต่อไป

โกวิท พวงงาม (2553) กล่าวว่า การเสริมสร้างความเข้มแข็งของชุมชนอาศัยอยู่บนพื้นฐานของกระบวนการมีส่วนร่วมของประชาชนโดยแต่ละชุมชนจะมีการพัฒนาไปสู่ความเข้มแข็งของชุมชนในมิติต่าง ๆ เช่น มิติทางด้านเศรษฐกิจ มิติทางด้านทรัพยากรธรรมชาติ มิติทางด้านสังคมและมิติทางด้านวัฒนธรรม ซึ่งในการสร้างความเข้มแข็งของชุมชนนั้น อาจพัฒนาความเข้มแข็งได้เพียงบางมิติเท่านั้น เนื่องจากเงื่อนไขและกระบวนการที่นำไปสู่ความเข้มแข็งในแต่ละมิติของแต่ละชุมชนมีความแตกต่างกัน

1. กิจกรรมหลักที่ดำเนินการเสริมสร้างความเข้มแข็งของชุมชนการเสริมสร้างความเข้มแข็งของชุมชนเพื่อเป็นฐานรองรับการแก้ไขปัญหาและการพัฒนาทั้งทางด้านเศรษฐกิจ สังคม วัฒนธรรม ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมพร้อมกันทุกด้าน หน่วยงานทั้งภาครัฐและเอกชน รวมไปถึงภาคีการพัฒนาต่าง ๆ ทั้งภายในและภายนอกประเทศจึงต้องผนึกกำลังดำเนินงานการเสริมความเข้มแข็งให้กับชุมชนในการแก้ไขปัญหาต่าง ๆ ได้ด้วยตนเองด้วยการกระตุ้นและสร้างกระบวนการทำงานแบบมีส่วนร่วม รวมทั้งการสร้างสภาพแวดล้อมให้ชุมชนร่วมกันคิดร่วมกันทำและมีการเรียนรู้เพื่อช่วยเหลือซึ่งกันและกัน อันจะนำไปสู่การพัฒนาที่ยั่งยืนในระยะยาว ทั้งนี้กิจกรรมหลักที่ดำเนินการเสริมสร้างความเข้มแข็งของชุมชน ได้แก่

1.1 การส่งเสริมกระบวนการเสริมสร้างความเข้มแข็งของชุมชนเพื่อเผชิญปัญหาวิกฤตโดยพัฒนาศักยภาพให้คนในชุมชนรวมกลุ่มกันร่วมคิดร่วมทำ ร่วมรับผิดชอบ และร่วมรักษาผลประโยชน์ของชุมชนด้วยตนเอง รวมทั้งให้ความสำคัญกับการปรับวิถีคิดและวิธีการทำงานของบุคคลภาครัฐจากการเป็นผู้สั่งการเป็นผู้สนับสนุนในการจัดการและแก้ไขปัญหาของชุมชนเอง

1.2 การส่งเสริมกระบวนการพัฒนาแบบมีส่วนร่วมของชุมชนในลักษณะร่วมคิดร่วมทำและร่วมเรียนรู้ เพื่อส่งเสริมสร้างความเข้มแข็งของชุมชน ประกอบด้วย กระบวนการส่งเสริมและสนับสนุนชุมชนได้มีการเรียนรู้ แลกเปลี่ยนประสบการณ์เพื่อการพัฒนาอาชีพและเศรษฐกิจชุมชน การพัฒนาสวัสดิการสังคมและสวัสดิภาพของชุมชน การฟื้นฟูอนุรักษ์และการจัดการทรัพยากรธรรมชาติของชุมชน การค้นหาศักยภาพและการพัฒนาภูมิปัญญาท้องถิ่น ตลอดจนการจัดทำแผนความต้องการของชุมชนรวมทั้งการสร้างประชาคมภายในชุมชนและสร้างเครือข่ายชุมชน

2.1.8 กระบวนการเรียนรู้เพื่อความเข้มแข็งของชุมชน

โกวิท พวงงาม (2553) กระบวนการเรียนรู้เพื่อความเข้มแข็งดังกล่าวจำเป็นต้องมีการบูรณาการกันระหว่างภูมิปัญญาดั้งเดิม ภูมิปัญญาไทย หรือภูมิปัญญาท้องถิ่นกับภูมิปัญญาใหม่ที่เป็นความรู้ทำความเข้าใจจากภายนอกชุมชนผ่านสื่อบุคคลเพื่อนำเข้าสู่กระบวนการเรียนรู้จนทำให้เกิดสังคมแห่งการเรียนรู้และการพัฒนาที่ยั่งยืนต่อไป แต่ในภาวะสถานการณ์การเปลี่ยนแปลงในกระแสปัจจุบันทำให้ส่งผลกระทบต่อชุมชนต่อสังคมซึ่งยากที่จะหลีกเลี่ยงได้บ้างก็ทำให้ชุมชนอ่อนแอ สังคมเกิดวิกฤติในด้านต่าง ๆ ดังนั้นในการพัฒนาหรือการเสริมสร้างให้ชุมชนเข้มแข็งนั้นจึงมองถึงวิสัยทัศน์ใหม่การสร้างกระบวนการทัศน์ใหม่ของชุมชน ดังนี้

1. กระบวนการเรียนรู้ชุมชน เพื่อสร้างฐานเรียนรู้และองค์ความรู้ที่เป็นของตนเอง รวมไปถึงการวางแผนพัฒนาชุมชนแบบมีส่วนร่วมของสมาชิก โดยผู้นำหรือผู้ทรงภูมิปัญญาเป็นแกนกลาง คุณลักษณะนี้เป็นจุดแข็งที่ชุมชนใช้สร้างความเป็นเอกภาพและศักยภาพของตนสามารถพัฒนา และรวบรวมความรู้ต่าง ๆ เป็นศูนย์การเรียนรู้ของชุมชน

2. กระบวนการสร้างทุนชุมชนหรือทุนสังคมที่มองครอบคลุมทั้งการสะสมเงินตรา ทุนสังคมที่มาจากบุคลากร ภูมิปัญญา ประเพณีวัฒนธรรมชุมชน สถาบันสาธารณะสมบัติทรัพยากรธรรมชาติ เป็นต้น โดยสร้างทุนเหล่านี้ให้หลากหลายรูปแบบและมากขึ้น

3. กระบวนการศึกษาวิจัย เป็นการศึกษาวิจัยเพื่อพัฒนา ได้แก่ แสวงหาความร่วมมือจากนักวิชาการ สถาบันการศึกษา หรือหน่วยงานนอกชุมชนและส่งเสริมให้ชุมชนหรือสถาบันในชุมชน ทำงานวิจัยเอง เพื่อนำผลที่ได้มาวางแผนพัฒนาชุมชนต่อไป

4. กระบวนการสร้างความหลากหลายจากปัจจัยที่เป็นคุณต่อการพัฒนาเป็นการเปิดรับเอาความรู้และความช่วยเหลือจากภายนอกชุมชน โดยเปิดเวทีแลกเปลี่ยนทัศนะเรียนรู้ระหว่างกัน โดยชุมชนเป็นผู้ตัดสินใจและวางแผนพัฒนาตนเอง สิ่งเหล่านี้จะนำไปสู่ความร่วมมือพัฒนาแบบภาคีต่าง ๆ ที่ผลักดันให้เกิดการพัฒนาที่ประสบความสำเร็จ มีศักยภาพและมีการประสานวางแผนหรือการทำงาน ในทุกระดับ

5. กระบวนการสร้างเครือข่ายชุมชน เป็นการต่อยอดความรู้ในการพัฒนาตนเอง และเครือข่ายอยู่ตลอดเวลาไปสู่การยกระดับทุนที่เกิดจากการร่วมทุนกันระหว่างองค์กรในการพัฒนา ด้านต่าง ๆ

ดังนั้นกระบวนการเรียนรู้จึงเป็นส่วนหนึ่งของการทำให้ชุมชนเข้มแข็งแต่จะต้องเรียนรู้ อะไรบ้างที่จะทำให้ชุมชนเกิดความเข้มแข็งสิ่งที่ต้องเรียนรู้ จึงได้แก่

1. กระบวนการเรียนรู้ชุมชนรู้ถึงความเป็นชุมชนองค์ความรู้ภายในชุมชน
2. กระบวนการสร้างทุนทางสังคม คือ การจะนำเอาทุนทางสังคมที่มีอยู่ภายในชุมชน เช่น ภูมิปัญญา ประเพณีวัฒนธรรม มาทำอย่างไรให้เป็นการเสริมสร้างความเข้มแข็งของชุมชน
3. มีการวิจัยชุมชนเพื่อหาปัญหาที่เกิดขึ้นในชุมชน และสืบให้ได้ต้นสายปลายเหตุของปัญหาที่เกิดขึ้น

4. มีการเปิดเวทีแลกเปลี่ยนทัศนะ ความรู้ และมีการเรียนรู้ร่วมกันระหว่างองค์ความรู้ ภายในและภายนอกชุมชนแต่ชุมชนจะเป็นผู้ตัดสินใจและวางแผนที่จะพัฒนาชุมชนของตนเองด้วยตนเอง

5. มีการสร้างเครือข่ายเพื่อระดมหาแนวทางร่วมกันในการพัฒนากันเองภายในเครือข่าย ควบคู่กับการพัฒนาตนเองภายในชุมชน

กล่าวโดยสรุป ลักษณะของชุมชนเข้มแข็ง โดยสรุป 4 ประการ คือ 1) เป็นชุมชนแห่งการเรียนรู้ (Learning Community) กล่าวคือ การที่ชุมชน มีการเรียนรู้ และรู้เท่าทันข่าวทั้งเศรษฐกิจสังคม การเมือง รวมทั้งการที่ชุมชนมีการเพิ่มพูนความรู้ในด้านต่าง ๆ อย่างสม่ำเสมอ 2) เป็นชุมชนที่มีการจัดการตนเอง (Community Management) ด้วยระบบการบริหารจัดการในกิจกรรมที่สำคัญ 4 ประการ คือ การวางแผน การจัดการกระบวนการขององค์กรภายในชุมชน การลงมือปฏิบัติตามแผนงาน และมีการประเมินผล 3) เป็นชุมชนที่มีจิตวิญญาณ (Spirituality) กล่าวคือ ชุมชนมีจิตสำนึก มีจิตวิญญาณ ซึ่งอาจหมายถึง ความภักดี ความรัก ความห่วงหา ความรู้สึกเป็นเจ้าของในชุมชน โดยมีสิ่งยึดเหนี่ยวร่วมกันในชุมชน

4) เป็นชุมชนที่มีสันติภาพ (Peaceful) กล่าวคือ เป็นชุมชนที่มีความสงบสุขและคนในชุมชนมีจิตใจที่เยือกเย็น มีคุณภาพและมีคุณธรรม

2.1.9 องค์กรชุมชน

สมพันธ์ เตชะอธิก (2555, น. 7) กล่าวถึง องค์กรชุมชน คือ การรวมตัวของประชาชนในชุมชนมีการเรียนรู้ การจัดการ การแก้ไขปัญหาาร่วมกัน จนเกิดการเปลี่ยนแปลงที่ดีขึ้นทั้งทางด้านเศรษฐกิจ สังคม สิ่งแวดล้อมและสามารถจัดการผลกระทบจากภายนอกที่เข้าสู่ชุมชนได้นอกจากนี้องค์กรชุมชนประกอบด้วย บุคคลหลากหลายที่รวมตัวกันโดยมีเป้าหมายร่วมกันและยึดโยงกันด้วยประโยชน์สาธารณะและของสมาชิก มีจิตสำนึกของการพึ่งตนเองมีส่วนร่วมคิด ร่วมตัดสินใจ ร่วมวางแผน ร่วมปฏิบัติ ร่วมสรุปบทเรียนโดยรับผิดชอบบริหารจัดการอย่าง มีประสิทธิภาพและแบ่งบทบาทตามความรู้ความสามารถของแต่ละคน มีความเอื้ออาทร มีความรักชุมชน มีการรวมทรัพยากรท้องถิ่นทั้งภายในชุมชนและเครือข่ายทางสังคม มีกิจกรรมสาธารณะและการสื่อสารต่อกันอย่างสม่ำเสมอ มีการเรียนรู้ เชื่อมโยงกับเครือข่ายทางสังคมในการสนับสนุนและส่งเสริมการพัฒนาาร่วมกัน

องค์กรชุมชนจะสามารถดำรงอยู่ได้จะต้องอาศัยการมีส่วนร่วมของคนในชุมชนเป็นสำคัญแล้ว สิ่งบ่งชี้ที่สำคัญขององค์กรชุมชนมีความเข้มแข็งที่สะท้อนถึงศักยภาพของชุมชน ซึ่งสีลาภรณ์ นาคทรพรพ (2541, น. 239-254) ได้เสนอกรอบสำหรับชี้วัดองค์กรชุมชนไว้ 4 ด้าน ดังนี้

1. ภูมิปัญญา ระบบความเชื่อ ระบบคุณค่า ระบบความคิดของชุมชนเป็นตัวชี้วัดที่สำคัญอย่างยิ่งในการสร้างความเข้มแข็งของชุมชนเพราะเป็นเครื่องยึดเหนี่ยวเชื่อมโยงคนในชุมชนเอาไว้ด้วยกัน การชี้วัดว่าชุมชนใดมีภูมิปัญญาหรือไม่อย่างไร ดูได้จากการสืบทอดองค์ความรู้หรือการสร้างสรรค์ ปรับและพัฒนาองค์ความรู้ให้เหมาะสมกับยุคสมัยและเงื่อนไขสภาพของชุมชนซึ่งสามารถสังเกตได้จากผู้นำความคิดของสมาชิกในชุมชนเป็นผู้ที่เชื่อมโยง สืบทอดภูมิปัญญาสู่พิธีกรรมและกิจกรรมต่าง ๆ ที่ควบคุมพฤติกรรมทางเศรษฐกิจ สังคม วัฒนธรรมและการเมืองของสมาชิกในชุมชน และสังเกตจากความคิดและพฤติกรรมของสมาชิกในชุมชน ซึ่งสมาชิกในชุมชนจะสะท้อนได้ดีว่ามีการสืบทอดภูมิปัญญาหรือไม่ โดยดูจากทัศนคติหรือความคิดเห็นและพฤติกรรมของสมาชิกในการถือปฏิบัติตามพิธีกรรม ความเชื่อเหล่านั้น

2. การจัดการกลุ่ม/องค์กรชุมชน องค์กรชุมชน หรือกลุ่มชาวบ้านนับเป็นกุญแจสำคัญของความเข้มแข็งของชุมชน เพราะเป็นรูปแบบของการรวมตัวทางสังคมที่ทำให้เกิดอำนาจทางสังคมที่จะถ่วงดุลกับอำนาจรัฐและอำนาจเงิน สำหรับเครื่องชี้วัดเกี่ยวกับการจัดการกลุ่มหรือองค์กรชุมชนที่มีความเข้มแข็งดูได้จาก

- 2.1 วัตถุประสงค์ของการรวมกลุ่ม ซึ่งอาจมีลักษณะเป็นกลุ่มสนใจกลุ่มการเรียนรู้ กลุ่มกิจกรรมต่าง ๆ โดยมีการลงมือปฏิบัติเพื่อแก้ปัญหา

- 2.2 กลุ่มที่เข้มแข็งจะต้องมีกฎระเบียบและกติกาเพื่อควบคุมพฤติกรรมของสมาชิก โดยกฎระเบียบข้อบังคับสมาชิกมีส่วนร่วม

- 2.3 กลุ่มที่เข้มแข็งจะต้องมีสมาชิกเข้ามีส่วนร่วมในกิจกรรมต่าง ๆ ซึ่งสะท้อนถึงความเอาใจใส่ ความพร้อมเพรียงในการทำกิจกรรมร่วมกัน รู้หน้าที่ และทำหน้าที่ด้วยความรับผิดชอบ

2.4 กรรมการกลุ่ม ถือว่าเป็นองค์ประกอบที่สำคัญที่ทำให้กลุ่มมีความเข้มแข็ง ได้จากการเข้าร่วมกิจกรรม ความบ่อยครั้งในการมีส่วนร่วม ความรวดเร็วในการประชุมเพื่อแก้ไขปัญหา และความโปร่งใสในการจัดการเรื่องการเงินและกระจายผลประโยชน์ไปสู่สมาชิก

2.5 กิจกรรมของกลุ่ม กลุ่มมีการดำเนินกิจกรรมที่สามารถชี้ความเข้มแข็งของกลุ่มได้ โดยดูจากการดำเนินกิจกรรมเกี่ยวกับเศรษฐกิจและอาชีพ เพื่อผลิต การจำหน่ายและการบริโภค กิจกรรมเกี่ยวกับสังคม วัฒนธรรม ประเพณี การจัดกิจกรรมเพื่อสวัสดิการแก่คนด้อยโอกาส รวมถึงการอนุรักษ์ ศิลปวัฒนธรรม ประเพณีพื้นบ้านและกิจกรรมเกี่ยวกับการจัดการทรัพยากรธรรมชาติและทรัพยากร สาธารณะของชุมชน เช่น พื้นฟูแหล่งน้ำและป่า การจัดการพื้นที่ใช้สอยทรัพยากรสาธารณะของชุมชน ร่วมกันและ

2.6 กองทุนของกลุ่ม ความสามารถในการระดมทุนภายในของคนในชุมชน นับเป็นตัวชี้วัดถึงศักยภาพและความเข้มแข็งของกลุ่มได้เป็นอย่างดี วัดได้จากขนาดของกองทุน ประเภทของกองทุน ความสม่ำเสมอในการฝากออมและอัตราการเจริญเติบโตของกองทุน

3. กระบวนการเรียนรู้และการขยายเครือข่ายการเรียนรู้ของชุมชน กระบวนการเรียนรู้ นับเป็นหัวใจสำคัญที่ทำให้ชุมชนมีความเข้มแข็ง เนื่องจากเป็นการยกระดับความสามารถในการคิด วิเคราะห์ปัญหาสาเหตุทางเลือกของการแก้ปัญหา การตัดสินใจเลือกทางเลือกในการแก้ปัญหา

4. ผลกระทบจากการดำเนินงานขององค์กรชุมชนในด้านต่าง ๆ ผลการดำเนินงานขององค์กรชุมชน คือ เครื่องสะท้อนที่ดีประการหนึ่งถึงระดับความเข้มแข็งของชุมชน การสร้างเครื่องชี้วัดส่วนใหญ่มักมองไปที่ผลการดำเนินงานของกิจกรรมที่องค์กรชุมชนดำเนินงานอยู่มากกว่าการใช้ การชี้วัดที่กระบวนการและมักมองไปยังระดับปัจเจกบุคคลหรือระดับครัวเรือนมากกว่าระดับชุมชน ดังนั้นการวัดผลกระทบการดำเนินงานกิจกรรมขององค์กรชุมชนในด้านเศรษฐกิจสังคม วัฒนธรรม การเมือง หรือสิ่งแวดล้อม ควรมองอย่างเชื่อมโยงสัมพันธ์กันเพื่อสะท้อนให้เห็นความเข้มแข็งหรือ ประสิทธิภาพของกลุ่มหรือองค์กรชุมชน มากกว่ามองตัวชี้วัดแต่ละด้านโดด ๆ โดยไม่เชื่อมโยงกับปัจจัย ที่ส่งผลให้เกิดผลสำเร็จนั้นขึ้นมา

องค์กรชุมชนนั้น เป็นธรรมดาที่เมื่อมีการจัดตั้งองค์กรในลักษณะใดก็ตามสิ่งหนึ่งที่สำคัญ คือ การกำหนดบทบาทหรือหน้าที่ขององค์กรนั้น องค์กรชุมชนก็เช่นเดียวกับองค์กรอื่น ๆ ที่มีหน้าที่ ต้องรับใช้ทิศทางของกลุ่มองค์กรที่ตั้งขึ้น ซึ่งจากการศึกษาสามารถจำแนกหน้าที่ขององค์กรชุมชนได้ 4 ประเภท คือ (อินสอน บัวเขียว, 2546, น. 42-43)

1. องค์กรที่ทำหน้าที่เกี่ยวกับการจัดการทรัพยากร ได้แก่ กลุ่มอนุรักษ์ กลุ่มดูแลทรัพยากร ธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม เป็นต้น กลุ่มเหล่านี้จะทำหน้าที่ในการจัดการทรัพยากรในชุมชนของตนเอง เพื่อการจัดผลประโยชน์ให้แก่สมาชิกได้ทั่วถึงในกรณีของกลุ่มอนุรักษ์ ค่อนข้างเป็นวิธีการจัดการทรัพยากร เพื่อป้องกันการบุกรุกจากกลุ่มผลประโยชน์ที่มาจากภายนอกชุมชนเป็นสำคัญ

2. องค์กรที่ทำหน้าที่ด้านสังคมและวัฒนธรรม เช่น กลุ่มทำบุญ กลุ่มแม่บ้าน กลุ่มเยาวชนกองทุนยา กองทุนสงเคราะห์ องค์กรเหล่านี้มีจุดมุ่งหมายเพื่อการรวมกลุ่มของคนภายในชุมชน การดำเนินกิจกรรมต่าง ๆ ทางสังคมและวัฒนธรรม

3. องค์กรทางด้านการพัฒนาเศรษฐกิจ เช่น สหกรณ์หมู่บ้าน กลุ่มเกษตร กลุ่มจักสาน กลุ่มเลี้ยงไหม ธนาคารข้าว และกลุ่มออมทรัพย์ เป็นต้น กลุ่มเหล่านี้จัดดำเนินการขึ้นโดยมีจุดมุ่งหมายที่จะพัฒนาอาชีพของชุมชนโดยการรวมกลุ่มพัฒนาอาชีพและจัดทำกองทุนเพื่อการพัฒนาต่าง ๆ

4. องค์กรเพื่อต่อสู้ทางการเมือง เช่น กลุ่มอนุรักษ์ กลุ่มความมั่นคงด้านที่ดินและที่อยู่อาศัย เป็นต้น กลุ่มเหล่านี้จัดตั้งขึ้นมาเพื่อการต่อสู้เรื่องทรัพยากรธรรมชาติของชุมชนและมักจะเป็นการรวมกลุ่มเพื่อต่อสู้กับอิทธิพลภายนอก เช่น ต่อสู้กับนายทุนที่แสวงหาผลประโยชน์จากพื้นที่ของชุมชนต่อสู้กับอิทธิพลจากแนวนโยบายของรัฐหรือพ่อค้า เป็นต้น

สรุปได้ว่า องค์กรชุมชน หมายถึง องค์กรที่เกิดจากการรวมกลุ่มกันของแต่ละคนในชุมชนแล้วมีการสร้างระบบหรือกลไกในการบริหารจัดการชุมชนขึ้นในรูปแบบต่าง ๆ ทั้งที่เป็นนิติบุคคลและไม่เป็นนิติบุคคล ทั้งนี้เพื่อให้บรรลุวัตถุประสงค์ร่วมกันโดยมีการเรียนรู้การจัดการและการแก้ไขปัญหา ร่วมกันตลอดจนมีการจัดระบบความสัมพันธ์ระหว่างสมาชิกที่เอื้อต่อผลประโยชน์ร่วมกันและองค์กรหรือกลไกการจัดการของชุมชนนี้จะเป็นสื่อกลางในการติดต่อสื่อสารระหว่างสมาชิกด้วยกันเอง และกับองค์กรหรือหน่วยงานอื่นจากภายนอก

2.1.10 ความเข้มแข็งของชุมชนตามแผนพัฒนาเศรษฐกิจแห่งชาติ

สำนักงานคณะกรรมการพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ (2559, น. 4) กล่าวว่า สำหรับแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ฉบับที่ 12 (พ.ศ. 2560-2564) มุ่งต่อยอดแผนพัฒนาฯ ฉบับที่ 11 เพื่อให้บรรลุเป้าหมายการพัฒนาระยะยาวตามยุทธศาสตร์ชาติ 20 ปี ได้กำหนดหลักการสำคัญไว้ 6 ประการ โดยมี 2 ประการ ที่อาจกล่าวได้ว่าให้ความสำคัญกับการพัฒนาชุมชนให้เข้มแข็งและพึ่งตนเองได้

1. ยึด “หลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง” ต่อเนื่องมาตั้งแต่แผนพัฒนาฯ ฉบับที่ 9 เพื่อให้เกิดบูรณาการการพัฒนาในทุกมิติอย่างสมเหตุสมผล มีความพอประมาณและมีระบบภูมิคุ้มกัน และการบริหารจัดการความเสี่ยงที่ดี ซึ่งเป็นเงื่อนไขจำเป็นสำหรับการพัฒนาที่ยั่งยืน

2. ยึด “คนเป็นศูนย์กลางการพัฒนา” มุ่งสร้างคุณภาพชีวิตและสุขภาวะที่ดีที่สุดสำหรับคนไทยพัฒนาคนให้มีความเป็นคนที่สมบูรณ์มีวินัย ใฝ่รู้ มีความรู้ มีทักษะ มีความคิดสร้างสรรค์ มีทัศนคติที่ดี รับผิดชอบต่อสังคม มีจริยธรรมและคุณธรรม พัฒนาค้นทุกช่วงวัยและเตรียมความพร้อมเข้าสู่สังคมผู้สูงอายุอย่างมีคุณภาพ รวมถึงการสร้างคนให้ใช้ประโยชน์และอยู่กับสิ่งแวดล้อมอย่างเกื้อกูล อนุรักษ์ฟื้นฟู ใช้ประโยชน์ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมอย่างเหมาะสม

สำนักงานคณะกรรมการพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ (2559, น. 7-70) กล่าวว่า ขณะที่ส่วนที่ 4 ยุทธศาสตร์การพัฒนาประเทศ ยุทธศาสตร์ที่ 1 การเสริมสร้างและพัฒนาศักยภาพทุนมนุษย์ เป้าหมายที่ 5 มีสาระสำคัญ คือ สถาบันทางสังคมมีความเข้มแข็งและมีส่วนร่วมในการพัฒนาประเทศเพิ่มขึ้นโดยเฉพาะสถาบันครอบครัว สถาบันการศึกษา สถาบันทางศาสนา ชุมชนสื่อมวลชน และภาคเอกชน โดยมีแนวทางการพัฒนาที่สำคัญเกี่ยวกับการสร้างความเข้มแข็งและการพึ่งตนเองของชุมชน ในประเด็นดังต่อไปนี้

1. เสริมสร้างความเข้มแข็งของชุมชนในการมีส่วนร่วมจัดกิจกรรมสาธารณประโยชน์ จัดระเบียบทางสังคม และกำหนดบทลงโทษแก่ผู้ละเว้นการปฏิบัติตามบรรทัดฐานในสังคม

2. ปรับปรุงแหล่งเรียนรู้ในชุมชนให้เป็นแหล่งเรียนรู้เชิงสร้างสรรค์และมีชีวิต อาทิ พิพิธภัณฑ์ห้องสมุด โบราณสถาน อุทยานประวัติศาสตร์ โรงเรียนผู้สูงอายุ รวมทั้งส่งเสริมให้มีระบบการจัดการความรู้ที่เป็นภูมิปัญญาท้องถิ่น

สำนักงานคณะกรรมการพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ (2559, น. 78-79) กล่าวว่า ขณะที่ยุทธศาสตร์ที่ 2 การสร้างความเป็นธรรมและลดความเหลื่อมล้ำในสังคม เป้าหมายที่ 3 ได้มีสาระสำคัญถึงการเสริมสร้างศักยภาพชุมชน การพัฒนาเศรษฐกิจชุมชน และการสร้างความเข้มแข็งการเงินฐานรากตามหลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงเพื่อให้ชุมชนสามารถพึ่งตนเองได้มีสิทธิในการจัดการทุนที่ตนและทรัพยากรภายในชุมชนได้มีแนวทางการพัฒนา คือ

1. สร้างและพัฒนาผู้นำการเปลี่ยนแปลงในชุมชนให้มีขีดความสามารถในการสร้างแรงบันดาลใจให้เกิดความเชื่อมั่น ศรัทธา มีจุดยืนทางความคิด มีธรรมาภิบาลในการบริหารและพัฒนาชุมชนส่งเสริมการรวมกลุ่มและสร้างจิตสำนึกให้ชุมชนพึ่งพาตนเองรวมทั้งส่งเสริมและสนับสนุน

2. ส่งเสริมให้เกิดชุมชนแห่งการเรียนรู้ด้วยกระบวนการวิจัยและการถ่ายทอดองค์ความรู้ในชุมชนเพื่อนำไปสู่การแก้ไขปัญหาในพื้นที่และการต่อยอดองค์ความรู้ไปสู่เชิงพาณิชย์ รวมทั้งส่งเสริมการใช้เทคโนโลยีสารสนเทศในการสร้างการจัดการความรู้ในชุมชน

3. พัฒนาเศรษฐกิจชุมชน โดยส่งเสริมการประกอบอาชีพของผู้ประกอบการระดับชุมชน การสนับสนุนศูนย์ฝึกอาชีพชุมชน การส่งเสริมการเชื่อมต่อระหว่างเครือข่ายอุตสาหกรรม (Cluster) ในพื้นที่กับเศรษฐกิจชุมชน การสร้างความร่วมมือกับภาคเอกชนและสถาบันการศึกษาในการร่วมกันพัฒนาความรู้ในเชิงทฤษฎีและสามารถนำไปประยุกต์ใช้ในทางปฏิบัติเพื่อสร้างศักยภาพให้กับชุมชนในการประกอบธุรกิจการสนับสนุนการประกอบธุรกิจแบบวิสาหกิจเพื่อสังคม รวมถึงการส่งเสริมการท่องเที่ยวท้องถิ่นและการท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์ในชุมชนที่มีแหล่งท่องเที่ยว

4. สนับสนุนการให้ความรู้ในการบริหารจัดการทางการเงินแก่ชุมชนและครัวเรือน การปรับองค์กรการเงินของชุมชนให้ทำหน้าที่เป็นสถาบันการเงินในระดับหมู่บ้านตำบลที่ทำหน้าที่ทั้งการให้กู้ยืมและการออมและจัดตั้งโครงข่ายการเงินฐานรากโดยมีธนาคารออมสินและธนาคารเพื่อการเกษตรและสหกรณ์เป็นแม่ข่าย

5. สนับสนุนชุมชนให้มีส่วนร่วมในการจัดสวัสดิการ บริการ และการจัดการทรัพยากรในชุมชนในลักษณะเป็นหุ้นส่วนกับหน่วยงานภาครัฐ อปท. ในการดูแลคุณภาพชีวิตประชาชนโดยเปิดรับสมาชิกทุกคนในท้องถิ่นโดยไม่เลือกปฏิบัติ ผลักดัน พ.ร.บ. โฉนดชุมชน เพื่อให้ชุมชนมีการบริหารจัดการและใช้ประโยชน์จากที่ดินและทรัพยากรในพื้นที่ร่วมกันเป้าหมายการพัฒนาดังกล่าวข้างต้นมีแผนงานรองรับที่สำคัญ คือ แผนงานการพัฒนาเศรษฐกิจชุมชนฐานรากและชุมชนเข้มแข็ง โดยมีสาระสำคัญ คือ มุ่งพัฒนาเศรษฐกิจชุมชนผ่านเครือข่ายวิสาหกิจเพื่อสังคม/วิสาหกิจชุมชน โดยการสร้างความร่วมมือระหว่างภาคเอกชนและวิสาหกิจเพื่อสังคม (วิสาหกิจชุมชน) และความร่วมมือระหว่างวิสาหกิจเพื่อสังคม (วิสาหกิจชุมชน) ในแต่ละพื้นที่เพื่อการสร้างองค์ความรู้ รูปแบบการจัดการเพื่อสร้างความเข้มแข็งและความยั่งยืนของวิสาหกิจในระยะยาวรวมทั้งเผยแพร่ความรู้ด้านการส่งเสริมเศรษฐกิจชุมชนฐานรากพร้อมทั้งประสานงานกับจังหวัดและท้องถิ่นเพื่อขยายผลจากชุมชนต้นแบบให้มีการนำไปใช้ในชุมชนอื่น ๆ อย่างกว้างขวางเพื่อสนับสนุนนโยบายของรัฐภายใต้ยุทธศาสตร์ด้านการแก้ไขปัญหาความยากจนลดความเหลื่อมล้ำและสร้างการเติบโตจากภายใน

กล่าวโดยสรุป การศึกษาแผนพัฒนาฯ ตั้งแต่ฉบับที่ 8 เป็นต้นมาจนถึงฉบับปัจจุบันจะเห็นได้ว่า แนวคิดการพัฒนาชุมชนให้เข้มแข็งและพึ่งตนเองได้นั้นได้ถูกบรรจุในแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติของไทยมาอย่างยาวนานแสดงให้เห็นถึงนโยบายของชาติที่ต้องการให้รากฐานของประเทศมีความเข้มแข็งมาจากฐานราก ดังนั้นการให้ความสำคัญกับการพัฒนาหน่วยพื้นฐานต่าง ๆ ที่อยู่ในชุมชน ไม่ว่าจะเป็น คน ครอบครัว องค์กร รวมถึงพื้นที่/สภาพแวดล้อมจึงมีความจำเป็นและสำคัญ

2.1.11 เครือข่าย

2.1.11.1 ความหมายของเครือข่าย

กาญจนา แก้วเทพ (2538, อ้างถึงใน งามเนตร จริงสูงเนิน, 2538, น. 14) ให้ความหมายของ “เครือข่าย” (Network) ว่าหมายถึง รูปแบบหนึ่งของการประสานงานของบุคคล กลุ่มหรือองค์กรหลายองค์กรที่ต่างก็มีทรัพยากรของตนเอง มีเป้าหมาย มีวิธีการทำงานและมีกลุ่มเป้าหมายของตนเอง บุคคลกลุ่มหรือองค์กรเหล่านี้ได้เข้ามาประสานงานกันอย่างมีระยะเวลายาวนานพอสมควร แม้อาจจะไม่ได้มีกิจกรรมร่วมกันอย่างสม่ำเสมอก็ตาม แต่ก็จะมีการวางรากฐานเอาไว้เมื่อฝ่ายใดฝ่ายหนึ่งมีความต้องการที่จะขอความช่วยเหลือหรือขอความร่วมมือจากกลุ่มอื่น ๆ เพื่อแก้ปัญหาที่สามารถติดต่อไปได้

ปาริชาติ วลัยเสถียร และคณะ (2543, น. 311) กล่าวถึง ความจำเป็นในการสร้างเครือข่ายว่าเครือข่ายได้ถูกนำมาใช้เพื่ออธิบายถึงการรวมตัวของหน่วยต่าง ๆ ในสังคมในแง่มุมต่าง ๆ ไม่ว่าจะเป็นการรวมเป็นเครือข่ายทางธุรกิจ เครือข่ายทางสังคม เครือข่ายการเรียนรู้ หรือเครือข่ายในงานพัฒนา ซึ่งการรวมตัวในแต่ละประเภทต่างมีเหตุผลหรือความจำเป็นในการเชื่อมโยงเป็นเครือข่าย เช่น ในภาคธุรกิจการสร้างเครือข่ายนำไปสู่การสร้างมูลค่าเพิ่มในเชิงธุรกิจ การพัฒนาผลิตภัณฑ์ใหม่ การสร้างความสามารถเข้าถึงตลาดของสินค้า ลดค่าใช้จ่ายด้านวิจัยและพัฒนา ลดภาวะการแข่งขันยกระดับมาตรฐานผลิตภัณฑ์ เป็นต้น

2.1.11.2 ความเข้มแข็งของเครือข่าย

สัมพันธ์ เตชะอธิก และคณะ (2537, น. 8) ได้อธิบายถึง การพิจารณาความเข้มแข็งของเครือข่ายชาวบ้านใน 2 ลักษณะ คือ 1) เครือข่ายภายในชุมชน มีข้อพิจารณาอยู่ 3 ประเด็น คือ การมีส่วนร่วมของชาวบ้าน ผลของกิจกรรม และความเข้มแข็งขององค์กรผู้นำชุมชน และ 2) เครือข่ายภายนอกชุมชน มีข้อพิจารณาอยู่ที่การเชื่อมโยงของท้องถิ่นกับกระบวนการเรียนรู้ของคนภายนอกชุมชน

2.1.11.3 องค์ประกอบเครือข่าย

ปาริชาติ สถาปัตตานนท์ และชัยวัฒน์ ธีระพันธ์ (2546, น. 9) กล่าวถึง องค์ประกอบของเครือข่าย โดยใช้ตัวอักษรย่อในภาษาอังกฤษ 4 ตัว คือ Link หรือการเชื่อมต่อ ซึ่งสามารถสรุปได้ดังนี้

1. การเรียนรู้ (Learning) ได้แก่ การเรียนรู้เกี่ยวกับความจำเป็นและความต้องการของตนเองและผู้อื่น
2. การลงทุน (Investing) ได้แก่ การลงทุนด้านเวลาและพลังงานในการติดต่อและเชื่อมประสานกับบุคคลต่าง ๆ
3. การดูแล (Nursing) ได้แก่ การดูแลสัมพันธ์ภาพระหว่างสมาชิกของเครือข่ายอย่างใกล้ชิด ทั้งในเรื่องของการทำงานและสัมพันธ์ภาพส่วนตัว

4. การรักษา (Keeping) ได้แก่ การรักษาทิศทางในการบรรลุเป้าหมาย โดยเฉพาะการตรวจสอบความต้องการของสมาชิกและการเปิดใจรับฟังความคิดเห็นซึ่งกันและกัน เพื่อแสวงหาแนวทางที่ทรงพลังในการดำเนินการให้บรรลุเป้าหมาย

พระมหาสุทิตย์ อากาศโร (2547, น. 47-50) ได้กล่าวถึง องค์ประกอบที่สำคัญของเครือข่าย 5 ประการ คือ 1) หน่วยชีวิตหรือสมาชิก 2) จุดมุ่งหมาย 3) การทำหน้าที่อย่างมีจิตสำนึก 4) การมีส่วนร่วมและการแลกเปลี่ยน และ 5) ระบบความสัมพันธ์และการสื่อสาร

2.1.11.4 ความจำเป็นในการเสริมสร้างเครือข่าย มีหลักการที่เกี่ยวข้อง 3 ประการ คือ ประการแรก สถานการณ์ปัญหาและสภาพแวดล้อม ประการที่สอง การสร้างพื้นที่ทางสังคม และประการที่สาม การประสานผลประโยชน์อย่างเท่าเทียม

2.1.11.5 ข้อกำหนดเบื้องต้น (Requirement)

1) กลุ่มที่จะสร้างเครือข่ายนั้นจะต้องผ่านการพูดคุยกัน การวิเคราะห์ร่วมกัน เพื่อให้เกิดสำนึกอย่างจริงจังว่า “เพราะเหตุใดเราจึงต้องพึ่งพาอาศัยซึ่งกันและกัน ทำไมเราจึงมีชีวิตอยู่ตามลำพังด้วยตัวเองไม่ได้” การพูดคุยกันและการวิเคราะห์ห้จนกระทั่งเกิดสำนึกให้เห็นความจำเป็นที่จะต้องประสานงานร่วมกับคนอื่น ร่วมกับกลุ่มอื่น ร่วมกับหมู่บ้านอื่น เป็นเงื่อนไขเบื้องต้นที่จำเป็นอย่างยิ่งสำหรับการสร้างเครือข่าย

2) สมาชิกในกลุ่มเครือข่ายจะต้องเข้าใจเป้าหมายของการรวมกลุ่มและการประสานงานอย่างชัดเจน

3) ต้องมีรูปแบบขององค์กรเพื่อการประสานงานที่แน่นอนในระดับหนึ่ง การสร้างเครือข่ายจะเป็นไปไม่ได้ หากไม่มีการจัดระบบในรูปแบบขององค์กรเพื่อการประสานงาน

4) ต้องมีการเคลื่อนไหวให้มีกิจกรรมอย่างต่อเนื่องอยู่เสมอเนื่องจากลักษณะของเครือข่ายนั้น มีความเป็นโครงสร้าง (Structured) น้อยกว่ากลุ่มหรือองค์กร ทั้งยังเกิดจากการรวมตัวของกลุ่มที่อยู่ห่างไกลกัน ดังนั้นจึงต้องมีการเคลื่อนไหวให้มีกิจกรรมอย่างต่อเนื่องอยู่เสมอ

5) แรงจูงใจ (Motive) ของสมาชิกที่จะเข้าสู่เครือข่าย เนื่องจากเครือข่ายเป็นรูปแบบการประสานงานเพื่อการแลกเปลี่ยนช่วยเหลือซึ่งกันและกัน ดังนั้นแรงจูงใจของสมาชิกที่จะเข้ามาอยู่ในเครือข่ายจะต้องเป็นแรงจูงใจ 2 ด้าน คือ ทั้งเป็น “ผู้รับ” และเป็น “ผู้ให้” ที่มีแรงจูงใจแต่เพียงด้านเดียว คือ มองตัวเองแต่ด้านที่จะเป็น “ผู้รับ” หรือแม้แต่จะเป็น “ผู้ให้” แต่เพียงฝ่ายเดียวจะประคองตัวอยู่ในเครือข่ายไม่ได้นาน

2.1.11.6 บทบาทการหนุนช่วยเหลือบุคคลภายนอกในการสร้างสรรค์เครือข่ายของประชาชน มีดังนี้

1) ผ่านกระบวนการส่งคืน ตามปกติเงินทุนที่ช่วยเหลือในการทำหน้าที่เป็นตัวประสานงานระหว่างกลุ่ม

2) เป็นตัวจัดโอกาสให้เกิดการพบปะ

3) จัดแลกเปลี่ยนประสบการณ์

4) เป็นผู้รวบรวมแหล่งข้อมูลในแต่ละแห่ง

5) ชูบทบาทผู้นำชุมชนขึ้นมาเพื่อให้เป็นกลุ่มแกนในการพัฒนา

6) สร้างเครือข่ายระหว่างหน่วยสนับสนุนและชาวบ้านในรูปแบบต่าง ๆ

7) เป็นตัวต่อเชื่อมโยงระหว่างกลุ่มของชาวบ้าน

2.1.11.7 ปัจจัยที่ทำให้การสร้างเครือข่ายไม่มั่นคง

- 1) การที่สมาชิกเห็นแก่ผลประโยชน์ในวงจำกัด คือ ในกลุ่มพวกพ้องของตนเองเท่านั้น
- 2) สมาชิกไม่เห็นความจำเป็นที่จะต้องเปิดตัวออกไปสัมพันธ์กับภายนอก (ขาดการวิเคราะห์ความจำเป็นร่วมกัน)
- 3) การจัดลำดับความสำคัญเร่งด่วนของความต้อการระหว่างตนเองกับผู้อื่น จะถือว่าความต้อการของตนเองเร่งด่วนกว่าผู้อื่นเสมอ อันเป็นลักษณะที่มีจิตใจคับแคบ
- 4) การมองไม่เห็นว่าคุณภาพจำเป็นของผู้อื่นก็เป็นเสมือนความจำเป็นของตนเอง กล่าวคือ ขาดความคิดจิตใจ ลักษณะ “ใจเขาใจเรา”
- 5) วิธีการจัดรูปแบบองค์กรนั้น จะมีผู้มีอำนาจอิทธิพลคอยควบคุมกระบวนการตัดสินใจอยู่เพียงกลุ่มเดียว
- 6) การจัดตั้งเครือข่ายนั้นดำเนินการอย่างเร่งรีบ ทำให้สมาชิกกลุ่มไม่เข้าใจ ทั้งวัตถุประสงค์ วิธีการดำเนินงาน

7) คณะกรรมการและสมาชิกขาดทักษะในการบริหารองค์กร

2.1.11.8 เงื่อนไขเบื้องต้นต่าง ๆ ที่จำเป็นต่อการสร้างเครือข่ายตามขั้นตอนดังนี้

- 1) มีการรณรงค์ทางด้านความคิดในเรื่องหลักประกันที่ไว้วางใจได้คือใคร ทั้งนี้ โดยผ่านกระบวนการศึกษาร่วมกัน พูดคุยแลกเปลี่ยนทัศนะกัน โดยเป้าหมายของการศึกษานั้นต้องการ จะชี้ให้เห็นชาวบ้านเห็นว่า บรรดาเครือข่ายแนวตั้งแบบเก่า เช่น ตลาด นายทุน หรือเครือข่ายแนวตั้ง แบบใหม่ เช่น องค์กรพัฒนาเอกชน ศูนย์ องค์กรเงินทุนจากต่างประเทศ เครือข่ายแนวตั้งเหล่านี้ เป็นหลักประกันที่ไว้วางใจได้มากน้อยหรือยาวนานเพียงใดและใครคือหลักประกันที่ไว้วางใจได้แน่นอน กว่าขั้นตอนการรณรงค์ดังกล่าวนี้จำเป็นต้องอาศัยระยะเวลา
- 2) ต้องมีการสร้างเงื่อนไขให้มีการติดต่อสื่อสารกันอยู่อย่างสม่ำเสมอ

2.2 แนวคิดเกี่ยวกับการพัฒนา

แนวคิดการพัฒนา ในที่นี้หมายถึง แนวทางในการก่อให้เกิดการเปลี่ยนแปลงความรู้ทัศนคติ และพฤติกรรมของสมาชิกในสังคมตั้งแต่ระดับบุคคลสถาบันไปจนถึงระดับสังคมจากลักษณะที่สังคมเคยเป็นอยู่ให้ก้าวไปสู่การเป็นสังคมตามแบบอย่างที่เราจะเป็นหรือเปลี่ยนแปลงไปในทางที่ดีขึ้นกว่าเดิม ซึ่งอาจเรียกว่า สังคมที่ได้รับการพัฒนานั่นเอง คำว่า พัฒนา ถูกกำหนดขึ้นโดยนักวิชาการด้านต่าง ๆ แตกต่างกันไป ทฤษฎีและแนวคิดเกี่ยวกับการพัฒนาต่างมีรากฐานพัฒนาการทางความคิดที่แตกต่างกัน ด้านความเชื่อพื้นฐานของนักคิดแต่ละยุคสมัยและความเหมาะสมของสถานการณ์ภายใต้บริบทการพัฒนาที่แตกต่างกันในแต่ละกลุ่มทฤษฎี ทฤษฎีที่สำคัญ ได้แก่ ทฤษฎีความทันสมัย ทฤษฎีการพัฒนาแบบพึ่งพา และทฤษฎีทางเลือกอื่น ๆ ได้แก่ ทฤษฎีการพัฒนาที่เน้นความต้องการขั้นพื้นฐานและทฤษฎีการพัฒนาแบบยั่งยืน

2.2.1 ความหมายของการพัฒนา

ความหมาย คำว่าการพัฒนา (Development) นำมาใช้เป็นคำเฉพาะและใช้ประกอบคำอื่นก็ได้ เช่น การพัฒนาประเทศการพัฒนาชนบท การพัฒนาเมือง และการพัฒนาข้าราชการ เป็นต้น การพัฒนาจึงถูกนำไปใช้โดยทั่วไปและมีความหมายแตกต่างกันออกไปได้มีผู้ให้ความหมายของการพัฒนาไว้หลายความหมายทั้งความหมายที่คล้ายคลึงกันและแตกต่างกัน ซึ่งอาจจำแนกออกได้เป็น 10 ลักษณะ คือ

2.2.1.1 ความหมายจากรูปศัพท์

โดยรูปศัพท์ “การพัฒนา” มาจากคำภาษาอังกฤษว่า Development แปลว่า การเปลี่ยนแปลงทีละเล็กละน้อย โดยผ่านลำดับขั้นตอนต่าง ๆ ไปสู่ระดับที่สามารถขยายตัวขึ้นเติบโตขึ้นมีการปรับปรุงให้ดีขึ้นและเหมาะสมกว่าเดิมหรืออาจก้าวหน้าไปถึงขั้นที่อุดมสมบูรณ์เป็นที่น่าพอใจ (ปกรณ์ ปรียากร, 2538, น. 5)

ราชบัณฑิตยสถาน พจนานุกรม ฉบับ พ.ศ. 2525-2538 ส่วนความหมายจากรูปศัพท์ในภาษาไทยนั้น หมายถึง การทำความเจริญการเปลี่ยนแปลงในทางที่ดีขึ้น การคลี่คลายไปในทางที่ดีถ้าเป็นกริยาใช้คำว่า “พัฒนา” หมายความว่า ทำให้เจริญ คือ ทำให้เติบโตได้ ทำให้งอกงามและมากขึ้น เช่น เจริญทางไมตรี

2.2.1.2 ความหมายโดยทั่วไป

การพัฒนา หมายถึง การทำให้เกิดการเปลี่ยนแปลงจากสภาพหนึ่งไปสู่อีกสภาพหนึ่งที่ดีกว่าเดิมอย่างเป็นระบบหรือการทำให้ดีขึ้นกว่าสภาพเดิมที่เป็นอยู่อย่างเป็นระบบ (ยุวัฒน์ วุฒิเมธี, 2534, น. 1) ซึ่งเป็นการเปรียบเทียบทางด้านคุณภาพระหว่างสภาพการณ์ของสิ่งใดสิ่งหนึ่งในช่วงเวลาที่แตกต่างกัน กล่าวคือ ถ้าในปัจจุบันสภาพการณ์ของสิ่งนั้นดีกว่า สมบูรณ์กว่าก็แสดงว่าเป็นการพัฒนา (ปกรณ์ ปรียากร, 2538, น. 5)

2.2.1.3 ความหมายทางเศรษฐศาสตร์

นักเศรษฐศาสตร์ได้ให้ความหมายของการพัฒนาว่า หมายถึง ความเจริญเติบโตโดยเน้นความเจริญเติบโตทางด้านเศรษฐกิจเป็นสิ่งสำคัญ เช่น ผลผลิตรวมของประเทศเพิ่มขึ้นรายได้ประชาชาติเพิ่มขึ้น รายได้เฉลี่ย/หัว/คนของประชากรเพิ่มขึ้น มีการขยายตัวทางเศรษฐกิจมากขึ้น (ณัฐพล ชันฉะไชย, 2527, น. 2)

2.2.1.4 ความหมายทางพัฒนบริหารศาสตร์

นักพัฒนบริหารศาสตร์ได้ให้ความหมายของ การพัฒนา เป็น 2 ระดับ คือ ความหมายอย่างแคบและความหมายอย่างกว้าง

1) ความหมายอย่างแคบการพัฒนา หมายถึง การเปลี่ยนแปลงในตัวระบบการกระทำทำให้ดีขึ้นอันเป็นการเปลี่ยนแปลงในด้านคุณภาพเพียงด้านเดียว

2) ส่วนความหมายอย่างกว้างการพัฒนาเป็นกระบวนการของการเปลี่ยนแปลงในตัวระบบการกระทำทั้งด้านคุณภาพ ปริมาณและสิ่งแวดล้อมให้ดีขึ้นไปพร้อม ๆ กัน ไม่ใช่ด้านใดด้านหนึ่งเพียงด้านเดียว

การพัฒนาในความหมายของนักพัฒนบริหารศาสตร์ จะมีขอบข่ายกว้างขวางกว่าความหมายจากรूपศัพท์ ความหมายโดยทั่วไปและความหมายทางเศรษฐศาสตร์ที่กล่าวมาแล้วเพราะหมายถึงการเปลี่ยนแปลงของสิ่งใดสิ่งหนึ่งทั้งในด้านคุณภาพ (ดีขึ้น) ปริมาณ (มากขึ้น) และสิ่งแวดล้อม (มีความเหมาะสม) ไม่ใช่การเปลี่ยนแปลงด้านใดด้านหนึ่งเพียงด้านเดียว (สนธยา พลศรี, 2547, น. 3)

2.2.1.5 ความหมายทางเทคโนโลยี

ในทางเทคโนโลยีการพัฒนา หมายถึง การเปลี่ยนแปลงระบบอุตสาหกรรมและการผลิตด้วยเทคโนโลยีที่ทันสมัยด้วยนักวิทยาศาสตร์และนักประดิษฐ์ทำให้สังคมเปลี่ยนแปลงจากสังคมประเพณีนิยมเป็นสังคมสมัยใหม่ที่ทันสมัย (นิรันดร์ จงวุฒิเวศย์, 2534, น. 95)

2.2.1.6 ความหมายทางการวางแผน

ในทางการวางแผนการพัฒนาเป็นเรื่องเกี่ยวกับการชักชวน การกระตุ้นเพื่อให้เกิดการเปลี่ยนแปลงด้วยการปฏิบัติตามแผนและโครงการอย่างจริงจัง เป็นไปตามลำดับขั้นตอนต่อเนื่องกันเป็นวงจร โดยไม่มีการสิ้นสุดการพัฒนาจะเกิดขึ้นได้ด้วยการวางแผนที่ดี มีการบริหารงานและการจัดการอย่างเป็นระบบทำให้การดำเนินการเป็นไปอย่างต่อเนื่องและมีประสิทธิภาพ (นิรันดร์ จงวุฒิเวศย์, 2534, น. 91-92)

2.2.1.7 ความหมายเกี่ยวกับการปฏิบัติ

ในขั้นของการปฏิบัติการพัฒนา หมายถึง การชักชวนหรือการกระตุ้นให้เกิดการเปลี่ยนแปลงโดยการปฏิบัติตามแผนและโครงการอย่างจริงจังและเป็นลำดับขั้นตอนต่อเนื่องกันในลักษณะที่เป็นวงจร ไม่มีการสิ้นสุด (นิรันดร์ จงวุฒิเวศย์, 2534, น. 13)

การพัฒนา ในความหมายของการปฏิบัติการนี้เป็นความหมายต่อเนื่องจากความหมายทางการวางแผน โดยมุ่งเน้นถึงการนำแผนและโครงการไปดำเนินการอย่างจริงจังและอย่างต่อเนื่อง เพราะถึงจะมีแผนและโครงการแล้วแต่ถ้าหากไม่มีการนำไปปฏิบัติการพัฒนา ก็ไม่สามารถเกิดขึ้นได้

2.2.1.8 ความหมายทางพระพุทธศาสนา

พระเทพเวที (ประยูรค์ ปยุตโต (2531, น. 16-18) ได้ให้ความหมายและอธิบายไว้ว่าการพัฒนาในทางพระพุทธศาสนา หมายถึง การพัฒนาคนให้มีความสุขมีสภาพแวดล้อมที่เหมาะสม การพัฒนาในความหมายนี้ มีลักษณะเดียวกันกับการพัฒนาในความหมายทางการวางแผน คือ เป็นเรื่องของมนุษย์เท่านั้น แตกต่างกันเพียงการวางแผนให้ความสำคัญที่วิธีการดำเนินงาน ส่วนพุทธศาสนามุ่งเน้นผลที่เกิดขึ้น คือ ความสุขของมนุษย์

2.2.1.9 ความหมายทางสังคมวิทยา

นักสังคมวิทยาได้ให้ความหมายของการพัฒนาว่าเป็นการเปลี่ยนแปลงโครงสร้างของสังคม ซึ่งได้แก่ คน กลุ่มคนการจัดระเบียบความสัมพันธ์ทางสังคมด้วยการจัดสรรทรัพยากรของสังคมอย่าง ยุติธรรมและมีประสิทธิภาพ (ทิตยา สุวรรณะชญ, 2544, น. 154) การพัฒนาเป็นทั้งเป้าหมายและกระบวนการ ที่ครอบคลุมถึงการเปลี่ยนแปลงทัศนคติของคนต่อชีวิตและการทำงาน การเปลี่ยนแปลงสถาบันต่าง ๆ ทางสังคม วัฒนธรรมและการเมืองอีกด้วย (Paul, 1972, p. 3)

2.2.1.10 ความหมายทางด้านการพัฒนาชุมชน

นักพัฒนาชุมชนได้ให้ความหมายของการพัฒนาว่า หมายถึง การที่คนในชุมชนและสังคม โดยส่วนรวมได้ร่วมกันดำเนินกิจกรรมเพื่อปรับปรุงความรู้ความสามารถของตนเองและร่วมกันเปลี่ยนแปลง คุณภาพชีวิตของตนเองชุมชนและสังคมให้ดีขึ้น (สมศักดิ์ ศรีสันติสุข, 2542, น. 179)

จากความหมายในด้านต่าง ๆ ที่กล่าวมาแล้วข้างต้นพอสรุปได้ว่า การพัฒนา หมายถึง กระบวนการเปลี่ยนแปลงของสิ่งใดสิ่งหนึ่งให้ดีขึ้น ทั้งทางด้านคุณภาพปริมาณและสิ่งแวดล้อมด้วยการวางแผนโครงการและดำเนินงานอย่างเป็นระบบมีความต่อเนื่องเพื่อให้เกิดสิ่งที่พึงประสงค์เกิดประโยชน์ แก่ตนเอง ชุมชน และสังคม

จากคำว่า การพัฒนามาใช้ด้วยวัตถุประสงค์ที่แตกต่างกันจึงให้เกิดแนวความคิดเกี่ยวกับการพัฒนาต่างกันไปหลายแนวความคิด ซึ่งสามารถจำแนกออก ได้ดังต่อไปนี้

1. แนวคิดด้านมนุษยนิยม เป็นการอธิบายแนวคิดพื้นฐานการพัฒนาของมนุษย์ที่เน้นเรื่องค่านิยมกับจริยธรรม โดยมองว่าเป้าหมายสุดท้ายของการพัฒนาอยู่ที่มนุษย์และค่านิยมด้านจริยธรรมเป็นสิ่งสำคัญในสังคมมนุษย์ ตามแนวคิดนี้ถือว่าคนเป็นจุดเริ่มต้นของการพัฒนาคนเป็นผู้บันดาลให้สิ่งต่าง ๆ ในเกิดขึ้นหรือดับสลายได้จุดหมายปลายทางสูงสุดของการพัฒนา คือ การพัฒนาคนซึ่งหมายถึง การทำให้คนมีทั้งคุณภาพและคุณธรรม (วิรัช เตียงหงษากุล, 2529, น. 4-5)

2. แนวคิดทางด้านเศรษฐกิจ เป็นการอธิบายถึง ความเจริญเติบโตทางเศรษฐกิจ ซึ่งจะเน้นไปในเรื่องของการออมและการลงทุน มองว่าการพัฒนาเปรียบเสมือนการเจริญเติบโตทางเศรษฐกิจ โดยถือว่าเมื่อมีกระบวนการพัฒนาเกิดขึ้นแล้วผลแห่งการพัฒนาจะแพร่กระจายไปยังประชาชนที่ละน้อยและประชาชนจะพัฒนาตามไปด้วย ซึ่งผลประโยชน์ของการเจริญเติบโตจะกระจายไปสู่ประชาชนกลุ่มต่าง ๆ ในรูปของงานและโอกาสทางเศรษฐกิจโดยผลของการกระจายนี้จะเพิ่มผลประโยชน์ทางเศรษฐกิจให้แก่กลุ่มที่ยากจนกว่า

3. แนวความคิดด้านความจำเป็นขั้นพื้นฐาน เป็นผลมาจากการพัฒนาด้านเศรษฐกิจของหลาย ๆ ประเทศและประเทศต่าง ๆ เริ่มตระหนักว่าการดำเนินการพัฒนาที่ผ่านมาไม่ได้ส่งผลให้ประชาชนส่วนใหญ่ในประเทศมีคุณภาพชีวิตที่ดีขึ้น โดยการพัฒนาควรจะถูกกำหนดให้ไปสู่แนวคิดความจำเป็นขั้นพื้นฐาน เช่น อาหาร ที่อยู่อาศัย เครื่องนุ่งห่ม การศึกษาและสุขภาพอนามัย รวมไปถึงความต้องการด้านต่าง ๆ ของประชาชนเป็นอันดับแรก แทนการมุ่งลงทุนในด้านอุตสาหกรรม นอกจากนี้ยังต้องคำนึงถึงสิทธิมนุษยชน การมีส่วนร่วมของชุมชนในกระบวนการพัฒนาและแนวทางในการปฏิบัติ แล้วการพัฒนาจะมุ่งไปที่สวัสดิการของประชาชนเพื่อลดความยากจน ลดการว่างงานและลดความไม่เท่าเทียมกันด้วย

4. แนวความคิดแบบการปฏิบัติการทางสังคมเป็นแนวคิดที่เกิดจากรัฐบาลของประเทศต่าง ๆ พยายามที่จะปรับปรุง แก้ไขปัญหาทางเศรษฐกิจและสังคมในรูปของการวางแผนและปฏิบัติการ เช่น การปฏิรูปที่ดิน การสหกรณ์ การพัฒนาชนบท เป็นต้น และเรียกวิธีการนี้ว่าการพัฒนา (สนธยา พลศรี, 2547, น. 9)

5. แนวคิดแบบความขัดแย้งทางสังคม เป็นแนวคิดของการพัฒนาประเทศด้วยระบอบสังคมนิยมที่นำทฤษฎีความขัดแย้งมาใช้เป็นแนวทางในการเปลี่ยนแปลงโครงสร้างและระบบสังคมโดยถือว่าการนำระบอบสังคมนิยมเข้ามาใช้แทนระบบที่ใช้อยู่เดิมถือเป็นการพัฒนาในแนวความคิดนี้ (นิรันดร์ จงวุฒิเวศย์, 2534, น. 93-94)

6. แนวคิดแบบการพัฒนาชุมชน เป็นแนวคิดที่องค์การสหประชาชาตินำไปใช้เป็นแนวทางในการพัฒนาที่กล่าวมาแล้วในเรื่องความเป็นมาของการพัฒนา กล่าวคือ การให้คนและกลุ่มคนในชุมชนเป็นศูนย์กลางของการพัฒนาและเป็นผู้ได้รับผลของการพัฒนาตามหลักการและวิธีการพัฒนาชุมชน

7. แนวคิดแบบการพัฒนาที่ยั่งยืน เป็นแนวคิดที่องค์การสหประชาชาติเรียกร้องให้ประเทศต่าง ๆ ทั่วโลกได้ตระหนักถึงผลกระทบจากการใช้ทรัพยากรอย่างฟุ่มเฟือยจนเกินขีดจำกัดของทรัพยากรโลกเป็นแนวคิดการพัฒนาที่ต้องคำนึงถึงความเป็นองค์รวมของทุกด้านอย่างสมดุลใน 5 ด้าน คือ ด้านสิ่งแวดล้อม ด้านเศรษฐกิจ ด้านวัฒนธรรม ด้านสังคมและด้านการเมือง

จากแนวคิดหลักในการพัฒนาทั้ง 7 ประการ ดังกล่าวการพัฒนาชุมชนถือเป็นแนวคิดหนึ่งที่มีลักษณะเฉพาะ คือ มุ่งเน้นไปที่การเปลี่ยนแปลงในตัวมนุษย์รวมถึงศักยภาพของมนุษย์เป็นหลัก กล่าวได้ว่า การที่จะทำความเข้าใจความหมาย ลักษณะและแนวคิดเกี่ยวกับการพัฒนานั้นจำเป็นต้องตระหนักในความจริงที่ว่า การพัฒนาเป็นแนวคิดเชิงปทัสสถาน การกำหนดความหมายทิศทางและแนวทางของการพัฒนานั้น ย่อมจะแตกต่างกันไปตามค่านิยมและความเชื่อพื้นฐานหรืออุดมการณ์ของสังคมและกาลเวลา ดังนั้นแนวทางการพัฒนาของประเทศที่มีความยึดมั่นในอุดมการณ์ทุนนิยมจึงอาจแตกต่างจากประเทศอุดมการณ์สังคมนิยมและเนื่องจากปทัสฐานที่มองเห็นว่าเป็นสิ่งที่ปรารถนาเปลี่ยนแปลงได้ตามกาลเวลา ความหมาย แนวคิดและแนวทางการพัฒนาอาจจะเปลี่ยนแปลงไปได้ตามกาลเวลาด้วยเช่นกัน

2.3 ปัจจัยที่ส่งผลต่อความเข้มแข็งของกลุ่มอาชีพ

2.3.1 ด้านการมีส่วนร่วมของคนในชุมชน

อรพินท์ ส孚โชคชัย (2550, น. 48) ได้รวบรวมแนวคิดเกี่ยวกับการมีส่วนร่วมของประชาชนไว้ดังนี้

1. การมีส่วนร่วมของประชาชน หมายถึง กระบวนการที่ประชาชนและผู้ที่เกี่ยวข้องมีโอกาสได้เข้าร่วมในการรับรู้ เรียนรู้ทำความเข้าใจ ร่วมแสดงทัศนะ ร่วมเสนอปัญหา/ประเด็นสำคัญที่เกี่ยวข้อง ร่วมคิดแนวทาง ร่วมแก้ไขปัญหา ร่วมในกระบวนการตัดสินใจ และร่วมกระบวนการพัฒนาในฐานะหุ้นส่วนการพัฒนา

2. หลักการในเรื่องการมีส่วนร่วมของประชาชนนั้น เริ่มมาจากบทเรียนของความล้มเหลวในการพัฒนาชุมชนชนบทที่ไม่เน้นการมีส่วนร่วมของประชาชน และการพัฒนาแบบยั่งยืน ประกอบกับกระแสความคิดของนักวิชาการทั้งในประเทศและในระดับสากลเกี่ยวกับเรื่องของการมีส่วนร่วมของประชาชนทำให้การพัฒนาในยุคหลัง ๆ ได้เน้นประชาชนในชุมชนเป็นเป้าหมายสำคัญของการขับเคลื่อนการพัฒนาและมีส่วนร่วมของประชาชน (People's Participation) จึงเป็นประเด็นสำคัญในการพัฒนาชุมชน โดยตั้งแต่แผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติฉบับที่ 6 เป็นต้นมา ได้มีการกำหนดหลักการมีส่วนร่วมของประชาชนไว้ค่อนข้างชัดเจน

ทั้งนี้ การมีส่วนร่วมของประชาชนในการพัฒนา ก็คือ กระบวนการที่เชื่อมโยงระหว่างภาครัฐและภาคอื่น ๆ นอกจากภาครัฐ เช่น ธุรกิจเอกชน ประชาชน ชุมชน และองค์กรต่าง ๆ ให้ได้มีโอกาสเข้ามามีส่วนร่วมในการคิด ตัดสินใจ เพราะการพัฒนาที่ทรงพลังและยั่งยืนในสังคมประชาธิปไตย เกิดจากการพัฒนาที่ผู้ที่เกี่ยวข้องทุกภาคส่วนได้ร่วมคิด ร่วมตัดสินใจ ร่วมแรงร่วมใจในการดำเนินการ และร่วมรับประโยชน์จากการพัฒนาสำหรับแนวคิดเรื่องการมีส่วนร่วมของประชาชนที่นำไปสู่การพัฒนาที่ยั่งยืนนั้น ประกอบด้วย 5 ขั้นตอน ซึ่งหากขาดขั้นตอนใดขั้นตอนหนึ่งไปจะทำให้การมีส่วนร่วมของประชาชนที่จะนำไปสู่การพัฒนาชุมชนที่ยั่งยืนจะไม่สามารถเกิดขึ้นได้อย่างสมบูรณ์ โดย 5 ขั้นตอน ได้แก่

- 2.1 การมีส่วนร่วมในการรับรู้สามารถให้ความคิดเห็นและข้อเสนอแนะ
- 2.2 การมีส่วนร่วมในการเลือกและเสนอแนวทางเพื่อตัดสินใจ
- 2.3 การมีส่วนร่วมในกระบวนการตัดสินใจ
- 2.4 การมีส่วนร่วมในการดำเนินการติดตามตรวจสอบ
- 2.5 การมีส่วนร่วมรับประโยชน์และเป็นเจ้าของนโยบายสาธารณะ

ประชุม สุวัตติ (2551, น. 29) ได้กล่าวถึง ลักษณะเงื่อนไขพื้นฐานของการมีส่วนร่วมของบุคคลเกิดจากพื้นฐาน 2 ประการ คือ

1. เป็นบุคคลที่จะต้องมีความสามารถที่จะเข้าร่วม กล่าวคือ จะต้องเป็นผู้มีศักยภาพที่จะเข้าร่วมในการดำเนินกิจกรรมต่าง ๆ อาทิเช่น จะต้องมีความสามารถในการค้นหา ความต้องการ วางแผนการบริหารจัดการ การบริการองค์กรตลอดจนการใช้ทรัพยากรอย่างคุ้มค่า

2. เป็นบุคคลที่มีความพร้อมที่เข้ามามีส่วนร่วม กล่าวคือ ผู้นั้นจะต้องมีสภาพทางเศรษฐกิจ วัฒนธรรมและกายภาพที่เปิดโอกาสให้เข้ามามีส่วนร่วมได้

3. เป็นบุคคลที่มีความประสงค์จะเข้าร่วม กล่าวคือ เป็นผู้ที่มีความเต็มใจ สมัยครใจที่จะเข้าร่วมเล็งเห็นผลประโยชน์ของการเข้าร่วมจะต้องไม่เป็นการบังคับหรือผลักดันให้เข้าร่วมโดยที่ตนเองไม่ประสงค์จะเข้าร่วม

4. เป็นบุคคลที่ต้องมีความเป็นไปได้ที่จะเข้าร่วม กล่าวคือ เป็นผู้ที่มีโอกาสที่จะเข้าร่วม ซึ่งถือว่าเป็นการกระจายอำนาจให้กับบุคคลในการตัดสินใจและกำหนดกิจกรรมที่ตนเองต้องการ ในระดับที่เหมาะสมบุคคลจะต้องมีโอกาสและมีความเป็นไปได้ที่จะจัดการด้วยตนเองสำหรับลักษณะการมีส่วนร่วมของบุคคลโดยทั่วไปแล้วยังมีปัจจัยอีกหลายอย่างที่เกี่ยวข้องกับการมีส่วนร่วม ได้แก่ เพศ, อายุ, สถานภาพครอบครัว, ระดับการศึกษา, สถานภาพทางสังคม, อาชีพ และรายได้ เป็นต้น

ทำนอง ฎเกิดพิมพ์ (2551, น. 34) ได้ให้ความหมาย และแนวคิดเกี่ยวกับการมีส่วนร่วมของประชาชน ไว้ดังนี้

1. การมีส่วนร่วม หมายถึง การทำงานร่วมกันเพื่อให้บรรลุวัตถุประสงค์ ทั้งนี้ขึ้นอยู่กับสภาพความคิด ความเชื่อ และความยึดมั่นของแต่ละบุคคล แต่ละหน่วยงาน แต่ละองค์กร อีกทั้งยังขึ้นอยู่กับกาลเวลาแต่ละยุคสมัยอีกด้วย การมีส่วนร่วมเป็นหัวใจของการเสริมสร้างพลัง การทำงานร่วมกันเป็นกลุ่ม (Teamwork) ที่มีประสิทธิภาพในการพัฒนาเพราะการมีส่วนร่วมทำให้ผู้เกี่ยวข้องหรือผู้มีส่วนร่วมเข้าใจสถานการณ์และอุทิศตนมากยิ่งขึ้นเพื่อการเปลี่ยนแปลงและการพัฒนา

2. แนวคิดเกี่ยวกับการมีส่วนร่วม ประกอบด้วย

2.1 ความสนใจและความกังวลร่วมกันเกิดจากความสนใจและความห่วง กังวล ส่วนบุคคลซึ่งบังเอิญเห็นด้วยกันกลายเป็นความสนใจและความห่วงกังวลร่วมกันของส่วนรวม

2.2 ความเดือดร้อนและความไม่พึงพอใจร่วมกันที่มีต่อสถานการณ์ที่เป็นอยู่นั้น ผลักดันให้มุ่งไปสู่การรวมกลุ่มวางแผนและลงมือกระทำร่วมกัน

2.3 การตกลงใจร่วมกันที่จะเปลี่ยนแปลงกลุ่มหรือชุมชนไปในทิศทางที่พึงสนองตอบความเห็นของคนส่วนใหญ่ที่เกี่ยวข้องกับกิจกรรมนั้น

สรยุทธ จันสุข (2552, น. 34) กล่าวถึง การมีส่วนร่วมว่าการเข้ามามีส่วนร่วมของประชาชนเป็นการเข้ามามีส่วนร่วมอย่างแข็งขันของกลุ่ม บุคคลในชั้นตอนต่าง ๆ ของการดำเนินกิจกรรมอย่างหนึ่ง การมีส่วนร่วมในการสนับสนุนที่เป็นไปในรูปของผู้เข้าร่วมมีส่วนร่วมกระทำให้เกิดผลของกิจกรรมที่เข้าร่วม มิใช่เป็นผู้ร่วมคิดตัดสินใจหรือผู้ได้รับประโยชน์เท่านั้น การมีส่วนร่วมของประชาชนในกิจกรรมพัฒนา มิใช่กระทำถึงประชาชนเข้ามาทำกิจกรรมตามที่ได้จัดทำขึ้นและหมู่บ้านหรือชุมชนมีกิจกรรม และวิธีดำเนินงานของตนเองอยู่แล้วประชาชนมีศักยภาพที่จะพัฒนาชุมชนของตนเองได้ การที่ประชาชนหรือชุมชนสามารถเข้าไปมีส่วนร่วมในการตัดสินใจสำหรับการกำหนดนโยบายการพัฒนาที่เป็นกระบวนการขั้นต้นของการวางแผนการพัฒนาชุมชนในส่วนที่เป็นที่อยู่อาศัยในการดำรงชีวิตของตนเอง นอกจากนี้ การกำหนดวัตถุประสงค์และวางแผนร่วมกันก็เป็นการมีส่วนร่วมในการพัฒนาตามแผนงานโครงการดังกล่าวและมีส่วนร่วมในการรับประโยชน์จากการบริการรวมทั้งมีส่วนร่วมในการควบคุม ประเมินโครงการของชุมชน ซึ่งอาจเป็นไปได้โดยการมีส่วนร่วมแบบตัวแทนหรือเป็นไปได้โดยการได้เข้ามามีส่วนร่วมด้วยตนเอง

วันชัย วัฒนศัพท์ (2553, น. 3-4) ได้เสนอแนะแนวคิดเกี่ยวกับการมีส่วนร่วมของประชาชนไว้ดังนี้

การมีส่วนร่วมของประชาชน ถือเป็นหลักการสากลที่อารยประเทศให้ความสำคัญและเป็นประเด็นหลักที่สังคมไทยให้ความสนใจเพื่อพัฒนาการเมืองเข้าสู่ระบอบประชาธิปไตยแบบมีส่วนร่วมตามหลักการธรรมาภิบาลที่ภาครัฐจะต้องเปิดโอกาสให้ประชาชนและผู้เกี่ยวข้องทุกภาคส่วนรับรู้ ร่วมคิด ร่วมตัดสินใจ เพื่อสร้างความโปร่งใสและเพิ่มคุณภาพการตัดสินใจของภาครัฐให้ดีขึ้นและเป็นที่ยอมรับร่วมกันของทุก ๆ ฝ่าย การบริหารราชการเพื่อประโยชน์สุขของประชาชนตามรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พ.ศ. 2540 พระราชบัญญัติระเบียบบริหารราชการแผ่นดิน (ฉบับที่ 5) พ.ศ. 2545 และพระราชกฤษฎีกาว่าด้วยหลักเกณฑ์และวิธีการบริหารกิจการบ้านเมืองที่ดี พ.ศ. 2546 จึงต่างให้ความสำคัญต่อการบริหารราชการอย่างโปร่งใส สุจริต เปิดเผยข้อมูล และการเปิดโอกาสให้ประชาชนได้เข้ามามีส่วนร่วมในการกำหนดนโยบายสาธารณะการตัดสินใจทางการเมือง รวมถึงการตรวจสอบการใช้อำนาจรัฐในทุกระดับ หลักการสร้างการมีส่วนร่วมของประชาชน หมายถึง การเปิดโอกาสให้ประชาชนและผู้ที่เกี่ยวข้องทุกภาคส่วนของสังคมได้เข้ามามีส่วนร่วมกับภาคราชการนั้น (International Association for Public Participation) ได้แบ่งระดับของการสร้างการมีส่วนร่วมของประชาชนเป็น 5 ระดับ ดังนี้

1. การให้ข้อมูลข่าวสารถือเป็นการมีส่วนร่วมของประชาชนในระดับต่ำที่สุดแต่เป็นระดับที่สำคัญที่สุดเพราะเป็นก้าวแรกของการที่ภาคราชการจะเปิดโอกาสให้ประชาชนเข้าสู่กระบวนการมีส่วนร่วมในเรื่องต่าง ๆ วิธีการให้ข้อมูลสามารถใช้ช่องทางต่าง ๆ เช่น เอกสารสิ่งพิมพ์ การเผยแพร่ข้อมูลข่าวสารผ่านทางสื่อต่าง ๆ การจัดนิทรรศการ จดหมายข่าว การจัดงานแถลงข่าว การติดประกาศ และการให้ข้อมูลผ่านเว็บไซต์ เป็นต้น
2. การรับฟังความคิดเห็น เป็นกระบวนการที่เปิดให้ประชาชนมีส่วนร่วมในการให้ข้อมูลข้อเท็จจริงและความคิดเห็นเพื่อประกอบการตัดสินใจของหน่วยงานภาครัฐด้วยวิธีต่าง ๆ เช่น การรับฟังความคิดเห็น การสำรวจความคิดเห็น การจัดเวทีสาธารณะ การแสดงความคิดเห็นผ่านเว็บไซต์ เป็นต้น
3. การเกี่ยวข้อง เป็นการเปิดโอกาสให้ประชาชนมีส่วนร่วมในการปฏิบัติงานหรือร่วมเสนอแนะทางที่นำไปสู่การตัดสินใจเพื่อสร้างความมั่นใจให้ประชาชนว่าข้อมูลความคิดเห็นและความต้องการของประชาชนจะถูกนำไปพิจารณาเป็นทางเลือกในการบริหารงานของภาครัฐ เช่น การประชุมเชิงปฏิบัติการเพื่อพิจารณาประเด็นนโยบายสาธารณะประชาพิจารณ์ การจัดตั้งคณะทำงานเพื่อเสนอแนะประเด็นนโยบาย เป็นต้น
4. ความร่วมมือ เป็นการให้กลุ่มประชาชนผู้แทนภาคสาธารณะมีส่วนร่วมโดยเป็นหุ้นส่วนกับภาครัฐในทุกขั้นตอนของการตัดสินใจและมีการดำเนินกิจกรรมร่วมกันอย่างต่อเนื่อง เช่น คณะกรรมการที่มีฝ่ายประชาชนร่วมเป็นกรรมการ เป็นต้น
5. การเสริมอำนาจแก่ประชาชน เป็นขั้นที่ให้บทบาทประชาชนในระดับสูงที่สุดโดยให้ประชาชนเป็นผู้ตัดสินใจ เช่น การลงประชามติในประเด็นสาธารณะต่าง ๆ โครงการกองทุนหมู่บ้านที่มอบอำนาจให้ประชาชนเป็นผู้ตัดสินใจทั้งหมด เป็นต้น

สรุปได้ว่า การมีส่วนร่วมของคนในชุมชน หมายถึง การที่ประชาชนร่วมกันกระทำกิจกรรมเป็นกลุ่ม โดยเริ่มตั้งแต่คิดวางแผนร่วมกัน กำหนดวัตถุประสงค์ เป้าหมาย และการมีส่วนร่วมดำเนินการตามแผน ร่วมกันรับผิดชอบและประเมินผล ตลอดจนได้รับผลประโยชน์ร่วมกัน

2.3.2 ด้านขวัญและกำลังใจ

ขวัญและกำลังใจนั้นมีลักษณะเป็นนามธรรมสามารถสังเกตได้จากการแสดงออกของบุคคลหรือกลุ่ม ขวัญและกำลังใจมีความสำคัญเป็นอย่างยิ่งเพราะเมื่อขวัญและกำลังใจดีการปฏิบัติงานก็จะมีประสิทธิภาพสูง ผลงานที่ได้ก็จะดีในทางกลับกัน ถ้าขวัญกำลังใจไม่ดีการปฏิบัติงานก็จะมีประสิทธิภาพลดลงผลงานที่ได้ก็จะไม่ดี ดังนั้นจึงมีผู้ให้คำนิยามเกี่ยวกับความสำคัญของขวัญและกำลังใจ ไว้ดังนี้

ศิริพร พงศ์ศรีโรจน์ (2540, น. 241) ได้กล่าวถึง ความสำคัญของขวัญในการปฏิบัติงาน ดังนี้

1. ก่อให้เกิดความร่วมมือร่วมใจเพื่อบรรลุวัตถุประสงค์ขององค์กร
2. เกิดความจงรักภักดี ซื่อสัตย์ต่อหมู่คณะและองค์การ
3. ปฏิบัติอยู่ในกรอบแห่งระเบียบวินัยและศีลธรรมอันดีงาม
4. เกิดความสามัคคีในหมู่คณะและก่อให้เกิดพลังร่วม (Group Effort) และฝ่าฟันอุปสรรคทั้งหลายขององค์กรได้

ดังนี้

5. เกิดความคิดสร้างสรรค์ในกิจการต่าง ๆ ขององค์กร
  6. เกิดความเชื่อมั่นและศรัทธาในองค์กรที่ตนปฏิบัติอยู่
- ระวีง เนตรโพธิ์แก้ว (2542, น. 184) ได้กล่าวถึงความสำคัญของขวัญในการปฏิบัติงาน ดังนี้

ดังนี้

1. เกิดความร่วมมือร่วมใจในการทำงานเป็นอย่างดี
2. ทำให้เกิดความรักความสามัคคีในหมู่เพื่อนร่วมงาน
3. เกิดความเชื่อมั่นและศรัทธาขององค์การ
4. สร้างความเข้าใจระหว่างบุคคลในองค์การ
5. ทำให้เกิดความจงรักภักดีในหมู่คณะขององค์การ
6. สร้างแรงจูงใจให้บุคลากรเกิดความคิดสร้างสรรค์ในกิจการต่าง ๆ เพิ่มขึ้น

ทองทิพภา วิริยะพันธุ์ (2546, น. 21) กล่าวว่า ลักษณะของผู้บังคับบัญชาที่มีต่อผู้ใต้บังคับบัญชา เป็นสิ่งสำคัญอย่างยิ่งต่อการเสริมสร้างขวัญและกำลังใจ รวมถึงวิธีการสร้างความสัมพันธ์อันดีระหว่างผู้บังคับบัญชากับผู้ใต้บังคับบัญชา เพราะเป็นการจูงใจในการปฏิบัติงานให้มีประสิทธิภาพยิ่งขึ้น ขวัญและกำลังใจ จึงเป็นเสมือนเครื่องกระตุ้นให้เกิดพลังในการปฏิบัติงานให้มีพลังในการสร้างความคิด และการพัฒนาตนเองให้ดีขึ้นทำให้สามารถสร้างสรรค์ผลงานที่ดีเป็นประโยชน์สร้างสรรค์งานที่ดีเป็นประโยชน์ต่อองค์การสูงสุด

พระมหาวิวัฒน์ ปรีชาโน พวกนิยม (2551, น. 34) ขวัญกำลังใจ หมายถึง สภาพทางจิตใจ ทักษะหรือความรู้สึกรวมถึงอารมณ์ของผู้ปฏิบัติงาน ที่ตั้งใจฝ่าฟันอุปสรรคที่เกิดขึ้นจากสภาพของการทำงานให้สามารถทำงานได้บรรลุจุดหมายขององค์การ

พระมหาวีวัฒน์ ปรีชาโน พวกนิยาม (2551, น. 35-36) ขวัญกำลังใจของผู้ปฏิบัติงาน เป็นเรื่องสำคัญยิ่งต่อการปฏิบัติงาน ซึ่งการมีขวัญกำลังใจที่ดีจะก่อให้เกิดแรงจูงใจ กำลังใจความร่วมมือ ร่วมใจและความคิดริเริ่มสร้างสรรค์ อีกทั้งยังเสริมสร้างความจงรักภักดี ความเข้าใจอันดีและความสามัคคี ซึ่งส่งเสริมให้ผู้ปฏิบัติงานอุทิศสติปัญญาและกำลังความสามารถให้กับองค์กร ซึ่งจะทำให้เกิดความ ภาคภูมิใจเชื่อมั่นศรัทธาในองค์กรที่ตนปฏิบัติงานเพื่อให้บรรลุเป้าหมายขององค์กรได้อย่างมีประสิทธิภาพ ดังนั้น ผู้บริหารจึงต้องพยายามทำให้ผู้ใต้บังคับบัญชามีขวัญกำลังใจดีต่อไป

ปรียาพร วงศ์อนุตรโรจน์ (2553, น. 6) กล่าวถึง ความสำคัญของขวัญในการปฏิบัติงานว่า ผู้ที่มีขวัญดี มักเป็นผู้ที่มีความสามารถในการทำงานให้เป็นที่ไปตามความมุ่งหมายของการจัดการจะสร้าง ผลงานที่คุณภาพให้กับหน่วยงานบุคคลที่มีขวัญจะมีพฤติกรรม ต่อไปนี้

1. มีความกระตือรือร้นที่จะทำงานร่วมกันเพื่อให้จุดมุ่งหมายขององค์การบรรลุผล
2. มีความผูกพันต่อองค์กร
3. อยู่ในระเบียบวินัย และเต็มใจที่จะทำตามกฎข้อบังคับต่าง ๆ
4. แม้องค์การจะมีปัญหาอย่างไร ก็จะใช้ความพยายามอย่างเต็มที่ที่จะแก้ไขปัญหา นั้น ๆ ให้ลุล่วงไป

5. มีแรงจูงใจ และความสนใจในงานอย่างมากมาย
6. มีความคิดริเริ่มสร้างสรรค์
7. มีความสัมพันธ์อันดีระหว่างบุคคล

กานดา จันทร์แย้ม (2556, น. 34) กล่าวว่า ขวัญกำลังใจในการปฏิบัติงาน หมายถึง สภาพ จิตใจของบุคคลในกลุ่มหรือองค์กรที่ก่อให้เกิดกำลังใจ ทศนคติ และความพอใจในงานซึ่งจะก่อให้เกิด ความมุ่งมั่นที่จะปฏิบัติงานในความรับผิดชอบของบุคคลเพื่อให้บรรลุจุดมุ่งหมายของกลุ่มที่วางไว้

สรุปได้ว่า ขวัญกำลังใจในการปฏิบัติงาน หมายถึง สภาพจิตใจหรือความรู้สึกของบุคคลที่เป็น พฤติกรรมแสดงออกต่อสภาพแวดล้อมหรือปัจจัยต่าง ๆ ที่มีผลต่อการปฏิบัติงานอันเป็นสิ่งบ่งชี้ให้เห็นถึง ความตั้งใจและทำให้เกิดกำลังใจที่จะที่ร่วมมือร่วมใจกันปฏิบัติงานให้ประสบผลสำเร็จเป็นนามธรรม ที่ไม่มีรูปร่างไม่สามารถมองเห็นได้แต่เป็นพฤติกรรมของผู้ปฏิบัติงาน ซึ่งแสดงออกมาในรูปของความรู้สึก

2.3.3 ด้านการมีจิตสาธารณะ

ยุทธนา วรณปติกุล (2542, น. 181-183) กล่าวถึง บุคคลที่มีจิตสำนึกสาธารณะว่าต้อง มีคุณลักษณะ ดังนี้

1. การทุ่มเทและอุทิศตน มีความรับผิดชอบต่อสังคม บุคคลไม่เพียงแต่ปฏิบัติตามสิทธิ เท่านั้น แต่ต้องปฏิบัติเพื่อช่วยเหลือให้บริการแก่บุคคลอื่นเพื่อพัฒนาสังคมด้วย อาทิ ถ้าต้องการให้ผู้แทน ราษฎรมีความรับผิดชอบต่อความต้องการและประโยชน์ของประชาชนประชาชนก็ต้องให้ความใส่ใจ และติดตามไม่เพียงทำการหย่อนบัตรเลือกตั้งเท่านั้นต้องเสียสละเวลาให้ในการเข้าไปมีส่วนร่วมกับการเมืองระดับท้องถิ่นและในสถาบันต่าง ๆ

2. เคารพความแตกต่างระหว่างบุคคลจากกระแสปัจเจกชนนิยมส่งผลให้คนในสังคม มีลักษณะปิดกั้นตนเอง ไม่ไว้วางใจผู้อื่นเลือกคบเฉพาะกลุ่มที่มีความเหมือนกันไม่สนใจการเมืองทำให้ ไม่สามารถปฏิบัติภารกิจของสังคมเพื่อผลประโยชน์ของส่วนรวมเกิดข้อขัดแย้งการยุติข้อขัดแย้งโดยการฟัง เสียงข้างมาก ไม่นำไปสู่ประโยชน์ของส่วนรวม ดังนั้นผู้มีจิตสำนึกสาธารณะต้องเป็นพลเมืองในฐานะ

ที่เป็นเอกลักษณ์ทางการเมืองสมัยใหม่มีความอดทนตระหนักรู้ว่าการมีส่วนร่วมไม่ทำให้ได้อย่างที่ต้องการเสมอไป ต้องเคารพและยอมรับความแตกต่างที่หลากหลายและหาวิธีอยู่ร่วมกับความขัดแย้งโดยการแสวงหาทางออกร่วมกัน การจำแนกประเด็นปัญหา การใช้เหตุผลในการแลกเปลี่ยนความคิดเห็น การตัดสินใจ ต้องมีการพูดแลกเปลี่ยนความคิดเห็นระหว่างกันให้มากที่สุดเพื่อหาข้อยุติสร้างการเข้าร่วมรับรู้ ตัดสินใจ และผนึกกำลังเพื่อให้เกิดการยอมรับจากทุกฝ่าย

3. คำนึงถึงผลประโยชน์ส่วนรวมคนในสังคมต้องคิดถึงการเมืองในฐานะกิจการเพื่อส่วนรวมและเพื่อคุณธรรมมากขึ้น

4. การลงมือกระทำการวิพากษ์วิจารณ์ปัญหาที่เกิดขึ้นเพียงอย่างเดียว ไม่สามารถทำให้สถานการณ์ดีขึ้นต้องลงมือกระทำโดยเริ่มจากครอบครัวในการวางพื้นฐานให้การอบรมด้านจริยธรรมของพลเมือง สถาบันการศึกษาไม่เพียงเป็นสถานที่ฝึกทักษะและให้ความรู้ต้องรับช่วงต่อในการสร้างค่านิยมที่เหมาะสมต่อจากครอบครัว รวมทั้งเครือข่ายสังคมที่เกิดขึ้นระหว่างเพื่อนบ้านที่ทำงานสโมสรสมาคมต่าง ๆ เชื่อมโยงบุคคลที่สนใจเรื่องของตนเข้าเป็นกลุ่มที่ใส่ใจผู้อื่นช่วยดำรงรักษาประชาคมสังคมและกฎจริยธรรม รวมทั้งสถาบันที่มีอิทธิพลสูงต่อสังคม คือ สถาบันศาสนาและสื่อมวลชนนับว่ามีบทบาทสำคัญในการร่วมสร้างให้สังคมเข้มแข็ง

สมพงษ์ สิงหะพล (2542, น. 15-16) ได้กล่าวถึง จิตสาธารณะว่า มีอยู่ 3 ด้านหลัก ๆ คือ

1. จิตสำนึกเกี่ยวกับตนเอง (Self-Consciousness) เป็นจิตสำนึกเพื่อพัฒนาตนเองทำให้ตนเองเป็นบุคคลที่สมบูรณ์ยิ่งขึ้น จิตสำนึกด้านนี้การศึกษาไทยมุ่งเน้นปลูกฝังมานานเกิดบ้างไม่เกิดบ้างไปตามสภาพการณ์ เป็นจิตสำนึกแบบคลาสสิกที่ทุกสังคมพยายามเหมือนกันที่จะสร้างให้เกิดขึ้นให้ได้ เช่น ความขยัน ความรับผิดชอบ ความมานะอดทน เป็นต้น เป็นจิตสำนึกที่ถูกปลูกฝังและมีมานานตามสภาพสังคมไทย

2. จิตสำนึกเกี่ยวกับผู้อื่น (Others Oriented Consciousness) เป็นจิตสำนึกของความสัมพันธ์ระหว่างบุคคลของคนในกลุ่มชนหนึ่ง สังคมหนึ่ง เช่น ความเห็นอกเห็นใจ ความเอื้อเฟื้อเผื่อแผ่ ความสามัคคี เป็นต้น เป็นจิตสำนึกที่คนไทยส่วนใหญ่ถูกหล่อหลอมมาจากพื้นฐานดั้งเดิมของวัฒนธรรมไทยอยู่แล้วสร้างกันได้ไม่ยากนัก

3. จิตสำนึกเกี่ยวกับสังคมหรือจิตสำนึกสาธารณะ (Social or Public Consciousness) เป็นจิตสำนึกที่ตระหนักถึงความสำคัญในการอยู่ร่วมกัน หรือคำนึงถึงผู้อื่นที่ร่วมความสัมพันธ์เป็นกลุ่มเดียวกัน เป็นจิตสำนึกที่คนไทยยังไม่ค่อยมีและขาดกันอยู่มากเพราะพื้นฐานความเป็นมาของสังคมไทยสมควรที่จะรีบพัฒนาขึ้นโดยเร็ว เช่น จิตสำนึกด้านเศรษฐกิจ จิตสำนึกด้านการเมืองจิตสำนึกด้านสิ่งแวดล้อม จิตสำนึกด้านสุขภาพ เป็นต้น

หฤทัย อัจจุ (2544, น. 37) ให้ความหมายของจิตสาธารณะไว้ว่า เป็นความตระหนักของบุคคลถึงปัญหาที่เกิดขึ้นในสังคมทำให้เกิดความรู้สึกปรารถนาที่จะช่วยเหลือสังคมต้องการเข้าไปแก้ไข โดยรับรู้ถึงสิทธิควบคู่ไปกับหน้าที่และความรับผิดชอบ สำนึกถึงพลังของตนเองสามารถร่วมแก้ไขปัญหาได้ และลงมือกระทำเพื่อให้เกิดการแก้ปัญหาด้วยวิธีการต่าง ๆ โดยการเรียนรู้และแก้ไขปัญหาร่วมกับคนในสังคมนั้น

กิตติพงษ์ แดงเสริมศิริ (2552, น. 24–25) ได้สรุปภาพรวมของจิตสาธารณะไว้ 3 ประการ คือ

1. การใช้สิ่งของส่วนรวม แบ่งออกได้เป็น

1.1 สถานที่สาธารณะต่าง ๆ โดยเป็นเป็นส่วนที่เกี่ยวข้องเกี่ยวกับจิตสาธารณะ เช่น การจอดรถในที่สาธารณะ การทิ้งขยะในที่สาธารณะรวมถึงการแยกประเภทขยะ การใช้อาคาร สถานที่ การเปิด-ปิด เครื่องปรับอากาศ ไฟฟ้า การสูบบุหรี่ในที่สาธารณะการแสดงมารยาทในที่สาธารณะ เป็นต้น

1.2 อุปกรณ์ส่วนรวม ได้แก่ อุปกรณ์ที่เกี่ยวข้องกับสถานที่สาธารณะนั้น ๆ เช่น การใช้โทรศัพท์สาธารณะ การใช้หรืออ่านหนังสือพิมพ์ การใช้อุปกรณ์สำนักงานและจัดเก็บ รวมถึงการใช้กระดาษ การจัดวาง และเก็บคืนสิ่งของสูญหาย

2. การเข้าร่วมกิจกรรมส่วนรวม กิจกรรมส่วนรวมเป็นกิจกรรมร่วมกับคนหมู่มาก ได้แก่ การแต่งกายเหมาะสมกับสถานที่และลักษณะงาน การใช้สื่อเสียง การเสียสละแรงกาย เพื่อส่วนรวม การแสดงความมีน้ำใจในสาธารณะกุศล การมีส่วนร่วมในกิจกรรมรณรงค์ต่าง ๆ การดูแลรักษาความสะอาด ลำน้ำ สาธารณะ อากาศ การเผาคว้น การลดการใช้พลังงานที่เกินความจำเป็นการทำประชาพิจารณ์ และการแสดงความเห็นสะท้อนสื่อมวลชนไม่ว่าจะเป็นทางสื่อโทรทัศน์หรือสื่อนิยตสารต่าง ๆ

กุหลาบ พงษ์เทพิน (2553, น. 20) ได้ให้ความหมายของจิตสาธารณะว่าเป็นการปฏิบัติตน โดยคำนึงถึงส่วนรวมด้วยจิตวิญญาณปฏิบัติตนในการช่วยเหลือผู้อื่นด้วยความเต็มใจโดยไม่หวังผลตอบแทน การเข้าร่วมกิจกรรมที่เป็นประโยชน์ต่อโรงเรียนชุมชนและสังคม การเสียสละไม่เอาर्डเอาเปรียบ ความซื่อสัตย์ สุจริต การรักษาและการใช้สมบัติส่วนรวมรวมถึงการอนุรักษ์สิ่งแวดล้อม

กระทรวงศึกษาธิการ (2553, น. 218) ได้ระบุ ตัวชี้วัดคุณลักษณะอันพึงประสงค์ ด้านการมีจิตสาธารณะ ไว้ดังนี้

ตัวชี้วัด 1 ช่วยเหลือผู้อื่นด้วยความเต็มใจและพึงพอใจ โดยไม่หวังสิ่งตอบแทน โดยพิจารณาจากพฤติกรรมบ่งชี้

1. ช่วยพ่อแม่ ผู้ปกครอง ครูทำงานด้วยความเต็มใจ
2. อาสาทำงานให้ผู้อื่นด้วยกำลังกาย กำลังใจและกำลังสติปัญญาด้วยความสมัครใจ
3. แบ่งปันสิ่งของทรัพย์สินและอื่น ๆ และช่วยแก้ปัญหาหรือสร้างความสุขให้กับผู้อื่น

ตัวชี้วัด 2 เข้าร่วมกิจกรรมที่เป็นประโยชน์ต่อโรงเรียน ชุมชน และสังคมโดยพิจารณาจากพฤติกรรมตัวบ่งชี้

1. ดูแลรักษาสาธารณะสมบัติและสิ่งแวดล้อมความเต็มใจ
2. เข้าร่วมกิจกรรมที่เป็นประโยชน์ต่อโรงเรียนชุมชนและสังคม
3. เข้าร่วมกิจกรรมเพื่อแก้ปัญหาหรือร่วมสร้างสิ่งที่ดีงามของส่วนรวมตามสถานการณ์

ที่เกิดขึ้นด้วยความกระตือรือร้น

เจียมจิตต์ ไชยลังกา (2554, น. 18) สรุปว่าการสร้างจิตสาธารณะ มี 4 ขั้นตอน คือ

1. ปลุกฝังให้ตระหนักถึงความสำคัญของจิตสาธารณะเกิดจากการที่ได้รับการปลุกฝังมาตั้งแต่เด็กจากครอบครัวและสถานศึกษาและสร้างจิตสำนึกโดยมีกิจกรรมที่ให้การช่วยเหลือและเป็นประโยชน์ต่อผู้อื่น

2. การเตรียมความพร้อม ทั้งด้านร่างกายจิตใจด้านความรู้และการติดต่อสื่อสาร การที่จะเข้าร่วมกิจกรรมในโครงการให้บริการในชุมชนพร้อมทั้งทักษะในการติดต่อสื่อสารกับผู้อื่น

3. การสร้างความเชื่อมั่นในตน การจะเกิดความเชื่อมั่นในตนเองที่เกิดจิตสาธารณะของตนเองควรมีกิจกรรมที่เป็นการช่วยเหลือและทำสิ่งที่เป็นประโยชน์แก่ผู้อื่น

4. การเข้าร่วมกิจกรรมอย่างต่อเนื่อง ประสบการณ์ต่อการพัฒนาด้านจิตสาธารณะ คือ เข้าร่วมกิจกรรมอย่างต่อเนื่องทำให้ได้รับการพัฒนาให้เป็นคนเก่ง คนดี และใช้ชีวิตอย่างมีความสุข และเกิดความภาคภูมิใจในตนเอง

สรุปได้ว่า การมีจิตสาธารณะ หมายถึง ลักษณะของบุคคลที่แสดงออกโดยคำนึงถึงส่วนรวม ด้วยจิตวิญญาณ ปฏิบัติตนในการแบ่งปันความสุขส่วนตนเพื่อทำประโยชน์แก่ส่วนรวม ปฏิบัติตนช่วยเหลือผู้อื่นด้วยความเต็มใจโดยไม่หวังผลตอบแทนเสียสละไม่เอาัดเอาเปรียบ มีความซื่อสัตย์ รักษาและใช้สมบัติส่วนรวม อนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม รวมทั้งเข้าร่วมกิจกรรมที่เป็นประโยชน์ต่อตนเองและสังคม

2.3.4 ด้านภูมิปัญญาท้องถิ่น

ภูมิปัญญาท้องถิ่นภูมิปัญญาท้องถิ่นมีความสำคัญและมีความหมายอย่างยิ่งต่อการดำเนินชีวิต และความอยู่รอดของผู้คนในท้องถิ่นนั้น ๆ มีองค์ประกอบที่สำคัญมากมาย ซึ่งมีนักวิชาการหลายคนกล่าวไว้ดังนี้

คณะกรรมการสำนักงานการศึกษาแห่งชาติ (2541, น. 11-17) กล่าวว่า ภูมิปัญญาท้องถิ่น คือความรู้ที่เกิดจากประสบการณ์ในชีวิตของคนเราผ่านกระบวนการศึกษา สังเกตคิดวิเคราะห์จนเกิดปัญญาและตกผลึกมาเป็นองค์ความรู้ที่ประกอบกันขึ้นมาจากความรู้เฉพาะหลาย ๆ เรื่องความรู้ดังกล่าวไม่ได้แยกย่อยออกมาให้เห็นเป็นศาสตร์เฉพาะสาขาวิชาต่าง ๆ อาจกล่าวได้ว่า ภูมิปัญญาท้องถิ่นจัดเป็นพื้นฐานขององค์ความรู้สมัยใหม่ที่จะช่วยในการเรียนรู้การแก้ปัญหาการจัดการและการปรับตัวในการดำเนินชีวิตของคนเราภูมิปัญญาท้องถิ่นเป็นความรู้ที่มีอยู่ทั่วไปในสังคม ชุมชน และในตัวของผูู้เอง หากมีการสืบค้นหาเพื่อศึกษาและนำมาใช้ก็จะเป็นที่รู้จักกันเกิดการยอมรับ ถ่ายทอด และพัฒนาไปสู่คนรุ่นใหม่ตามยุคตามสมัยได้

ไพพรรณ เกียรติโชติชัย (2541) กล่าวว่า ภูมิปัญญาท้องถิ่นหรือภูมิปัญญาชาวบ้านมีคุณค่าและมีความสำคัญนับสนุนประการต่อการพัฒนาท้องถิ่นไทย ดังนี้

1. ภูมิปัญญาท้องถิ่นนับเป็นรากเหง้าของวัฒนธรรมไทยที่ถ่ายทอดกันมาเป็นเวลายาวนานและมรดกไทยที่คนไทยทุกวันนี้ภูมิใจ

2. ความสามารถในการปรับตัวให้เข้ากับสภาพแวดล้อมของสังคมที่เปลี่ยนแปลงตลอดเวลาและเปลี่ยนแปลงในทางที่เสื่อมโทรม “ภูมิปัญญาท้องถิ่น” ของชาวไทยได้ช่วยให้คนไทยใช้สติปัญญา ความสามารถและภาวะสร้างสรรค์มาใช้ในการแก้ไขปัญหาต่าง ๆ ให้ลุล่วงมาโดยตลอด

3. ภูมิปัญญาท้องถิ่นเป็นองค์ความรู้ที่มีขอบเขตกว้างขวางและลึกซึ้งมากซึ่งครอบคลุม คตินิยม ความรู้ ความสันทัด การรู้เท่าเทียมธรรมชาติของสรรพสิ่งรอบตัว และการเลือกเฟ้นความคิดวิธีการมาใช้ในชีวิตประจำวัน

4. การเชื่อมโยงความรู้ประสบการณ์จากคนรุ่นหนึ่งสู่คนอีกรุ่นหนึ่งและจากชุมชนหนึ่งสู่อีกชุมชนหนึ่งอย่างไม่ขาดสาย

5. ภูมิปัญญาท้องถิ่นล้วนแต่เป็นการศึกษาค้นคว้าและเรียนรู้แบบเชิงประจักษ์ จากปัญหาต่าง ๆ ที่เกิดขึ้นเสมอ ๆ ในการดำเนินชีวิตประจำวันมีการทดสอบจากประสบการณ์จริง จนกว่าจะหาข้อสรุปที่ชัดเจนและสืบทอดต่อ ๆ กันไป

6. การถ่ายทอดความรู้ความสามารถประสบการณ์และการปฏิสัมพันธ์รูปแบบต่าง ๆ ในหลายสาขามาสผสมผสานกัน “ภูมิปัญญาท้องถิ่น” ซึ่งนับเป็นการเรียนรู้แบบองค์รวมที่ปัจจุบันนี้ เรียกว่า การเรียนรู้แบบบูรณาการ (Integrated)

7. วิธีการถ่ายทอดประสบการณ์ตรงจากคนรุ่นหนึ่งไปสู่คนอีกรุ่นหนึ่งโดยการทำให้ ดูให้ลงมือทำและเลียนแบบอย่างที่ดีของภูมิปัญญาท้องถิ่นที่ยึดถือปฏิบัติมา

รุ่ง แก้วแดง (2543) กล่าวถึง ความสำคัญของภูมิปัญญาท้องถิ่นว่าภูมิปัญญาท้องถิ่น ได้ช่วยสร้างชาติให้เป็นปึกแผ่นสร้างศรัทธาและเกียรติภูมิแก่คนไทยทำให้บรรพบุรุษของเราได้ดำรงชีวิต อยู่บนผืนแผ่นดินนี้มาอย่างสงบสุขเป็นเวลายาวนาน แม้ว่าภูมิปัญญาส่วนหนึ่งจะสูญหายไปแต่ยังมี บางส่วนหลงเหลือเป็นมรดกอันล้ำค่าอยู่กับสังคมไทยมาโดยตลอด

ประกอบ ใจมั่น (2547) กล่าวว่า ภูมิปัญญาท้องถิ่น คือ สามารถที่จะช่วยให้สมาชิก ในชุมชนหมู่บ้านดำรงชีวิตอยู่ร่วมกันได้อย่างมีความสุขช่วยสร้างความสมดุลระหว่างคนกับธรรมชาติ แวดล้อมช่วยให้ผู้คนดำรงตนและปรับเปลี่ยนทันต่อความเปลี่ยนแปลงและผลกระทบอันเกิดจากสังคม ภายนอกเป็นประโยชน์ต่อการทำงานพัฒนาชนบทของเจ้าหน้าที่จากหน่วยงานต่าง ๆ เพื่อที่จะได้กำหนด ทำที่การทำงานให้กลมกลืนกับชาวบ้านมากยิ่งขึ้น

สรุปได้ว่า ภูมิปัญญาท้องถิ่น หมายถึง สิ่งที่บรรพบุรุษในอดีตได้สั่งสม สร้างสรรค์ สืบทอดภูมิปัญญา มาอย่างต่อเนื่อง สืบสานเรื่องราวอันทรงคุณค่ามากมาย มีความสำคัญอย่างยิ่งสามารถที่จะช่วยให้สมาชิก ในชุมชนหมู่บ้านดำรงชีวิตอยู่ร่วมกันได้อย่างมีความสุขช่วยสร้างความสมดุลระหว่างคนกับธรรมชาติ แวดล้อมตามยุคสมัยที่เปลี่ยนไป

2.3.5 การสนับสนุนจากภาครัฐ

ศิริวรรณ เสรีรัตน์ (2545, น. 149-151) กล่าวว่า การวางแผน (Planning) หมายถึง การกำหนด (การเลือก) ภารกิจ (Mission) และวัตถุประสงค์ (Objectives) ตลอดจนกิจกรรมเพื่อให้ บรรลุวัตถุประสงค์นั้น ซึ่งต้องอาศัยการตัดสินใจ การเลือกระหว่างทางเลือกปฏิบัติในอนาคต ดังนั้น แผน (Plan) จะบอกเหตุผล (วิธีการ) เพื่อให้บรรลุวัตถุประสงค์ที่เลือกไว้ การวางแผน (Planning) จะเป็นการสร้างสะพานเพื่อให้เดินไปถึงสิ่งที่ต้องการจากผลของการวางแผนจะได้แผนออกมาแผน จึงเป็นเครื่องมือ (วิธีการ) เพื่อให้บรรลุจุดมุ่งหมาย

กรมส่งเสริมการปกครองท้องถิ่น (2546, น. 5) การวางแผนพัฒนา คือ การเตรียมการ ในเบื้องต้น โดยการเขียนโครงการเพื่อขออนุมัติ จัดทำแผน การออกคำสั่งแต่งตั้งคณะกรรมการ และอนุกรรมการต่าง ๆ รวมถึงการจัดสำนักงานหรือห้องปฏิบัติการเมื่อได้เตรียมการดังกล่าวเสร็จ เรียบร้อยแล้ว ขั้นตอนต่อไป คือ การเก็บรวบรวมข้อมูล การวิเคราะห์ข้อมูล การตัดเลือก และการจัดลำดับ ความสำคัญของปัญหาอื่น ๆ จนถึงขั้นสุดท้าย คือ การอนุมัติและประกาศใช้

พระราชบัญญัติกำหนดแผนและขั้นตอนการกระจายอำนาจให้แก่องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น พ.ศ. 2542 มาตรา 16 และมาตรา 17 บัญญัติให้เทศบาล องค์การบริหารส่วนตำบลและการปกครอง ส่วนท้องถิ่นรูปพิเศษ มีอำนาจหน้าที่ในการจัดทำแผนพัฒนาท้องถิ่นของตนเองและองค์การบริหาร

ส่วนจังหวัด ซึ่งนอกจากจะมีอำนาจหน้าที่ในการจัดทำแผนพัฒนาท้องถิ่นของตนเองแล้วยังมีอำนาจหน้าที่ในการประสานการจัดทำแผนพัฒนาจังหวัดตามระเบียบที่คณะรัฐมนตรีกำหนดอีกด้วย เนื่องจากการวางแผนทั้งในระยะสั้นและระยะยาวเกี่ยวข้องกับการกำหนดนโยบายการปกครองการบริหาร การบริหารงานบุคคล การเงิน และการคลัง และการปฏิบัติตามอำนาจหน้าที่ที่กฎหมาย กำหนด องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น ย่อมมีความเป็นอิสระในการวางแผนพัฒนาท้องถิ่นและการดำเนินตามแผน ความเป็นอิสระนั้นไม่ได้หมายถึงความเป็นอิสระในฐานะเป็น “รัฐอิสระ” แต่เป็นการมอบอำนาจหน้าที่ในการจัดบริการสาธารณะบางส่วนให้และยังต้องอยู่ในการกำกับ ดูแล หรือตรวจสอบ โดยรัฐบาลและประชาคมอีกด้วย

สรุปได้ว่า ผู้ที่เกี่ยวข้องกับการวางแผนพัฒนาขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นจะต้องตระหนักว่าแผนพัฒนาขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นจะต้องสอดคล้องกับแผนพัฒนาระดับต่าง ๆ ได้แก่ แผนพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ นโยบายของรัฐบาล แผนกระทรวง แผนกรม และรัฐวิสาหกิจต่าง ๆ ซึ่งเป็นแผนระดับชาติ ยุทธศาสตร์การพัฒนาจังหวัด และแผนพัฒนาจังหวัดในระดับจังหวัด ตลอดจนยุทธศาสตร์การพัฒนาอำเภอและแผนพัฒนาอำเภอในระดับอำเภอซึ่งในการกำหนดยุทธศาสตร์และแผนพัฒนาระดับจังหวัดและอำเภอนั้น ทั้งองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นและประชาคมจะมีส่วนเกี่ยวข้อง อยู่ด้วย

ดังได้กล่าวแล้วว่า การวางแผนเป็นการมองไปข้างหน้า อาจเป็นช่วงสั้น ระยะปานกลาง หรือระยะยาวและเป็นกระบวนการกำหนดการใช้ทรัพยากรขององค์กร โดยกำหนดกิจกรรมต่าง ๆ ไว้ล่วงหน้าให้บรรลุภารกิจ วัตถุประสงค์ นโยบาย เป้าหมาย และเป้าหมายขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นนั้น จะเกี่ยวข้องกับความอยู่ที่ดีขึ้นของประชาคมท้องถิ่นในอนาคตที่ท้องถิ่นจะพัฒนาไปในทิศทางใดจำเป็นต้องมีการกำหนด วิสัยทัศน์ หรือภาพในอนาคตและแปลงมาสู่การปฏิบัติ ดังนั้นระเบียบกระทรวงมหาดไทยว่าด้วยการจัดทำและประสานแผนพัฒนาขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น พ.ศ. 2548 จึงได้กำหนดประเภทของแผนพัฒนาขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น ไว้ 3 ประเภท คือ

1. แผนยุทธศาสตร์การพัฒนาเป็นแผนพัฒนาระยะยาว
2. แผนพัฒนาสามปี เป็นแผนพัฒนาแบบหมุนเวียน (Rolling Plan) ที่ต้องมีการทบทวนและจัดทำทุกปี ซึ่งจะนำไปสู่กระบวนการการจัดทำงบประมาณรายจ่ายประจำปีขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นด้วย

3. แผนดำเนินการ เป็นแผนการดำเนินงานขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นที่แสดงถึงรายละเอียดแผนงาน โครงการพัฒนา และกิจกรรมที่ดำเนินการจริงทั้งหมดในพื้นที่ขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นประจำปีงบประมาณนั้น

ผู้ที่เกี่ยวข้องกับการวางแผนพัฒนาขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นจะต้องตระหนักว่าแผนพัฒนาขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นจะต้องสอดคล้องกับแผนพัฒนาระดับต่าง ๆ ได้แก่ แผนพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ นโยบายของรัฐบาล แผนกระทรวง แผนกรม และรัฐวิสาหกิจต่าง ๆ ซึ่งเป็นแผนระดับชาติ ยุทธศาสตร์การพัฒนาจังหวัดและแผนพัฒนาจังหวัดในระดับจังหวัด ตลอดจนยุทธศาสตร์การพัฒนาอำเภอและแผนพัฒนาอำเภอในระดับอำเภอ

สำนักงานคณะกรรมการพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ (2560, น. 10-17) ได้กำหนดแผนยุทธศาสตร์การพัฒนาประเทศตามกรอบยุทธศาสตร์ชาติ 20 ปี การเสริมสร้างและพัฒนาศักยภาพทุนมนุษย์ ทุนมนุษย์ของประเทศไทยยังมีปัญหาในด้านคุณภาพคนในแต่ละช่วงวัยโดยผลลัพธ์

ทางการศึกษาของเด็กวัยเรียนค่อนข้างต่ำ การพัฒนาความรู้และทักษะของแรงงานไม่ตรงกับตลาดงาน ในขณะที่คนไทยจำนวนไม่น้อยยังไม่สามารถคัดกรองและเลือกรับวัฒนธรรมได้อย่างเหมาะสม ซึ่งส่งผลกระทบต่อวิกฤตค่านิยม ทศนคติ และพฤติกรรมในการดำเนินชีวิต การพัฒนาในระยะต่อไปจึงต้องให้ความสำคัญกับการวางรากฐานการพัฒนาคนให้มีความสมบูรณ์เพื่อให้คนไทยมีทัศนคติและพฤติกรรมตามบรรทัดฐานที่ดีของสังคมได้รับการศึกษาที่มีคุณภาพสูงตามมาตรฐานสากลและสามารถเรียนรู้ด้วยตนเองอย่างต่อเนื่อง มีสุขภาพที่ดีขึ้น คนทุกช่วงวัยมีทักษะ ความรู้ และความสามารถเพิ่มขึ้น รวมทั้งสถาบันทางสังคมมีความเข้มแข็งและมีส่วนร่วมในการพัฒนาประเทศเพิ่มขึ้น แนวทางการพัฒนาที่สำคัญประกอบด้วย

1. ปรับเปลี่ยนค่านิยมคนไทยให้มีคุณธรรม จริยธรรม มีวินัย จิตสาธารณะ และพฤติกรรมที่พึงประสงค์ อาทิ ส่งเสริมให้มีกิจกรรมการเรียนการสอนทั้งในและนอกห้องเรียนที่สอดแทรกคุณธรรม จริยธรรม ความมีระเบียบวินัย และจิตสาธารณะ
2. พัฒนาศักยภาพคนให้มีทักษะ ความรู้ และความสามารถในการดำรงชีวิตอย่างมีคุณค่า อาทิ ส่งเสริมเด็กปฐมวัยให้มีการพัฒนาทักษะทางสมองและทางสังคมที่เหมาะสม เด็กวัยเรียนและวัยรุ่นมีทักษะการคิดวิเคราะห์อย่างเป็นระบบ
3. ยกระดับคุณภาพการศึกษาและการเรียนรู้ตลอดชีวิต อาทิ ปรับระบบบริหารจัดการสถานศึกษาขนาดเล็กให้มีการจัดทรัพยากรร่วมกันให้มีขนาดและจำนวนที่เหมาะสม ปรับปรุงแหล่งเรียนรู้ในชุมชนให้เป็นแหล่งเรียนรู้เชิงสร้างสรรค์และมีชีวิต
4. ลดปัจจัยเสี่ยงด้านสุขภาพและให้ทุกภาคส่วนคำนึงถึงผลกระทบต่อสุขภาพ อาทิ ส่งเสริมให้มีกิจกรรมทางสุขภาพและโภชนาการที่เหมาะสมกับวัย ปรับปรุงมาตรการทางกฎหมายและภาษีในการควบคุมผลิตภัณฑ์ที่ส่งผลเสียต่อสุขภาพ
5. เพิ่มประสิทธิภาพการบริหารจัดการระบบสุขภาพภาครัฐและปรับระบบการเงินการคลังด้านสุขภาพ อาทิ ปรับระบบบริหารจัดการทรัพยากรร่วมกันระหว่างสถานพยาบาลทุกสังกัดในเขตพื้นที่สุขภาพ
6. พัฒนาระบบการดูแลและสร้างสภาพแวดล้อมที่เหมาะสมกับสังคมสูงวัย อาทิ ผลักดันให้มีกฎหมายการดูแลผู้สูงอายุระยะยาว และ
7. ผลักดันให้สถาบันทางสังคมมีส่วนร่วมพัฒนาประเทศอย่างเข้มแข็ง อาทิ กำหนดมาตรการดูแลครอบครัวที่เปราะบางและส่งเสริมสถาบันการศึกษาให้เป็นแหล่งบริการความรู้ทางวิชาการที่ทุกคนเข้าถึงได้

ยุทธศาสตร์การสร้างความเป็นธรรมและลดความเหลื่อมล้ำในสังคมการพัฒนาในช่วงที่ผ่านมาทำให้สังคมไทยก้าวหน้าไปหลายด้าน แต่การแก้ปัญหาความเหลื่อมล้ำและสร้างความเป็นธรรมในสังคมไทยมีความคืบหน้าช้า ทั้งเรื่องความแตกต่างของรายได้ระหว่างกลุ่มประชากร ความแตกต่างของคุณภาพการบริการภาครัฐ รวมทั้งข้อจำกัดในการเข้าถึงกระบวนการยุติธรรมและเทคโนโลยีของกลุ่มผู้ด้อยโอกาสและกลุ่มที่อยู่ในพื้นที่ห่างไกล ดังนั้นการพัฒนาในระยะต่อไปจึงจำเป็นต้องมุ่งลดปัญหาความเหลื่อมล้ำด้านรายได้ของกลุ่มคนที่มีฐานะทางเศรษฐกิจสังคมที่แตกต่างกัน แก้ไขปัญหาความยากจนเพิ่มโอกาสการเข้าถึงบริการพื้นฐานทางสังคมของภาครัฐ รวมทั้งเพิ่มศักยภาพชุมชนและเศรษฐกิจฐาน

รากให้มีความเข้มแข็งเพื่อให้ชุมชนพึ่งพาตนเองและได้รับส่วนแบ่งผลประโยชน์ทางเศรษฐกิจมากขึ้น
แนวทางการพัฒนาสำคัญ ประกอบด้วย

1. การเพิ่มโอกาสให้กับกลุ่มเป้าหมายประชากร ร้อยละ 40 ที่มีรายได้ต่ำสุดสามารถเข้าถึงบริการที่มีคุณภาพของรัฐและมีอาชีพ อาทิ ขยายโอกาสการเข้าถึงการศึกษาที่มีคุณภาพให้แก่เด็กและเยาวชนที่ด้อยโอกาสทางการศึกษาอย่างต่อเนื่อง โดยให้การดูแลนักเรียนที่ครอบคลุมตั้งแต่การสร้างรายได้ของครัวเรือน สนับสนุนค่าเดินทางไปยังสถานศึกษาให้ทุนการศึกษาต่อระดับสูง

2. การกระจายการให้บริการภาครัฐทั้งด้านการศึกษา สาธารณสุขและสวัสดิการที่มีคุณภาพให้ครอบคลุมและทั่วถึง อาทิ บริหารจัดการการให้บริการสาธารณสุขที่มีคุณภาพให้ครอบคลุมทุกพื้นที่ ผ่านการพัฒนาระบบส่งต่อผู้ป่วยทั้งในระดับจังหวัด ภาค และระดับประเทศให้มีประสิทธิภาพมากขึ้น

3. เสริมสร้างศักยภาพชุมชน การพัฒนาเศรษฐกิจชุมชนและการสร้างความเข้มแข็งการเงินฐานรากตามหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงเพื่อให้ชุมชนสามารถพึ่งพาตนเองได้มีสิทธิในการจัดการทุนที่ดินและทรัพยากรภายในชุมชน อาทิ สนับสนุนการให้ความรู้ในการบริหารจัดการทางการเงินแก่ชุมชนและครัวเรือน การป้องกันคุ้มครองการเงินของชุมชนให้ทำหน้าที่เป็นสถาบันการเงินในระดับหมู่บ้าน/ตำบลที่ทำหน้าที่ทั้งการให้กู้ยืมและการออมและจัดตั้งโครงข่ายการเงินฐานรากโดยมีธนาคารออมสินและธนาคารเพื่อการเกษตรและสหกรณ์เป็นแม่ข่าย

แผนยุทธศาสตร์กรมการพัฒนาชุมชน พ.ศ. 2560-2564 (2560, น. 30-45) ได้นำสถานการณ์ปัจจุบัน และสภาพแวดล้อมของการบริหารประเทศ นำมาใช้เป็นข้อมูลในการจัดทำแผนยุทธศาสตร์ให้สอดคล้องกับสถานการณ์ในช่วงอนาคต ที่ก่อเกิดการเปลี่ยนแปลงของประเทศ ชุมชนในด้านที่มีผลต่อการปฏิบัติงานพัฒนาชุมชน ให้มุ่งไปสู่เป้าหมายสูงสุดภายใต้วิสัยทัศน์ “เศรษฐกิจฐานรากมั่นคงและชุมชนพึ่งตนเองได้ภายในปี 2564” กรมการพัฒนาชุมชนได้มุ่งขับเคลื่อนไปสู่การปฏิบัติให้เกิดประโยชน์ต่อประชาชนอย่างแท้จริง ซึ่งได้ผ่านกระบวนการวิเคราะห์ ทำให้มีความง่าย ทำท่ายและเป็นไปได้ในการปฏิบัติให้สอดคล้องกับทิศทางแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติฉบับที่ 12 (พ.ศ. 2560-2564) ยุทธศาสตร์ของประเทศไทย นโยบายของรัฐบาลสถานการณ์สภาพแวดล้อมในปัจจุบันเพื่อให้บุคลากรทุกคนใช้เป็นกรอบทิศทางการทำงาน โดยสามารถกำหนดรูปแบบนำไปประยุกต์สู่การปฏิบัติงานได้ตามความเหมาะสม และกรมการพัฒนาชุมชนได้กำหนดให้ปี 2560 ขับเคลื่อนวาระกรมการพัฒนาชุมชน (Agenda) เพื่อมุ่งมั่นว่ากรมการพัฒนาชุมชน พร้อมขับเคลื่อนสัมมาชีพชุมชนเข้มแข็งภายใต้หลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง เพื่อก้าวไปสู่ “เศรษฐกิจครัวเรือนมีความมั่นคง ประชาชนใช้ชีวิตอยู่ในชุมชนอย่างมีความสุข” กรมการพัฒนาชุมชนมีภารกิจเกี่ยวกับการส่งเสริมกระบวนการเรียนรู้ และการมีส่วนร่วมของประชาชน ส่งเสริมและพัฒนาเศรษฐกิจชุมชนฐานรากให้มีความมั่นคงและมีเสถียรภาพ โดยสนับสนุนให้มีการ จัดทำและใช้ประโยชน์จากข้อมูลสารสนเทศศึกษา วิเคราะห์ วิจัย จัดทำยุทธศาสตร์ชุมชน ตลอดจนการฝึกอบรมและพัฒนาบุคลากรที่เกี่ยวข้องในการพัฒนาชุมชน เพื่อให้เป็นชุมชนเข้มแข็งอย่างยั่งยืน โดยให้มีอำนาจหน้าที่ ดังนี้

1. กำหนดนโยบาย ยุทธศาสตร์มาตรการ และแนวทางในการพัฒนาชุมชนระดับชาติ เพื่อให้หน่วยงานของรัฐ เอกชน และผู้มีส่วนเกี่ยวข้องด้านการพัฒนาชุมชนได้ใช้เป็นกรอบแนวทางในการดำเนินงานเพื่อเสริมสร้างความสามารถและความเข้มแข็งของชุมชน

2. จัดทำและพัฒนาระบบมาตรฐานการพัฒนาชุมชนเพื่อใช้เป็นเครื่องมือสำหรับประเมินความก้าวหน้าและมาตรฐานการพัฒนาของชุมชน
3. พัฒนาระบบและกลไกในการส่งเสริมกระบวนการเรียนรู้การจัดการความรู้ การอาชีพ การออม และการบริหารจัดการเงินทุนของชุมชนเพื่อเสริมสร้างขีดความสามารถของประชาชน ชุมชน ผู้นำชุมชน องค์กรชุมชน และเครือข่ายองค์กรชุมชน
4. สนับสนุนและพัฒนาระบบข้อมูลสารสนเทศชุมชน ส่งเสริมการใช้ประโยชน์ และการให้บริการข้อมูลสารสนเทศชุมชนเพื่อใช้ในการวางแผนบริหารการพัฒนาได้อย่างมีประสิทธิภาพ
5. ศึกษา วิเคราะห์ วิจัย พัฒนา และสร้างองค์ความรู้เพื่อใช้ในงานพัฒนาชุมชน และการจัดทำยุทธศาสตร์ชุมชน
6. ฝึกอบรมและพัฒนาข้าราชการ เจ้าหน้าที่ที่เกี่ยวข้อง ผู้นำชุมชน องค์กรชุมชน และเครือข่ายองค์กรชุมชนให้มีความรู้ทักษะ ทักษะคิด และสมรรถนะในการทำงาน รวมทั้งให้ความร่วมมือทางวิชาการด้านการพัฒนาชุมชนแก่หน่วยงานทั้งในประเทศและต่างประเทศ
7. ปฏิบัติการอื่นใดตามที่กฎหมายกำหนดให้เป็นอำนาจหน้าที่ของกรมหรือตามที่กระทรวงหรือคณะรัฐมนตรีมอบหมาย

สรุปได้ว่า การสนับสนุนจากภาครัฐ หมายถึง แนวทางปฏิบัติที่รัฐบาลวางแผนไว้ล่วงหน้าในอนาคต มีการกำหนดวัตถุประสงค์และดำเนินการตามแผนที่วางไว้อย่างชัดเจนโดยใช้ทรัพยากรอย่างคุ้มค่า เพื่อพัฒนาชุมชนให้เข้มแข็งและส่งผลกระทบต่อคุณภาพชีวิตของประชาชนดีขึ้น

2.3.6 ด้านเครือข่ายองค์กรชุมชน

เครือข่ายทางสังคมนับว่ามีส่วนสำคัญอย่างยิ่งในการพัฒนาสังคมปัจจุบัน ทั้งนี้เป็นเพราะกระแสโลกาภิวัตน์ได้เข้ามามีบทบาทและมีส่วนสำคัญในการเปลี่ยนแปลงของสังคมทำให้สังคมหรือคนในชุมชนต้องมีการปฏิสัมพันธ์อยู่ตลอดเวลาและต้องมีการติดต่อกันตลอดเวลา การทบทวนแนวคิดดังกล่าวนี้จะทำให้เข้าใจถึงกระบวนการในการกำหนดเป้าหมายและแนวทาง รวมทั้งวิธีการส่งเสริมให้การพัฒนาประสบความสำเร็จ

ชนิภูษา กาญจนรังษิณนธ์ (2542, น. 14-15) การสร้างเครือข่ายเพื่อการพัฒนาทางสังคม ต้องอาศัยความร่วมมือกันทุกภาคส่วนและการสร้างเครือข่ายให้เกิดความยั่งยืนต้องมีขั้นตอนการสร้างดังนี้

1. เชิญองค์กรและผู้มีส่วนได้เสียมาร่วมประชุม โดยมีหัวข้อการประชุมที่น่าสนใจเกี่ยวกับผลประโยชน์ร่วมหรือเป้าประสงค์ที่เกี่ยวข้องกัน มอบหน้าที่ในการบริหารจัดการการประชุมให้กับบรรดาผู้มีส่วนได้เสียร่วมกันรับผิดชอบ การหาข้อตกลงร่วมในกิจกรรมที่เป็นผลประโยชน์ร่วมดังกล่าว
2. กำหนดวัตถุประสงค์ของการจัดตั้งเครือข่าย ทิศทาง กิจกรรมหลักและคุณสมบัติของสมาชิกให้ชัดเจนโดยให้สมาชิกส่วนใหญ่มีส่วนร่วมในกระบวนการกำหนดด้วยเพื่อป้องกันการครอบงำจากกลุ่มคนบางกลุ่ม ทั้งนี้ควรมีการทบทวนเป็นระยะ ๆ เพื่อปรับให้เหมาะสมกับสภาพการณ์ของสังคมและความต้องการของสมาชิก
3. จัดตั้งกลุ่มแกนของเครือข่ายที่ปวารณาตัวเข้ามาทำหน้าที่ประสานงานจัดการและส่งกำลังบำรุงให้กับสมาชิก ซึ่งต้องไม่ติดอยู่กับกิจกรรมประจำวันขององค์กรตัวเองและกลุ่มแกน

ต้องดำเนินกิจกรรมของเครือข่ายให้บังเกิดประโยชน์สูงสุด ทั้งนี้ต้องมีการหมุนเวียนเปลี่ยนกลุ่มผู้นำเครือข่ายเพื่อพัฒนาภาวะผู้นำของสมาชิกและป้องกันการผูกขาดอำนาจ

4. ความรู้สึกมีส่วนร่วมเป็นเจ้าของและความผูกพันที่เหนียวแน่นมีส่วนอย่างสำคัญต่อความสำเร็จของเครือข่าย ควรเปิดโอกาสให้สมาชิกเข้ามีส่วนร่วมในกระบวนการตัดสินใจการเลือกกิจกรรมและวิธีการทำงานของเครือข่ายในลักษณะประชาธิปไตย

5. เครือข่ายต้องมีวิธีการจัดหาและจัดการทรัพยากรที่มีประสิทธิภาพในการขับเคลื่อนกิจการของเครือข่ายและความสามารถในการพึ่งตนเองทรัพยากรนี้ไม่ได้หมายถึงเงินทุน

6. ทำให้เครือข่ายมีสถานภาพถูกต้องตามกฎหมายเพื่อให้เครือข่ายและผู้นำเครือข่ายได้รับการสนับสนุนและความไว้วางใจจากสมาชิกเครือข่าย อีกทั้งยังได้สามารถดำเนินงานได้กว้างขวางอาจมีชื่อเสียงและสัญลักษณ์ของเครือข่ายเพื่อให้เป็นที่จดจำได้ง่ายและอาจส่งข่าวสารไปให้กับบุคคลเป้าหมายที่สามารถให้การรับรองเครือข่ายได้

7. ควรสนับสนุนให้มีการเชื่อมโยงระหว่างเครือข่ายกับเครือข่ายเพื่อเสริมให้เครือข่ายมีความเข้มแข็งมากขึ้น ซึ่งมีได้ทั้งทางแนวนราบ แนวตั้ง หรือในภูมิภาคต่างระดับกัน การเชื่อมเครือข่ายทำได้ทั้งอย่างเป็นทางการและไม่เป็นทางการด้วยการมีกิจกรรมร่วมกัน หรือเป็นตัวแทนร่วมกันในการจัดประชุมเชิงปฏิบัติการที่เกี่ยวข้องและการร่วมกันประสานงานการประชุม

8. ควรมีการติดตามผลและประเมินผลเป็นประจำสม่ำเสมอและถี่ถ้วนโดยดูความสอดคล้องของแผนการทำงานกับวัตถุประสงค์ ความก้าวหน้าและความสำเร็จของเครือข่ายในแต่ละระยะ ทั้งนี้ควรให้สมาชิกเข้ามามีส่วนร่วมในกระบวนการกำหนดวิธีและเครื่องชี้วัดประสิทธิภาพของกิจกรรมเครือข่ายและร่วมเรียนรู้ตลอดกระบวนการติดตามและประเมินผล

9. ควรมีการจัดหลักสูตรฝึกอบรมด้านการจัดการเครือข่ายให้กับองค์กรแกนและผู้นำเครือข่ายสม่ำเสมอ

10. ถ้าวัตถุประสงค์ของเครือข่ายดี การเชื่อมโยงภายในเครือข่ายเหมาะสมเอื้อให้เกิดความเคลื่อนไหวของกิจกรรมและความเข้มแข็งของสมาชิก โครงการหรือกิจกรรมมีลักษณะกระจายอำนาจไปให้กับมวลสมาชิกที่ได้รับประโยชน์การดำเนินงานของเครือข่ายจะนำไปสู่การพัฒนาที่ยั่งยืนได้ในที่สุด

พระมหาสุทิตย์ อาภากรโร (2547, น. 97-103) ได้กล่าวถึง กระบวนการทำงานในรูปแบบของเครือข่ายไว้ใน 4 ประเด็น ดังนี้

1. กระบวนการเชื่อมประสานจากจุดเล็กและขยายไปสู่หน่วยใหญ่เป็นการทำงานที่เกิดจากการประสานจากประเด็นเล็ก ๆ แล้วขยายไปสู่การทำงานที่มีความหลากหลายยิ่งขึ้น ซึ่งเป็นขั้นตอนที่มีความสำคัญ เพราะการที่เริ่มต้นจากการมองจุดเล็ก ๆ ซึ่งเป็นการทำงานในสิ่งที่รู้และเข้าใจก่อน แล้วจึงไปประสานกับองค์กรอื่นในประเด็นกิจกรรมที่แตกต่างหลากหลายออกไป อันจะเป็นประโยชน์ให้การทำงานเครือข่ายมีความเหมาะสมและสอดคล้องกับสถานการณ์ในพื้นที่มากขึ้น

2. การรักษาความสัมพันธ์ภาพที่สร้างความรู้ ความหมายและโลกทัศน์ร่วมกัน เป็นสิ่งที่มีความสำคัญเพราะจะทำให้เครือข่ายดำเนินไปได้อย่างต่อเนื่อง ซึ่งเมื่อสมาชิกเห็นความสำคัญของเครือข่ายว่ามีประโยชน์ต่อการพัฒนาสังคมแล้วสิ่งที่คนในเครือข่ายควรปฏิบัติต่อกัน คือ การสร้างความรู้ ความหมายในการติดต่อสื่อสารระหว่างกันเพราะคนในเครือข่ายเดียวกันย่อมรู้ความหมายของ

เครือข่ายมากกว่าคนอื่น ๆ โดยใช้การสื่อสารระหว่างกันเป็นเครื่องมือให้เกิดการแลกเปลี่ยนความรู้ และประสบการณ์ที่มีต่อกัน ซึ่งจะนำไปสู่การสร้างพันธมิตรและการประสานประโยชน์ระหว่างกัน

3. การเสริมสร้างกระบวนการเรียนรู้และปรับตัวเป็นการสะสมประสบการณ์ และปรับบทบาทในการสร้างความสัมพันธ์และการทำงานร่วมกับกลุ่ม องค์กรและเครือข่ายเพื่อให้เครือข่าย มีการพัฒนาไปในแนวทางที่ต้องการ โดยการเสริมสร้างกระบวนการเรียนรู้ นั้น มีวิธีการและแนวทาง ที่หลากหลาย เช่น การศึกษาดูงานในกลุ่ม เครือข่ายที่ประสบความสำเร็จแล้วนำผลมาปรับใช้กับเครือข่าย การฝึกอบรมเพื่อพัฒนาความสามารถของสมาชิกในเครือข่ายรวมทั้งการพัฒนาผู้นำให้สามารถจัดการ เครือข่ายได้อย่างเหมาะสม

4. การพัฒนากิจกรรมและความเคลื่อนไหวเพื่อสร้างขบวนการทางนวัตกรรมและ วาทกรรมในการพัฒนาเป็นการพัฒนาโดยการนำเทคโนโลยีที่เหมาะสมมาใช้ในการติดต่อสื่อสารระหว่างกัน ซึ่งเป็นการทำงานในรูปแบบใหม่ที่ผู้คนไม่จำเป็นต้องเห็นหน้าตาและพบปะกันหรือต้องอาศัยพื้นที่ ในการดำเนินการเพียงแต่มีความรู้สึกร่วมและมีการพึ่งพากันเท่านั้น ก็สามารถสร้างความเป็นเครือข่ายได้

พระมหาสุทิตย์ อากาศโร (2547) ได้จัดประเภทและรูปแบบเครือข่ายที่เหมาะสมกับ การประยุกต์ใช้ในการเสริมสร้างการเรียนรู้ของทุกฝ่าย มีดังนี้

1. เครือข่ายเชิงพื้นที่ หมายถึง เครือข่ายที่อาศัยการรวมตัวของกลุ่ม องค์กรเครือข่าย ที่อาศัยพื้นที่รูปธรรมเป็นปัจจัยหลักในการทำงานร่วมกัน อาทิ เครือข่ายระดับหมู่บ้าน ตำบลอำเภอ จังหวัด ภาค และระดับประเทศ เช่น เครือข่ายด้านเด็กอีสาน ศูนย์ประสานงานเยาวชน 3 จังหวัดชายแดน ภาคใต้ เป็นต้น

2. เครือข่ายเชิงประเด็นกิจกรรม หมายถึง เครือข่ายที่ใช้ประเด็นกิจกรรมหรือสถานการณ์ ที่เกิดขึ้นเป็นปัจจัยหลักในการรวมกลุ่มองค์กร โดยมองข้ามมิติเชิงพื้นที่ มุ่งจัดการประเด็นนั้น ๆ อย่างจริงจัง ทำงานเฉพาะด้าน ได้แก่ เครือข่ายด้านเด็ก เครือข่ายสตรี เศรษฐกิจ สาธารณสุขสิทธิมนุษยชน สิ่งแวดล้อม เป็นต้น เครือข่ายประเภทนี้ เช่น คณะกรรมการประสานงาน องค์กรสิทธิมนุษยชน สภาองค์กรเด็กและเยาวชน เป็นต้น

3. เครือข่ายแบ่งตามโครงสร้างหน้าที่ หมายถึง เครือข่ายที่เกิดขึ้นโดยอาศัยกิจกรรม หรือภารกิจและก่อตัวของกลุ่มผลประโยชน์ในสังคม ซึ่งอาจเป็นเครือข่ายภาครัฐ ภาคประชาชน ภาคธุรกิจ และองค์กรพัฒนาเอกชน มุ่งเน้นการดำเนินงานภายใต้กรอบแนวคิดหลักการวัตถุประสงค์และเป้าหมาย ของหน่วยงานองค์กรเป็นสำคัญ

สนธยา พลศรี (2550, น. 264-265) ได้สรุปลักษณะสำคัญของเครือข่าย ไว้ดังนี้

1. มีแกนนำและสมาชิกที่เข้มแข็งสามารถดำเนินงานและขยายกิจการของเครือข่ายได้ และมีประสิทธิภาพ

2. มีภูมิปัญญาและองค์ความรู้ของเครือข่ายที่อาจจะเกิดจากสมาชิกหรือชุมชนท้องถิ่น ที่สมาชิกอยู่อาศัยหรือจากภายนอกชุมชน หรือจากการบูรณาการภูมิปัญญาทั้งสองได้อย่างเหมาะสม กับเครือข่าย

3. มีสัมพันธภาพที่ดี เครือข่ายมีความสัมพันธ์ที่ดีระหว่างสมาชิกและภายนอกทำให้ การดำเนินงานของเครือข่ายเป็นที่ยอมรับและประสบความสำเร็จ

4. การเรียนรู้ร่วมกันระหว่างสมาชิก เครือข่ายมีช่องทางให้สมาชิกได้มีเวทีสำหรับการแลกเปลี่ยนเรียนรู้และสามารถดำเนินการได้อย่างสะดวกทำให้สมาชิกได้รับความรู้และประสบการณ์ตลอดเวลา

5. การทำกิจกรรมและความต่อเนื่อง เครือข่ายสามารถคิดและดำเนินกิจกรรมได้ด้วยตนเองสม่ำเสมอและต่อเนื่อง ไม่ขาดตอน ไม่ต้องพึ่งพาทิศจากภายนอก

6. ทรัพยากรและการแบ่งปัน เครือข่ายมีทรัพยากรในการดำเนินงานอย่างเพียงพออาจจะโดยการจัดหาของเครือข่ายเองหรือการแบ่งปันกับองค์กรและเครือข่ายอื่น ๆ ทำให้เครือข่ายสามารถดำเนินกิจกรรมได้และมีประสิทธิภาพ

7. การเรียนรู้และนวัตกรรม สมาชิกของเครือข่ายมีการเรียนรู้ผ่านกระบวนการต่าง ๆ สามารถสร้างนวัตกรรม ทั้งที่เป็นความรู้และเทคโนโลยีใหม่ ๆ มาใช้ประโยชน์ได้

8. การสื่อสาร เครือข่ายสามารถสื่อสารระหว่างเครือข่ายกับสมาชิกได้ง่าย สะดวกและรวดเร็วทำให้สมาชิกได้ทราบข้อมูลข่าวสารที่ทันสมัยและเป็นประโยชน์

9. การบริหารจัดการที่ดี เครือข่ายมีการบริหารจัดการที่ดีเหมาะสมกับการดำเนินงานของเครือข่ายทำให้เครือข่ายดำเนินกิจกรรมได้อย่างมีประสิทธิภาพและเกิดประสิทธิผล

10. ระบบการติดตามและประเมินงาน เครือข่ายมีระบบการติดตามและประเมินงานที่มีประสิทธิภาพมีฐานข้อมูลเกี่ยวกับเครือข่ายอย่างเพียงพอสามารถให้การสนับสนุนช่วยเหลือสมาชิกได้ทันเวลาและเหมาะสม

ชนัญญา กาญจนรังษิณนธ์ (2551) ได้นำเสนอแนวทางการบริการงานเครือข่ายไว้ว่า ต้องให้ความสำคัญใน 3 เรื่อง คือ

1. การจัดการให้มีการแลกเปลี่ยนระหว่างสมาชิก
2. การจัดการให้มีการติดต่อสื่อสารระหว่างสมาชิก
3. การจัดการให้มีความสัมพันธ์ทางสังคมระหว่างสมาชิก

สรุปได้ว่า เครือข่ายองค์กรชุมชน หมายถึง การมีปฏิสัมพันธ์กันระหว่างกลุ่มโดยอาจเริ่มจากการศึกษาเรียนรู้ในระดับกลุ่มไปจนถึงหลายกลุ่ม กระตุ้นให้เกิดความสนใจร่วมกันและการเชื่อมโยงเป็นเครือข่ายร่วมกันสร้างความเข้มแข็งของเครือข่ายและการเสริมพลังในการประสานงานการติดต่อสื่อสารเพื่อผลักดันให้บรรลุเป้าหมายตามที่กำหนดไว้

2.3.7 ปัจจัยด้านการประชาสัมพันธ์

การท่องเที่ยวแห่งประเทศไทย (2544) ได้กล่าวถึง การจัดการการท่องเที่ยวที่ควรจะดำเนินการในความรับผิดชอบของหน่วยงานที่ดูแลสถานที่ท่องเที่ยวที่ว่ามีอยู่ 5 ภารกิจหลัก ดังนี้

1. การโฆษณาและประชาสัมพันธ์หน่วยงานที่รับผิดชอบในการจัดการแหล่งท่องเที่ยว ควรมีบทบาทในการเผยแพร่ประชาสัมพันธ์แหล่งท่องเที่ยวให้สาธารณชนได้รับรู้และทราบให้มากที่สุด
2. การสำรวจข้อมูลเกี่ยวกับทรัพยากรการท่องเที่ยว เป็นการสำรวจหาข้อมูลในแหล่งท่องเที่ยวที่มีอยู่ในพื้นที่เพื่อเป็นข้อมูลในการประชาสัมพันธ์แหล่งท่องเที่ยวในพื้นที่
3. การปรับปรุงและพัฒนาแหล่งท่องเที่ยว เป็นการจัดทำแผนงานโครงการเพื่อปรับปรุงและพัฒนาแหล่งท่องเที่ยวให้เป็นที่ประทับใจของนักท่องเที่ยว

4. การบริหารแหล่งท่องเที่ยวเป็นการกำหนดแนวทางในการบริหารและจัดการแหล่งท่องเที่ยวในพื้นที่อย่างเหมาะสมและเกิดประโยชน์สูงสุด

5. การรักษาความปลอดภัยในแหล่งท่องเที่ยว เป็นการวางระบบในการดูแลรักษาความปลอดภัยให้แก่นักท่องเที่ยวที่เข้ามาในพื้นที่รับผิดชอบ

ชม ภูมิภาค (2546, น. 41-43) ได้ให้หลักการประชาสัมพันธ์เพื่อดำเนินงานประสบผลสำเร็จ ดังนี้

1. การประชาสัมพันธ์เป็นกระบวนการสื่อสารสองทาง คือ ระหว่างสถาบันและประชาชนที่เกี่ยวข้องทั้งสองฝ่ายจะต้องเน้นทั้งผู้รับสารและผู้ส่งสาร

2. การประชาสัมพันธ์เป็นงานหนึ่งในกระบวนการบริหารและการจัดการ

3. หัวหน้าหน่วยงานประชาสัมพันธ์ทางสถาบันต้องอยู่ในฐานะที่รับทราบและกำหนดนโยบายของสถาบันพอสมควร ดังนั้นจึงมีความสะดวกในการติดต่อกับผู้บริหารระดับสูง

4. การประชาสัมพันธ์ต้องยึดถือหลักศีลธรรมรายงานทั้งหลายต้องเป็นจริง

5. การประชาสัมพันธ์ที่ได้ผลต้องให้ประชาชนรู้สึกว่าการประชาสัมพันธ์ยึดถือผลประโยชน์ของสาธารณชนเป็นหลัก

6. การประชาสัมพันธ์เป็นงานที่ต้องอาศัยข้อเท็จจริงในการดำเนินงานมิใช่ยึดถือความคิดเห็นส่วนใหญ่

7. จุดหมายปลายทางของการประชาสัมพันธ์ คือ ประชามติและเป็นประชามติที่เกิดความรู้จริงจากเหตุผลมากกว่าอารมณ์

8. การประชาสัมพันธ์แตกต่างจากการโฆษณาชวนเชื่อ

9. การประชาสัมพันธ์เป็นทั้งศาสตร์และศิลป์ในส่วนที่เป็นศาสตร์นั้น ต้องอาศัยความรู้ทางทฤษฎีจากมวลความรู้หลายด้านอาทิจิตวิทยา มานุษยวิทยา สังคมวิทยา การปกครอง การเมือง การเศรษฐกิจ การสื่อสาร และวิจัยต่าง ๆ ในด้านศิลป์ต้องอาศัยประสบการณ์และคุณสมบัติส่วนตัวที่เหมาะสม

10. การประชาสัมพันธ์เป็นงานที่มีการวางแผนอย่างดี ทั้งในด้านจุดมุ่งหมายและวิธีการที่จะบรรลุจุดมุ่งหมาย

11. การประชาสัมพันธ์เป็นงานที่ต้องใช้เวลาใช้ความอดทนและความต่อเนื่องอย่างมีระบบ

12. การประชาสัมพันธ์เป็นงานที่ต้องใช้ความชำนาญเฉพาะอย่างร่วมกันอย่างมีระบบ

13. งานประชาสัมพันธ์เป็นงานที่ต้องใช้สิ่งอำนวยความสะดวกต่าง ๆ มาก

14. งานประชาสัมพันธ์เป็นงานที่เกี่ยวข้องกับการจูงใจ ซึ่งเกี่ยวข้องกับการเปลี่ยนแปลงของบุคคลในชั้นสูงเช่นทัศนคติ

15. งานประชาสัมพันธ์เป็นงานที่เกี่ยวข้องกับบุคคลหลายฝ่ายหลายระดับทั้งในสถาบันและนอกสถาบัน

16. การเห็นความสำคัญในงานประชาสัมพันธ์ของผู้บริหารระดับสูงของสถาบันเป็นปัจจัยสำคัญประการหนึ่งของความสำเร็จของงานประชาสัมพันธ์

17. งานประชาสัมพันธ์เป็นงานที่ประกอบไปด้วยงานกระจายข่าวสารและกิจกรรมประกอบกัน

18. ความชำนาญในงานประชาสัมพันธ์ของหัวหน้าหน่วยงานประชาสัมพันธ์และความรู้ในกระบวนการบริหารของหัวหน้าหน่วยงานประชาสัมพันธ์เป็นปัจจัยสำคัญประการหนึ่งต่อความสำเร็จของงานประชาสัมพันธ์

19. ความสำเร็จของงานประชาสัมพันธ์ที่แสดงออกมาให้เห็นได้ประการหนึ่ง คือ ชื่อเสียงของหน่วยงานดีและมีความกลมเกลียวกันในส่วนต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้องทั้งประชาชนในสถาบันและนอกสถาบัน

20. หากกิจการใหม่ ๆ ของสถาบันได้รับการยอมรับรวดเร็วก็เป็นเครื่องแสดงถึง วิรัช ภิรัตกุล (2546, น. 145-148) ได้เสนอหลักใหญ่ ๆ ของการประชาสัมพันธ์ 3 ประการ สรุปได้ดังนี้

1. การบอกกล่าวเผยแพร่ให้ทราบ คือ การบอกเล่าชี้แจงให้ประชาชนได้ทราบถึงนโยบายวัตถุประสงค์การดำเนินงานและผลงานหรือกิจกรรมต่าง ๆ ตลอดจนข่าวคราวความเคลื่อนไหวขององค์กรสถาบันให้ประชาชน และกลุ่มประชาชนที่เกี่ยวข้องได้ทราบและรู้เห็นถึงสิ่งดังกล่าว

2. การป้องกันและแก้ไขความเข้าใจผิดการป้องกันความเข้าใจผิดทางด้านวิชาการประชาสัมพันธ์ถือเป็นการประชาสัมพันธ์เพื่อป้องกัน ซึ่งมีความสำคัญมากเพราะการป้องกันไว้ก่อนย่อมมีผลดีกว่าที่จะมาทำการแก้ไขในภายหลังสำหรับการแก้ไขความเข้าใจผิดจะต้องรีบดำเนินการแก้ไขโดยด่วนเป็นไปอย่างเหมาะสมและทันต่อเหตุการณ์เมื่อมีความเข้าใจผิดเกี่ยวกับองค์การสถาบันขึ้นในกลุ่มประชาชน

3. การสำรวจประชามติองค์กรสถาบันจะดำเนินการประชาสัมพันธ์อย่างมีประสิทธิภาพต้องรู้ ซึ่งถึงความรู้สึกนึกคิดของประชาชนต้องทราบว่าประชาชนต้องการอะไรไม่ต้องการอะไรชอบหรือไม่ชอบสิ่งไหนเพื่อองค์กรสถาบันจะสามารถตอบสนองให้สอดคล้องกับความรู้สึกนึกคิดและความต้องการของประชาชน

Kotler (2003) ได้อธิบายรายละเอียดของส่วนประสมทางการตลาด (Marketing Mix) ที่นักการตลาดส่วนใหญ่ทั่วโลกได้ยึดถือเป็นองค์ประกอบหลักของกลยุทธ์ในการบริหารการตลาด โดยพื้นฐานมีอยู่ 4 ประการ ได้แก่ ผลิตภัณฑ์ (Product) ราคา (Price) ช่องทางการจัดจำหน่าย (Place) และการส่งเสริมการตลาด (Promotion)

1. สินค้า (Product) สินค้าทางการท่องเที่ยวจะหมายถึงความถึงลักษณะของสินค้าที่เป็นสินค้าทางการท่องเที่ยวหลัก เช่น ที่พักอาศัย ทัวร์เหมาจ่าย การขนส่งผู้โดยสารหรือแหล่งท่องเที่ยว รวมถึงรายละเอียดปลีกย่อยของลักษณะสินค้านั้นด้วย

2. ราคา (Price) ราคาจะเป็นตัวบ่งบอกถึงลักษณะของสินค้าทางการท่องเที่ยวได้ค่อนข้างดีโดยราคาจะเป็นการสร้างการรับรู้ให้นักท่องเที่ยวได้ว่าราคาเท่านี้จะหมายถึงลักษณะของสินค้าทางการท่องเที่ยวในระดับไหน ทั้งนี้ราคายังขึ้นอยู่กับยี่ห้อ ชื่อ และภาพลักษณ์ของสินค้าทางการท่องเที่ยวซึ่งจะเป็นตัวบ่งชี้ถึงมาตรฐานของบริการและประเภทของนักท่องเที่ยวโดยอัตโนมัติ

3. ช่องทางการจัดจำหน่าย (Place) สถานที่ที่นักท่องเที่ยวสามารถที่จะซื้อสินค้าทางการท่องเที่ยวได้โดยสะดวก ซึ่งไม่ได้หมายความว่าเพียงแต่วิธีที่จะเข้าถึงสินค้าทางการท่องเที่ยว

เช่น การคมนาคมที่สะดวกโดยใช้เครื่องบิน รถยนต์ หรือเรือ เท่านั้น แต่จะหมายรวมถึงจุดขาย (Point of Sale) ที่นักท่องเที่ยวสามารถที่จะซื้อสินค้าทางการท่องเที่ยวได้โดยสะดวก ประหยัดเวลาและค่าใช้จ่ายของนักท่องเที่ยว เช่น นักท่องเที่ยวคนไทยสามารถที่จะจองห้องพักของโรงแรมในลอนดอนได้โดยผ่านตัวแทนจำหน่าย (Travel Agent) ที่รับจองโรงแรม หรือจองผ่านอินเทอร์เน็ต เป็นต้น

4. การส่งเสริมการตลาด (Promotion) หรือส่วนผสมของการส่งเสริมการตลาด (Promotion Mix) จะประกอบไปด้วย การโฆษณา การใช้พนักงานขาย การส่งเสริมการขาย และการประชาสัมพันธ์โดยมีเป้าหมายเพื่อเปลี่ยนพฤติกรรมของผู้ซื้อที่คาดว่าจะซื้อ (Prospective Buyer) ให้เป็นผู้ซื้อ (Actual Buyer) ให้ได้การโฆษณา (Advertising) จะช่วยสร้างภาพลักษณ์ กระตุ้นยอดขาย เข้าถึงกลุ่มที่จะเป็นเป้าหมายได้กว้าง ใช้ต้นทุนต่ำ การประชาสัมพันธ์ (Public Relations) เป็นการแนะนำสินค้าจากธุรกิจไปยังผู้ที่จะเป็นนักท่องเที่ยว เพื่อสร้างความเชื่อถือในตัวสินค้าทางการท่องเที่ยว โดยการเขียนบทความลงในนิตยสารหรือสื่อต่าง ๆ หรือทำในรูปแบบของสารคดีประสิทธิภาพของงานประชาสัมพันธ์อย่างหนึ่ง

สรุปได้ว่า การประชาสัมพันธ์ หมายถึง มีการประชาสัมพันธ์การท่องเที่ยวและประชาสัมพันธ์สินค้าชุมชนในช่องทางออนไลน์ ภาครัฐและเอกชนจัดกิจกรรมส่งเสริมการจำหน่ายสินค้าให้กับชุมชน มีแหล่งข้อมูลกลางในการสืบค้นแหล่งท่องเที่ยวและจำหน่ายสินค้าชุมชน สื่อต่าง ๆ ในท้องถิ่น ช่วยประชาสัมพันธ์หาช่องทางในการจำหน่ายสินค้าชุมชน

2.3.8 ปัจจัยด้านผู้นำชุมชน

โกวิท พวงงาม (2553, น. 160-162) กล่าวว่า การพัฒนาชุมชนนั้นแม้จะมีกระบวนการวิธีการที่หลากหลาย รวมถึงมีเป้าหมายของการพัฒนาที่หลากหลายแต่โดยหลักการแล้วมีเป้าหมายสำคัญ 2 ประการ คือ การพัฒนาคนให้มีความสุขและการพัฒนาชุมชนให้เข้มแข็ง กล่าวคือ

1. การพัฒนาคนให้มีความสุข คือ ให้เป็นคนที่มีคุณภาพ มีคุณธรรม มีความสุขสงบจิตใจที่เยือกเย็น อารมณ์แจ่มใส มั่นคง ไม่มีความเครียด สุขุม มีเมตตา กรุณา เอื้ออาทรต่อผู้อื่น รู้จักประมาณตน มีความพอเพียง เข้าใจในสัจธรรมของชีวิตมองโลกในแง่ดี มีสุขภาพสมบูรณ์แข็งแรง เป็นต้น

2. การพัฒนาชุมชนให้เข้มแข็งชุมชนที่เข้มแข็งมีลักษณะ ดังนี้

2.1 มีจิตสำนึกชุมชน คือสมาชิกสำนึกกว่าตนเองเป็นเจ้าของชุมชน มีความตั้งใจที่จะรับผิดชอบปัญหาต่าง ๆ ร่วมกับบุคคลอื่น ๆ อย่างเท่าเทียมกันและสมานฉันท์ ยอมรับในศักยภาพของกันและกันยอมรับในความหลากหลายของสมาชิก เป็นต้น

2.2 มีจิตวิญญาณชุมชน คือ สมาชิกมีความจงรักภักดีต่อชุมชนอุทิศตนเพื่อชุมชน ห่วงแหนชุมชนมีสิ่งยึดเหนี่ยวร่วมกัน เช่น ศาสนา เครือญาติหรือความสัมพันธ์ทางสังคมแบบต่าง ๆ ความมีจิตวิญญาณชุมชนทำให้เกิดความยินดีมีความมุ่งมั่นและเกิดพลังมหาศาล เป็นพลังที่ทำให้คนและชุมชนมีความสุขร่วมกัน จิตวิญญาณชุมชนเป็นสิ่งที่เกิดขึ้นต่อเนื่องจากการมีจิตสำนึกของชุมชน ทำให้สมาชิกของชุมชนมีจิตใจที่แข็งแกร่ง มีความพร้อมที่จะรวมพลังกันเพื่อพัฒนาชุมชนของตนต่อไป

2.3 เป็นชุมชนแห่งการเรียนรู้ คือสมาชิกร่วมกันเรียนรู้หรือเรียนรู้ร่วมกันเป็นกลุ่ม มีความตื่นตัวอยู่ตลอดเวลา รู้ข่าวคราวในด้านต่าง ๆ ทั้งทางการเมือง เศรษฐกิจ สังคม มุ่งองค์ความรู้เกี่ยวกับชุมชนของตนที่เป็นผลจากการปฏิบัติหรือประสบการณ์ที่ได้รับร่วมกันเป็นกระบวนการเรียนรู้

ที่นำไปสู่การตัดสินใจร่วมกันผ่านการแลกเปลี่ยนข้อมูลและความคิดร่วมกันและนำไปใช้ในการดำเนินกิจกรรมต่าง ๆ ของการพัฒนาชุมชนร่วมกันไม่ใช่การดำเนินงานโดยบุคคลใดบุคคลหนึ่ง

2.4 มีองค์กรชุมชนเข้มแข็ง คือ สมาชิกรวมตัวกันอย่างเหนียวแน่นด้วยจำสำนักชุมชนและจิตวิญญาณชุมชน ผนึกกำลังกันเป็นกลุ่มและองค์กรเพื่อร่วมกันแก้ไขปัญหาและพัฒนาชุมชนอันเป็นผลของการเรียนรู้ร่วมกันไม่ใช่เป็นแบบต่างคนต่างทำ

2.5 มีการจัดการชุมชนที่ดี คือ สมาชิกของชุมชนมีความสามารถในการจัดการตนเอง กลุ่มและชุมชนได้วางแผน จัดกระบวนการดำเนินงานและประเมินผลการพัฒนาชุมชนได้อย่างมีประสิทธิภาพ

2.6 มีเครือข่ายชุมชน คือ มีกระบวนการเชื่อมโยงสมาชิกในกลุ่มและองค์กรชุมชนต่าง ๆ เข้าด้วยกันด้วยระบบการสื่อสารที่มีประสิทธิภาพด้วยความสมานฉันท์ทำให้เกิดการรวมจิตสำนึกและจิตวิญญาณของสมาชิกและองค์กรชุมชนต่าง ๆ ให้มีพลังเข้มแข็งร่วมกัน เรียนรู้และพัฒนาชุมชนจนประสบความสำเร็จ

2.7 มีภาวะผู้นำชุมชน คือ ผู้นำในการพัฒนาชนบทเป็นผู้ประสานความคิดของสมาชิก ไม่ผูกขาดความคิดหรือเป็นเจ้าของชุมชนเพียงผู้เดียว พร้อมทั้งจะเรียนรู้แลกเปลี่ยนข้อมูลและความคิดเห็นกับผู้อื่น ผนึกตัวเองเข้ากับชุมชนได้อย่างแนบแน่น ร่วมทำประโยชน์เพื่อชุมชนสามารถเชื่อมประสานสมาชิกกลุ่มและองค์กรชุมชนได้เป็นอย่างดี

2.8 เป็นชุมชนพึ่งตนเองได้ คือ สมาชิกของชุมชนมีความเข้มแข็งพอที่จะช่วยเหลือหรือพึ่งตนเองได้ทั้งในทางเศรษฐกิจ การเมือง การปกครอง สังคมและวัฒนธรรมทั้งในยามปกติและเมื่อประสบกับภาวะวิกฤตต่าง ๆ ทำให้สามารถดำรงรักษาชุมชนเอาไว้ได้

2.9 เป็นชุมชนสงบสุข ชุมชนเข้มแข็งเป็นผลสืบเนื่องมาจากการพัฒนาคนให้มีคุณภาพ มีคุณธรรมและมีความสุขเมื่อคนมารวมกันเป็นชุมชนและสร้างชุมชนให้สงบสุขแล้วชุมชนก็มีความเข้มแข็งไม่เบียดเบียนผู้อื่นบรรลุเป้าหมายของการพัฒนาชุมชน

2.10 เป็นชุมชนที่ยั่งยืน ชุมชนเข้มแข็งเป็นชุมชนที่ไม่ทำลายสิ่งแวดล้อมและทรัพยากรต่าง ๆ ให้หมดสิ้นไปแต่ดำรงรักษาสิ่งแวดล้อมทั้งสิ่งแวดล้อมธรรมชาติ สิ่งแวดล้อมทางวัฒนธรรมและทรัพยากรต่าง ๆ ของชุมชนไว้ได้แล้วสืบทอดต่อไปให้ลูกหลานไม่ล่มสลายโดยง่าย

2.3.9 แนวคิดผู้นำเชิงสถานการณ์ (Situational Approach)

ดิลก ถือกกล้า (2547, น. 71) กล่าวว่า แนวคิดผู้นำเชิงสถานการณ์เป็นการศึกษาที่เน้นการปรับสภาพการนำหรือการปฏิบัติตนให้สอดคล้องกับสถานการณ์ที่เปลี่ยนแปลงไปลักษณะของการนำก็จะเปลี่ยนแปลงไปแนวคิดนี้จะหารูปแบบการนำที่เหมาะสมและเกิดผลดีในสถานการณ์ต่าง ๆ

1. การศึกษาของ Fiedler ภาวะผู้นำที่มีประสิทธิภาพจะขึ้นอยู่กับความเหมาะสมระหว่างพฤติกรรมของผู้นำ สมาชิก และสถานการณ์ในการปฏิบัติงาน กล่าวคือ สิ่งแวดล้อมจะมีอิทธิพลต่อการแสดงพฤติกรรมของผู้นำ (มัลลิกา ต้นสอน, 2544, น. 54)

2. ทฤษฎีมุ่งสู่เป้าหมาย (Path-Goal Theory) ทฤษฎีนี้พยายาม อธิบายผลกระทบของพฤติกรรมผู้นำที่มีต่อการจูงใจ ความพึงพอใจ และการปฏิบัติงานของสมาชิก (สร้อยตระกูล (ติวยานนท์) อรรถมานะ, 2543, น. 272) มีการเน้นที่เป้าหมาย โดยดูพฤติกรรมของผู้นำที่แสดงออกเพื่อให้สมาชิกประสบความสำเร็จตามเป้าหมายของบุคคลและองค์การ ผู้นำที่มีประสิทธิภาพจะช่วย

ให้สมาชิกบรรลุเป้าหมายส่วนบุคคลและองค์การ ผู้นำสามารถเพิ่มแรงจูงใจ ความพึงพอใจแก่ผู้ตามได้โดยการให้รางวัล

3. การศึกษาของ Hersey and Blanchard (1977, pp. 26-34) ได้นำแนวคิดของมหาวิทยาลัยไอโฮโอ มาประยุกต์ คือ พฤติกรรมที่มุ่งสร้างโครงสร้าง (Initiation Structure) และพฤติกรรมที่มุ่งความสัมพันธ์ (Consideration) และอธิบายว่า ภาวะผู้นำแบบต่าง ๆ ประกอบกับความพร้อมของสมาชิกทำให้เกิดรูปแบบของการทำงานของผู้นำ 4 รูปแบบ คือ

1. การบอกกล่าว (Telling)
2. การนำเสนอความคิด (Selling)
3. การมีส่วนร่วม (Participation)
4. การมอบหมายงาน (Delegation)

กรมพัฒนาชุมชน (2550) ได้ระบุบทบาทหน้าที่และลักษณะของผู้นำชุมชนที่ดี ไว้ดังนี้

1. หน้าที่ของผู้นำชุมชน

1.1 เป็นผู้รักษาหรือประสานให้สมาชิกของชุมชนอยู่ร่วมกัน หมายถึง จะต้องอยู่ใกล้ชิดกับชุมชนมีความสัมพันธ์ในชุมชนและเป็นที่ยอมรับของคนในชุมชนทำให้มีความสามัคคีกลมเกลียวกันในชุมชน

1.2 เป็นผู้ปฏิบัติภารกิจของชุมชนให้บรรลุวัตถุประสงค์ หมายถึง ต้องรับผิดชอบในกระบวนการวิธีการทำงานด้วยความมั่นคงและเข้าใจได้และต้องทำงานให้บรรลุเป้าหมาย

1.3 บทบาทในการสนับสนุนให้เกิดการติดต่อสัมพันธ์ในกลุ่ม หมายถึง จะต้องปฏิบัติงานในทางที่อำนวยความสะดวกให้เกิดการติดต่อสัมพันธ์และปฏิบัติกันด้วยดีของสมาชิกในชุมชน การติดต่อสื่อสารที่ดีจึงเป็นสิ่งสำคัญ และเป็นการช่วยให้หน้าที่นี้บรรลุเป้าหมาย

2. แนวทางการทำหน้าที่

- 2.1 สร้างความสามัคคีให้เกิดขึ้นในชุมชน
- 2.2 กระตุ้นให้สมาชิกทำสิ่งที่เป็ประโยชน์ต่อชุมชน
- 2.3 พัฒนาสมาชิกให้เกิดภาวะผู้นำ
- 2.4 ร่วมกับสมาชิกกำหนดเป้าหมายของชุมชน
- 2.5 บริหารงาน/ประสานงานในชุมชน
- 2.6 ให้คำแนะนำ/ชี้แนวทางให้กับชุมชน
- 2.7 บำรุงขวัญสมาชิกในชุมชน
- 2.8 เป็นตัวแทนชุมชนในการติดต่อประสานงานกับหน่วยอื่น ๆ
- 2.9 รับผิดชอบต่อผลการกระทำของชุมชน

สรุปได้ว่าผู้นำชุมชน หมายถึง ผู้นำที่มีความสามารถในการจูงใจผู้อื่นๆ เป็นผู้ประสานความคิดของสมาชิกพร้อมที่จะเรียนรู้แลกเปลี่ยนข้อมูลและความคิดเห็นกับผู้อื่น ผนึกตัวเองเข้ากับชุมชนได้อย่างแนบแน่นร่วมทำประโยชน์เพื่อชุมชนสามารถเชื่อมประสานสมาชิกกลุ่มและองค์การชุมชนได้เป็นอย่างดี

จากที่กล่าวมาข้างต้น ปัจจัยที่ส่งผลต่อความเข้มแข็งของชุมชน หมายถึง เงื่อนไขที่ทำให้ชุมชนเกิดความเข้มแข็งในด้านต่าง ๆ ตามเป้าหมายตัวชี้วัด

2.4 บริบททั่วไป

2.4.1 จังหวัดหนองคาย

2.4.1.1 ด้านประวัติความเป็นมา

หนองคาย “เมืองน้ำอยู่ริมฝั่งโขง” พื้นที่อันเป็นที่ตั้งในปัจจุบันได้มีการตรวจพบแหล่งโบราณคดี ในเขตตำบลโคกคอน อำเภอท่าบ่อ พบหม้อดินโบราณ เหยียดเงินพูนัน (อายุสองพันปี) กระดุมมนุษย์กระจายอยู่ทั่วไปและเป็นแหล่งถลุงแร่โลหะขนาดใหญ่ นอกจากนี้ยังพบแหล่งถลุงโลหะสมัยก่อนประวัติศาสตร์บางพื้นที่ตอนเหนือของจังหวัดมีการตั้งถิ่นฐานของมนุษย์มาแต่สมัยโลหะพบในเขตภูโกลัน อำเภอสังคม ซึ่งเป็นแหล่งท่าเหมืองแร่ทองแดงสมัยก่อนประวัติศาสตร์ด้วย

ในยุคประวัติศาสตร์มีการตั้งถิ่นฐานในพื้นที่จังหวัดหนองคายโดยปรากฏหลักฐานการติดต่อระหว่างอาณาจักรใกล้เคียงที่ได้มีการบันทึกเกี่ยวกับบ้านเมืองที่ตั้งอยู่บริเวณจังหวัดหนองคาย เมืองหนองคาย ในอดีตเป็นชุมชนเมืองที่ขึ้นกับอาณาจักรขอม เมื่ออาณาจักรขอมล่มสลายก็ได้ขึ้นกับอาณาจักรล้านช้าง หลวงพระบาง และเวียงจันทน์ ตามลำดับ จนกระทั่งสมัยกรุงรัตนโกสินทร์ พุทธศักราช 2369 เจ้าอนุวงศ์ ยกทัพผ่านเมืองรายทางถึงเมืองนครราชสีมา ทางกรุงเทพมหานคร ได้ให้พระยาราชสุภาวดี “สิง สิงหนเสนี” เป็นแม่ทัพปราบปราม โดยมีท้าวสุวอธรรมมา (บุญมา) ยกทัพจากเมืองยโสธร และพระยาเซียงสามารถช่วยเป็นกำลังสำคัญในการทำศึกจนได้รับชัยชนะและได้รับพระราชทานบำเหน็จความดีความชอบพร้อมทั้งให้ท้าวสุวอธรรมมาเลือกทำเลสร้างเมือง 4 แห่ง คือ เมืองพานพร้าวอยู่ตรงข้ามกับเวียงจันทน์ (ปัจจุบัน คือ อำเภอศรีเชียงใหม่), เมืองเวียงคุก, เมืองปะโค และบ้านไผ่ (บ้านบึงค่าย)

พุทธศักราช 2370 ท้าวสุวอธรรมมา (บุญมา) ได้เลือกเอาบ้านไผ่สร้างเป็นเมืองหนองคายขึ้น โดยได้โปรดเกล้าฯ ให้ท้าวสุวอธรรมมา (บุญมา) ดำรงตำแหน่งเจ้าเมืองหนองคายคนแรกให้เมืองเวียงจันทน์ขึ้นตรงต่อเมืองหนองคาย

พุทธศักราช 2434 ภายหลังกบฏฮ่อ พระบาทสมเด็จพระจอมเกล้าฯ ทรงพระกรุณาโปรดเกล้าฯ ให้พระเจ้านั่งยองเธอ กรมหมื่นประจักษ์ศิลปาคม เป็นสมุหเทศาภิบาลประจํามณฑลลาวพวน ตั้งที่ทำการมณฑลอยู่ที่เมืองหนองคาย (ต่อมาเป็นมณฑลฝ่ายเหนือและมณฑลอุดรธานี)

พุทธศักราช 2436 (เหตุการณ์ ร.ศ. 112) ไทยเสียดินแดนฝั่งซ้ายของแม่น้ำโขงให้แก่ฝรั่งเศส และระบุในสัญญาว่า “ห้ามมิให้ไทยตั้งหรือหากองทัพทหารอยู่ในเขต 25 กิโลเมตรจากชายแดน” กรมหมื่นประจักษ์ศิลปาคม จึงได้ย้ายที่ทำการมณฑลไปอยู่ที่บริเวณบ้านเดื่อหมากแข้งและตั้งเป็นมณฑลอุดรธานี มาจนถึงรัชกาลที่ 6 พุทธศักราช 2457 ได้โปรดเกล้าฯ ให้ตราพระราชบัญญัติปกครองท้องที่ขึ้นโดยให้ยกเลิกระบอบเจ้าปกครองนคร (เจ้าเมือง) ทั่วประเทศเปลี่ยนมาเรียกชื่อ “เมือง” มาเป็น “จังหวัด” มีข้าหลวงปกครอง (ต่อมาเรียกว่า “ผู้ว่าราชการจังหวัด”) ในวันที่ 1 เมษายน พ.ศ. 2458 กระทรวงมหาดไทยได้มีคำสั่งสถาปนาเมืองหนองคาย เป็นจังหวัดหนองคายตั้งแต่นั้นมา

2.541.2 ด้านที่ตั้งและอาณาเขต

จังหวัดหนองคาย มีเนื้อที่ประมาณ 3,026.534 ตารางกิโลเมตร หรือประมาณ 1,891,583 ไร่ (นับเป็นจังหวัดที่มีขนาดเล็กที่สุดของภาคอีสาน และมีอาณาเขตติดต่อกับจังหวัดใกล้เคียง ดังนี้

ทิศเหนือ ติดต่อกับกำแพงนครเวียงจันทน์ เขตเมืองหลวงของประเทศลาว โดยมีแม่น้ำโขงเป็นแนวพรมแดน

ทิศตะวันออก ติดต่อกับอำเภอปากคาด และอำเภอโซ่พิสัย จังหวัดบึงกาฬ
ทิศใต้ ติดต่อกับอำเภอบ้านม่วง จังหวัดสกลนคร อำเภอเพ็ญ อำเภอสร้างคอม
อำเภอบ้านดุง อำเภอนายูง และอำเภอบ้านผือ จังหวัดอุดรธานี

ทิศตะวันตก ติดต่อกับอำเภอปากชม จังหวัดเลย

2.5.1.3 ด้านการเมืองการปกครอง

จังหวัดหนองคาย มีพื้นที่ทั้งหมด 3,026.53 ตารางกิโลเมตร แบ่งการปกครองเป็น 9 อำเภอ 62 ตำบล 678 หมู่บ้าน มีองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น จำนวน 68 แห่ง ประกอบด้วย องค์การบริหารส่วนจังหวัด 1 แห่ง เทศบาลเมือง 2 แห่ง เทศบาลตำบล 17 แห่ง และองค์การบริหารส่วนตำบล 48 แห่ง จำนวนประชากร จากการสำรวจข้อมูลประชากร ณ เดือน ธันวาคม พ.ศ. 2560 พบว่า จังหวัดหนองคาย มีประชากรรวมทั้งสิ้น 521,886 คน แยกเป็นประชากรชาย 259,983 คน คิดเป็นร้อยละ 49.82 และประชากรหญิง 261,903 คน คิดเป็นร้อยละ 50.18 แบ่งออกเป็น 9 อำเภอ 62 ตำบล 678 หมู่บ้าน มีรายชื่ออำเภอตามหมายเลข ดังนี้

ตารางที่ 2.1 จำนวนประชากรจังหวัดหนองคาย

ลำดับ	อำเภอ	ประชากร	พื้นที่ (ตร.ชม.)	ความหนาแน่น
1	อำเภอเมืองหนองคาย	150,629	607.5	244.41
2	อำเภอบ้านดุง	83,072	355.3	233.45
3	อำเภอโพนพิสัย	98,846	642.7	152.61
4	อำเภอศรีเชียงใหม่	30,901	198.0	154.98
5	อำเภอสังคม	25,294	449.7	55.09
6	อำเภอสระใคร	26,784	210.9	125.30
7	อำเภอเฝ้าไร่	52,251	255.9	203.01
8	อำเภอรันทนวาปี	38,768	204.007	189.20
9	อำเภอโพธิ์ตาก	15,341	102.5	149.29
10	อำเภอเมืองหนองคาย	150,629	607.5	244.41
	รวม	521,886	3,027.280	124.5

2.4.1.4 ด้านเศรษฐกิจ

1) เกษตรกรรม

ประชากรโดยส่วนมากจะประกอบอาชีพทางการเกษตร เช่น ทำนา ทำสวน ทำไร่ ใช้ประโยชน์ที่ดินส่วนใหญ่เพื่อการเกษตร คิดเป็นร้อยละ 57.29 ของพื้นที่จังหวัด หรือ 2,625,441 ไร่ ซึ่งพืชเศรษฐกิจที่สำคัญ ได้แก่ ข้าว (นาปี) และยางพารา นอกจากนี้ยังมีการเลี้ยงปศุสัตว์และการทำประมง

2) อุตสาหกรรม

อุตสาหกรรมที่สำคัญ คือ โรงสีข้าว อุตสาหกรรมยางพารา และอุตสาหกรรมแปรรูปไม้ นอกจากนี้ยังมีอุตสาหกรรมอื่น ๆ คือ อัดเศษโลหะ อัดเศษกระดาษและบดย่อยพลาสติก ซ่อมรถยนต์ ทำน้ำแข็งก้อนเล็ก ห้องเย็นทำวงกบประตูหน้าต่าง และเครื่องเรือนเครื่องใช้จากไม้

2.4.1.5 ด้านขนบธรรมเนียม ประเพณี วัฒนธรรม และแหล่งท่องเที่ยว

เทศกาลและงานประเพณีที่สำคัญ ได้แก่

- 1) ประเพณีสงกรานต์ จัดขึ้นที่วัดโพธิ์ชัย ในวันที่ 13 เมษายนของทุกปี
- 2) งานนมัสการหลวงพ่อบุญรอดเจ้าองค์ต่อ จัดขึ้นที่วัดศรีชมภูองค์ต่อ อำเภอท่าบ่อ ในวันขึ้น 15 ค่ำ เดือน 4
- 3) งานอนุสาวรีย์ปราบฮ่อ จัดประมาณเดือนมีนาคมของทุกปีที่บริเวณอนุสาวรีย์ปราบฮ่อ
- 4) ประเพณีบุญบั้งไฟ จัดขึ้นในวันเพ็ญเดือน 6 (พฤษภาคม) และวันเพ็ญเดือน 7 (มิถุนายน) ของทุกปี
- 5) งานแห่เทียนเข้าพรรษา จัดขึ้นก่อนวันเข้าพรรษา หรือวันอาสาฬหบูชาของทุกปี
- 6) ประเพณีแข่งเรือ จัดขึ้นก่อนวันออกพรรษา โดยมีการแข่งเรือยาวในลำน้ำโขง ประชาชนได้จัดเรือแข่งจากอำเภอต่าง ๆ และบางปีก็มีเรือจากประเทศลาวมาร่วมการแข่งขันด้วย
- 7) ประเพณีแห่ปราสาทผึ้ง จัดให้มีขึ้นควบคู่กันกับงานแข่งเรือเพื่อนมัสการพระธาตุหาล้าหนอง
- 8) วันออกพรรษา เป็นวันทำบุญประจำของท้องถิ่น โดยมีการตักบาตรเทโว ภายในเขตอำเภอเมือง
- 9) ประเพณีลอยเรือไฟบูชาพญานาค จัดขึ้นในคืนวันเพ็ญ เดือน 11 หรือแรม 1 ค่ำ เดือน 11 ของทุกปี ณ บริเวณริมฝั่งแม่น้ำโขงใกล้วัดสิริมหาจักรยาน์ (วัดธาตุ)

2.4.1.6 สถานที่ท่องเที่ยว

ถึงแม้จะมีความหลากหลายทางชาติพันธุ์ แต่เอกลักษณ์ที่โดดเด่นและสำคัญของชาวจังหวัดหนองคายมีร่วมกัน คือ การมีวิถีชีวิตแบบเรียบง่ายเป็นรูปแบบเฉพาะของคนหนองคายภายใต้วัฒนธรรม ขนบธรรมเนียมและประเพณีที่สวยงาม ไม่มีการทะเลาะเบาะแว้งที่รุนแรงในหมู่ประชาชน ในช่วงหลายปีที่ผ่านมาประชาชนคนไทยอาจมีความคิดเห็นทางการเมืองที่แตกต่างกันแต่ในพื้นที่จังหวัดหนองคายไม่มีความรุนแรงใด ๆ เกิดขึ้น โดยขนบธรรมเนียม ประเพณี และวัฒนธรรมที่สืบทอดกันมายาวนานและมีความสำคัญของจังหวัดหนองคายที่นักท่องเที่ยวทั้งชาวไทยและชาวต่างประเทศชื่นชอบและนิยมเข้ามาเยี่ยมชมเยื่อนเป็นประจำทุกปี คือ

1) งานนมัสการหลวงพ่พระเจ้าองค์โต ประดิษฐานอยู่ที่วัดศรีชมภูองค์โต บ้านน้ำโมง เป็นพระพุทธรูปขนาดใหญ่หล่อด้วยทองสาริต ฝีมือของช่างฝ่ายเหนือและช่างล้านช้าง เป็นพระพุทธรูปที่มีลักษณะงดงาม นั่งขัดสมาธิปางมารวิชัย เป็นพระพุทธรูปศักดิ์สิทธิ์ที่ประชาชนทั้งสองฝั่งแม่น้ำโขงเคารพนับถือมาก สร้างเมื่อพุทธศักราช 2105 ผู้สร้าง คือ พระไชยเชษฐา กษัตริย์อาณาจักรล้านช้าง ผู้สถาปนากรุงเวียงจันทน์ โดยใช้ทองคำ ทองเหลือง และเงินผสมกันรวมน้ำหนักได้ 1 ตู (ถือเป็นมาตราโบราณของอีสาน) ใช้เวลาในการสร้าง 7 ปี 7 เดือน จังหวัดได้กำหนดจัดงานนมัสการหลวงพ่พระเจ้าองค์โตเป็นประจำทุกปีในวันขึ้น 15 ค่ำ เดือน 4

2) งานอนุสาวรีย์ปราบฮ่อ จัดประมาณเดือนมีนาคมของทุกปี ณ บริเวณอนุสาวรีย์ปราบฮ่อ เขตเทศบาลเมืองหนองคาย ภายในงานจะมีการแสดงการละเล่นที่เป็นเอกลักษณ์ วัฒนธรรมชาวหนองคาย รวมทั้งมีการออกร้านจำหน่ายสินค้าราคาถูกด้วย

3) งานวันสงกรานต์ เป็นงานประจำปี จัดขึ้นที่วัดโพธิ์ชัย (พระอารามหลวงชั้นตรี) เขตเทศบาลเมืองหนองคาย มีการอัญเชิญหลวงพ่พระใสแห่รอบเมืองเพื่อประชาชนได้สรงน้ำมีการทำบุญตักบาตร วันสงกรานต์เฉลิมฉลองหลวงพ่พระใสที่วัดโพธิ์ชัย มีงานรื่นเริง การละเล่นพื้นเมือง การกีฬา ท้องถิ่น และมหรสพครบครัน 5 วัน 5 คืน เริ่มจัดขึ้นในวันที่ 13 เมษายนของทุกปี

4) งานแข่งเรือ เป็นงานประเพณีของท้องถิ่นที่จัดขึ้นก่อนวันออกพรรษา จัดให้มีการแข่งเรือยาวในลำแม่น้ำโขง โดยประชาชนในคุ้มต่าง ๆ ได้จัดเรือแข่งจากอำเภอ และบางปีก็มีเรือจากสาธารณรัฐประชาธิปไตยประชาชนลาวมาร่วมการแข่งขันด้วยเป็นการแสดงถึงความสามัคคีที่มีต่อกันมายาวนานโดยจัดให้มีขึ้นในวันแรม 1 ค่ำ เดือน 11 ของทุกปี

5) งานแห่ปราสาทผึ้ง เป็นประเพณีของท้องถิ่นที่เก่าแก่ จัดให้มีขึ้นควบคู่กันกับงานแข่งเรือ มีการจัดทำปราสาทผึ้งประกวดและนำลงเรือยนต์ล่องไปตามลำแม่น้ำโขง กลางคืนมีการไหลเรือไฟ ประดับดวงไฟมากมายและดูทิวทัศน์แสงไฟกระทบพื้นน้ำยามค่ำคืนสวยงามมากเพือนมัสการพระธาตุกลางแม่น้ำโขงหรือพระธาตุห้าหนอง (วัดและองค์มหาเจดีย์ได้พังลงในแม่น้ำโขงไปนานแล้ว) อยู่หน้าวัดสิริมหากัจจาย (วัดธาตุ) เขตเทศบาลเมืองหนองคาย จัดขึ้นในวันเพ็ญเดือน 11 จัดพร้อมกันกับงานแข่งเรือประจำปี

6) งานวันออกพรรษา จัดเป็นงานต่อจากวันแห่ปราสาทผึ้งและแข่งเรือเป็นวันทำบุญประจาของท้องถิ่น มีการตักบาตรเทโวภายในเขตเทศบาลเมืองหนองคาย ประชาชนท้องถิ่นถือเป็นวันสำคัญยิ่ง ไม่ว่าจะไปประกอบอาชีพอยู่ต่างจังหวัดหรือต่างประเทศ เมื่อถึงกำหนดวันทำบุญออกพรรษาแล้ว คนส่วนมากจะเดินทางกลับบ้านเพื่อทำบุญอุทิศกุศลแก่บรรพบุรุษตามประเพณีนิยมที่ได้ปฏิบัติต่อเนื่องมาแต่โบราณกาล

7) บั้งไฟพญานาค เป็นปรากฏการณ์ที่เกิดขึ้นเองตามธรรมชาติตามลำน้ำโขงมานานหลายปีแล้วตามคำร่ำลือของชาวบ้าน แต่บั้งไฟพญานาคเพิ่งจะได้รับส่งเสริมเป็นส่วนหนึ่งของการท่องเที่ยวของจังหวัดหนองคายไม่กี่ปีมานี้เอง บั้งไฟพญานาคเป็นลูกไฟที่พุ่งขึ้นมาจากใต้แม่น้ำโขงพุ่งลอยขึ้นสู่อากาศ ประมาณ 20-30 เมตร แล้วก็หายไป ลูกไฟไม่จำกัดบริเวณที่เกิดและเกิดไม่ค่อยซ้ำที่บริเวณนั้น ขนาดของลูกไฟ มีหลายขนาด ขนาดโตเท่าผลส้ม ขนาดกลางเท่าไข่ไก่ ขนาดเล็กเท่าหัวแม่มือ เวลาที่เกิดขึ้นไม่แน่นอนแต่ต้องมีค้ำแล้ว บางปีเกิดตั้งแต่หัวค่ำ ประมาณ 18.00 นาที่ บางปีเริ่มเกิด 2-3 ทุ่ม และจะเกิดไปอีกประมาณ 3-4 ชั่วโมง จึงจะค่อย ๆ หดลง จำนวนลูกไฟที่เกิดขึ้นบริเวณหนึ่ง ๆ

มีจำนวนไม่แน่นอน สถานที่เกิดนั้นส่วนใหญ่ จะอยู่ในพื้นที่อำเภอโพธิ์ชัยและอำเภอรัตนวาปี บั้งไฟพญานาคจะเกิดขึ้นในคืนวันเพ็ญเดือน 11 ของทุกปี ซึ่งในปี พ.ศ. 2561 ได้มีการจัดเก็บข้อมูลสถิติจำนวนนักท่องเที่ยวที่มาเที่ยวชมปรากฏการณ์บั้งไฟพญานาค พบว่า มีจำนวน 241,050 คน โดยแบ่งเป็นนักท่องเที่ยวต่างจังหวัด 73.8% และนักท่องเที่ยวที่เป็นชาวหนองคาย 26.2% ทั้งนี้ได้มีการเก็บสถิติปรากฏการณ์บั้งไฟพญานาค พบว่า มีจำนวนปรากฏการณ์ บั้งไฟพญานาคที่เกิดขึ้น 1,168 ลูก ในพื้นที่ อำเภอศรีเชียงใหม่ อำเภอโพธิ์ชัย และอำเภอรัตนวาปี (สำนักงานสถิติจังหวัดหนองคาย, 2561)

2.5 งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

โงมานัส พลอยดี (2540, น. 151-156) ได้ทำการวิจัยเรื่อง ปัจจัยที่มีผลต่อความสำเร็จและความล้มเหลวของธุรกิจชุมชน ซึ่งประกอบด้วย 14 ปัจจัย ดังนี้ 1) ปัจจัยด้านคณะกรรมการกลุ่ม 2) ปัจจัยด้านการมีส่วนร่วม 3) ปัจจัยที่เกี่ยวกับความเป็นผู้นำ 4) ปัจจัยที่เกี่ยวกับสมาชิก 5) ปัจจัยด้านการเงิน 6) ปัจจัยเกี่ยวกับการมีปฏิสัมพันธ์กับภายนอก 7) ปัจจัยด้านการบริหารจัดการ 8) ปัจจัยด้านการผลิต 9) ปัจจัยด้านการตลาด 10) ปัจจัยด้านแรงงาน 11) ปัจจัยที่เกี่ยวกับข้อมูลข่าวสาร 12) ปัจจัยที่เกี่ยวข้องกับข้อบังคับ 13) ปัจจัยด้านผลิตภัณฑ์และบรรจุภัณฑ์ 14) ปัจจัยด้านการสร้างนวัตกรรมใหม่

อำภา จันทราภาศ (2543, น. 97-101) ได้ทำการวิจัยเรื่อง ทูทางสังคมที่มีผลต่อความเข้มแข็งของชุมชนโดยทำการศึกษานโยบาย ตำบลคลองแม่กะ อำเภอฝาง จังหวัดเชียงใหม่ พบว่า ทูทางสังคมหรือปัจจัยที่ส่งผลต่อความเข้มแข็งของชุมชน ประกอบด้วย 1) วัฒนธรรมชุมชน ได้แก่ ภูมิปัญญา ความเชื่อ จารีตประเพณี ที่สืบทอดกันมารุ่นต่อรุ่น 2) ทรัพยากรธรรมชาติที่สมบูรณ์และชุมชนมีส่วนร่วมในการจัดการทรัพยากรธรรมชาติ 3) บุคคลในชุมชนที่สำคัญปราชญ์ชาวบ้าน ผู้อาวุโส หมอพื้นบ้านผู้นำด้านต่าง ๆ ซึ่งมีบทบาทในชุมชนตามความสามารถของตน 4) องค์กรในชุมชน เช่น กลุ่มเหมืองฝาย กลุ่มฌาปนกิจ และกลุ่มที่เป็นทางการ โดยช่วยเหลือกันในกิจกรรมพัฒนาชุมชน 5) เครือญาติและเครือข่ายในชุมชน ซึ่งจะส่งผลให้เกิดความสัมพันธ์อันดี เกิดการช่วยเหลือเกื้อกูลกันในชุมชน 6) การมีส่วนร่วมของคนในชุมชนและการมีจิตสำนึกสาธารณะที่ทำให้ชุมชนสามารถสร้างความเข้มแข็งได้ การที่ผู้คนมารวมกลุ่มกัน มีความตระหนักรู้ว่าตนเองเป็นส่วนหนึ่งของชุมชนที่ต้องดูแลและรับผิดชอบร่วมกัน ทำให้ชุมชนเกิดการเรียนรู้ในการดำเนินกิจกรรมต่าง ๆ ในชุมชนร่วมกัน และจะทำให้ชุมชนเกิดความเข้มแข็งตามมา

บัณฑิต ประดิษฐ์สุวรรณ (2544, น. 58-60) ได้ทำการวิจัยเรื่อง ปัจจัยที่มีผลต่อความสำเร็จในการเสริมสร้างความเข้มแข็งของประชาสังคมในจังหวัดนครสวรรค์ พบว่า การเสริมสร้างความเข้มแข็งแก่ชุมชนจะต้องมีการจัดทำแผนงานเตรียมการและดำเนินการตามแนวทางที่จัดทำประชาพิจารณ์ นอกจากนี้เจ้าหน้าที่ราชการที่เกี่ยวข้องต้องมีส่วนร่วมในการกระตุ้นและชี้แนะเพื่อสร้างจิตสำนึกให้ประชาชนเห็นความสำคัญ ในส่วนของภาคประชาชนนั้น จะต้องประกอบด้วยสามัคคี การร่วมมือพร้อมที่จะทำงานร่วมกัน มีความเอื้ออาทรต่อกันต้องมีความซื่อสัตย์เห็นแก่ประโยชน์ส่วนรวมมากกว่าส่วนตัวหรือพวกพ้อง มีความเข้าใจในเรื่องของการพัฒนาและมีทัศนคติกล้าคิด กล้าเสนอความคิดเห็น นอกจากนี้ยังต้องมีผู้นำที่เสียสละ กล้าตัดสินใจ และพร้อมที่จะรับฟังความคิดเห็นของผู้อื่น

มิ่งขวัญ แสงสุวรรณ (2545, น. 193-200) ได้ทำการวิจัยเรื่อง กระบวนการสร้างความเข้มแข็งของชุมชนบ้านโป่ง อำเภอสันทราย จังหวัดเชียงใหม่ พบว่า ปัจจัยที่ทำให้ชุมชนบ้านโป่งมีความเข้มแข็งคือ บริบทของชุมชนที่มีทางวัฒนธรรม มีสิ่งแวดล้อมทางธรรมชาติที่สมบูรณ์และมีภูมิปัญญาที่มีการเรียนรู้วิถีการปฏิบัติและการมีกลุ่มองค์กรที่มีผู้นำที่ช่วยในการผลักดันกลุ่มให้มีความเข้มแข็ง กล่าวคือ ผู้นำเป็นผู้ที่มีความซื่อสัตย์ เสียสละ วิสัยทัศน์กว้างไกล ลักษณะความสัมพันธ์ของคนในชุมชน มีความสัมพันธ์กันแบบเครือญาติ มีความเอื้อเฟื้อเผื่อแผ่ มีคุณธรรม จริยธรรม และภายในชุมชนยังมีวัดพระผาหลวงเป็นศูนย์รวมจิตใจรวมทั้งยังมีโครงการที่สำคัญในชุมชนอีกด้วย คือ โครงการพัฒนาบ้านโป่งเนื่องมาจากพระราชดำริซึ่งมีวัตถุประสงค์เพื่ออนุรักษ์และพัฒนาทรัพยากรป่าไม้ห้วยแม่ใจและสนับสนุนอาชีพเกษตรกรรมให้แก่ประชาชน

บุญมี ศรีสมบัติ (2550) ได้ทำการวิจัยเรื่อง ปัจจัยที่มีผลต่อความสำเร็จหรือล้มเหลวของกลุ่มอาชีพในอำเภอเสนางคนิคม จังหวัดอำนาจเจริญ ผลการวิจัย พบว่า ปัจจัยที่มีผลต่อความสำเร็จหรือล้มเหลวของกลุ่มอาชีพ ได้แก่ ด้านการมีส่วนร่วมของกลุ่ม ด้านการบริหารจัดการกลุ่ม ด้านการได้รับการสนับสนุนจากหน่วยงานของรัฐ ความรู้ด้านวิชาการและในด้านการจัดตั้งกลุ่มการเกิดขึ้นของกลุ่มอาชีพควรเกิดจากความต้องการของสมาชิกกลุ่มอย่างแท้จริง นอกจากนี้ยังต้องสร้างการมีส่วนร่วมหรือความรู้สึกร่วมความเป็นเจ้าของของกลุ่ม

วิยะดา แก้วก่อง (2552) ได้ทำการวิจัยเรื่อง ความเข้มแข็งของชุมชนชาวส่วยบ้านหนองตาต้า อำเภอหนองกี่ จังหวัดบุรีรัมย์ การวิจัยครั้งนี้ มีความมุ่งหมาย เพื่อศึกษาความเข้มแข็งของชุมชนโดยการมีส่วนร่วมขององค์กรชุมชนและทุกภาคส่วนในระดับชุมชนชาวส่วยบ้านหนองตาต้า ตำบลแย้มปราสาทอำเภอหนองกี่ จังหวัดบุรีรัมย์ และเพื่อศึกษาความสัมพันธ์ระหว่างความเข้มแข็งของชุมชนกับเกณฑ์หรือตัวบ่งชี้ความเข้มแข็งของชุมชน บ้านหนองตาต้า ตำบลแย้มปราสาท อำเภอหนองกี่จังหวัดบุรีรัมย์ กลุ่มตัวอย่าง จำนวน 152 คน เก็บรวบรวมข้อมูลโดยใช้แบบสอบถามที่มีค่าเท่ากับ .8894 วิเคราะห์ข้อมูลโดยใช้โปรแกรมสำเร็จรูปทางคอมพิวเตอร์ สถิติที่ใช้ในการวิเคราะห์ข้อมูล คือ ค่าร้อยละ ค่าเฉลี่ย ค่าส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน และสัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์แบบเพียร์สัน ผลการวิจัย พบว่า 1) ประชาชนส่วนใหญ่เป็นเพศหญิง ร้อยละ 51.3 อายุระหว่าง 11-50 ปี จบการศึกษาระดับประถมศึกษา ประกอบอาชีพเกษตรกรรม รายได้/เดือน 1,001-3,000 บาท ความเข้มแข็งของชุมชน พบว่า ด้านสมาชิกเข้าร่วมกิจกรรมและอาชีพอยู่ในระดับต่ำ ด้านจำนวนสมาชิกเข้าร่วมกิจกรรมและอาชีพและด้านรายได้ของสมาชิกอยู่ในระดับปานกลาง เกณฑ์/ตัวบ่งชี้ ความเข้มแข็งของชุมชน ด้านความสามัคคี ด้านการมีผู้นำที่ดี ด้านการมีอาชีพ ด้านชุมชนพึ่งตนเองและด้านการมีรายได้พอเพียงอยู่ในระดับต่ำ 2) ความสัมพันธ์ระหว่างความเข้มแข็งของชุมชนกับเกณฑ์/ตัวบ่งชี้ ความเข้มแข็งของชุมชนด้านความหลากหลายอาชีพกับความสามัคคีในชุมชน ด้านความหลากหลายอาชีพกับการมีผู้นำที่ดีและด้านความหลากหลายอาชีพกับการมีอาชีพ มีความสัมพันธ์กันที่ระดับนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05

ลัดดาวัลย์ ส้าราญ (2552) ได้ทำการวิจัยเรื่อง ปัจจัยที่ส่งผลต่อความเข้มแข็งของชุมชน กรณีศึกษาอำเภอสามชุก จังหวัดสุพรรณบุรี การวิจัยครั้งนี้ มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาระดับและปัจจัยที่ส่งผลต่อความเข้มแข็งของชุมชน อำเภอสามชุก จังหวัดสุพรรณบุรี โดยศึกษาจากประชาชนที่อาศัยอยู่ในอำเภอสามชุก จังหวัดสุพรรณบุรี จำนวน 350 คน โดยการสุ่มแบบตามสะดวกเครื่องมือที่ใช้เป็นแบบสอบถามและวิเคราะห์ข้อมูลโดยใช้สถิติ ได้แก่ ค่าความถี่ ค่าร้อยละ ค่าเฉลี่ย ค่าเบี่ยงเบนมาตรฐานและวิเคราะห์

สหสัมพันธ์แบบพหุคูณ (Multiple Correlation Analysis) ในการทดสอบสมมติฐาน ผลการวิจัย พบว่า ปัจจัยที่ส่งผลต่อความเข้มแข็งของชุมชน ซึ่งประกอบด้วย 1) ด้านผู้นำชุมชนที่มีความรู้ ความสามารถ 2) ด้านการมีส่วนร่วมในกิจกรรมของประชาชน 3) ด้านการบริหารจัดการชุมชน 4) ด้านการเรียนรู้ร่วมกันของชุมชน 5) ด้านภูมิปัญญาท้องถิ่นและวัฒนธรรมชุมชน และ 6) ด้านการสนับสนุนจากหน่วยงานภาครัฐและองค์กรเอกชน โดยรวมภาพอยู่ในระดับมากและความคิดเห็นเกี่ยวกับระดับความเข้มแข็งของชุมชน โดยภาพรวมอยู่ในระดับมาก และจากการทดสอบสมมติฐาน พบว่า ปัจจัยที่ส่งผลต่อความเข้มแข็งของชุมชน เรียงลำดับจากมากไปน้อย คือ ด้านภูมิปัญญาท้องถิ่นและวัฒนธรรมชุมชน ด้านการสนับสนุนจากหน่วยงานภาครัฐและองค์กรอื่น ด้านการเรียนรู้ร่วมกันของชุมชน และด้านความรู้ความสามารถของผู้นำชุมชน

นิภาภรณ์ จงวุฒิเวศย์ (2553) ได้ทำการวิจัยเรื่อง ปัจจัยที่ส่งผลต่อความสำเร็จในการดำเนินงานของธุรกิจชุมชนในเขตอำเภอเมือง จังหวัดร้อยเอ็ด ปัจจัยที่ส่งผลต่อความสำเร็จในการดำเนินงานของธุรกิจชุมชน ในเขตอำเภอเมือง จังหวัดร้อยเอ็ด อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 มีจำนวน 4 ปัจจัย คือ ผู้นำ การสร้างเครือข่าย การบริหารและจัดการ และคณะกรรมการกลุ่ม โดยค่าสัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์พหุคูณเท่ากับ 0.560 ตัวแปรอิสระทั้งหมดสามารถอธิบายการผันแปรของตัวแปรตามได้ร้อยละ 31.30 ผลการวิเคราะห์ระดับการดำเนินงานของปัจจัยที่ส่งผลต่อความสำเร็จในการดำเนินงานของธุรกิจชุมชน ในเขตอำเภอเมืองจังหวัดร้อยเอ็ด เป็นรายด้าน และรวมรายด้านของปัจจัยที่ส่งผลต่อความสำเร็จในการดำเนินงานของธุรกิจชุมชน พบว่า กลุ่มที่ประสบความสำเร็จ มีระดับการดำเนินงานอยู่ในระดับมาก 12 ปัจจัย โดยปัจจัยด้านการบริหารและจัดการ อยู่ลำดับแรกกลุ่มที่ไม่ประสบความสำเร็จ มีระดับการดำเนินงาน อยู่ในระดับมาก 7 ปัจจัย โดยปัจจัยด้านระเบียบข้อบังคับของชุมชน อยู่ลำดับแรก ข้อเสนอแนะของประชาชนในเขตอำเภอเมือง จังหวัดร้อยเอ็ด ต่อการดำเนินธุรกิจชุมชน โดยส่วนใหญ่ประชาชนมีความต้องการที่จะให้ภาครัฐ สถาบันการเงิน และภาคเอกชน เข้ามามีส่วนร่วมในการให้ความช่วยเหลือและให้การสนับสนุนในด้านต่าง ๆ เพิ่มมากขึ้นเพื่อก่อให้เกิดองค์ความรู้ใหม่ ๆ สามารถนำไปใช้ในการพัฒนาฝีมือ พัฒนาผลิตภัณฑ์เพื่อเพิ่มมูลค่าให้กับผลิตภัณฑ์ให้เป็นที่ยอมรับของท้องตลาด

วรรณธรรม กาญจนสุวรรณ (2553) ได้ทำการวิจัยเรื่อง กระบวนการจัดการชุมชนเข้มแข็ง: รูปแบบปัจจัยและตัวชี้วัด ผลการวิจัย พบว่า ส่วนผลเกี่ยวกับการศึกษารูปแบบตัวชี้วัดการจัดการชุมชนเข้มแข็งในระดับชุมชน พบว่า มีรูปแบบตัวชี้วัดที่สำคัญ 4 ด้าน คือ 1) ด้านเศรษฐกิจมีตัวชี้วัดย่อย 4 ตัวชี้วัด ได้แก่ การผลิตและการบริโภคในชุมชน กลุ่มกิจกรรมทางเศรษฐกิจในชุมชน การจัดสรรทรัพยากรทางเศรษฐกิจ และความสามารถในการพึ่งตนเองด้านเศรษฐกิจของชุมชน 2) ด้านสังคมและองค์กรชุมชน มีตัวชี้วัดย่อย 3 ตัวชี้วัด ได้แก่ การจัดการและการบริหารองค์กรชุมชน ความสัมพันธ์ภายในองค์กรชุมชนและเครือข่ายองค์กรชุมชน 3) ด้านวัฒนธรรมและการเรียนรู้ มีตัวชี้วัดรวม 3 ตัวชี้วัด ได้แก่ การอนุรักษ์และสืบทอดศิลปวัฒนธรรมท้องถิ่นการเรียนรู้และการแลกเปลี่ยนเรียนรู้ในชุมชน การจัดการตนเองทางวัฒนธรรม

สุดใจ กรองทอง (2553) ได้ทำการวิจัยเรื่อง ปัจจัยที่ส่งผลต่อความเข้มแข็งในการดำเนินงานของกลุ่มออมทรัพย์เพื่อการผลิต ในเขตจังหวัดบุรีรัมย์ ผลการวิจัย พบว่า ปัจจัยที่ส่งผลต่อความเข้มแข็งในการดำเนินงานของกลุ่มออมทรัพย์เพื่อการผลิตในเขตจังหวัดบุรีรัมย์ อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 มีจำนวน 6 ปัจจัย คือ ด้านการพึ่งตนเองของกลุ่ม ด้านการมีส่วนร่วมในการบริหารจัดการกลุ่ม

ด้านการสร้างเครือข่ายความร่วมมือ ด้านระยะเวลาการดำเนินงานของกลุ่ม ด้านการสนับสนุนจากภายนอกและด้านความขัดแย้งของกลุ่ม

สุภาพร สาธรพันธ์ (2553) ได้ทำการวิจัยเรื่อง ปัจจัยที่ส่งผลต่อความสำเร็จแบบยั่งยืนของกลุ่มอาชีพสตรี กรณีศึกษากลุ่มสตรี อำเภอนาจะหลวย จังหวัดอุบลราชธานี วัตถุประสงค์การศึกษาเพื่อ 1) ศึกษาปัจจัยที่ส่งผลต่อความสำเร็จแบบยั่งยืนและผลสำเร็จแบบยั่งยืนของกลุ่มสตรีอำเภอนาจะหลวย จังหวัดอุบลราชธานี 2) ศึกษาความสัมพันธ์และอิทธิพลของปัจจัยที่ส่งผลต่อความสำเร็จแบบยั่งยืนกับผลสำเร็จแบบยั่งยืนของกลุ่มสตรี อำเภอนาจะหลวย จังหวัดอุบลราชธานี และ 3) เปรียบเทียบปัจจัยที่ส่งผลต่อความสำเร็จแบบยั่งยืนและผลสำเร็จแบบยั่งยืนของกลุ่มสตรีอำเภอนาจะหลวย จังหวัดอุบลราชธานี จำแนกตามอายุ การศึกษา จำนวนบุตร อาชีพหลัก อาชีพเสริม สถานภาพสมรส เงินปันผลจากกลุ่มสตรี/เดือน/คน อายุ การเป็นสมาชิก และลักษณะงานของกลุ่มสตรี ผลการวิจัย พบว่า 1) ความสำเร็จแบบยั่งยืนของกลุ่มสตรี โดยรวมอยู่ในระดับมาก เมื่อพิจารณาเป็นรายด้าน พบว่า ทุกด้านคือ ความต่อเนื่องของการดำเนินงานของกลุ่ม การเรียนรู้ในการพัฒนาศักยภาพตนเองของสมาชิก การพึ่งตนเองของกลุ่ม คุณภาพชีวิตที่ดีของสมาชิกกลุ่ม ความเป็นบึกแผ่นของสมาชิกกลุ่ม และประสิทธิภาพในการจัดการปัญหาของตนเองและชุมชน อยู่ในระดับมาก โดยด้านที่มีค่าเฉลี่ยสูงสุด คือ ประสิทธิภาพในการจัดการปัญหาของตนเองและชุมชนและด้านที่มีค่าเฉลี่ยต่ำสุด คือ การพึ่งตนเองของกลุ่ม 2) ปัจจัยที่ส่งผลต่อผลสำเร็จแบบยั่งยืนของกลุ่มสตรี ทุกปัจจัย คือ คุณลักษณะของสมาชิก ลักษณะของกลุ่มสตรี การตัดสินใจ และการวางแผน ระดับการมีส่วนร่วม การตอบสนองความต้องการ ความสามารถในการแก้ปัญหา การสนับสนุนจากหน่วยงานอื่นและทัศนคติที่มีต่อสภาพเศรษฐกิจ สังคม และการเมืองอยู่ในระดับมาก โดยปัจจัยที่มีค่าเฉลี่ยสูงสุด คือ คุณลักษณะของสมาชิก และปัจจัยที่มีค่าเฉลี่ยต่ำสุดคือ ความสามารถในการแก้ปัญหา 3) ปัจจัยที่ส่งผลต่อผลสำเร็จแบบยั่งยืนของกลุ่มสตรี ประกอบด้วยคุณลักษณะของสมาชิก ลักษณะของกลุ่มสตรี การตัดสินใจและการวางแผน ระดับการมีส่วนร่วม การตอบสนองความต้องการ ความสามารถในการแก้ปัญหา การสนับสนุนจากหน่วยงานอื่น และทัศนคติที่มีต่อสภาพเศรษฐกิจ สังคม และการเมือง มีความสัมพันธ์กับผลสำเร็จแบบยั่งยืนของกลุ่มสตรีอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 4) ปัจจัยที่ส่งผลต่อผลสำเร็จแบบยั่งยืนของกลุ่มสตรีจากมากไปหาน้อย คือ ทัศนคติที่มีต่อสภาพเศรษฐกิจ สังคมและการเมือง ความสามารถในการแก้ปัญหา และการตัดสินใจและการวางแผน 5) สมาชิกกลุ่มสตรีที่มีจำนวนบุตร อาชีพเสริม และสถานภาพสมรสต่างกัน มีความคิดเห็นต่อปัจจัยที่ส่งผลสำเร็จแบบยั่งยืนของกลุ่มสตรีแตกต่างกัน ส่วนตัวแปรอายุ การศึกษาและอาชีพหลักไม่แตกต่างกัน กลุ่มสตรีที่มีเงินปันผลจากกลุ่มสตรี/เดือน/คนต่างกัน มีความคิดเห็นต่อปัจจัยที่ส่งผลสำเร็จแบบยั่งยืนของกลุ่มสตรีแตกต่างกัน ส่วนอายุการเป็นสมาชิกและลักษณะงานของกลุ่มไม่แตกต่างกัน 6) สมาชิกกลุ่มสตรีที่มีอายุ การศึกษา จำนวนบุตร อาชีพหลัก อาชีพเสริม สถานภาพสมรสต่างกัน มีความคิดเห็นต่อผลสำเร็จแบบยั่งยืนของกลุ่มสตรีไม่แตกต่างกัน กลุ่มสตรีที่มีเงินปันผลจากกลุ่มสตรีต่อเดือนต่อคนต่างกัน มีความคิดเห็นต่อผลสำเร็จแบบยั่งยืนของกลุ่มสตรีแตกต่างกัน ส่วนอายุการเป็นสมาชิกและลักษณะงานของกลุ่มไม่แตกต่างกัน 7) กลุ่มสตรีที่กลุ่มจักสานและทอผ้ามีความคิดเห็นต่อปัจจัยที่ส่งผลสำเร็จแบบยั่งยืนและผลสำเร็จแบบยั่งยืนของกลุ่มสตรีไม่แตกต่างกัน

ปทุมทริกา สุคนธสิงห์ (2557) ได้ทำการวิจัยเรื่อง ปัจจัยที่ส่งผลต่อความสำเร็จของกลุ่มอาชีพ: กรณีศึกษาในกลุ่มอาชีพผลิตภัณฑ จากผ้าในเขตจังหวัดเพชรบูรณ์ ซึ่งการวิจัยครั้งนี้ มีวัตถุประสงค์ เพื่อศึกษาปัจจัยที่มีผลสำเร็จและเพื่อศึกษาปัญหาและความต้องการของกลุ่มอาชีพผลิตภัณฑ จากผ้า ในเขตจังหวัดเพชรบูรณ์ ซึ่งประชากรที่ใช้ในการศึกษา คือ ผู้ประกอบการ OTOP จังหวัดเพชรบูรณ์ ที่ลงทะเบียนเป็นผู้ผลิตผู้ประกอบการ OTOP ในปี 2555 ประเภทผ้าและเครื่องแต่งกาย จำนวน 52 ราย เก็บข้อมูลรวบรวมแบบการใช้แบบสอบถาม วิเคราะห์ ข้อมูลโดยการใช้สถิติค่าร้อยละ ค่าเฉลี่ยและ ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน ผลการวิจัย พบว่า ปัจจัยที่มีผลต่อการสำเร็จกลุ่มอาชีพผลิตภัณฑ จากผ้าในเขต จังหวัดเพชรบูรณ์ สามารถแบ่งได้ เป็น 2 ปัจจัย ได้แก่ ปัจจัยภายในประกอบด้วยสินค้าของกลุ่มมีคุณภาพ และสวยงามตรงต่อความต้องการของลูกค้า สมาชิกมีความรู้ทักษะ และความสามารถด้านการผลิต กลุ่มมีการพัฒนาด้านต่าง ๆ อย่างสม่ำเสมอ กลุ่มมีความพร้อมด้านเครื่องมือเครื่องจักรสำหรับการผลิต กลุ่มมีการแต่งตั้ง ประธานที่มีความรู้ความสามารถที่เหมาะสมผู้นำกลุ่มสามารถสร้างความสามัคคี ให้เกิดขึ้นในกลุ่ม กลุ่มมีการจัดหาเงินทุนทั้งภายในและภายนอก กลุ่มมีการผลิตที่มีคุณภาพและมาตรฐาน และปัจจัยภายนอก ประกอบไปด้วย หน่วยงานภาครัฐมีการสนับสนุนเรื่องงบประมาณแก่กลุ่มอาชีพ หน่วยงานภาครัฐมีการสนับสนุนช่องทางด้านการจัดจำหน่ายและมีการสนับสนุนเรื่องวัสดุอุปกรณ์ เครื่องจักรหรือปัจจัยการผลิตต่อกลุ่มอาชีพและจังหวัดมีการกำหนดยุทธศาสตร์การดำเนินงานที่ให้ ความสำคัญและสนับสนุนงานของกลุ่มอาชีพ

อิสรนนท์ ทรงแฉาวลิต (2557) ได้ทำการวิจัยเรื่อง ปัจจัยที่ส่งผลต่อประสิทธิภาพการดำเนินงาน กลุ่มออมทรัพย์เพื่อการผลิตจังหวัดนครปฐม กลุ่มตัวอย่าง จำนวน 319 คน เป็นประธาน 156 คน เป็นกรรมการ 163 ผลการวิจัย พบว่า 5 ตัวแปร ที่ส่งผลต่อประสิทธิภาพการดำเนินงานกลุ่มออมทรัพย์ เพื่อการผลิตจังหวัดนครปฐม อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 ได้แก่ ภาวะผู้นำของคณะกรรมการ การมีส่วนร่วมของคณะกรรมการ ความรู้ ความเข้าใจของคณะกรรมการ ประสบการณ์ในการบริหารกลุ่ม และการได้รับการสนับสนุนจากเจ้าหน้าที่พัฒนาชุมชน

ทักษญา ส่งไยธิน (2560) ได้ทำการวิจัยเรื่อง ปัจจัยแห่งความสำเร็จของการดำเนินงานวิสาหกิจชุมชน การศึกษาครั้งนี้ มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาปัจจัยที่ส่งผลต่อความสำเร็จของการดำเนินงานวิสาหกิจชุมชน ในรูปแบบต่าง ๆ ทั้งวิสาหกิจชุมชนในประเทศและวิสาหกิจชุมชนต่างประเทศจากการสังเคราะห์ข้อมูล จากการทบทวนวรรณกรรม ทั้งหมด 16 แห่ง พบว่า ปัจจัยแห่งความสำเร็จที่ค้นพบเรียงตามระดับปัจจัย แห่งความสำเร็จที่พบมากไปหาน้อย ได้ดังนี้ 1) ปัจจัยด้านภาวะผู้นำ 2) ความสามัคคีในกลุ่ม การมีส่วนร่วม และความผูกพัน 3) ระบบการบริหารจัดการที่ดี 4) เงินทุน 5) การสนับสนุนจากภาครัฐ 6) ทักษะ ความสามารถในการผลิต รวมถึงนวัตกรรมการผลิตและการพัฒนา 7) การสนับสนุนจากภายนอก ที่สอดคล้องกับความต้องการของชุมชน (การสร้างเครือข่าย) 8) ผู้นำที่มีความรู้ ความสามารถ 9) การมีตลาดรองรับที่แน่นอน 10) การทำบัญชีรายรับ-รายจ่าย และความโปร่งใส 11) ระบบการสื่อสาร 12) ผลิตภัณฑที่มีคุณภาพ สวยงาม ตรงความต้องการของผู้บริโภค 13) ความพร้อมของอุปกรณ์และเครื่องมือ 14) การใช้ทรัพยากร และภูมิปัญญาท้องถิ่น 15) การปฏิบัติทางกฎและข้อบังคับทางสิ่งแวดล้อม

วิสิทธิ์ ยิ้มแย้ม และอุษณากร ทาวะรัมย์ (2561) ได้ทำการวิจัยเรื่อง ปัจจัยที่ส่งผลต่อความเข้มแข็งของชุมชนหมู่บ้านเศรษฐกิจพอเพียงต้นแบบ อำเภอเกาะจันทร์ จังหวัดชลบุรี การวิจัยครั้งนี้ มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาระดับความเข้มแข็งของชุมชนและปัจจัยที่ส่งผลต่อความเข้มแข็งของชุมชนกลุ่มตัวอย่าง จำนวน 392 คน โดยใช้วิธีการสุ่มแบบหลายขั้นตอน โดยจัดกลุ่มแบบสัดส่วน แล้วหาจำนวนกลุ่มตัวอย่าง จากนั้นทำการสุ่มอย่างง่ายโดยนำรายชื่อมาสุ่มโดยใช้คอมพิวเตอร์ตามจำนวนที่กำหนด เครื่องมือที่ใช้ในการศึกษา คือ แบบสอบถาม จำนวน 392 ชุด ซึ่งค่าความเชื่อมั่นของแบบสอบถามอยู่ที่ 0.914 สถิติในการวิเคราะห์ ได้แก่ ค่าเฉลี่ย ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐานการวิเคราะห์ถดถอยพหุคูณ วิธีแบบขั้นตอน ผลการวิจัย พบว่าความเข้มแข็งของชุมชนฯ อยู่ระดับเข้มแข็งมากและปัจจัยที่ส่งผลต่อความเข้มแข็งของชุมชน ได้แก่ การสนับสนุนจากภาครัฐและเอกชน กระบวนการจัดการชุมชน การมีส่วนร่วม ทรัพยากรธรรมชาติ และสิ่งแวดล้อม ส่งผลทางบวกต่อความเข้มแข็งของชุมชนฯ อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01 ทั้ง 4 ปัจจัยนี้สามารถพยากรณ์ความเข้มแข็งของชุมชนฯ ได้ร้อยละ 50.80 ($R^2 = 0.508$) ส่วนปัจจัยผู้นำชุมชนและปัจจัยภูมิปัญญาท้องถิ่นและวัฒนธรรมชุมชนไม่ส่งผลต่อความเข้มแข็ง

สุมาลิน ขุนทอง (2563) ได้ทำการวิจัยเรื่อง การเสริมสร้างความเข้มแข็งของกลุ่มอาชีพสตรีการทำสมุนไพรใช้ในครัวเรือนบ้านทุ่งกลับใหญ่ ตำบลพัททัน อำเภอบางระจัน จังหวัดสิงห์บุรี การวิจัยครั้งนี้ มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษา 1) สภาพปัจจุบันและปัญหาของกลุ่มอาชีพสตรีการทำสมุนไพรใช้ในครัวเรือนบ้านทุ่งกลับใหญ่ 2) วิธีการเสริมสร้างความเข้มแข็งและพัฒนาของกลุ่มอาชีพสตรีการทำสมุนไพรใช้ในครัวเรือนบ้านทุ่งกลับใหญ่ 3) ผลการพัฒนาการเสริมสร้างความเข้มแข็งของกลุ่มอาชีพสตรีการทำสมุนไพรใช้ในครัวเรือนบ้านทุ่งกลับใหญ่ ตำบลพัททัน อำเภอบางระจัน จังหวัดสิงห์บุรี เป็นการวิจัยเชิงปฏิบัติการทฤษฎีการวิจัย ระหว่างเดือนสิงหาคม พ.ศ. 2561-เมษายน พ.ศ. 2563 ประชากรกลุ่มตัวอย่าง 15 ราย โดยมุ่งเน้นการสัมภาษณ์การสนทนากลุ่ม การศึกษาดูงานและการอบรมเชิงปฏิบัติการและการวิเคราะห์ข้อมูลเชิงเนื้อหา ผลการวิจัย พบว่า 1) ปัญหาของกลุ่ม มีดังนี้ พื้นฐานของกลุ่มที่มีอาชีพเหมือนกัน การบริหารจัดการกลุ่มยังไม่มีประสิทธิภาพเท่าที่ควร กฎ กติกา ทางกลุ่มยังไม่มี การดำเนินการที่เป็นลายลักษณ์อักษรที่ชัดเจน กองทุนทางกลุ่มไม่มีการลงหุ้น กิจกรรม สมาชิกยังขาดองค์ความรู้ด้านการแปรรูปสมุนไพร 2) วิธีการเสริมสร้างความเข้มแข็งและพัฒนา มีดังนี้ ควร มีวัตถุประสงค์ที่ชัดเจน มีเป้าหมายเดียวกัน ควรมีการเสริมสร้างความเข้มแข็งของกรรมการด้วยการพัฒนาศักยภาพ กฎ กติกา ควรเขียนเป็นลายลักษณ์อักษรที่ชัดเจน กองทุน ควรมีการลงหุ้น กิจกรรมควรส่งเสริมกิจกรรมหลากหลาย 3) ผลการพัฒนาการเสริมสร้างความเข้มแข็ง ด้านการบริหารงาน พบว่ากองทุน สมาชิกมีส่วนร่วม ในกิจกรรม กว่าร้อยละ 70 ด้านการบริหารคน พบว่า กรรมการได้มาจากการเลือกตั้งของสมาชิก ด้านการบริหารผลประโยชน์ พบว่า เน้นทำกินทำใช้ในครัวเรือน ผลประโยชน์ต่อชุมชนมีการสงเคราะห์ต่อผู้ยากไร้

ลักขณา อินทร์ปิ้ง (2564) ได้ทำการวิจัยเรื่อง การจัดการสู่ความเข้มแข็งของวิสาหกิจชุมชนในจังหวัดขอนแก่น ผลการวิจัย พบว่า ปัจจัยการจัดการความเข้มแข็งของวิสาหกิจชุมชน ด้านการเงิน มีการจ่ายเงินปันผล เงินออม สวัสดิการ ด้านการตลาดขายผ่านสื่อออนไลน์ ด้านการผลิตใช้วัตถุดิบจากทุนชุมชน ด้านการจัดการมีทุนหมุนเวียนจากการระดมทุนมีการตั้งคณะกรรมการ ด้านการมีส่วนร่วม มีการแลกเปลี่ยนเรียนรู้กับสมาชิก ด้านผู้นำมีการนำหลักการมีเหตุมีผลไปใช้ในการบริหารจัดการ มีศักยภาพด้านการประกอบการ และด้านนโยบายภาครัฐส่งเสริมให้ได้รับการรับรองจดทะเบียนมาตรฐาน

ผลิตภัณฑ์ชุมชน 2) แนวทางการดำเนินงานการพัฒนาความเข้มแข็งของวิสาหกิจชุมชนโดยการสร้างชุมชนให้เป็นเจ้าของร่วมกัน มีเงินทุนเวียนเกิดการจ้างงานภายในชุมชน มีการพัฒนาคุณภาพชีวิตและรายได้ของคนในชุมชน มีการสนับสนุนทักษะและพัฒนาศักยภาพในการผลิตและการสร้างรายได้ในชุมชน สร้างชุมชนเข้มแข็งและลดปริมาณการใช้วัตถุดิบในการผลิตลงเพื่อส่งเสริมการรักษาทรัพยากรธรรมชาติ โดยการพัฒนาความเข้มแข็งด้านการผลิตสู่มาตรฐานการแปรรูปผลิตภัณฑ์ให้มีคุณภาพระดับสากล สร้างเครือข่ายทางธุรกิจเพื่อส่งเสริมการกระจายสินค้าพร้อมขยายช่องทางการตลาดและเสริมสร้างขีดความสามารถการบริหารจัดการในการสร้างเครือข่ายสนับสนุนงบประมาณในการพัฒนาวิสาหกิจชุมชนและสร้างความร่วมมือกับหน่วยงานที่เกี่ยวข้องอย่างเป็นระบบ

2.6 กรอบแนวคิดการวิจัย

ผู้วิจัย ได้สังเคราะห์แนวคิดของนักวิชาการต่างมากำหนดปัจจัยที่ส่งผลต่อความเข้มแข็งของกลุ่มอาชีพในจังหวัดหนองคาย ของสิงหนุ ขุนณิชย์ (2551) และวรรณธรรม กาญจนสุวรรณ (2553) มาปรับปรุงเป็นกรอบแนวคิดในการวิจัย ดังนี้

ภาพที่ 2.1 กรอบแนวคิดการวิจัย

บทที่ 3

วิธีดำเนินการวิจัย

การวิจัยในครั้งนี้ เป็นการวิจัยเชิงปริมาณ (Quantitative Approach) มุ่งที่จะศึกษาปัจจัยที่ส่งผลต่อความเข้มแข็งของกลุ่มอาชีพในจังหวัดหนองคาย ผู้วิจัยได้วางขั้นตอนการวิจัย ไว้ดังนี้

1. ประชากรและกลุ่มตัวอย่าง
2. เครื่องมือที่ใช้ในงานวิจัย
3. การเก็บรวบรวมข้อมูล
4. การวิเคราะห์ข้อมูล
5. สถิติที่ใช้ในการวิจัย

3.1 ประชากรและกลุ่มตัวอย่าง

3.1.1 ประชากร คือ คณะกรรมการกลุ่มอาชีพในจังหวัดหนองคาย จากกลุ่มที่ได้รับการรับรองคุณภาพผลิตภัณฑ์ชุมชนของจังหวัดหนองคาย จำนวน 212 กลุ่ม จำนวน 3,604 คน (สำนักงานพัฒนาชุมชนจังหวัดหนองคาย, 2564)

3.1.2 กลุ่มตัวอย่าง คือ คณะกรรมการกลุ่มอาชีพในจังหวัดหนองคาย จากกลุ่มที่ได้รับการรับรองคุณภาพผลิตภัณฑ์ชุมชนของจังหวัดหนองคาย จำนวน 361 คน ได้มาโดยการกำหนดขนาดกลุ่มตัวอย่างโดยใช้สูตร (Yamane, 1973, p. 727) และสุ่มสัดส่วน ดังนี้

$$n = \frac{N}{1 + N(e)^2} \quad (3-1)$$

กำหนดให้ N แทน จำนวนประชากรทั้งหมด

n แทน จำนวนของกลุ่มตัวอย่าง

e แทน ค่าความคาดเคลื่อนที่ยอมให้เกิดขึ้นสำหรับการวิจัยในครั้งนี้ กำหนดให้ไม่เกิน .05 แทนค่าในสูตรได้

$$\begin{aligned} \text{แทนค่า} \quad n &= \frac{3,604}{1 + 3,604(.05)^2} \\ &= 360.039 \text{ คน} \\ &= 361 \text{ คน} \end{aligned}$$

3.1.3 วิธีการสุ่มตัวอย่าง

ผู้วิจัย กำหนดขั้นตอนการสุ่มตัวอย่าง โดยใช้วิธีการสุ่มแบบสัดส่วน (Proportional Random Sampling) แล้วจึงดำเนินการสุ่มแบบวิธีการสุ่มอย่างง่าย (Simple Random Sampling) โดยวิธีการจับฉลาก

3.1.3.1 จากนั้น ผู้วิจัยสุ่มตัวอย่างแต่ละกลุ่มประชากรตามใช้วิธีการสุ่มอย่างง่าย ด้วยวิธีการจับสลากใส่ชื่อคณะกรรมการหมู่บ้านตามจำนวนประชากรทั้งหมด จากนั้นทำการจับฉลากกลุ่มตัวอย่างให้ได้ตามจำนวนที่คำนวณตามสัดส่วน โดยฉลากที่จับขึ้นมาแล้วจะใส่กลับลงที่เดิมเพื่อมีความมีโอกาสความเท่าเทียมกันและรวบรวมข้อมูลตามจำนวนประชากรกลุ่มตัวอย่าง จำนวน 361 คน

3.1.4 ผู้ให้ข้อมูลสำคัญ (key informants)

การสัมภาษณ์ข้อมูลเชิงคุณภาพผู้ให้ข้อมูลสำคัญ ได้แก่ นักวิชาการ 5 คน ประธานคณะกรรมการหมู่บ้าน 5 คน และรองประธาน 5 คน รวมทั้งสิ้น 15 คน โดยใช้วิธีเจาะจง ใช้การสัมภาษณ์กึ่งโครงสร้าง มีเนื้อหาครอบคลุมถึงปัจจัยหรือเงื่อนไขอื่น ๆ ที่ทำให้กลุ่มอาชีพในจังหวัดหนองคายมีความเข้มแข็ง

3.2 เครื่องมือที่ใช้ในงานวิจัย

การวิจัยครั้งนี้ ผู้วิจัยใช้เครื่องมือในการเก็บรวบรวมข้อมูลเป็นแบบสอบถาม (Questionnaires)

3.2.1 ลักษณะของเครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย

เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัยเป็นแบบสอบถาม ประกอบด้วย ข้อคำถามทั้งหมด 3 ตอน ดังนี้

ตอนที่ 1 ข้อมูลทั่วไปของผู้ตอบแบบสอบถาม ได้แก่ เพศ อายุ ระดับการศึกษา อาชีพหลัก รายได้อาชีพหลัก ประเภทของกลุ่มอาชีพ ช่องทางการจำหน่ายส่วนใหญ่ และรายได้ จากการจำหน่ายสินค้า

ตอนที่ 2 แบบสอบถามเกี่ยวกับระดับความคิดเห็นเกี่ยวกับปัจจัยที่ส่งผลต่อความเข้มแข็งของกลุ่มอาชีพในจังหวัดหนองคาย

ตอนที่ 3 แบบสอบถามเกี่ยวกับระดับความเข้มแข็งของกลุ่มอาชีพในจังหวัดหนองคาย

ตอนที่ 4 ข้อคำถามปลายเปิดเกี่ยวกับข้อเสนอแนะเกี่ยวกับปัจจัยที่ส่งผลต่อความเข้มแข็งของกลุ่มอาชีพในจังหวัดหนองคาย

3.2.2 การสร้างเครื่องมือที่ใช้ในงานวิจัย

เครื่องมือในการเก็บรวบรวมข้อมูล มีขั้นตอนการสร้าง ดังนี้

3.2.2.1 ทบทวนวรรณกรรมที่เกี่ยวข้องกับปัจจัยที่ส่งผลต่อความเข้มแข็งของกลุ่มอาชีพในจังหวัดหนองคาย

3.2.2.2 กำหนดขอบเขตคำถามให้ครอบคลุมกรอบแนวคิด วัตถุประสงค์ และองค์ประกอบที่ทำให้ทราบถึงปัจจัยที่ส่งผลต่อความเข้มแข็งของกลุ่มอาชีพในจังหวัดหนองคาย แล้วนำมาเป็นข้อมูลในการสร้างแบบสอบถาม

3.2.2.3 นำร่างแบบสอบถามเสนออาจารย์ที่ปรึกษาตรวจสอบแก้ไขและเสนอแนะ ปรับปรุงเพื่อความเหมาะสมและถูกต้องของแบบสอบถาม

3.2.3 การหาคุณภาพของแบบสอบถาม

การหาคุณภาพของแบบสอบถามเพื่อการวิจัยครั้งนี้ ผู้วิจัย ได้ดำเนินการตามขั้นตอน ดังนี้

3.2.3.1 แบบสอบถามที่ปรับปรุงแก้ไขแล้ว เสนอผู้เชี่ยวชาญเพื่อตรวจสอบความครอบคลุม ถูกต้อง ความเที่ยงตรงเชิงเนื้อหา (Content Validity) ความถูกต้องของรูปแบบของแบบสอบถาม และการใช้ภาษาเพื่อให้ถูกต้องตามหลักวิชาการและเพื่อความสมบูรณ์ของแบบสอบถาม

3.2.3.2 นำแบบสอบถามมาหาค่าไอโอซี (IOC: Index of Item Objective Congruence) โดยใช้เกณฑ์การให้คะแนน ดังนี้ (สมนึก ภัททิยธนี, 2544, น. 219-233)

ให้คะแนน +1 ถ้าแน่ใจว่าข้อคำถามวัดได้ตรงตามวัตถุประสงค์

ให้คะแนน 0 ถ้าไม่แน่ใจว่าข้อคำถามวัดได้ตรงตามวัตถุประสงค์

ให้คะแนน -1 ถ้าแน่ใจว่าข้อคำถามวัดได้ไม่ตรงตามวัตถุประสงค์

1) แล้วนำผลคะแนนที่ได้จากผู้เชี่ยวชาญมาหาค่า IOC หากการประเมินดัชนี ความสอดคล้องระหว่างคำถามกับวัตถุประสงค์ของผู้เชี่ยวชาญ ทั้ง 3 คน ได้แก่

1.1) นายไพโรจน์ โสภภาพร วุฒิการศึกษา ศิลปศาสตรมหาบัณฑิต (ศศ.ม.) สาขาวิชารัฐประศาสนศาสตร์ ตำแหน่ง พัฒนาการจังหวัดหนองคาย ตรวจสอบด้านเชี่ยวชาญ ด้านเนื้อหา

1.2) ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.กัลยา กุลสุวรรณ วุฒิการศึกษา ปรัชญา ดุษฎีบัณฑิต (ปร.ด.) สาขาวิชาภาษาไทย อาจารย์ประจำภาคภาษาไทย คณะมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏมหาสารคาม ผู้เชี่ยวชาญด้านภาษา

1.3) ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.รังสรรค์ สิงห์เลิศ วุฒิการศึกษา ปรัชญา ดุษฎีบัณฑิต (ปร.ด.) สาขาวิชาประชากรศึกษา ตำแหน่งคณบดี คณะมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏมหาสารคาม เป็นผู้เชี่ยวชาญด้านวัดผลและประเมินผล

3.2.3.3 นำแบบสอบถามที่มีค่า IOC ตั้งแต่ .67 ขึ้นไปและผ่านการตรวจสอบของผู้เชี่ยวชาญมาแก้ไขและเสนอคณะที่ปรึกษาวิทยานิพนธ์อีกครั้งหนึ่ง และนำแบบสอบถามไปทดลองใช้ (Try Out) กับคณะกรรมการกลุ่มอาชีพในจังหวัดอื่นที่ไม่ใช่กลุ่มตัวอย่าง จำนวน 42 คน เพื่อหาค่าอำนาจจำแนกรายข้อ ด้วยวิธี Item-Total Correlation มีค่าระหว่าง .202-.792 แล้วหาค่าความเชื่อมั่นของแบบสอบถามด้วยค่าสัมประสิทธิ์แอลฟา (Alpha Coefficient) ตามวิธีของ คอนบราค Cronbach) งานวิจัยนี้ มีค่าความเชื่อมั่น .901

3.3 การเก็บรวบรวมข้อมูล

เพื่อให้ได้ข้อมูลที่ครบถ้วนทุกด้าน ผู้วิจัยได้ดำเนินการตามขั้นตอน ดังนี้

3.3.1 ขออนุญาตรับรอง และแนะนำตัวผู้วิจัยจากคณะรัฐศาสตร์และรัฐประศาสนศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏมหาสารคามเพื่อขออนุญาตให้ผู้วิจัยและผู้ช่วยวิจัยเก็บรวบรวมข้อมูลตามแบบสอบถาม

3.3.2 ผู้วิจัยเก็บข้อมูลด้วยตนเอง โดยผู้วิจัยชี้แจงขั้นตอนและวิธีการในการเก็บรวบรวมข้อมูล

3.3.3 ดำเนินการแจกแบบสอบถามให้กับกลุ่มตัวอย่าง โดยผู้วิจัยและผู้ช่วยวิจัยได้นำแบบสอบถามส่งถึงผู้ตอบแบบสอบถามโดยตรงผ่านผู้นำชุมชนและส่งกลับคืนถึงผู้วิจัย

3.3.4 ดำเนินการเก็บแบบสอบถามคืนจากกลุ่มตัวอย่าง ตรวจสอบความถูกต้อง ความครบถ้วนของแบบสอบถามหลังจากที่ได้ข้อมูลมาแล้วนำมาดำเนินการกรอกข้อมูลและวิเคราะห์ข้อมูลเพื่อประมวลผลต่อไป

3.4 การวิเคราะห์ข้อมูล

เมื่อได้ข้อมูลจากแบบสอบถามเป็นที่เรียบร้อยแล้ว ผู้วิจัย ตรวจสอบความสมบูรณ์ของแบบสอบถาม จากนั้นจึงนำไปวิเคราะห์ข้อมูลด้วยโปรแกรมคอมพิวเตอร์ โปรแกรมสำเร็จรูป โดยดำเนินการตามขั้นตอน ดังนี้

3.4.1 ตรวจสอบความสมบูรณ์ และความถูกต้องของแบบสอบถามที่ได้รับคืนทั้งหมด ปรากฏว่าสมบูรณ์ และถูกต้องทุกฉบับ

3.4.2 นำแบบสอบถามที่สมบูรณ์ ลงรหัสตามแบบการลงรหัส (Coding Form)

3.4.3 นำแบบสอบถามที่ลงรหัสแล้วให้คะแนนแต่ละข้อ โดยกำหนดไว้ 5 ระดับ

ระดับ 5 หมายถึง มากที่สุด

ระดับ 4 หมายถึง มาก

ระดับ 3 หมายถึง ปานกลาง

ระดับ 2 หมายถึง น้อย

ระดับ 1 หมายถึง น้อยที่สุด

3.4.4 กำหนดการแปลความหมายปัจจัยที่ส่งผลต่อความเข้มแข็งของกลุ่มอาชีพในจังหวัดหนองคาย ดังนี้ (รังสรรค์ สิงห์เลิศ, 2551, น. 186)

ค่าเฉลี่ย 1.00-1.80 หมายถึง มีระดับความเข้มแข็งของกลุ่มอาชีพในจังหวัดหนองคาย อยู่ในระดับน้อยที่สุด

ค่าเฉลี่ย 1.81-2.60 หมายถึง มีระดับความเข้มแข็งของกลุ่มอาชีพในจังหวัดหนองคาย อยู่ในระดับน้อย

ค่าเฉลี่ย 2.61-3.40 หมายถึง มีระดับความเข้มแข็งของกลุ่มอาชีพในจังหวัดหนองคาย อยู่ในระดับปานกลาง

ค่าเฉลี่ย 3.41-4.20 หมายถึง มีระดับความเข้มแข็งของกลุ่มอาชีพในจังหวัดหนองคาย อยู่ในระดับมาก

ค่าเฉลี่ย 4.21-5.00 หมายถึง มีระดับความเข้มแข็งของกลุ่มอาชีพในจังหวัดหนองคาย อยู่ในระดับมากที่สุด

3.5 สถิติที่ใช้ในการวิจัย

ในการวิจัย ปัจจัยที่ส่งผลต่อความเข้มแข็งของกลุ่มอาชีพในจังหวัดหนองคาย ผู้วิจัยได้ใช้สถิติในการวิเคราะห์ข้อมูล ดังนี้

3.5.1 การวิเคราะห์ข้อมูลทั่วไปของผู้ตอบแบบสอบถาม โดยใช้สถิติเชิงพรรณนา (Descriptive Statistic) ได้แก่ ความถี่ (Frequency) และร้อยละ (Percentage)

3.5.2 การวิเคราะห์ระดับความเข้มแข็งของกลุ่มอาชีพในจังหวัดหนองคาย โดยใช้สถิติ คือ ค่าเฉลี่ย (Mean) และส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน (Standard Deviation)

3.5.3 สถิติที่ใช้ในการวิเคราะห์ปัจจัยที่ส่งผลต่อความเข้มแข็งของกลุ่มอาชีพในจังหวัดหนองคาย ใช้การวิเคราะห์พหุคูณถดถอยเชิงเส้น (Multiple Linear Regression Analysis)

3.5.4 การวิเคราะห์ข้อเสนอแนะเกี่ยวกับความเข้มแข็งของกลุ่มอาชีพในจังหวัดหนองคาย ผู้วิจัยวิเคราะห์เนื้อหาและจัดกลุ่ม (Grouping) ที่มีความหมายเดียวกัน ลักษณะเดียวกัน สถิติที่ใช้ ได้แก่ การแจกแจงความถี่ และอภิปรายเชิงพรรณนาความ (Descriptive)

บทที่ 4 ผลการวิจัย

การวิจัยเรื่อง ปัจจัยที่ส่งผลต่อความเข้มแข็งของกลุ่มอาชีพในจังหวัดหนองคาย เป็นการวิจัยเชิงปริมาณ (Quantitative Research) โดยใช้แบบสอบถามเป็นเครื่องมือในการเก็บรวบรวมข้อมูล แล้วนำมาเสนอข้อมูลด้วยตารางประกอบการอธิบายตามวัตถุประสงค์ของการศึกษาตามขั้นตอน ดังนี้

1. สัญลักษณ์ที่ใช้ในการนำเสนอผลการวิจัย
2. ลำดับการนำเสนอผลการวิจัย
3. ผลการวิจัย

4.1 สัญลักษณ์ที่ใช้ในการนำเสนอผลการวิจัย

สัญลักษณ์ที่ใช้ในการนำเสนอผลการวิจัยเพื่อแปลความหมาย มีดังนี้

n	แทน	จำนวนหน่วยตัวอย่าง
$\bar{X}$	แทน	ค่าเฉลี่ย
S.D.	แทน	ค่าส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน
R	แทน	สัมประสิทธิ์สัมพันธ์หาคู่
R^2	แทน	ค่าสัมประสิทธิ์พยากรณ์
b	แทน	ค่าสัมประสิทธิ์ถดถอยของตัวพยากรณ์ในรูปคะแนนดิบ
β	แทน	ค่าสัมประสิทธิ์ถดถอยของตัวพยากรณ์ในรูปคะแนนมาตรฐาน
t	แทน	ค่าสถิติที
X_1	แทน	ปัจจัยด้านการมีส่วนร่วมของคนในชุมชน
X_2	แทน	ปัจจัยด้านขวัญและกำลังใจ
X_3	แทน	ปัจจัยด้านการสนับสนุนจากภาครัฐ
X_4	แทน	ปัจจัยด้านเครือข่ายองค์กรชุมชน
X_5	แทน	ปัจจัยด้านการประชาสัมพันธ์
X_6	แทน	ปัจจัยด้านผู้นำชุมชน
Y	แทน	ความเข้มแข็งของกลุ่มอาชีพในจังหวัดหนองคาย
$\hat{Y}$	แทน	ปัจจัยที่ส่งผลต่อความเข้มแข็งของกลุ่มอาชีพในจังหวัดหนองคาย ได้จากการพยากรณ์ในรูปคะแนนดิบ
$Z_{\hat{y}}$	แทน	ปัจจัยที่ส่งผลต่อความเข้มแข็งของกลุ่มอาชีพในจังหวัดหนองคาย ได้จากการพยากรณ์ในรูปคะแนนมาตรฐาน
*	แทน	ระดับนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05

4.2 ลำดับการนำเสนอผลการวิจัย

ในการวิจัยเรื่อง ปัจจัยที่ส่งผลต่อความเข้มแข็งของกลุ่มอาชีพในจังหวัดหนองคาย ผู้วิจัย ได้ดำเนินการวิเคราะห์ข้อมูลตามลำดับ ดังนี้

ตอนที่ 1 ผลการวิเคราะห์ข้อมูลทั่วไปของผู้ตอบแบบสอบถาม

ตอนที่ 2 ผลการวิเคราะห์ระดับความคิดเห็นเกี่ยวกับปัจจัยที่ส่งผลต่อความเข้มแข็งของกลุ่มอาชีพในจังหวัดหนองคาย

ตอนที่ 3 ผลการวิเคราะห์ระดับความเข้มแข็งของกลุ่มอาชีพในจังหวัดหนองคาย

ตอนที่ 4 ผลการวิเคราะห์ปัจจัยที่ส่งผลต่อความเข้มแข็งของกลุ่มอาชีพในจังหวัดหนองคาย

ตอนที่ 5 ผลการวิเคราะห์ข้อเสนอแนะเกี่ยวกับปัจจัยที่ส่งผลต่อความเข้มแข็งของกลุ่มอาชีพในจังหวัดหนองคาย

ตอนที่ 6 ผลการสรุปการสัมภาษณ์กลุ่มเป้าหมายข้อเสนอแนะเกี่ยวกับปัจจัยที่ส่งผลต่อความเข้มแข็งของกลุ่มอาชีพในจังหวัดหนองคาย

4.3 ผลการวิจัย

ผลการวิเคราะห์ข้อมูลทั่วไปของผู้ตอบแบบสอบถามเกี่ยวกับปัจจัยที่ส่งผลต่อความเข้มแข็งของกลุ่มอาชีพในจังหวัดหนองคาย

ตอนที่ 1 ผลการวิเคราะห์ข้อมูลทั่วไปของผู้ตอบแบบสอบถาม

ตารางที่ 4.1 ผลการวิเคราะห์ข้อมูลทั่วไปของผู้ตอบแบบสอบถาม

ข้อ	ข้อมูลทั่วไปของผู้ตอบแบบสอบถาม	จำนวน (คน)	ร้อยละ
1.	เพศ		
1.1	ชาย	77	29.5
1.2	หญิง	184	70.5
	รวม	261	100.0
2.	อายุ		
2.1	ต่ำกว่า 25 ปี	12	4.6
2.2	25-35 ปี	61	23.4
2.3	36-45 ปี	156	59.8
2.4	56 ปีขึ้นไป	32	12.3
	รวม	261	100.0
3.	ระดับการศึกษา		
3.1	ต่ำกว่าปริญญาตรี	196	75.1

(ต่อ)

ตารางที่ 4.1 (ต่อ)

ข้อ	ข้อมูลทั่วไปของผู้ตอบแบบสอบถาม	จำนวน (คน)	ร้อยละ
3.2	ปริญญาตรี	57	21.8
3.3	สูงกว่าปริญญาตรี	8	3.1
รวม		261	100.0
4.	อาชีพหลัก		
4.1	ธุรกิจส่วนตัว	9	3.4
4.2	เกษตรกรกรรม	113	43.3
4.3	ค้าขาย	51	19.5
4.4	รับจ้างทั่วไป	27	10.3
4.5	อาสาสมัครชุมชน	35	13.4
4.6	ว่างงาน	26	10.0
รวม		261	100.0
5.	รายได้ต่ออาชีพหลัก		
5.1	ต่ำกว่า 10,000 บาท	162	62.1
5.2	10,000–20,000 บาท	84	32.2
5.3	20,000 บาทขึ้นไป	15	5.7
รวม		261	100.0
6.	ประเภทของกลุ่มอาชีพ		
6.1	ด้านเกษตรกรรม	65	24.9
6.2	ด้านการหัตถกรรม	80	30.7
6.3	ด้านคหกรรม	42	16.1
6.4	ด้านพาณิชย์กรรม	35	13.4
6.5	ด้านอุตสาหกรรม	23	8.8
6.6	ด้านศิลปกรรม	16	6.1
รวม		261	100.0
7.	สถานที่จำหน่ายสินค้าของกลุ่มอาชีพ		
7.1	ที่ทำกรกลุ่ม	55	21.1
7.2	ส่งตามร้านค้าปลีก	65	24.9
7.3	พ่อค้าคนกลางรับซื้อ	22	8.4
7.4	ขายออนไลน์	119	45.6
รวม		261	100.0

(ต่อ)

ตารางที่ 4.1 (ต่อ)

ข้อ	ข้อมูลทั่วไปของผู้ตอบแบบสอบถาม	จำนวน (คน)	ร้อยละ
8.	รายได้จากการจำหน่ายสินค้า		
8.1	ต่ำกว่า 10,000 บาท	120	46.0
8.2	10,000–20,000 บาท	85	32.6
8.3	20,000 บาทขึ้นไป	56	21.5
	รวม	261	100.0

จากตารางที่ 4.1 ผลการวิเคราะห์ข้อมูลทั่วไปของกลุ่มตัวอย่างผู้ตอบแบบสอบถาม จำนวน 261 คน จำแนกได้ดังนี้

1. จำแนกตามเพศ พบว่า ผู้ตอบแบบสอบถามส่วนใหญ่เป็นเพศหญิง จำนวน 184 คน คิดเป็นร้อยละ 70.5 และ เพศชาย จำนวน 77 คน คิดเป็นร้อยละ 29.5

2. จำแนกตามอายุ พบว่า ผู้ตอบแบบสอบถามส่วนใหญ่ มีอายุ 36-45 ปี จำนวน 156 คน คิดเป็นร้อยละ 59.8 รองลงมา คือ อายุ 25-35 ปี จำนวน 61 คน คิดเป็นร้อยละ 23.4 อายุ 56 ปีขึ้นไป จำนวน 32 คน คิดเป็นร้อยละ 12.3 อายุต่ำกว่า 25 ปี จำนวน 12 คน คิดเป็นร้อยละ 4.6

3. จำแนกตามระดับการศึกษา พบว่า ผู้ตอบแบบสอบถามส่วนใหญ่ มีระดับการศึกษาต่ำกว่าปริญญาตรี จำนวน 196 คน คิดเป็นร้อยละ 75.1 รองลงมา คือ ปริญญาตรี จำนวน 57 คน คิดเป็นร้อยละ 21.8 สูงกว่าปริญญาตรี จำนวน 8 คน คิดเป็นร้อยละ 3.1

4. จำแนกตามอาชีพหลัก พบว่า ผู้ตอบแบบสอบถามส่วนใหญ่มีอาชีพเกษตรกร จำนวน 113 คน คิดเป็นร้อยละ 43.3 รองลงมา คือ อาชีพค้าขาย จำนวน 51 คน คิดเป็นร้อยละ 19.5 อาสาสมัครชุมชน จำนวน 35 คน คิดเป็นร้อยละ 13.4 รับจ้างทั่วไป จำนวน 27 คน คิดเป็นร้อยละ 10.3 ว่างาน จำนวน 26 คน คิดเป็นร้อยละ 10 ธุรกิจส่วนตัว จำนวน 9 คน คิดเป็นร้อยละ 3.4

5. จำแนกตามรายได้ พบว่า ผู้ตอบแบบสอบถามส่วนใหญ่มีรายได้ต่ำกว่า 10,000 บาท จำนวน 162 คน คิดเป็นร้อยละ 62.1 รองลงมา คือ รายได้ 10,000–20,000 บาท จำนวน 84 คน คิดเป็นร้อยละ 32.2 รายได้ 20,000 บาทขึ้นไป จำนวน 15 คน คิด เป็นร้อยละ 5.7

6. จำแนกตามประเภทกลุ่มอาชีพ ผู้ตอบแบบสอบถามส่วนใหญ่อยู่ในกลุ่มอาชีพด้านการหัตถกรรม จำนวน 80 คน คิด เป็นร้อยละ 30.7 รองลงมา คือ ด้านเกษตรกรรม จำนวน 65 คน คิดเป็นร้อยละ 24.9 ด้านคหกรรม จำนวน 42 คน คิดเป็นร้อยละ 16.1 ด้านพาณิชย์กรรม จำนวน 35 คน คิดเป็นร้อยละ 13.4 ด้านอุตสาหกรรม จำนวน 23 คน คิดเป็นร้อยละ 8.8 ด้านศิลปกรรม จำนวน 16 คน คิดเป็นร้อยละ 6.1

7. จำแนกตามสถานที่จำหน่ายของกลุ่มอาชีพ พบว่า ผู้ตอบแบบสอบถามส่วนใหญ่ขายออนไลน์ จำนวน 119 คน คิดเป็นร้อยละ 45.6 รองลงมา คือ ส่งตามร้านค้าปลีก จำนวน 65 คน คิดเป็นร้อยละ 24.9 ที่ทำการกลุ่ม จำนวน 55 คน คิดเป็นร้อยละ 21.1 พ่อค้าคนกลางรับซื้อ จำนวน 22 คน คิดเป็นร้อยละ 8.4

8. จำแนกตามรายได้ในการจำหน่ายสินค้า พบว่า ผู้ตอบแบบสอบถามส่วนใหญ่มีรายได้ต่ำกว่า 10,000 บาท จำนวน 120 คน คิดเป็นร้อยละ 46 รองลงมารายได้ 10,000–20,000 บาท จำนวน 85 คน คิดเป็นร้อยละ 32.6 รายได้ 20,000 บาทขึ้นไป จำนวน 56 คน คิดเป็นร้อยละ 21.5

ตอนที่ 2 ผลการวิเคราะห์ระดับความคิดเห็นเกี่ยวกับปัจจัยที่ส่งผลต่อความเข้มแข็งของกลุ่มอาชีพ ในจังหวัดหนองคาย

1. ผลการวิเคราะห์ระดับความคิดเห็นเกี่ยวกับปัจจัยที่ส่งผลต่อความเข้มแข็งของกลุ่มอาชีพ ในจังหวัดหนองคาย โดยรวมและจำแนกเป็นรายด้าน

ตารางที่ 4.2 ค่าเฉลี่ย ค่าเบี่ยงเบนมาตรฐาน และระดับความคิดเห็นเกี่ยวกับปัจจัยที่ส่งผลต่อความเข้มแข็งของกลุ่มอาชีพในจังหวัดหนองคาย โดยรวมและจำแนกเป็นรายด้าน

ข้อ	ระดับความคิดเห็นเกี่ยวกับปัจจัยที่ส่งผลต่อความเข้มแข็งของกลุ่มอาชีพในจังหวัดหนองคาย	ระดับความคิดเห็น			
		$\bar{X}$	S.D.	แปลผล	อันดับที่
1.	ปัจจัยด้านการมีส่วนร่วมของคนในชุมชน	3.56	0.69	มาก	6
2.	ปัจจัยด้านขวัญและกำลังใจ	3.92	0.65	มาก	3
3.	ปัจจัยด้านการสนับสนุนจากภาครัฐ	4.00	0.56	มาก	2
4.	ปัจจัยด้านเครือข่ายองค์กรชุมชน	3.70	0.50	มาก	5
5.	ปัจจัยด้านการประชาสัมพันธ์	3.83	0.56	มาก	4
6.	ปัจจัยด้านผู้นำชุมชน	4.30	0.49	มากที่สุด	1
โดยรวม		3.89	0.58	มาก	-

จากตารางที่ 4.2 ผลการวิเคราะห์ระดับความคิดเห็นเกี่ยวกับปัจจัยที่ส่งผลต่อความเข้มแข็งของกลุ่มอาชีพในจังหวัดหนองคายโดยรวมอยู่ในระดับมาก ($\bar{X} = 3.89$) เมื่อพิจารณาเป็นรายด้าน โดยเรียงลำดับจากค่าเฉลี่ยมากไปหาน้อย ได้แก่ ปัจจัยด้านผู้นำชุมชน ($\bar{X} = 4.30$) ปัจจัยด้านการสนับสนุนจากภาครัฐ ($\bar{X} = 4.00$) ปัจจัยด้านขวัญและกำลังใจ ($\bar{X} = 3.92$) ปัจจัยด้านการประชาสัมพันธ์ ($\bar{X} = 3.83$) ปัจจัยด้านเครือข่ายองค์กรชุมชน ($\bar{X} = 3.70$) ปัจจัยด้านการมีส่วนร่วมของคนในชุมชน ($\bar{X} = 3.56$, S.D. = 0.69) ตามลำดับ

2. ผลการวิเคราะห์ระดับความคิดเห็นเกี่ยวกับปัจจัยที่ส่งผลต่อความเข้มแข็งของกลุ่มอาชีพ
ในจังหวัดหนองคาย จำแนกเป็นรายด้านและรายข้อ

2.1 ปัจจัยด้านการมีส่วนร่วมของคนในชุมชน

ตารางที่ 4.3 ค่าเฉลี่ย ค่าเบี่ยงเบนมาตรฐาน และระดับความคิดเห็นเกี่ยวกับปัจจัยที่ส่งผลต่อความเข้มแข็ง
ของกลุ่มอาชีพในจังหวัดหนองคาย ปัจจัยด้านการมีส่วนร่วมของคนในชุมชน
จำแนกเป็นรายข้อ

ข้อ	ระดับความคิดเห็นเกี่ยวกับปัจจัยที่ส่งผลต่อความเข้มแข็ง ของกลุ่มอาชีพในจังหวัดหนองคาย	ระดับความคิดเห็น		
		$\bar{X}$	S.D.	แปลผล
1.	วางแผนร่วมกับผู้นำชุมชนหรือหน่วยงานในการจัดกิจกรรมต่าง ๆ ในกลุ่ม	3.53	0.92	มาก
2.	เสนอข้อคิดเห็นที่เป็นประโยชน์กับชุกชุมชุมชน	3.83	0.59	มาก
3.	เข้าไปมีส่วนร่วมในกิจกรรมตามโอกาส	4.07	0.71	มาก
4.	ช่วยกันแก้ไขปัญหาในกลุ่มชุมชน	3.31	0.36	ปานกลาง
โดยรวม		3.56	0.69	มาก

จากตารางที่ 4.3 ผลการวิเคราะห์ระดับความคิดเห็นเกี่ยวกับปัจจัยที่ส่งผลต่อความเข้มแข็ง
ของกลุ่มอาชีพในจังหวัดหนองคายปัจจัยด้านการมีส่วนร่วมของคนในชุมชน พบว่า โดยรวมอยู่ในระดับมาก
($\bar{X} = 3.56$) เรียงลำดับจากมากไปหาน้อย ได้ดังนี้ เข้าไปมีส่วนร่วม ในกิจกรรมตามโอกาส ($\bar{X} = 4.07$)
เสนอข้อคิดเห็นที่เป็นประโยชน์กับชุกชุมชุมชน ($\bar{X} = 3.83$) วางแผนร่วมกับผู้นำชุมชนหรือหน่วยงาน
ในการจัดกิจกรรมต่าง ๆ ($\bar{X} = 3.53$) ช่วยกันแก้ไขปัญหาในกลุ่มชุมชน ($\bar{X} = 3.31$) ตามลำดับ

2.2 ปัจจัยด้านขวัญและกำลังใจ

ตารางที่ 4.4 ค่าเฉลี่ย ค่าเบี่ยงเบนมาตรฐาน และระดับความคิดเห็นเกี่ยวกับปัจจัยที่ส่งผลต่อความเข้มแข็งของกลุ่มอาชีพในจังหวัดหนองคาย ปัจจัยด้านขวัญและกำลังใจ จำแนกเป็นรายชื่อ

ข้อ	ระดับความคิดเห็นเกี่ยวกับปัจจัยที่ส่งผลต่อความเข้มแข็งของกลุ่มอาชีพในจังหวัดหนองคาย	ระดับความคิดเห็น		
		$\bar{X}$	S.D.	แปลผล
1.	มีแบบอย่างนักพัฒนาในพื้นที่ที่ประสบความสำเร็จจึงทำให้เกิดแรงจูงใจ	3.61	.69	มาก
2.	ได้รับการสนับสนุนจากหน่วยงานต่าง ๆ	3.90	0.54	มาก
3.	เห็นความสำคัญในการเปลี่ยนแปลงกลุ่มชุมชนของตนเอง	4.39	0.52	มากที่สุด
4.	ทุกคนช่วยเหลือเกื้อกูลกัน ทำงานเป็นทีม	3.77	0.86	มาก
โดยรวม		3.92	0.65	มาก

จากตารางที่ 4.4 ผลการวิเคราะห์ระดับความคิดเห็นเกี่ยวกับปัจจัยที่ส่งผลต่อความเข้มแข็งของกลุ่มอาชีพในจังหวัดหนองคาย ปัจจัยด้านขวัญและกำลังใจ พบว่า โดยรวมอยู่ในระดับมาก ($\bar{X} = 3.92$) เรียงลำดับจากมากไปหาน้อย ได้ดังนี้ เห็นความสำคัญในการเปลี่ยนแปลงกลุ่มชุมชนของตนเอง ($\bar{X} = 4.39$) ได้รับการสนับสนุนจากหน่วยงานต่าง ๆ ($\bar{X} = 3.90$) ทุกคนช่วยเหลือเกื้อกูลกัน ทำงานเป็นทีม ($\bar{X} = 3.77$) มีแบบอย่างนักพัฒนาในพื้นที่ที่ประสบความสำเร็จจึงทำให้เกิดแรงจูงใจ ($\bar{X} = 3.61$) ตามลำดับ

2.3 ปัจจัยด้านการสนับสนุนจากภาครัฐ

ตารางที่ 4.5 ค่าเฉลี่ย ค่าเบี่ยงเบนมาตรฐาน และระดับความคิดเห็นเกี่ยวกับปัจจัยที่ส่งผลต่อความเข้มแข็งของกลุ่มอาชีพในจังหวัดหนองคาย ปัจจัยด้านการสนับสนุนจากภาครัฐ จำแนกเป็นรายข้อ

ข้อ	ระดับความคิดเห็นเกี่ยวกับปัจจัยที่ส่งผลต่อความเข้มแข็งของกลุ่มอาชีพในจังหวัดหนองคาย	ระดับความคิดเห็น		
		$\bar{X}$	S.D.	แปลผล
1.	ได้รับงบประมาณสนับสนุนจากภาครัฐ	3.92	0.59	มาก
2.	ภาครัฐส่งบุคลากรมาเป็นพี่เลี้ยงในการดำเนินโครงการ	4.07	0.71	มาก
3.	ได้รับการสนับสนุนด้านวัสดุ อุปกรณ์ จากภาครัฐ	4.32	0.50	มากที่สุด
4.	ภาครัฐจัดหาสถานที่ในการรวมกลุ่มในชุมชน	3.70	0.45	มาก
โดยรวม		4.00	0.56	มาก

จากตารางที่ 4.5 ผลการวิเคราะห์ระดับความคิดเห็นเกี่ยวกับปัจจัยที่ส่งผลต่อความเข้มแข็งของกลุ่มอาชีพในจังหวัดหนองคาย ปัจจัยด้านการสนับสนุนจากภาครัฐ พบว่า โดยรวมอยู่ในระดับมาก ($\bar{X} = 4.00$) เรียงลำดับจากมากไปหาน้อย ได้ดังนี้ ได้รับการสนับสนุนด้านวัสดุ อุปกรณ์ จากภาครัฐ ($\bar{X} = 4.32$) ภาครัฐส่งบุคลากรมาเป็นพี่เลี้ยงในการดำเนินโครงการ ($\bar{X} = 4.07$) ได้รับงบประมาณสนับสนุนจากภาครัฐ ($\bar{X} = 3.92$) ภาครัฐ จัดหาสถานที่ในการรวมกลุ่มในชุมชน ($\bar{X} = 3.70$) ตามลำดับ

2.4 ปัจจัยด้านเครือข่ายองค์กรชุมชน

ตารางที่ 4.6 ค่าเฉลี่ย ค่าเบี่ยงเบนมาตรฐาน และระดับความคิดเห็นเกี่ยวกับปัจจัยที่ส่งผลต่อความเข้มแข็งของกลุ่มอาชีพในจังหวัดหนองคาย ปัจจัยด้านเครือข่ายองค์กรชุมชน จำแนกเป็นรายชื่อ

ข้อ	ระดับความคิดเห็นเกี่ยวกับปัจจัยที่ส่งผลต่อความเข้มแข็งของกลุ่มอาชีพในจังหวัดหนองคาย	ระดับความคิดเห็น		
		$\bar{X}$	S.D.	แปลผล
1.	สนับสนุนการแลกเปลี่ยนองค์ความรู้ระหว่างกลุ่ม	3.02	0.46	ปานกลาง
2.	พัฒนาแหล่งข้อมูลสารสนเทศของชุมชน	4.29	0.34	มาก
3.	หน่วยงานที่เกี่ยวข้องนำบุคลากรไปศึกษาดูงานกลุ่มที่ประสบผลสำเร็จ	4.35	0.69	มาก
4.	นำองค์ความรู้ที่คิดค้นได้ไปแลกเปลี่ยนกันระหว่างเครือข่าย	3.13	0.53	ปานกลาง
โดยรวม		3.70	0.50	มาก

จากตารางที่ 4.6 ผลการวิเคราะห์ระดับความคิดเห็นเกี่ยวกับปัจจัยที่ส่งผลต่อความเข้มแข็งของกลุ่มอาชีพในจังหวัดหนองคาย ปัจจัยด้านเครือข่ายองค์กรชุมชน พบว่า โดยรวมอยู่ในระดับมาก ($\bar{X} = 3.70$) เรียงลำดับจากมากไปหาน้อย ได้ดังนี้ หน่วยงานที่เกี่ยวข้องนำบุคลากรไปศึกษาดูงานกลุ่มที่ประสบผลสำเร็จ ($\bar{X} = 4.35$) พัฒนาแหล่งข้อมูลสารสนเทศของชุมชน ($\bar{X} = 4.29$) นำองค์ความรู้ที่คิดค้นได้ไปแลกเปลี่ยนกันระหว่างเครือข่าย ($\bar{X} = 3.13$) สนับสนุนการแลกเปลี่ยนองค์ความรู้ระหว่างกลุ่ม ($\bar{X} = 3.02$) ตามลำดับ

2.5 ปัจจัยด้านการประชาสัมพันธ์

ตารางที่ 4.7 ค่าเฉลี่ย ค่าเบี่ยงเบนมาตรฐาน และระดับความคิดเห็นเกี่ยวกับปัจจัยที่ส่งผลต่อความเข้มแข็งของกลุ่มอาชีพในจังหวัดหนองคาย ปัจจัยด้านการประชาสัมพันธ์ จำแนกเป็นรายชื่อ

ข้อ	ระดับความคิดเห็นเกี่ยวกับปัจจัยที่ส่งผลต่อความเข้มแข็งของกลุ่มอาชีพในจังหวัดหนองคาย	ระดับความคิดเห็น		
		$\bar{X}$	S.D.	แปลผล
1.	มีการประชาสัมพันธ์การท่องเที่ยวและประชาสัมพันธ์สินค้าชุมชนในช่องทางออนไลน์	3.56	0.73	มาก
2.	ภาครัฐและเอกชนจัดกิจกรรมส่งเสริม การจำหน่ายสินค้าให้กับชุมชน	3.89	0.52	มาก
3.	มีแหล่งข้อมูลกลางในการสืบค้นแหล่งท่องเที่ยวและจำหน่ายสินค้าชุมชน	3.77	0.53	มาก
4.	สื่อต่าง ๆ ในท้องถิ่นช่วยประชาสัมพันธ์หาช่องทางในการจำหน่ายสินค้าชุมชน	4.10	0.45	มาก
โดยรวม		3.83	0.56	มาก

จากตารางที่ 4.7 ผลการวิเคราะห์ระดับความคิดเห็นเกี่ยวกับปัจจัยที่ส่งผลต่อความเข้มแข็งของกลุ่มอาชีพในจังหวัดหนองคาย ปัจจัยด้านการประชาสัมพันธ์ พบว่า โดยรวมอยู่ในระดับมาก ($\bar{X} = 3.83$) เรียงลำดับจากมากไปหาน้อย ได้ดังนี้ สื่อต่าง ๆ ในท้องถิ่นช่วยประชาสัมพันธ์หาช่องทางในการจำหน่ายสินค้าชุมชน ($\bar{X} = 4.10$) ภาครัฐและเอกชนจัดกิจกรรมส่งเสริม การจำหน่ายสินค้าให้กับชุมชน ($\bar{X} = 3.89$) มีแหล่งข้อมูลกลางในการสืบค้นแหล่งท่องเที่ยวและจำหน่ายสินค้าชุมชน ($\bar{X} = 3.77$) มีการประชาสัมพันธ์ การท่องเที่ยวและประชาสัมพันธ์ สินค้าชุมชนในช่องทางออนไลน์ ($\bar{X} = 3.56$) ตามลำดับ

2.6 ปัจจัยด้านผู้นำชุมชน

ตารางที่ 4.8 ค่าเฉลี่ย ค่าเบี่ยงเบนมาตรฐาน และระดับความคิดเห็นเกี่ยวกับปัจจัยที่ส่งผลต่อความเข้มแข็งของกลุ่มอาชีพในจังหวัดหนองคาย ปัจจัยด้านผู้นำชุมชน จำแนกเป็นรายข้อ

ข้อ	ระดับความคิดเห็นเกี่ยวกับปัจจัยที่ส่งผลต่อความเข้มแข็งของกลุ่มอาชีพในจังหวัดหนองคาย	ระดับความคิดเห็น		
		$\bar{X}$	S.D.	แปลผล
1.	ผู้นำชุมชนเป็นผู้ประสานความร่วมมือในแต่ละฝ่ายให้ทำงานได้อย่างราบรื่น	4.32	0.65	มากที่สุด
2.	ผู้นำชุมชนแลกเปลี่ยนเรียนรู้ร่วมกับสมาชิกในชุมชน	4.39	0.33	มากที่สุด
3.	ผู้นำชุมชนมีภาวะผู้นำกล้าตัดสินใจเพื่อประโยชน์ของส่วนรวม	4.25	0.53	มากที่สุด
4.	ผู้นำอุทิศตนเสียสละเวลาเพื่อประโยชน์ของชุมชน	4.24	0.46	มากที่สุด
โดยรวม		4.30	0.49	มากที่สุด

จากตารางที่ 4.8 ผลการวิเคราะห์ระดับความคิดเห็นเกี่ยวกับปัจจัยที่ส่งผลต่อความเข้มแข็งของกลุ่มอาชีพในจังหวัดหนองคาย ปัจจัยด้านผู้นำชุมชน พบว่า โดยรวมอยู่ในระดับมาก ($\bar{X} = 4.30$) เรียงลำดับจากมากไปหาน้อย ได้ดังนี้ ผู้นำชุมชนแลกเปลี่ยนเรียนรู้ร่วมกับสมาชิกในชุมชน ($\bar{X} = 4.39$) ผู้นำชุมชนเป็นผู้ประสานความร่วมมือในแต่ละฝ่ายให้ทำงานได้อย่างราบรื่น ($\bar{X} = 4.32$) ผู้นำชุมชนมีภาวะผู้นำกล้าตัดสินใจเพื่อประโยชน์ของส่วนรวม ($\bar{X} = 4.25$) ผู้นำอุทิศตนเสียสละเวลาเพื่อประโยชน์ของชุมชน ($\bar{X} = 4.24$) ตามลำดับ

ตอนที่ 3 ผลการวิเคราะห์ระดับความเข้มแข็งของกลุ่มอาชีพในจังหวัดหนองคาย

1. ผลการวิเคราะห์ระดับความเข้มแข็งของกลุ่มอาชีพในจังหวัดหนองคาย โดยรวมและจำแนกเป็นรายด้าน

ตารางที่ 4.9 ค่าเฉลี่ย ค่าเบี่ยงเบนมาตรฐาน และระดับความเข้มแข็งของกลุ่มอาชีพในจังหวัดหนองคาย โดยรวมและจำแนกเป็นรายด้าน

ข้อ	ความเข้มแข็งของกลุ่มอาชีพในจังหวัดหนองคาย	ระดับความคิดเห็น			
		$\bar{X}$	S.D.	แปลผล	อันดับที่
1.	ด้านเศรษฐกิจ	3.61	0.63	มาก	3
2.	ด้านสังคม	3.69	0.66	มาก	2
3.	ด้านวัฒนธรรม	3.86	0.53	มาก	1
4.	ด้านทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม	3.21	1.03	ปานกลาง	4
โดยรวม		3.59	0.71	มาก	-

จากตารางที่ 4.9 ผลการวิเคราะห์ระดับความเข้มแข็งของกลุ่มอาชีพในจังหวัดหนองคาย พบว่า โดยรวมอยู่ในระดับมาก ($\bar{X} = 3.59$) เรียงจากมากไปหาน้อย ดังนี้ ด้านวัฒนธรรม ($\bar{X} = 3.86$) ด้านสังคม ($\bar{X} = 3.69$) ด้านเศรษฐกิจ ($\bar{X} = 3.61$) ด้านทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม ($\bar{X} = 3.21$) ตามลำดับ

2. ผลการวิเคราะห์ระดับความเข้มแข็งของกลุ่มอาชีพในจังหวัดหนองคายจำแนกเป็นรายด้านและรายข้อ

2.1 ด้านเศรษฐกิจ

ตารางที่ 4.10 ค่าเฉลี่ย ค่าเบี่ยงเบนมาตรฐาน และระดับความเข้มแข็งของกลุ่มอาชีพในจังหวัดหนองคายด้านเศรษฐกิจ จำแนกเป็นรายข้อ

ข้อ	ระดับความเข้มแข็งของกลุ่มอาชีพในจังหวัดหนองคาย ในจังหวัดหนองคาย ด้านเศรษฐกิจ	ระดับความคิดเห็น		
		$\bar{X}$	S.D.	แปลผล
1.	สามารถใช้ศักยภาพของชุมชนในการสร้างมูลค่า สร้างอาชีพ	3.85	0.66	มาก
2.	มีการระดมทรัพยากรจากแหล่งต่าง ๆ ในการดำเนินกิจกรรม	4.07	0.51	มาก
3.	มีการเพิ่มมูลค่าให้สินค้าในชุมชน	3.56	0.63	มาก
4.	มีทางเลือกในการหารายได้ที่หลากหลาย เช่น แหล่งท่องเที่ยว สินค้าที่พัก	3.36	0.73	ปานกลาง
โดยรวม		3.61	0.63	มาก

จากตารางที่ 4.10 ผลการวิเคราะห์ระดับความเข้มแข็งของกลุ่มอาชีพในจังหวัดหนองคายด้านเศรษฐกิจ พบว่า โดยรวมอยู่ในระดับมาก ($\bar{X} = 3.61$) เรียงจากมากไปหาน้อย ดังนี้ มีการระดมทรัพยากรจากแหล่งต่าง ๆ ในการดำเนินกิจกรรม ($\bar{X} = 4.07$) สามารถใช้ศักยภาพของชุมชนในการสร้างมูลค่า สร้างอาชีพ ($\bar{X} = 3.85$) มีการเพิ่มมูลค่าให้สินค้าในชุมชน ($\bar{X} = 3.56$) มีทางเลือกในการหารายได้ที่หลากหลาย เช่น แหล่งท่องเที่ยว สินค้า ที่พัก ($\bar{X} = 3.36$) ตามลำดับ

2.2 ด้านสังคม

ตารางที่ 4.11 ค่าเฉลี่ย ค่าเบี่ยงเบนมาตรฐาน และระดับความเข้มแข็งของกลุ่มอาชีพในจังหวัดหนองคาย ด้านสังคม จำแนกเป็นรายชื่อ

ข้อ	ระดับความเข้มแข็งของกลุ่มอาชีพในจังหวัดหนองคาย ในจังหวัดหนองคาย ด้านสังคม	ระดับความคิดเห็น		
		$\bar{X}$	S.D.	แปลผล
1.	ชุมชนสามารถแก้ไขปัญหาต่าง ๆ ร่วมกันได้	3.41	0.44	มาก
2.	มีการวางแผนการพัฒนาชุมชนร่วมกัน	3.75	0.50	มาก
3.	สมาชิกในชุมชนให้ความร่วมมือในกิจกรรมต่าง ๆ	3.92	0.97	มาก
4.	อยู่ร่วมกันแบบเครือญาติ เข้าใจและมีน้ำใจต่อกันเป็นภูมิคุ้มกัน ต่อปัญหาต่าง ๆ	3.67	0.74	ปานกลาง
โดยรวม		3.69	0.66	มาก

จากตารางที่ 4.11 ผลการวิเคราะห์ระดับความเข้มแข็งของกลุ่มอาชีพในจังหวัดหนองคาย ด้านสังคม พบว่า โดยรวมอยู่ในระดับมาก ($\bar{X} = 3.69$) เรียงจากมากไปหาน้อย ได้ดังนี้ สมาชิกในชุมชน ให้ความร่วมมือในกิจกรรมต่าง ๆ ($\bar{X} = 3.92$) มีการวางแผนการพัฒนาชุมชนร่วมกัน ($\bar{X} = 3.75$) อยู่ร่วมกันแบบเครือญาติ เข้าใจและมีน้ำใจต่อกันเป็นภูมิคุ้มกันต่อปัญหาต่าง ๆ ($\bar{X} = 3.67$) ชุมชน สามารถแก้ไขปัญหาต่าง ๆ ร่วมกันได้ ($\bar{X} = 3.41$) ตามลำดับ

2.3 ด้านวัฒนธรรม

ตารางที่ 4.12 ค่าเฉลี่ย ค่าเบี่ยงเบนมาตรฐาน และระดับความเข้มแข็งของกลุ่มอาชีพในจังหวัดหนองคาย ด้านวัฒนธรรม จำแนกเป็นรายชื่อ

ข้อ	ระดับความเข้มแข็งของกลุ่มอาชีพในจังหวัดหนองคาย ในจังหวัดหนองคาย ด้านวัฒนธรรม	ระดับความคิดเห็น		
		$\bar{X}$	S.D.	แปลผล
1.	มีการสืบสานภูมิปัญญาความรู้ชุมชน	3.70	0.45	มาก
2.	มีการแลกเปลี่ยนความรู้กันอย่างกว้างขวางและต่อเนื่อง	4.60	0.77	มากที่สุด
3.	มีความเชื่อมั่นในศักยภาพ ภูมิปัญญาและมีความภูมิใจในชุมชน	4.20	0.53	มากที่สุด
4.	สามารถปรับตัวเข้ากับยุคสมัย โดยยึดถือประเพณี วัฒนธรรม ดั้งเดิม	3.54	0.36	มาก
โดยรวม		3.86	0.53	มาก

จากตารางที่ 4.12 ผลการวิเคราะห์ระดับความเข้มแข็งของกลุ่มอาชีพในจังหวัดหนองคาย ด้านวัฒนธรรม พบว่า โดยรวมอยู่ในระดับมาก ($\bar{X} = 3.86$) เรียงจากมากไปหาน้อย ได้ดังนี้ มีการแลกเปลี่ยนความรู้กันอย่างกว้างขวางและต่อเนื่อง ($\bar{X} = 4.60$) มีความเชื่อมั่นในศักยภาพ ภูมิปัญญา และมีความภูมิใจในชุมชน ($\bar{X} = 4.20$) มีการสืบสานภูมิปัญญาความรู้ชุมชน ($\bar{X} = 3.70$) สามารถปรับตัวเข้ากับยุคสมัย โดยยึดถือประเพณี วัฒนธรรมดั้งเดิม ($\bar{X} = 3.54$) ตามลำดับ

2.4 ด้านทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม

ตารางที่ 4.13 ค่าเฉลี่ย ค่าเบี่ยงเบนมาตรฐาน และระดับความเข้มแข็งของกลุ่มอาชีพในจังหวัดหนองคาย ด้านทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม จำแนกเป็นรายข้อ

ข้อ	ระดับความเข้มแข็งของกลุ่มอาชีพในจังหวัดหนองคาย ในจังหวัดหนองคาย ด้านทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม	ระดับความคิดเห็น		
		$\bar{X}$	S.D.	แปลผล
1.	มีการใช้ทรัพยากรในชุมชนในการสร้างมูลค่าอย่างคุ้มค่า	3.31	1.11	ปานกลาง
2.	ชุมชนสามารถจัดระบบดูแลและแบ่งสรรทรัพยากรให้เกิดประโยชน์สูงสุด	3.10	1.14	ปานกลาง
3.	มีการจัดกิจกรรมการอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม	3.00	0.96	ปานกลาง
4.	ปลูกฝังค่านิยมให้กับคนรุ่นให้ในการหวงแหนทรัพยากรในชุมชน	3.43	0.90	มาก
โดยรวม		3.21	1.03	ปานกลาง

จากตารางที่ 4.13 ผลการวิเคราะห์ระดับความเข้มแข็งของกลุ่มอาชีพในจังหวัดหนองคาย ด้านทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม พบว่า โดยรวมอยู่ในระดับปานกลาง ($\bar{X} = 3.21$) เรียงจากมากไปหาน้อย ได้ดังนี้ ปลูกฝังค่านิยมให้กับคนรุ่นให้ในการหวงแหนทรัพยากรในชุมชน ($\bar{X} = 3.43$) มีการใช้ทรัพยากรในชุมชนในการสร้างมูลค่าอย่างคุ้มค่า ($\bar{X} = 3.31$) ชุมชนสามารถจัดระบบดูแลและแบ่งสรรทรัพยากรให้เกิดประโยชน์สูงสุด ($\bar{X} = 3.10$) มีการจัดกิจกรรมการอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม ($\bar{X} = 3.00$) ตามลำดับ

ตอนที่ 4 ผลการวิเคราะห์ปัจจัยที่ส่งผลต่อความเข้มแข็งของกลุ่มอาชีพในจังหวัดหนองคาย
การศึกษาปัจจัยที่ส่งผลต่อความเข้มแข็งของกลุ่มอาชีพในจังหวัดหนองคาย ผู้วิจัยได้ทำการเก็บรวบรวมข้อมูลเกี่ยวกับปัจจัย จำนวน 6 ตัว และนำมาวิเคราะห์ การถดถอยพหุคูณเชิงเส้นตรง และสร้างสมการทำนายพยากรณ์ตัวแปรตาม คือ ความเข้มแข็งของกลุ่มอาชีพในจังหวัดหนองคาย จากตัวแปรอิสระ 6 ตัว นำเสนอผลการวิเคราะห์แบ่งออกเป็น 2 ส่วน ดังนี้

1. ค่าความสัมพันธ์ระหว่างตัวแปรที่ใช้ในการศึกษา

การวิจัยในครั้งนี้ ผู้วิจัยใช้การวิเคราะห์ค่าสัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์ระหว่างตัวแปรอิสระกับตัวแปรตามและระหว่างตัวแปรอิสระด้วยกัน เป็นการหาระดับความสัมพันธ์เชิงเส้นตรงที่เรียกว่าสัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์ โดยสัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์ที่มีค่าเป็นบวก (+) หมายความว่าข้อมูลสองชุดเปลี่ยนแปลงตามกัน กล่าวคือ ถ้าค่าของตัวแปรหนึ่งสูง ค่าของอีกตัวแปรหนึ่งจะสูงไปด้วยและถ้าค่าของตัวแปรหนึ่งต่ำค่าของตัวแปรอีกตัวหนึ่งจะต่ำด้วย สัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์ที่มีค่าเป็นลบ (-) หมายความว่าข้อมูลสองชุดเปลี่ยนแปลงในทางตรงกันข้ามหรือกลับกัน กล่าวคือ ถ้าค่าของตัวแปรหนึ่งสูง ค่าของอีกตัวแปรหนึ่งจะต่ำและถ้าค่าของตัวแปรหนึ่งต่ำค่าของตัวแปรอีกตัวแปรหนึ่งจะสูง ค่าระดับความสัมพันธ์ที่เกิดขึ้นจากค่า (Correlation Coefficient (r)) มีเกณฑ์การวัดระดับความสัมพันธ์ (ดุชฎี อายุวัฒน์, 2553, น. 2) ดังนี้

ระดับความสัมพันธ์ระหว่าง 0.001-0.500 มีระดับความสัมพันธ์ค่อนข้างต่ำ

ระดับความสัมพันธ์ระหว่าง 0.501-0.700 มีระดับความสัมพันธ์ปานกลาง

ระดับความสัมพันธ์ระหว่าง 0.701 ขึ้นไป มีระดับความสัมพันธ์สูง

ค่าสัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์ระหว่างตัวแปรอิสระด้วยกัน ควรมีค่าไม่เกิน 0.80 เพื่อหลีกเลี่ยงปัญหาการเกิด (Multicollinearity) ซึ่งหมายถึง ตัวแปรอิสระมีความสัมพันธ์กันเองสูงมากเกินไปจนไม่เหมาะที่จะนำตัวแปรคู่ที่มีความสัมพันธ์กันสูงเข้าไปในสมการทั้งสองตัว

1.1 ผลการวิเคราะห์ข้อมูลค่าสัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์ระหว่างตัวแปรอิสระกับตัวแปรอิสระด้วยกัน

ผู้วิจัย วิเคราะห์ข้อมูลค่าสัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์ระหว่างตัวแปรอิสระกับตัวแปรอิสระด้วยกัน จำนวน 6 ตัวแปร ได้แก่

1. ปัจจัยด้านการมีส่วนร่วมของคนในชุมชน X_1
2. ปัจจัยด้านขวัญและกำลังใจ X_2
3. ปัจจัยด้านการสนับสนุนจากภาครัฐ X_3
4. ปัจจัยด้านเครือข่ายองค์กรชุมชน X_4
5. ปัจจัยด้านการประชาสัมพันธ์ X_5
6. ปัจจัยด้านผู้นำชุมชน X_6

ตารางที่ 4.14 ค่าสัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์ (r) ระหว่างตัวแปรอิสระ 6 ตัวแปร

ตัวแปรอิสระ	X ₁	X ₂	X ₃	X ₄	X ₅	X ₆
X ₁	1	-	-	-	-	-
X ₂	.258**	1	-	-	-	-
X ₃	.452**	.562**	1	-	-	-
X ₄	.181**	.364**	.184**	1	-	-
X ₅	.187**	.424**	.186**	.453**	1	-
X ₆	.127**	.200**	.127	.703**	.339**	1

หมายเหตุ. ** มีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01

หมายเหตุ. * มีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05

จากตารางที่ 4.14 ค่าสัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์ระหว่างตัวแปรอิสระ 6 ตัวแปร พบว่า มีค่าสัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์อยู่ระหว่าง .127-.703 ไม่มีคู่ใดที่มีค่าสัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์เกิน .80 ที่จะก่อให้เกิดปัญหา มีความสัมพันธ์กันเอง (Multicollinearity) เมื่อนำไปวิเคราะห์การถดถอยเชิงพหุคูณ

2. ผลการวิเคราะห์การถดถอยพหุคูณเชิงเส้นตรง (Multiple Linear Regressions)

การวิเคราะห์การถดถอยพหุคูณเชิงเส้นตรงมีลักษณะที่สำคัญ คือ การวิเคราะห์หาผลหรืออิทธิพลของตัวแปรอิสระหลาย ๆ ตัวที่มีต่อตัวแปรตามหนึ่งตัว โดยมีข้อสมมติฐานว่าความสัมพันธ์ระหว่างตัวแปรตามและตัวแปรอิสระเป็นความสัมพันธ์เชิงเส้นตรง (Linear Relationship) เพื่อที่จะทำให้สามารถนำผลของตัวแปรอิสระแต่ละตัวที่มีผลต่อตัวแปรตามมารวมกันได้ (Additivity) กล่าวคือ ตัวแปรอิสระแต่ละตัวมีผลต่อตัวแปรตามหรือไม่และตัวแปรอิสระทุกตัวรวมกันมีผลต่อตัวแปรตามมากน้อยเพียงใด ก่อนการวิเคราะห์การถดถอยพหุคูณเชิงเส้นตรง ผู้วิจัยได้ทำการตรวจสอบดูว่าตัวแปรอิสระสัมพันธ์กันหรือไม่ โดยการคำนวณค่าสัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์ (Correlation Coefficient) ระหว่างตัวแปรอิสระทุกตัวเป็นอิสระจากกัน และไม่มีปัญหาเกี่ยวกับ (Multicollinearity) ผู้วิจัยดำเนินการวิเคราะห์การถดถอยพหุคูณเชิงเส้นตรง (Multiple Linear Regressions) ตามขั้นตอน ดังนี้

2.1 กำหนดตัวแปรที่จะใช้ในการวิเคราะห์การถดถอยพหุคูณเชิงเส้นตรง ดังนี้

ตารางที่ 4.15 ตัวแปรที่จะใช้ในการวิเคราะห์การถดถอยพหุคูณเชิงเส้นตรง

ตัวแปร	รายละเอียด	รหัส	รหัสข้อมูล
ตัวแปรตาม			
y	ความเข้มแข็งของกลุ่มอาชีพ ในจังหวัดหนองคาย	ค่าเฉลี่ยของคะแนนระดับ 5 ระดับ	มาตราอันตรภาค
ตัวแปรอิสระ			
X ₁	ปัจจัยด้านการมีส่วนร่วมของคนใน ชุมชน	ค่าเฉลี่ยของคะแนนระดับ 5 ระดับ	มาตราอันตรภาค
X ₂	ปัจจัยด้านขวัญและกำลังใจ	ค่าเฉลี่ยของคะแนนระดับ 5 ระดับ	มาตราอันตรภาค
X ₃	ปัจจัยด้านการสนับสนุนจากภาครัฐ	ค่าเฉลี่ยของคะแนนระดับ 5 ระดับ	มาตราอันตรภาค
X ₄	ปัจจัยด้านเครือข่ายองค์กรชุมชน	ค่าเฉลี่ยของคะแนนระดับ 5 ระดับ	มาตราอันตรภาค
X ₅	ปัจจัยด้านการประชาสัมพันธ์	ค่าเฉลี่ยของคะแนนระดับ 5 ระดับ	มาตราอันตรภาค
X ₆	ปัจจัยด้านผู้นำชุมชน	ค่าเฉลี่ยของคะแนนระดับ 5 ระดับ	มาตราอันตรภาค

2.2 การวิเคราะห์ถดถอยพหุคูณเชิงเส้นตรง (Multiple Linear Regression Analysis) การวิเคราะห์ปัจจัยที่ส่งผลต่อความเข้มแข็งของกลุ่มอาชีพในจังหวัดหนองคายโดยใช้เทคนิคการวิเคราะห์การถดถอยพหุคูณเชิงเส้นตรง (Multiple Linear Regression Analysis) แบบกำหนดตัวแปรเข้าไปในสมการทั้งหมด (Enter Method) ตัวแปรตาม คือ ความเข้มแข็งของกลุ่มอาชีพในจังหวัดหนองคาย

ตารางที่ 4.16 ผลการวิเคราะห์ปัจจัยที่ส่งผลต่อความเข้มแข็งของกลุ่มอาชีพในจังหวัดหนองคาย (Y)

ข้อ	ตัวแปรอิสระ	b	S.E.	β	t	Sig.
a	ค่าคงที่ (Constant)	2.810	.289	-	9.730	.00
1.	ปัจจัยด้านการมีส่วนร่วมของคนในชุมชน X ₁	.024	.052	.038	.459	.65
2.	ปัจจัยด้านขวัญและกำลังใจ X ₂	-.068	.061	-.103	-1.125	.26
3.	ปัจจัยด้านการสนับสนุนจากภาครัฐ X ₃	.161	.063	.228	2.566	.01*
4.	ปัจจัยด้านเครือข่ายองค์กรชุมชน X ₄	.188	.082	.222	2.297	.02*
5.	ปัจจัยด้านการประชาสัมพันธ์ X ₅	.242	.042	.371	5.829	.00*
6.	ปัจจัยด้านผู้นำชุมชน X ₆	-.324	.065	-.411	-4.990	.00*

R = .580 R² = .336

หมายเหตุ. * มีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05

จากตารางที่ 4.16 ผลการวิเคราะห์ปัจจัยที่ส่งผลต่อความเข้มแข็งของกลุ่มอาชีพในจังหวัดหนองคาย (Y) โดยใช้การวิเคราะห์แบบกำหนดตัวแปรเข้าไปในสมการทั้งหมด (Enter Method) ดังนี้

1. ปัจจัยที่นำมาศึกษา ทั้ง 6 ตัวแปร มีความสัมพันธ์พหุคูณกับความเข้มแข็งของกลุ่มอาชีพในจังหวัดหนองคาย(Y) เท่ากับ 0.580 (R = .580) แสดงว่า ตัวแปรอิสระทั้ง 6 ตัวแปร รวมกันมีความสัมพันธ์กับความเข้มแข็งของกลุ่มอาชีพในจังหวัดหนองคาย (Y) ในระดับปานกลาง

2. ปัจจัยที่นำมาศึกษา ทั้ง 6 ตัวแปร มีผลต่อการเปลี่ยนแปลง หรือการผันแปรกับความเข้มแข็งของกลุ่มอาชีพในจังหวัดหนองคาย (Y) เท่ากับ .336 (R² = .336) แสดงว่า ตัวแปรอิสระทั้ง 6 ตัวแปร สามารถอธิบายความเข้มแข็งของกลุ่มอาชีพในจังหวัดหนองคาย(Y) ได้ร้อยละ 33.60

3. ปัจจัยที่ส่งผลต่อความเข้มแข็งของกลุ่มอาชีพในจังหวัดหนองคาย (Y) อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 มีจำนวน 4 ตัวแปร สอดคล้องกับสมมติฐานของการวิจัยที่ตั้งไว้ เรียงลำดับจากตัวแปรที่มีผลต่อการผันแปรในตัวแปรตามในแบบคะแนนมาตรฐานมากที่สุดไปหาน้อย ดังนี้

3.1 ปัจจัยด้านการประชาสัมพันธ์ (X₅ β = .371)

3.2 ปัจจัยด้านการสนับสนุนจากภาครัฐ (X₃ β = .228)

3.3 ปัจจัยด้านเครือข่ายองค์กรชุมชน (X₄ β = .222)

3.4 ปัจจัยด้านผู้นำชุมชน (X₆ β = -.411)

ดังนั้น เมื่อทราบค่าคงที่ (Constant) เท่ากับ 2.810 ทราบค่าน้ำหนักความสำคัญของตัวพยากรณ์ ซึ่งอยู่ในรูปคะแนนดิบ (b) และทราบน้ำหนักความสำคัญของตัวพยากรณ์ ซึ่งอยู่ในรูปคะแนนมาตรฐาน (β) จึงสามารถสร้างสมการถดถอย ได้ดังนี้

สมการถดถอยในรูปคะแนนดิบ คือ $\hat{Y} = a + b_1X_1 + b_2X_2 + \dots + b_nX_n$

แทนค่าในสูตร $\hat{Y} = 2.810 + .224(X_7) + .161(X_5) + .188(X_6) - .324(X_8)$

สมการถดถอยในรูปคะแนนมาตรฐาน คือ $Z_{\hat{y}} = B_1Z_1 + B_2Z_2 + \dots + B_nZ_n$

แทนค่าในสูตร $Z_{\hat{y}} = .371(X_7) + .228(X_5) + .222(X_6) - .411(X_8)$

เมื่อ $\hat{Y}$ และ Z_y = ปัจจัยที่ส่งผลต่อความเข้มแข็งของกลุ่มอาชีพในจังหวัดหนองคาย

ตอนที่ 5 ผลการวิเคราะห์ข้อเสนอแนะอื่น ๆ เกี่ยวกับปัจจัยที่ส่งผลต่อความเข้มแข็งของกลุ่มอาชีพในจังหวัดหนองคาย

ตารางที่ 4.17 ข้อเสนอแนะอื่น ๆ เกี่ยวกับปัจจัยที่ส่งผลต่อความเข้มแข็งของกลุ่มอาชีพในจังหวัดหนองคาย

ข้อ	ข้อเสนอแนะเกี่ยวกับปัจจัยที่ส่งผลต่อความเข้มแข็งของกลุ่มอาชีพในจังหวัดหนองคาย	ความถี่
1.	ปัจจัยด้านการมีส่วนร่วมของคนในชุมชน	
1.1	ประชาชนควรเข้าเป็นสมาชิกกลุ่ม รู้จักใช้เวลาว่างในการหารายได้และช่วยกันเสนอแนะแนวทางการพัฒนากลุ่มอาชีพ	11
1.2	ประชาชนควรเสนอแนะความคิดเห็นที่เป็นประโยชน์ที่เป็นข้อมูลให้แก่คณะกรรมการกลุ่มอาชีพไปพัฒนาต่อยอด	10
1.3	ประชาชนควรมีส่วนร่วมในการใช้สินค้าที่เป็นเอกลักษณ์ของกลุ่มช่วยประชาสัมพันธ์สินค้าของชุมชนให้มีชื่อเสียง	8
2.	ปัจจัยด้านขวัญและกำลังใจ	
2.1	คณะกรรมการชุมชนควรมีความสามัคคี เสียสละ และตั้งใจในการเป็นแกนหลักในการพัฒนากลุ่มอาชีพร่วมกัน	15
2.2	เจ้าหน้าที่ของรัฐควรเข้ามาเป็นที่เล็งในการพัฒนากลุ่มอาชีพ	13
2.3	จัดหางบประมาณในการสนับสนุนการจัดตั้งกลุ่มอาชีพอย่างเพียงพอและพัฒนาให้กลุ่มสามารถดำเนินกิจการได้ด้วยตนเอง	9
3.	ปัจจัยด้านการสนับสนุนจากภาครัฐ	
3.1	จัดหางบประมาณในการส่งเสริมการพัฒนาผลิตภัณฑ์ให้มีความแปลกใหม่ สร้างสรรค์ และสามารถตอบโจทย์แก่ลูกค้าหลากหลายกลุ่มได้	25
3.2	องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น ควรบูรณาการร่วมกับสถาบันอุดมศึกษาในพื้นที่ร่วมส่งพี่เลี้ยงมาให้คำแนะนำ หรือพัฒนาคุณภาพสินค้าให้มีความเป็นมาตรฐานและสวยงาม	15
3.3	หน่วยงานราชการต่าง ๆ ควรจัดกิจกรรมรณรงค์ ส่งเสริม การใช้สินค้าที่ผลิตในชุมชน เพื่อเป็นการกระตุ้นยอดขายให้กับกลุ่มอาชีพ	7
4.	ปัจจัยด้านเครือข่ายองค์กรชุมชน	
4.1	ควรส่งเสริมให้คณะกรรมการหมู่บ้านไปศึกษาดูงานกลุ่มที่ประสบความสำเร็จและนำแนวคิดมาพัฒนาสินค้าของตนเอง	12
4.2	ควรมีการสร้างเครือข่ายกลุ่มอาชีพและมีการแลกเปลี่ยนวัตถุดิบ องค์ความรู้ เทคนิค วิธีการสร้างสรรค์รูปแบบของสินค้าใหม่ ๆ ให้มีความทันสมัย	9

(ต่อ)

ตารางที่ 4.17 (ต่อ)

ข้อ	ข้อเสนอแนะเกี่ยวกับปัจจัยที่ส่งผลต่อความเข้มแข็งของกลุ่มอาชีพ ในจังหวัดหนองคาย	ความถี่
4.3	เชิญวิทยากรจากกลุ่มที่มีความเชี่ยวชาญมาอบรมให้ความรู้ร่วมกับเจ้าหน้าที่องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น	8
5.	ปัจจัยด้านการประชาสัมพันธ์	
5.1	สมาชิกกลุ่มต้องเรียนรู้การประชาสัมพันธ์ผลิตภัณฑ์ของกลุ่มอาชีพและมีการจำหน่ายผ่านระบบออนไลน์	25
5.2	มีการจัดทำป้ายประชาสัมพันธ์กลุ่มอาชีพ สินค้าทางวัฒนธรรมชุมชนและอื่น ๆ	10
5.3	สื่อในพื้นที่ควรช่วยกันประชาสัมพันธ์สินค้าของฝากในพื้นที่ช่วยให้กลุ่มเป็นที่รู้จัก และสามารถจำหน่ายสินค้าได้มากขึ้น	6
6.	ปัจจัยด้านผู้นำชุมชน	
6.1	ผู้นำควรสร้างการมีส่วนร่วมในชุมชนในการทำกิจกรรมต่าง ๆ ของกลุ่มอาชีพ ประสานความร่วมมือกับหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง	32
6.2	ประสานความร่วมมือกับแหล่งงบประมาณให้แก่กลุ่มอาชีพ	13
6.3	มีภาวะผู้นำพากลุ่มอาชีพไปแสดงสินค้าตามงานต่าง ๆ ร่วมกับหน่วยงานราชการ	10

ตารางที่ 4.17 สรุปข้อเสนอแนะอื่น ๆ เกี่ยวกับปัจจัยที่ส่งผลต่อความเข้มแข็งของกลุ่มอาชีพในจังหวัดหนองคาย ดังนี้

1. ปัจจัยด้านการมีส่วนร่วมของคนในชุมชน มีข้อเสนอแนะ ดังนี้ ประชาชนควรเข้าเป็นสมาชิกกลุ่ม รู้จักใช้เวลาว่างในการหารายได้และช่วยกันเสนอแนะแนวทางการพัฒนากลุ่มอาชีพ ประชาชนควรเสนอแนะความคิดเห็นที่เป็นประโยชน์ที่เป็นข้อมูลให้แก่คณะกรรมการกลุ่มอาชีพไปพัฒนาต่อยอด ประชาชนควรมีส่วนร่วมในการใช้สินค้าที่เป็นเอกลักษณ์ของกลุ่ม ช่วยประชาสัมพันธ์สินค้าของชุมชนให้มีชื่อเสียง

2. ปัจจัยด้านขวัญและกำลังใจ มีข้อเสนอแนะ ดังนี้ คณะกรรมการชุมชนควรมีความสามัคคี เสียสละ และตั้งมั่นในการเป็นแกนหลักในการพัฒนากลุ่มอาชีพร่วมกัน เจ้าหน้าที่ของรัฐควรเข้ามาเป็นที่เล็งในการพัฒนากลุ่มอาชีพ จัดหางบประมาณในการสนับสนุนการจัดตั้งกลุ่มอาชีพอย่างเพียงพอ และพัฒนาให้กลุ่มสามารถดำเนินกิจการได้ด้วยตนเอง

3. ปัจจัยด้านการสนับสนุนจากภาครัฐ มีข้อเสนอแนะ ดังนี้ จัดหางบประมาณในการส่งเสริมการพัฒนาผลิตภัณฑ์ให้มีความแปลกใหม่ สร้างสรรค์ และสามารถตอบโจทย์แก่ลูกค้าหลากหลายกลุ่มได้ องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น ควรบูรณาการร่วมกับสถาบันอุดมศึกษาในพื้นที่ ร่วมส่งพี่เลี้ยงมาให้คำแนะนำหรือพัฒนาคุณภาพสินค้าให้มีความเป็นมาตรฐานและสวยงาม หน่วยงานราชการต่าง ๆ ควรจัดกิจกรรมรณรงค์ ส่งเสริม การใช้สินค้าที่ผลิตในชุมชนเพื่อเป็นการกระตุ้น ยอดขายให้กับกลุ่มอาชีพ

4. ปัจจัยด้านเครือข่ายองค์กรชุมชน มีข้อเสนอแนะ ดังนี้ ควรส่งเสริมให้คณะกรรมการหมู่บ้านไปศึกษาดูงานกลุ่มที่ประสบความสำเร็จและนำแนวคิดมาพัฒนาสินค้าของตนเอง ควรมีการสร้างเครือข่ายกลุ่มอาชีพและมีการแลกเปลี่ยนวัตถุดิบ องค์ความรู้ เทคนิควิธีการสร้างสรรค์รูปแบบของสินค้าใหม่ ๆ

ให้มีความทันสมัย เชิงวิทย์ากรจากกลุ่มที่มีความเชี่ยวชาญมาอบรมให้ความรู้ร่วมกับเจ้าหน้าที่องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น

5. ปัจจัยด้านการประชาสัมพันธ์ มีข้อเสนอแนะ ดังนี้ สมาชิกกลุ่มต้องเรียนรู้การประชาสัมพันธ์ผลิตภัณฑ์ของกลุ่มอาชีพและมีการจำหน่ายผ่านระบบออนไลน์ มีการจัดทำป้ายประชาสัมพันธ์กลุ่มอาชีพสินค้าทางวัฒนธรรมชุมชน และอื่นๆ สื่อในพื้นที่ควรช่วยกันประชาสัมพันธ์สินค้าของฝากในพื้นที่ช่วยให้กลุ่มเป็นที่รู้จักและสามารถจำหน่ายสินค้าได้มากขึ้น

6. ปัจจัยด้านผู้นำชุมชน มีข้อเสนอแนะดังนี้ ผู้นำควรสร้างการมีส่วนร่วมในชุมชนในการทำกิจกรรมต่าง ๆ ของกลุ่มอาชีพ ประสานความร่วมมือกับหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง ประสานความร่วมมือกับแหล่งงบประมาณให้แก่กลุ่มอาชีพ มีภาวะผู้นำพากลุ่มอาชีพไปแสดงสินค้าตามงานต่าง ๆ ร่วมกับหน่วยงานราชการ

ตอนที่ 6 ผลการสรุปการสัมภาษณ์กลุ่มเป้าหมายข้อเสนอแนะเกี่ยวกับปัจจัยที่ส่งผลกระทบต่อความเข้มแข็งของกลุ่มอาชีพในจังหวัดหนองคาย

จากการวิจัยเรื่อง ปัจจัยที่ส่งผลกระทบต่อความเข้มแข็งของกลุ่มอาชีพในจังหวัดหนองคาย ใช้การวิจัยเชิงคุณภาพ เครื่องมือในการเก็บข้อมูลใช้แบบสัมภาษณ์ กลุ่มเป้าหมาย ได้แก่ นักวิชาการ 5 คน ประธานคณะกรรมการหมู่บ้าน 5 คน และรองประธาน 5 คน รวมทั้งสิ้น 15 คน โดยใช้วิธีเจาะจง ใช้การสัมภาษณ์กึ่งโครงสร้าง มีเนื้อหาครอบคลุมถึงปัจจัยหรือเงื่อนไขอื่น ๆ ที่ทำให้กลุ่มอาชีพในจังหวัดหนองคายมีความเข้มแข็ง ดังนี้

1. ปัจจัยด้านการมีส่วนร่วมของคนในชุมชน สรุปได้ดังนี้

ชุมชนจะขับเคลื่อนงานพัฒนาได้ก็ต่อเมื่อทุกคนเห็นความสำคัญในเรื่องความต้องการและทิศทางของการเปลี่ยนแปลงชุมชน โดยการมีส่วนร่วมเป็นเจ้าของร่วมกันต้องการที่จะยกระดับคุณภาพชีวิตของตนเองจากการสร้างรายได้ ร่วมกันสร้างกลุ่มและพัฒนาให้กลุ่มสามารถดำเนินการได้ด้วยตนเอง ลดการพึ่งพิงจากหน่วยงานภายนอกจึงจะนำไปสู่การพึ่งตนเอง ประชาชนควรตระหนักถึงความสามัคคีและร่วมกันวางแผนในการกำหนดเป้าหมายความสำเร็จร่วมกันร่วมกันสร้างกลุ่มให้เป็นที่ยอมรับแก่ลูกค้าจะทำให้มีรายได้พัฒนาระดับคุณภาพชีวิตตนเองได้อย่างยั่งยืน

“...ชุมชนจะขับเคลื่อนงานพัฒนาได้ก็ต่อเมื่อทุกคนเห็นความสำคัญในเรื่องความต้องการและทิศทางของการเปลี่ยนแปลงชุมชน...”

(คนที่ 1, สัมภาษณ์, 14 มกราคม 2565)

“...ชุมชนจะขับเคลื่อนงานพัฒนาคนในชุมชนต้องมีสำนึกความเป็นเจ้าของร่วมกัน...”

(คนที่ 2, สัมภาษณ์, 14 มกราคม 2565)

“...คนในชุมชนต้องมีความกระหาย ความต้องการที่จะยกระดับคุณภาพชีวิตของตนเองจากการสร้างรายได้ ร่วมกันสร้างกลุ่มและพัฒนาให้กลุ่มสามารถดำเนินการได้ด้วยตนเอง ลดการพึ่งพิงจากหน่วยงานภายนอกจึงจะนำไปสู่การพึ่งตนเอง...”

(คนที่ 6, สัมภาษณ์, 14 มกราคม 2565)

“...ควรตระหนักถึงความสามัคคีและร่วมกันวางแผนในการกำหนดเป้าหมายความสำเร็จร่วมกันร่วมกัน สร้างกลุ่มให้เป็นที่ยอมรับแก่ลูกค้าจะทำให้มีรายได้พัฒนาระดับคุณภาพชีวิตตนเองได้อย่างยั่งยืน...”

(คนที่ 3, สัมภาษณ์, 14 มกราคม 2565)

2. ปัจจัยด้านขวัญและกำลังใจ สรุปได้ดังนี้

คณะกรรมการบริหารกลุ่มอาชีพต้องมีความซื่อสัตย์ สร้างทีมงานในการบริหารที่เป็นมืออาชีพ เปิดเผยงบประมาณให้สมาชิกในกลุ่มได้รับทราบ รักษาผลประโยชน์ของกลุ่มอาชีพเป็นที่ตั้งเพื่อให้สมาชิกทุกคนเกิดความไว้วางใจ มั่นใจ เปิดโอกาสให้ใช้ความรู้ความสามารถ ความคิดริเริ่มสร้างสรรค์ อย่างเต็มที่ให้สมาชิกมีส่วนร่วมในการบริหารจัดการกลุ่มทุกคนเพื่อสร้างความรู้สึถึงความเป็นเจ้าของมากขึ้น การแบ่งงานของคณะกรรมการกลุ่มอาชีพตามความเหมาะสมและความถนัด การทำงานมีความผ่อนคลายดูแลปรึกษาปัญหาพร้อมกันแบบเครือญาติ สร้างวัฒนธรรมของกลุ่มอาชีพและสภาพแวดล้อมที่ดีในการทำงานร่วมกัน

“...คณะกรรมการบริหารกลุ่มอาชีพต้องมีความซื่อสัตย์ รักษาผลประโยชน์ของกลุ่มอาชีพเป็นที่ตั้งเพื่อให้สมาชิกทุกคนเกิดความไว้วางใจ มั่นใจ...”

(คนที่ 7, สัมภาษณ์, 14 มกราคม 2565)

“...สร้างทีมงานในการบริหารที่เป็นมืออาชีพเปิดเผยงบประมาณให้สมาชิกในกลุ่มได้รับทราบ...”

(คนที่ 10, สัมภาษณ์, 14 มกราคม 2565)

“...เปิดโอกาสให้ใช้ความรู้ความสามารถ ความคิดริเริ่มสร้างสรรค์ อย่างเต็มที่ให้สมาชิกมีส่วนร่วมในการบริหารจัดการกลุ่มทุกคนเพื่อสร้างความรู้สึถึงความเป็นเจ้าของมากขึ้น...”

(คนที่ 8, สัมภาษณ์, 14 มกราคม 2565)

“...การแบ่งงานของคณะกรรมการกลุ่มอาชีพตามความเหมาะสมและความถนัด การทำงานมีความผ่อนคลายดูแลปรึกษาปัญหาพร้อมกันแบบเครือญาติ...”

(คนที่ 9, สัมภาษณ์, 14 มกราคม 2565)

“...สร้างวัฒนธรรมของกลุ่มอาชีพและสภาพแวดล้อมที่ดีในการทำงานร่วมกัน...”

(คนที่ 2, สัมภาษณ์, 14 มกราคม 2565)

3. ปัจจัยด้านการสนับสนุนจากภาครัฐ สรุปได้ดังนี้

ภาครัฐควรสนับสนุนงบประมาณในการพัฒนา จัดส่งบุคลากรให้กับชุมชนในการเป็นพี่เลี้ยง มีการติดตามการดำเนินงานและประเมินเป็นระยะจะต้องทำงานแบบบูรณาการขอความร่วมมือเอกชน ภาคประชาสังคมเข้ามามีบทบาทในการขับเคลื่อนงานกลุ่ม จัดหาสถานที่แสดงสินค้าชุมชนและประชาสัมพันธ์ สร้างการรับรู้แก่นักท่องเที่ยว รัฐบาลจะต้องมีนโยบายในการส่งเสริมการท่องเที่ยวเมืองรอง ท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม ส่งเสริมการซื้อขายสินค้าชุมชนเพื่อพัฒนาเศรษฐกิจฐานรากให้มีความเข้มแข็ง ควรจัดสรรงบประมาณในการจัดกิจกรรมในการเชื่อมโยงสินค้า ออกบูทในห้างสรรพสินค้าเพื่อนำสินค้าที่มีคุณภาพ ไปนำเสนอแก่ลูกค้าที่หลากหลายมากขึ้น

“...ภาครัฐควรสนับสนุนงบประมาณในการพัฒนา ให้กลุ่มสามารถดำเนินกิจกรรมได้ด้วยตนเอง...”

(คนที่ 2, สัมภาษณ์, 14 มกราคม 2565)

“...จัดส่งบุคลากรให้กับชุมชนในการเป็นพี่เลี้ยง มีการติดตามการดำเนินงานและประเมินเป็นระยะจะต้องทำงานแบบบูรณาการ ขอความร่วมมือเอกชน ภาคประชาสังคม เข้ามามีบทบาทในการขับเคลื่อนงานกลุ่ม...”

(คนที่ 4, สัมภาษณ์, 14 มกราคม 2565)

“...จัดหาสถานที่แสดงสินค้าชุมชนและประชาสัมพันธ์สร้างการรับรู้แก่นักท่องเที่ยว รัฐบาลจะต้องมีนโยบายในการส่งเสริมการท่องเที่ยวเมืองรอง ท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม ส่งเสริมการซื้อขายสินค้าชุมชนเพื่อพัฒนาเศรษฐกิจฐานรากให้มีความเข้มแข็ง...”

(คนที่ 7, สัมภาษณ์, 14 มกราคม 2565)

“...ควรจัดสรรงบประมาณในการจัดกิจกรรมในการเชื่อมโยงสินค้า ออกบูทในห้างสรรพสินค้า เพื่อนำสินค้าที่มีคุณภาพไปนำเสนอแก่ลูกค้าที่หลากหลายมากขึ้น...”

(คนที่ 8, สัมภาษณ์, 14 มกราคม 2565)

4. ปัจจัยด้านเครือข่ายองค์การชุมชน สรุปได้ดังนี้

การพัฒนาชุมชนอาชีพจำเป็นต้องมีเครือข่ายหรือพันธมิตรที่สามารถให้คำปรึกษาในการแก้ไขปัญหาที่เกิดขึ้นของการบริหารจัดการกลุ่ม นอกเหนือจากนั้นจะต้องมีภาคีเครือข่ายในด้านการแลกเปลี่ยนทรัพยากรที่เป็นประโยชน์แก่การผลิต ควรแลกเปลี่ยนความรู้ เทคนิคในการผลิตที่เป็นประโยชน์ต่อพัฒนาคุณภาพสินค้า ควรนำคณะกรรมการบริหารจัดการกลุ่มไปศึกษาดูงานหมู่บ้านที่มีกลุ่มอาชีพต้นแบบที่ประสบความสำเร็จ นำองค์ความรู้มาปรับใช้ให้เข้ากับบริบทของกลุ่มอาชีพของตนเองและพัฒนาสร้างเป็นแหล่งเรียนรู้ในชุมชนจัดทำชุดความรู้การสร้างอาชีพ สร้างรายได้ มีการติดต่อประสานงานระหว่างเครือข่ายด้วยเทคโนโลยีที่ทันสมัย สร้างกลุ่ม Line ในการติดต่อสื่อสาร

“...การพัฒนากลุ่มอาชีพจำเป็นต้องมีเครือข่ายหรือพันธมิตรที่สามารถให้คำปรึกษาในการแก้ไขปัญหาที่เกิดขึ้นของการบริหารจัดการกลุ่ม...”

(คนที่ 10, สัมภาษณ์, 14 มกราคม 2565)

“...ต้องมีภาคีเครือข่ายในด้านการแลกเปลี่ยนทรัพยากรที่เป็นประโยชน์แก่การผลิตควรแลกเปลี่ยนความรู้ เทคนิคในการผลิตที่เป็นประโยชน์ต่อพัฒนาคุณภาพสินค้า...”

(คนที่ 2, สัมภาษณ์, 14 มกราคม 2565)

“...ควรนำคณะกรรมการบริหารจัดการกลุ่มไปศึกษาดูงานหมู่บ้านที่มีกลุ่มอาชีพต้นแบบที่ประสบความสำเร็จ นำองค์ความรู้มาปรับใช้ให้เข้ากับบริบทของกลุ่มอาชีพของตนเอง...”

(คนที่ 4, สัมภาษณ์, 14 มกราคม 2565)

“...มีการพัฒนาสร้างเป็นแหล่งเรียนรู้ในชุมชนจัดทำชุดความรู้การสร้างอาชีพ สร้างรายได้ มีการติดต่อประสานงานระหว่างเครือข่ายด้วยเทคโนโลยีที่ทันสมัย สร้างกลุ่ม Line ในการติดต่อสื่อสาร...”

(คนที่ 5, สัมภาษณ์, 14 มกราคม 2565)

5. ด้านการประชาสัมพันธ์ สรุปได้ดังนี้

ควรสร้าง Page Facebook กลุ่มอาชีพของตนเอง เพื่อการโฆษณาการผลิตภัณฑ์สินค้า สร้าง Story ของสินค้าและความเป็นอัตลักษณ์ของชุมชน หน่วยงานที่เกี่ยวข้องควรช่วยกันประชาสัมพันธ์ สร้างการรับรู้ให้นักท่องเที่ยว ควรมีนโยบายส่งเสริมการท่องเที่ยวในชุมชนรณรงค์ให้ประชาชนร่วมกันรักษาภาพลักษณ์ที่ดีของชุมชนร่วมกันเป็นเจ้าบ้านที่ดี สื่อท้องถิ่นควรมีการช่วยประชาสัมพันธ์สินค้าที่มีชื่อเสียงของจังหวัดให้ประชาชนได้รับทราบและมีการแนะนำสถานที่ท่องเที่ยวในจังหวัด ประกอบด้วย เพื่อกระตุ้นเศรษฐกิจให้ชุมชนมีรายได้เป็นการพัฒนาเศรษฐกิจฐานราก

“...ควรสร้าง Page Facebook กลุ่มอาชีพของตนเอง เพื่อการโฆษณาการผลิตภัณฑ์สินค้า...”

(คนที่ 1, สัมภาษณ์, 14 มกราคม 2565)

“...สร้าง Story ของสินค้าและความเป็นอัตลักษณ์ของชุมชน หน่วยงานที่เกี่ยวข้องควรช่วยกัน ประชาสัมพันธ์สร้างการรับรู้ให้นักท่องเที่ยว...”

(คนที่ 6, สัมภาษณ์, 14 มกราคม 2565)

“...ควรมีนโยบายส่งเสริมการท่องเที่ยวในชุมชนรณรงค์ให้ประชาชนร่วมกันรักษาภาพลักษณ์ที่ดีของชุมชนร่วมกันเป็นเจ้าบ้านที่ดี...”

(คนที่ 8, สัมภาษณ์, 14 มกราคม 2565)

“...สื่อท้องถิ่นควรมีการช่วยประชาสัมพันธ์สินค้าที่มีชื่อเสียงของจังหวัดให้ประชาชนได้รับทราบและมีการแนะนำสถานที่ท่องเที่ยวในจังหวัด ประกอบด้วย เพื่อกระตุ้นเศรษฐกิจให้ชุมชนมีรายได้เป็นการพัฒนาเศรษฐกิจฐานราก...”

(คนที่ 3, สัมภาษณ์, 14 มกราคม 2565)

6. ปัจจัยด้านผู้นำชุมชน

ผู้นำชุมชนเป็นคนที่มีความท้าทายอย่างยิ่งในการประสานขับเคลื่อนโครงการในหมู่บ้านเป็นแกนกลางการทำงานระหว่างเจ้าหน้าที่รัฐกับชาวบ้าน คอยสนับสนุนให้คำปรึกษาแก่คณะกรรมการชุมชน รวมถึงนำข้อเสนอแนะที่เป็นประโยชน์ไปเสนอแก่หน่วยงานราชการเพื่อพัฒนาชุมชนท่องเที่ยวให้มีความเข้มแข็ง ผู้นำต้องมีไหวพริบ เข้าใจ เข้าถึง สมาชิกในชุมชน สามารถรับนโยบายจากส่วนราชการมาดำเนินการให้เกิดประสิทธิภาพเป็นตัวกลางในการสร้างการมีส่วนร่วมในชุมชน มอบหมายงานที่เหมาะสมให้แก่ผู้ช่วยผู้ใหญ่บ้าน ตัดสินใจบนพื้นฐานของความถูกต้องของระเบียบ กฎหมาย มีส่วนในการทำให้กลุ่มอาชีพมีการขับเคลื่อนไปได้ด้วยดีเป็นรูปธรรมได้ มีส่วนในการประสานงานกับภาครัฐ เอกชน และภาคประชาสังคม ให้ทำงานร่วมกันอย่างมีเอกภาพ รวมทั้งการทำความเข้าใจและแลกเปลี่ยนเรียนรู้กับสมาชิกในชุมชนและคณะกรรมการกลุ่มอาชีพจำเป็นจะต้องมีความเสียสละเวลาส่วนตัวสูง และเห็นแก่ประโยชน์ส่วนรวมของชุมชนเป็นที่ตั้ง

“...ผู้นำชุมชนเป็นคนที่มีความท้าทายอย่างยิ่งในการประสานขับเคลื่อนโครงการในหมู่บ้านเป็นแกนกลางการทำงานระหว่างเจ้าหน้าที่รัฐกับชาวบ้าน...”

(คนที่ 1, สัมภาษณ์, 14 มกราคม 2565)

“...คอยสนับสนุนให้คำปรึกษาแก่คณะกรรมการชุมชน รวมถึงนำข้อเสนอแนะที่เป็นประโยชน์ไปเสนอแก่หน่วยงานราชการเพื่อพัฒนาชุมชนท่องเที่ยวให้มีความเข้มแข็ง ผู้นำต้องมีไหวพริบ เข้าใจ เข้าถึงสมาชิกในชุมชน...”

(คนที่ 5, สัมภาษณ์, 14 มกราคม 2565)

“...สามารถรับนโยบายจากส่วนราชการมาดำเนินการให้เกิดประสิทธิภาพเป็นตัวกลางในการสร้างการมีส่วนร่วมในชุมชน มอบหมายงานที่เหมาะสมให้แก่ผู้ช่วยผู้ใหญ่บ้าน ตัดสินใจบนพื้นฐานของความถูกต้องของระเบียบ กฎหมาย...”

(คนที่ 3, สัมภาษณ์, 14 มกราคม 2565)

“...ทำให้กลุ่มอาชีพมีการขับเคลื่อนไปได้ด้วยดีเป็นรูปธรรมได้ มีส่วนในการประสานงานกับภาครัฐ เอกชน และภาคประชาสังคม ให้ทำงานร่วมกันอย่างมีเอกภาพ รวมทั้งการทำความเข้าใจและแลกเปลี่ยนเรียนรู้กับสมาชิกในชุมชนและคณะกรรมการกลุ่มอาชีพจำเป็นจะต้องมีความเสียสละเวลาส่วนตัวสูงและเห็นแก่ประโยชน์ส่วนรวมของชุมชนเป็นที่ตั้ง...”

(คนที่ 8, สัมภาษณ์, 14 มกราคม 2565)

ผลการสรุปการสัมภาษณ์กลุ่มเป้าหมายข้อเสนอแนะเกี่ยวกับปัจจัยที่ส่งผลต่อความเข้มแข็งของกลุ่มอาชีพในจังหวัดหนองคาย

1. ปัจจัยด้านการมีส่วนร่วมของคนในชุมชน สรุปได้ดังนี้

ชุมชนจะขับเคลื่อนงานพัฒนาได้ก็ต่อเมื่อทุกคนเห็นความสำคัญในเรื่องความต้องการและทิศทางของการเปลี่ยนแปลงชุมชน โดยการมีสำนึกความเป็นเจ้าของร่วมกันต้องการที่จะยกระดับคุณภาพชีวิตของตนเองจากการสร้างรายได้ ร่วมกันสร้างกลุ่มและพัฒนาให้กลุ่มสามารถดำเนินกิจการได้ด้วยตนเอง ลดการพึ่งพิงจากหน่วยงานภายนอกจึงจะนำไปสู่การพึ่งตนเอง ประชาชนควรตระหนักถึงความสำคัญและร่วมกันวางแผนในการกำหนดเป้าหมายความสำเร็จร่วมกันร่วมกัน สร้างกลุ่มให้เป็นที่ยอมรับแก่ลูกค้าจะทำให้มีรายได้พัฒนาระดับคุณภาพชีวิตตนเองได้อย่างยั่งยืน

2. ปัจจัยด้านขวัญและกำลังใจ สรุปได้ดังนี้

คณะกรรมการบริหารกลุ่มอาชีพต้องมีความซื่อสัตย์ สร้างทีมงานในการบริหารที่เป็นมืออาชีพ เปิดเผยงบประมาณให้สมาชิกในกลุ่มได้รับทราบ รักษาผลประโยชน์ของกลุ่มอาชีพเป็นที่ตั้งเพื่อให้สมาชิกทุกคนเกิดความไว้วางใจ มั่นใจ เปิดโอกาสให้ใช้ความรู้ความสามารถ ความคิดริเริ่มสร้างสรรค์อย่างเต็มที่ ให้สมาชิกมีส่วนร่วมในการบริหารจัดการกลุ่มทุกคน เพื่อสร้างความรู้สึกรับรู้ถึงความเป็นเจ้าของมากขึ้น การแบ่งงานของคณะกรรมการกลุ่มอาชีพตามความเหมาะสมและความถนัด การทำงานมีความผ่อนคลายดูแลปรึกษาปัญหาหาร่วมกันแบบเครือญาติ สร้างวัฒนธรรมของกลุ่มอาชีพและสภาพแวดล้อมที่ดีในการทำงานร่วมกัน

3. ปัจจัยด้านการสนับสนุนจากภาครัฐ สรุปได้ดังนี้

ภาครัฐควรสนับสนุนงบประมาณในการพัฒนา จัดส่งบุคลากรให้กับชุมชนในการเป็นพี่เลี้ยง มีการติดตามการดำเนินงานและประเมินเป็นระยะจะต้องทำงานแบบบูรณาการขอความร่วมมือเอกชน ภาคประชาสังคมเข้ามามีบทบาทในการขับเคลื่อนงานกลุ่ม จัดหาสถานที่แสดงสินค้าชุมชนและประชาสัมพันธ์ สร้างการรับรู้แก่นักท่องเที่ยว รัฐบาลจะต้องมีนโยบายในการส่งเสริมการท่องเที่ยวเมืองรอง ท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม ส่งเสริมการซื้อสินค้าชุมชนเพื่อพัฒนาเศรษฐกิจฐานรากให้มีความเข้มแข็ง ควรจัดสรรงบประมาณในการจัดกิจกรรมในการเชื่อมโยงสินค้า ออกบูทในห้างสรรพสินค้าเพื่อนำสินค้าที่มีคุณภาพไปนำเสนอแก่ลูกค้าที่หลากหลายมากขึ้น

4. ปัจจัยด้านเครือข่ายองค์การชุมชน สรุปได้ดังนี้

การพัฒนาชุมชนจำเป็นต้องมีเครือข่ายหรือพันธมิตรที่สามารถให้คำปรึกษาในการแก้ไขปัญหาที่เกิดขึ้นของการบริหารจัดการกลุ่ม นอกเหนือจากนั้นจะต้องมีภาคีเครือข่ายในด้านการแลกเปลี่ยนทรัพยากรที่เป็นประโยชน์แก่การผลิต ควรแลกเปลี่ยนความรู้ เทคนิคในการผลิตที่เป็นประโยชน์ต่อพัฒนาคุณภาพสินค้า ควรนำคณะกรรมการบริหารจัดการกลุ่มไปศึกษาดูงานหมู่บ้านที่มีกลุ่มอาชีพต้นแบบที่ประสบความสำเร็จนำองค์ความรู้มาปรับใช้ให้เข้ากับบริบทของกลุ่มอาชีพของตนเองและพัฒนาสร้างเป็นแหล่งเรียนรู้ในชุมชนจัดทำชุดความรู้การสร้างอาชีพ สร้างรายได้ มีการติดต่อประสานงานระหว่างเครือข่ายด้วยเทคโนโลยีที่ทันสมัย สร้างกลุ่ม Line ในการติดต่อสื่อสาร

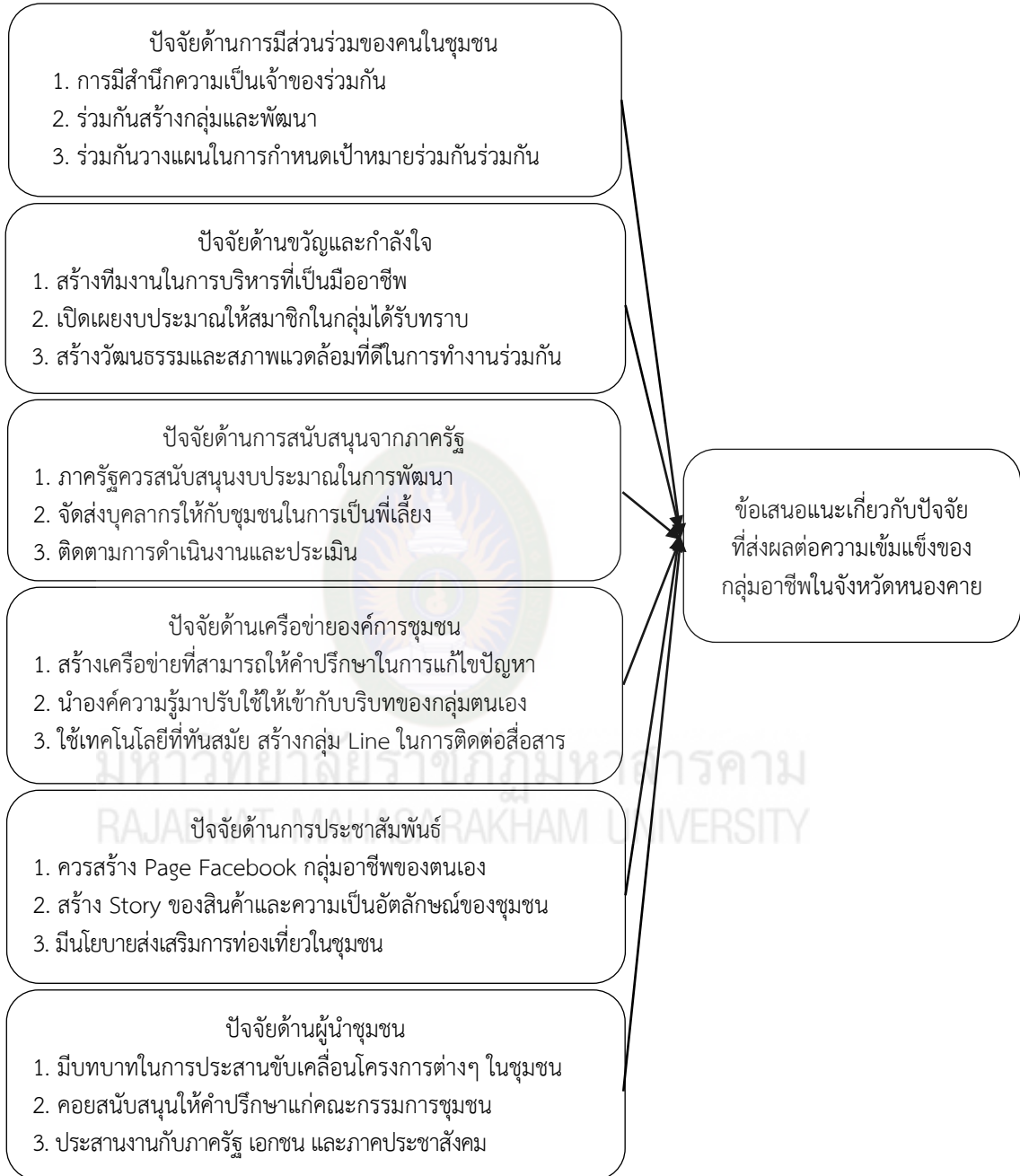
5. ปัจจัยด้านการประชาสัมพันธ์ สรุปลงได้ดังนี้

ควรสร้าง Page Facebook กลุ่มอาชีพของตนเอง เพื่อการโฆษณาการผลิตภัตตาคาร สร้าง Story ของสินค้าและความเป็นอัตลักษณ์ของชุมชน หน่วยงานที่เกี่ยวข้องควรช่วยกันประชาสัมพันธ์สร้างการรับรู้ ให้นักท่องเที่ยว ควรมีนโยบายส่งเสริมการท่องเที่ยวในชุมชนนครนรงค์ให้ประชาชนร่วมกันรักษาภาพลักษณ์ที่ดี ของชุมชนร่วมกันเป็นเจ้าบ้านที่ดี สื่อท้องถิ่นควรมีการช่วยประชาสัมพันธ์สินค้าที่มีชื่อเสียงของจังหวัด ให้ประชาชนได้รับทราบและมีการแนะนำสถานที่ท่องเที่ยวในจังหวัดประกอบด้วย เพื่อกระตุ้นเศรษฐกิจ ให้ชุมชนมีรายได้เป็นการพัฒนาเศรษฐกิจฐานราก

6. ปัจจัยด้านผู้นำชุมชน

ผู้นำชุมชนเป็นคนที่มีความท้าทายยิ่งในการประสานขับเคลื่อนโครงการในหมู่บ้านเป็นแกนกลาง การทำงานระหว่างเจ้าหน้าที่รัฐกับชาวบ้าน คอยสนับสนุนให้คำปรึกษาแก่คณะกรรมการชุมชน รวมถึง นำข้อเสนอแนะที่เป็นประโยชน์ไปเสนอแก่หน่วยงานราชการเพื่อพัฒนาชุมชนท่องเที่ยวให้มีความเข้มแข็ง ผู้นำต้องมีไหวพริบ เข้าใจ เข้าถึง สมาชิกในชุมชน สามารถรับนโยบายจากส่วนราชการมาดำเนินการ ให้เกิดประสิทธิภาพเป็นตัวกลางในการสร้างการมีส่วนร่วมในชุมชน มอบหมายงานที่เหมาะสมให้แก่ ผู้ช่วยผู้ใหญ่บ้านตัดสินใจบนพื้นฐานของความถูกต้องของระเบียบ กฎหมาย มีส่วนในการทำให้กลุ่มอาชีพ มีการขับเคลื่อนไปด้วยดีเป็นรูปธรรมได้ มีส่วนในการประสานงานกับภาครัฐ เอกชน และภาคประชาสังคม ให้ทำงานร่วมกันอย่างมีเอกภาพ รวมทั้งการทำความเข้าใจและแลกเปลี่ยนเรียนรู้กับสมาชิกในชุมชน และคณะกรรมการกลุ่มอาชีพจำเป็นจะต้องมีความเสียสละเวลาส่วนตัวสูงและเห็นแก่ประโยชน์ส่วนรวม ของชุมชนเป็นที่ตั้ง

ผู้วิจัย สรุปข้อเสนอแนะเกี่ยวกับปัจจัยที่ส่งผลต่อความเข้มแข็งของกลุ่มอาชีพในจังหวัดหนองคาย ได้ดังนี้

ภาพที่ 4.1 ปัจจัยที่ส่งผลต่อความเข้มแข็งของกลุ่มอาชีพในจังหวัดหนองคาย

บทที่ 5

สรุป อภิปรายผล และข้อเสนอแนะ

การวิจัยเรื่อง ปัจจัยที่ส่งผลต่อความเข้มแข็งของกลุ่มอาชีพในจังหวัดหนองคาย ผู้วิจัย ได้ทำการสรุป
อภิปรายผล และให้ข้อเสนอแนะ ไว้ตามลำดับต่อไปนี้

1. สรุป
2. อภิปรายผล
3. ข้อเสนอแนะ

5.1 สรุป

การวิจัยเรื่อง ปัจจัยที่ส่งผลต่อความเข้มแข็งของกลุ่มอาชีพในจังหวัดหนองคาย ได้ดังนี้

5.1.1 ผลการวิเคราะห์ข้อมูลทั่วไปของกลุ่มตัวอย่างผู้ตอบแบบสอบถาม จำนวน 261 คน
จำแนกได้ดังนี้

5.1.1.1 จำแนกตามเพศ พบว่า ผู้ตอบแบบสอบถามส่วนใหญ่เป็นเพศหญิง จำนวน
184 คน คิดเป็นร้อยละ 70.5 และ เพศชาย จำนวน 77 คน คิดเป็นร้อยละ 29.5

5.1.1.2 จำแนกตามอายุ พบว่า ผู้ตอบแบบสอบถามส่วนใหญ่มีอายุ 36-45 ปี
จำนวน 156 คน คิดเป็นร้อยละ 59.8 รองลงมา คือ อายุ 25-35 ปี จำนวน 61 คน คิดเป็นร้อยละ 23.4
อายุ 56 ปีขึ้นไป จำนวน 32 คน คิดเป็นร้อยละ 12.3 อายุต่ำกว่า 25 ปี จำนวน 12 คน คิดเป็นร้อยละ 4.6

5.1.1.3 จำแนกตามระดับการศึกษา พบว่า ผู้ตอบแบบสอบถามส่วนใหญ่มีระดับ
การศึกษาต่ำกว่าปริญญาตรี จำนวน 196 คน คิดเป็นร้อยละ 75.1 รองลงมา คือ ปริญญาตรี จำนวน 57 คน
คิดเป็นร้อยละ 21.8 สูงกว่าปริญญาตรี จำนวน 8 คน คิดเป็นร้อยละ 3.1

5.1.1.4 จำแนกตามอาชีพหลัก พบว่า ผู้ตอบแบบสอบถามส่วนใหญ่มีอาชีพเกษตรกร
จำนวน 113 คน คิดเป็นร้อยละ 43.3 รองลงมา คือ อาชีพค้าขาย จำนวน 51 คน คิดเป็นร้อยละ 19.5
อาสาสมัครชุมชน จำนวน 35 คน คิดเป็นร้อยละ 13.4 รับจ้างทั่วไป จำนวน 27 คน คิดเป็นร้อยละ 10.3
ว่างงาน จำนวน 26 คน คิดเป็นร้อยละ 10 ธุรกิจส่วนตัว จำนวน 9 คน คิดเป็นร้อยละ 3.4

5.1.1.5 จำแนกตามรายได้ พบว่า ผู้ตอบแบบสอบถามส่วนใหญ่มีรายได้ต่ำกว่า
10,000 บาท จำนวน 162 คน คิดเป็นร้อยละ 62.1 รองลงมารายได้ 10,000-20,000 บาท จำนวน 84 คน
คิดเป็นร้อยละ 32.2 รายได้ 20,000 บาทขึ้นไป จำนวน 15 คน คิดเป็นร้อยละ 5.7

5.1.1.6 จำแนกตามประเภทกลุ่มอาชีพ ผู้ตอบแบบสอบถามส่วนใหญ่อยู่ในกลุ่มอาชีพ
ด้านการหัตถกรรม จำนวน 80 คน คิดเป็นร้อยละ 30.7 รองลงมา คือ ด้านเกษตรกรรม จำนวน 65 คน
คิดเป็นร้อยละ 24.9 ด้านคหกรรม จำนวน 42 คน คิดเป็นร้อยละ 16.1 ด้านพาณิชยกรรม จำนวน 35 คน
คิดเป็นร้อยละ 13.4 ด้านอุตสาหกรรม จำนวน 23 คน คิดเป็นร้อยละ 8.8 ด้านศิลปกรรม จำนวน 16 คน
คิดเป็นร้อยละ 6.1

5.1.1.7 จำแนกตามสถานที่จำหน่ายของกลุ่มอาชีพ พบว่า ผู้ตอบแบบสอบถามส่วนใหญ่ขายออนไลน์ จำนวน 119 คน คิดเป็นร้อยละ 45.6 รองลงมาส่งตามร้านค้าปลีก จำนวน 65 คน คิดเป็นร้อยละ 24.9 ที่ทำการกลุ่ม จำนวน 55 คน คิดเป็นร้อยละ 21.1 พ่อค้าคนกลางรับซื้อ จำนวน 22 คน คิดเป็นร้อยละ 8.4

5.1.1.8 จำแนกตามรายได้ในการจำหน่ายสินค้า พบว่า ผู้ตอบแบบสอบถามส่วนใหญ่มีรายได้ต่ำกว่า 10,000 บาท จำนวน 120 คน คิดเป็นร้อยละ 46 รองลงมารายได้ 10,000–20,000 บาท จำนวน 85 คน คิดเป็นร้อยละ 32.6 รายได้ 20,000 บาทขึ้นไป จำนวน 56 คน คิดเป็นร้อยละ 21.5

5.1.2 ผลการวิเคราะห์ระดับความคิดเห็นเกี่ยวกับปัจจัยที่ส่งผลต่อความเข้มแข็งของกลุ่มอาชีพในจังหวัดหนองคาย โดยรวมอยู่ในระดับมาก ($\bar{X} = 3.89$) เมื่อพิจารณาเป็นรายด้าน โดยเรียงลำดับจากค่าเฉลี่ยมากไปหาน้อย ได้แก่ ปัจจัยด้านผู้นำชุมชน ($\bar{X} = 4.30$) ปัจจัยด้านการสนับสนุนจากภาครัฐ ($\bar{X} = 4.00$) ปัจจัยด้านขวัญและกำลังใจ ($\bar{X} = 3.92$) ปัจจัยด้านการประชาสัมพันธ์ ($\bar{X} = 3.83$) ปัจจัยด้านเครือข่ายองค์กรชุมชน ($\bar{X} = 3.70$) ปัจจัยด้านการมีส่วนร่วมของคนในชุมชน ($\bar{X} = 3.56$) ตามลำดับ

5.1.3 ผลการวิเคราะห์ระดับความเข้มแข็งของกลุ่มอาชีพในจังหวัดหนองคาย พบว่า โดยรวมอยู่ในระดับมาก ($\bar{X} = 3.59$) เรียงจากมากไปหาน้อย ดังนี้ ด้านวัฒนธรรม ($\bar{X} = 3.86$) ด้านสังคม ($\bar{X} = 3.69$) ด้านเศรษฐกิจ ($\bar{X} = 3.61$) ด้านทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม ($\bar{X} = 3.21$) ตามลำดับ

5.1.4 ผลการวิเคราะห์ปัจจัยที่ส่งผลต่อความเข้มแข็งของกลุ่มอาชีพในจังหวัดหนองคาย (Y) โดยใช้การวิเคราะห์แบบกำหนดตัวแปรเข้าไปในสมการทั้งหมด (Enter Method) ดังนี้

5.1.4.1 ปัจจัยที่นำมาศึกษา ทั้ง 6 ตัวแปร มีความสัมพันธ์พหุคูณกับความเข้มแข็งของกลุ่มอาชีพในจังหวัดหนองคาย (Y) เท่ากับ 0.580 ($R = .580$) แสดงว่า ตัวแปรอิสระทั้ง 6 ตัวแปร รวมกันมีความสัมพันธ์กับความเข้มแข็งของกลุ่มอาชีพในจังหวัดหนองคาย (Y) ในระดับปานกลาง

5.1.4.2 ปัจจัยที่นำมาศึกษา ทั้ง 6 ตัวแปร มีผลต่อการเปลี่ยนแปลงหรือการผันแปรกับความเข้มแข็งของกลุ่มอาชีพในจังหวัดหนองคาย (Y) เท่ากับ .336 ($R^2 = .336$) แสดงว่า ตัวแปรอิสระทั้ง 6 ตัวแปร สามารถอธิบายความเข้มแข็งของกลุ่มอาชีพในจังหวัดหนองคาย (Y) ได้ร้อยละ 33.60

5.1.4.3 ปัจจัยที่ส่งผลต่อความเข้มแข็งของกลุ่มอาชีพในจังหวัดหนองคาย (Y) อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 มีจำนวน 4 ตัวแปร สอดคล้องกับสมมติฐานของการวิจัยที่ตั้งไว้ เรียงลำดับจากตัวแปรที่มีผลต่อการผันแปรในตัวแปรตามในแบบคะแนนมาตรฐานมากที่สุดไปหาน้อย ดังนี้

- 1) ปัจจัยด้านการประชาสัมพันธ์ ($X_5 \beta = .371$)
- 2) ปัจจัยด้านการสนับสนุนจากภาครัฐ ($X_3 \beta = .228$)
- 3) ปัจจัยด้านเครือข่ายองค์กรชุมชน ($X_4 \beta = .222$)
- 4) ปัจจัยด้านผู้นำชุมชน ($X_6 \beta = -.411$)

ดังนั้น เมื่อทราบค่าคงที่ (Constant) เท่ากับ 2.810 ทราบค่าน้ำหนักความสำคัญของตัวพยากรณ์ ซึ่งอยู่ในรูปคะแนนดิบ (b) และทราบน้ำหนักความสำคัญของตัวพยากรณ์ซึ่งอยู่ในรูปคะแนนมาตรฐาน (β) จึงสามารถสร้างสมการถดถอย ได้ดังนี้

$$\text{สมการถดถอยในรูปคะแนนดิบ คือ } \hat{Y} = a + b_1x_1 + b_2x_2 + \dots + b_nx_n$$

$$\text{แทนค่าในสูตร } \hat{Y} = 2.810 + .224(X_7) + .161(X_5) + .188(X_6) - .324(X_8)$$

$$\text{สมการถดถอยในรูปคะแนนมาตรฐาน คือ } Z = B_1Z_1 + B_2Z_2 + \dots + B_nZ_n$$

$$\text{แทนค่าในสูตร } Z_{\hat{y}} = .371(X_7) + .228(X_5) + .222(X_6) - .411(X_8)$$

เมื่อ $\hat{Y}$ และ $Z_{\hat{y}}$ = ปัจจัยที่ส่งผลต่อความเข้มแข็งของกลุ่มอาชีพในจังหวัดหนองคาย

5.1.3.4 สรุปข้อเสนอแนะอื่นๆ เกี่ยวกับปัจจัยที่ส่งผลต่อความเข้มแข็งของกลุ่มอาชีพในจังหวัดหนองคายดังนี้

1) ปัจจัยด้านการมีส่วนร่วมของคนในชุมชน มีข้อเสนอแนะดังนี้ ประชาชนควรเข้าเป็นสมาชิกกลุ่ม รู้จักใช้เวลาว่างในการหารายได้ และช่วยกันเสนอแนะแนวทางการพัฒนา กลุ่มอาชีพ ประชาชนควรเสนอแนะความคิดเห็นที่เป็นประโยชน์ที่เป็นข้อมูลให้แก่คณะกรรมการกลุ่มอาชีพ ไปพัฒนาต่อยอด ประชาชนควรมีส่วนร่วมในการใช้สินค้าที่เป็นเอกลักษณ์ของกลุ่มช่วยประชาสัมพันธ์ สินค้าของชุมชนให้มีชื่อเสียง

2) ปัจจัยด้านขวัญและกำลังใจ มีข้อเสนอแนะดังนี้ คณะกรรมการชุมชนควรมีความสามัคคี เสียสละ และตั้งใจในการเป็นแกนหลักในการพัฒนากลุ่มอาชีพร่วมกัน เจ้าหน้าที่ของรัฐควรเข้ามาเป็นที่เล็งในการพัฒนากลุ่มอาชีพ จัดหางบประมาณในการสนับสนุนการจัดตั้งกลุ่ม อาชะอย่างเพียงพอและพัฒนาให้กลุ่มสามารถดำเนินกิจการได้ด้วยตนเอง

3) ปัจจัยด้านการสนับสนุนจากภาครัฐ มีข้อเสนอแนะดังนี้ จัดหางบประมาณในการส่งเสริมการพัฒนาผลิตภัณฑ์ที่มีความแปลกใหม่ สร้างสรรค์ และสามารถตอบโจทย์แก่ลูกค้า หลากหลายกลุ่มได้ องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น ควรบูรณาการร่วมกับสถาบันอุดมศึกษาในพื้นที่ ร่วมส่งที่เล็งมาให้คำแนะนำ หรือพัฒนาคุณภาพสินค้าให้มีความเป็นมาตรฐานและสวยงาม หน่วยงานราชการต่าง ๆ ควรจัดกิจกรรมรณรงค์ ส่งเสริม การใช้สินค้าที่ผลิตในชุมชนเพื่อเป็นการกระตุ้นยอดขาย ให้กับกลุ่มอาชีพ

4) ปัจจัยด้านเครือข่ายองค์กรชุมชน มีข้อเสนอแนะดังนี้ ควรส่งเสริมให้คณะกรรมการหมู่บ้านไปศึกษาดูงานกลุ่มที่ประสบความสำเร็จ และนำแนวคิดมาพัฒนาสินค้า ของตนเอง ควรมีการสร้างเครือข่ายกลุ่มอาชีพและมีการแลกเปลี่ยนวัตถุดิบ องค์ความรู้ เทคนิควิธีการ สร้างสรรค์รูปแบบของสินค้าใหม่ ๆ ให้มีความทันสมัย เชิญวิทยากรจากกลุ่มที่มีความเชี่ยวชาญ มาอบรม ให้ความรู้ร่วมกับเจ้าหน้าที่องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น

5) ปัจจัยด้านการประชาสัมพันธ์ มีข้อเสนอแนะดังนี้ สมาชิกกลุ่มต้องเรียนรู้ การประชาสัมพันธ์ผลิตภัณฑ์ของกลุ่มอาชีพ และมีการจำหน่ายผ่านระบบออนไลน์ มีการจัดทำป้าย ประชาสัมพันธ์กลุ่มอาชีพ สินค้าทางวัฒนธรรมชุมชน และอื่นๆ สื่อในพื้นที่ควรช่วยกันประชาสัมพันธ์ สินค้าของฝากในพื้นที่ ช่วยให้กลุ่มเป็นที่รู้จักและสามารถจำหน่ายสินค้าได้มากขึ้น

6) ปัจจัยด้านผู้นำชุมชน มีข้อเสนอแนะดังนี้ ผู้นำควรสร้างการมีส่วนร่วมในชุมชนในการทำกิจกรรมต่างๆ ของกลุ่มอาชีพ ประสานความร่วมมือกับหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง ประสานความร่วมมือกับแหล่งงบประมาณให้แก่กลุ่มอาชีพ มีภาวะผู้นำพากลุ่มอาชีพไปแสดงสินค้าตามงานต่างๆ ร่วมกับหน่วยงานราชการ

5.1.3.5 ผลการสรุปการสัมภาษณ์กลุ่มเป้าหมายข้อเสนอแนะเกี่ยวกับปัจจัยที่ส่งผลต่อความเข้มแข็งของกลุ่มอาชีพในจังหวัดหนองคาย

1) ปัจจัยด้านการมีส่วนร่วมของคนในชุมชน สรุปได้ดังนี้

ชุมชนจะขับเคลื่อนงานพัฒนาได้ก็ต่อเมื่อทุกคนเห็นความสำคัญในเรื่องความต้องการและทิศทางของการเปลี่ยนแปลงชุมชน โดยการมีสำนึกความเป็นเจ้าของร่วมกันต้องการที่จะยกระดับคุณภาพชีวิตของตนเองจากการสร้างรายได้ ร่วมกันสร้างกลุ่มและพัฒนาให้กลุ่มสามารถดำเนินกิจการได้ด้วยตนเอง ลดการพึ่งพิงจากหน่วยงานภายนอกจึงจะนำไปสู่การพึ่งตนเอง ประชาชนควรตระหนักถึงความสามัคคีและร่วมกันวางแผนในการกำหนดเป้าหมายความสำเร็จร่วมกันร่วมกันสร้างกลุ่มให้เป็นที่ยอมรับแก่ลูกค้าจะทำให้มีรายได้พัฒนาระดับคุณภาพชีวิตตนเองได้อย่างยั่งยืน

2) ปัจจัยด้านขวัญและกำลังใจ สรุปได้ดังนี้

คณะกรรมการบริหารกลุ่มอาชีพต้องมีความซื่อสัตย์ สร้างทีมงานในการบริหารที่เป็นมืออาชีพเปิดเผยงบประมาณให้สมาชิกในกลุ่มได้รับทราบ รักษาผลประโยชน์ของกลุ่มอาชีพเป็นที่ตั้งเพื่อให้สมาชิกทุกคนเกิดความไว้วางใจ มั่นใจ เปิดโอกาสให้ใช้ความรู้ความสามารถ ความคิดริเริ่มสร้างสรรค์ อย่างเต็มที่ให้สมาชิกมีส่วนร่วมในการบริหารจัดการกลุ่มทุกคนเพื่อสร้างความรู้สึกรักถึงความเป็นเจ้าของมากขึ้น การแบ่งงานของคณะกรรมการกลุ่มอาชีพตามความเหมาะสมและความถนัดการทำงานมีความผ่อนคลายดูแลปรึกษาปัญหาพร้อมกันแบบเครือญาติ สร้างวัฒนธรรมของกลุ่มอาชีพและสภาพแวดล้อมที่ดีในการทำงานร่วมกัน

3) ปัจจัยด้านการสนับสนุนจากภาครัฐ สรุปได้ดังนี้

ภาครัฐควรสนับสนุนงบประมาณในการพัฒนา จัดส่งบุคลากรให้กับชุมชนในการเป็นพี่เลี้ยง มีการติดตามการดำเนินงานและประเมินเป็นระยะจะต้องทำงานแบบบูรณาการขอความร่วมมือเอกชน ภาคประชาสังคม เข้ามามีบทบาทในการขับเคลื่อนงานกลุ่ม จัดหาสถานที่แสดงสินค้าชุมชนและประชาสัมพันธ์สร้างการรับรู้แก่นักท่องเที่ยว รัฐบาลจะต้องมีนโยบายในการส่งเสริมการท่องเที่ยวเมืองรอง ท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม ส่งเสริมการซื้อสินค้าชุมชนเพื่อพัฒนาเศรษฐกิจฐานรากให้มีความเข้มแข็ง ควรจัดสรรงบประมาณในการจัดกิจกรรมในการเชื่อมโยงสินค้า ออกบูทในห้างสรรพสินค้าเพื่อนำสินค้าที่มีคุณภาพไปนำเสนอแก่ลูกค้าที่หลากหลายมากขึ้น

4) ปัจจัยด้านเครือข่ายองค์กรชุมชน สรุปได้ดังนี้

การพัฒนาชุมชนจำเป็นต้องมีเครือข่ายหรือพันธมิตรที่สามารถให้คำปรึกษาในการแก้ไขปัญหาที่เกิดขึ้นของการบริหารจัดการกลุ่ม นอกเหนือจากนั้นจะต้องมีภาคีเครือข่ายในด้านการแลกเปลี่ยนทรัพยากรที่เป็นประโยชน์แก่การผลิต ควรแลกเปลี่ยนความรู้ เทคนิคในการผลิตที่เป็นประโยชน์ต่อพัฒนาคุณภาพสินค้า ควรนำคณะกรรมการบริหารจัดการกลุ่มไปศึกษาดูงานหมู่บ้านที่มีกลุ่มอาชีพต้นแบบที่ประสบความสำเร็จนำองค์ความรู้มาปรับใช้ให้เข้ากับบริบทของกลุ่มอาชีพของตนเอง

และพัฒนาสร้างเป็นแหล่งเรียนรู้ในชุมชนจัดทำชุดความรู้การสร้างอาชีพ สร้างรายได้ มีการติดต่อประสานงานระหว่างเครือข่ายด้วยเทคโนโลยีที่ทันสมัย สร้างกลุ่ม Line ในการติดต่อสื่อสาร

5) ด้านการประชาสัมพันธ์ สรุไปได้ดังนี้

ควรสร้าง Page Facebook กลุ่มอาชีพของตนเองเพื่อการโฆษณาการผลิตภัณฑ์สินค้า สร้าง Story ของสินค้าและความเป็นอัตลักษณ์ของชุมชน หน่วยงานที่เกี่ยวข้อง ควรช่วยกันประชาสัมพันธ์สร้างการรับรู้ให้นักท่องเที่ยว ควรมีนโยบายส่งเสริมการท่องเที่ยวในชุมชนรณรงค์ให้ประชาชนร่วมกันรักษาภาพลักษณ์ที่ดีของชุมชนร่วมกันเป็นเจ้าบ้านที่ดี สื่อท้องถิ่นควรมีการช่วยประชาสัมพันธ์สินค้าที่มีชื่อเสียงของจังหวัดให้ประชาชนได้รับทราบและมีการแนะนำสถานที่ท่องเที่ยวในจังหวัดประกอบด้วยเพื่อกระตุ้นเศรษฐกิจให้ชุมชนมีรายได้เป็นการพัฒนาเศรษฐกิจฐานราก

6) ปัจจัยด้านผู้นำชุมชน

ผู้นำชุมชนเป็นคนที่มิบทบาทอย่างยิ่งในการประสานขับเคลื่อนโครงการในหมู่บ้านเป็นแกนกลางการทำงานระหว่างเจ้าหน้าที่รัฐกับชาวบ้าน คอยสนับสนุนให้คำปรึกษาแก่คณะกรรมการชุมชน รวมถึงนำข้อเสนอแนะที่เป็นประโยชน์ไปเสนอแก่หน่วยงานราชการเพื่อพัฒนาชุมชนท่องเที่ยวให้มีความเข้มแข็ง ผู้นำต้องมีไหวพริบ เข้าใจ เข้าถึง สมาชิกในชุมชน สามารถรับนโยบายจากส่วนราชการมาดำเนินการให้เกิดประสิทธิภาพเป็นตัวกลางในการสร้างการมีส่วนร่วมในชุมชน มอบหมายงานที่เหมาะสมให้แก่ผู้ช่วยผู้ใหญ่บ้าน ตัดสินใจบนพื้นฐานของความถูกต้องของระเบียบกฎหมาย มีส่วนในการทำให้กลุ่มอาชีพมีการขับเคลื่อนไปด้วยดีเป็นรูปธรรมได้ มีส่วนในการประสานงานกับภาครัฐ เอกชน และภาคประชาสังคม ให้ทำงานร่วมกันอย่างมีเอกภาพ รวมทั้งการทำความเข้าใจและแลกเปลี่ยนเรียนรู้กับสมาชิกในชุมชนและคณะกรรมการกลุ่มอาชีพจำเป็นจะต้องมีความเสียสละเวลาส่วนตัวสูง และเห็นแก่ประโยชน์ส่วนรวมของชุมชนเป็นที่ตั้ง

5.2 อภิปรายผล

5.2.1 อภิปรายผล ตามสมมติฐานข้อที่ 1 ระดับความเข้มแข็งของกลุ่มอาชีพในจังหวัดหนองคาย โดยรวมอยู่ในระดับ ปานกลาง

ผลการวิจัย พบว่า ระดับความเข้มแข็งของกลุ่มอาชีพในจังหวัดหนองคาย โดยรวมอยู่ในระดับมาก ซึ่งไม่เป็นไปตามสมมติฐานที่กำหนดไว้ ทั้งนี้อาจเป็นเพราะว่า กลุ่มอาชีพส่วนใหญ่แล้วมีการบริหารจัดการในรูปแบบคณะกรรมการ มีการกำหนดเป้าหมายและวางแผนในการทำงานร่วมกันเป็นทีม กำหนดระเบียบ แนวทางปฏิบัติที่เป็นลายลักษณ์อักษรอย่างชัดเจน คณะกรรมการชุมชนมีความตั้งใจ มีความสีกนิกความเป็นเจ้าของร่วมกัน และนำภูมิปัญญาที่มีเอกลักษณ์ในท้องถิ่นของตนเองมาเป็นจุดขายในการพัฒนาสินค้า ประกอบกับมีการสนับสนุนจากหน่วยงานทั้งภาครัฐมีการรับรองมาตรฐานสินค้าให้สินค้ามีคุณภาพมากยิ่งขึ้นและมีการจัดงานให้ผู้ประกอบการนำสินค้าไปจำหน่ายทำให้สินค้าแต่ละพื้นที่เป็นที่รู้จักแก่ประชาชน สามารถจำหน่ายให้แก่ลูกค้าหลายกลุ่มส่งผลให้เกิดรายได้ เศรษฐกิจฐานรากเกิดความหมุนเวียนช่วยยกระดับคุณภาพชีวิตของสมาชิกกลุ่มลดการพึ่งพิงเงินทุนจากหน่วยงานภายนอก และเกิดความเข้มแข็งของกลุ่มอาชีพอย่างยั่งยืน สอดคล้องกับงานวิจัยของ ลักขณา อินทร์บึง (2564) ได้ทำการวิจัยเรื่อง การจัดการสู่ความเข้มแข็งของวิสาหกิจชุมชนในจังหวัดขอนแก่น ผลการวิจัยพบว่า

ปัจจัยการจัดการความเข้มแข็งของวิสาหกิจชุมชน ด้านการเงินมีการจ่ายเงินปันผล เงินออม สวัสดิการ ด้านการตลาดขายผ่านสื่อออนไลน์ ด้านการผลิตใช้วัตถุดิบจากชุมชน ด้านการจัดการมีทุนหมุนเวียน จากการระดมทุนมีการตั้งคณะกรรมการ ด้านการมีส่วนร่วมมีการแลกเปลี่ยนเรียนรู้กับสมาชิก ด้านผู้นำ มีการนำหลักการมีเหตุมีผลไปใช้ในการบริหารจัดการ มีศักยภาพด้านการประกอบการ และด้านนโยบาย ภาครัฐส่งเสริมให้ได้รับการรับรองจดทะเบียนมาตรฐานผลิตภัณฑ์ชุมชน และสอดคล้องกับงานวิจัย ของ สุมาลิน ขุนทอง (2563) ได้ทำการวิจัยเรื่อง การเสริมสร้างความเข้มแข็งของกลุ่มอาชีพสตรีการทำ สมุนไพรใช้ในครัวเรือนบ้านทุ่งกลับใหญ่ ตำบลพุกทัน อำเภอบางระจัน จังหวัดสิงห์บุรี ผลการวิจัยพบว่า วิธีการเสริมสร้างความเข้มแข็งและพัฒนา มีดังนี้ ควรมีวัตถุประสงค์ที่ชัดเจน มีเป้าหมายเดียวกัน ควรมีการเสริมสร้างความเข้มแข็งของกรรมการด้วยการพัฒนาศักยภาพ กฎ กติกา ควรเขียนเป็น ลายลักษณ์อักษรที่ชัดเจน กองทุน ควรมีการลงหุ้น กิจกรรมควรส่งเสริมกิจกรรมหลากหลาย ผลการพัฒนา การเสริมสร้างความเข้มแข็ง ด้านการบริหารงาน พบว่า กองทุนสมาชิกมีส่วนร่วมในกิจกรรมกว่าร้อยละ 70

5.2.2 อภิปรายผล ตามสมมติฐานข้อที่ 2 ปัจจัยที่ส่งผลต่อความเข้มแข็งของกลุ่มอาชีพ ในจังหวัดหนองคาย ได้แก่ ปัจจัยด้านการมีส่วนร่วมของคนในชุมชน ปัจจัยด้านขวัญและกำลังใจ ปัจจัย ด้านการสนับสนุนจากภาครัฐ ปัจจัยด้านเครือข่ายองค์กรชุมชน ปัจจัยด้านการประชาสัมพันธ์ ปัจจัย ด้านผู้นำชุมชน

ผลวิจัยพบว่า ปัจจัยที่ส่งผลต่อความเข้มแข็งของกลุ่มอาชีพในจังหวัดหนองคาย ได้แก่ ปัจจัย ด้านการประชาสัมพันธ์ ปัจจัยด้านการสนับสนุนจากภาครัฐ ปัจจัยด้านเครือข่ายองค์กรชุมชน ปัจจัย ด้านผู้นำชุมชน ผู้วิจัยอภิปรายผล ดังนี้

5.2.2.1 ปัจจัยด้านการประชาสัมพันธ์ มีผลต่อความเข้มแข็งของกลุ่มอาชีพในจังหวัด หนองคาย อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 ซึ่งเป็นไปตามสมมติฐานที่ตั้งไว้ ทั้งนี้อาจเป็นเพราะว่า การนำเสนอคุณค่าของสินค้าชุมชนผ่านทางออนไลน์ของกลุ่มอาชีพ ประกอบกับการได้รับความช่วยเหลือ ด้านการประชาสัมพันธ์จากหน่วยงานทั้งภาครัฐและเอกชนที่มีส่วนในการส่งเสริมด้านการตลาดโดยตรง มีส่วนช่วยกระตุ้นยอดขายและเพิ่มรายได้ของกลุ่มอาชีพเป็นอย่างดีทำให้กลุ่มมีเงินทุนหมุนเวียน สมาชิกมีรายได้มากขึ้น สามารถดำเนินการได้อย่างต่อเนื่องเข้มแข็งเกิดขวัญและกำลังใจในการสร้างสรรค์ ผลิตภัณฑ์สินค้าภูมิปัญญาท้องถิ่นที่ทรงคุณค่าต่อไป สอดคล้องกับ Kotler (2003) ได้อธิบายรายละเอียด ของส่วนประสมทางการตลาด (Marketing Mix) ที่นักการตลาดส่วนใหญ่ทั่วโลกได้ยึดถือเป็นองค์ประกอบหลัก ของกลยุทธ์ในการบริหารการตลาด ส่วนผสมของการส่งเสริมการตลาด (Promotion Mix) ประกอบไปด้วย การโฆษณา การใช้พนักงานขาย การส่งเสริมการขาย และการประชาสัมพันธ์ โดยมีเป้าหมายเพื่อเปลี่ยน พฤติกรรมของผู้ซื้อที่คาดว่าจะซื้อ (Prospective Buyer) ให้เป็นผู้ซื้อ (Actual Buyer) ให้ได้การโฆษณา (Advertising) จะช่วยสร้างภาพลักษณ์ กระตุ้นยอดขาย เข้าถึงกลุ่มที่จะเป็นเป้าหมายได้กว้าง ใช้ต้นทุนต่ำ การประชาสัมพันธ์ (Public Relations) เป็นการแนะนำสินค้าจากธุรกิจไปยังผู้ที่จะเป็นลูกค้าเพื่อสร้าง ความน่าเชื่อถือในตัวสินค้าชุมชน สอดคล้องกับแนวคิดของ จิตพนธ์ ชุมเกตู (2560) ได้ทำการวิจัยเรื่อง การพัฒนาผลิตภัณฑ์จากภูมิปัญญาท้องถิ่นเพื่อเพิ่มประสิทธิภาพทางการจัดการชุมชนอย่างยั่งยืนของ ชุมชนไทยมุสลิม อำเภอลำดวน จังหวัดเพชรบุรี ผลการวิจัยพบว่า ช่องทางในการจัดการจำหน่ายผลิตภัณฑ์นั้น มีการประชาสัมพันธ์ชุมชนและผลิตภัณฑ์ออกสู่ภายนอกในลักษณะที่เรียกว่า กลยุทธ์ผลัก (Push Strategy) โดยเปิดตลาดนัดหรือร้านค้าชุมชนให้กลุ่มเป้าหมาย ได้แก่ ผู้ที่มาศึกษาดูงาน นักท่องเที่ยวซึ่งเป็น

กลุ่มเป้าหมายหลักของตลาด เมื่อมีนักท่องเที่ยวหรือกลุ่มที่มาศึกษาดูงานที่ชุมชนมุสลิมและได้พักผ่อนที่โฮมสเตย์ก่อนกลับทางชุมชนสามารถนำเสนอผลิตภัณฑ์ที่ชุมชนทำขึ้นนำมาขายเป็นของฝากรูปแบบต่าง ๆ ทั้งของกินของใช้ให้กับนักท่องเที่ยว นอกจากนี้อาจใช้กลยุทธ์ส่งเสริมการขายออกนอกพื้นที่ เช่น ตามสถานที่ท่องเที่ยว โรงแรม ชุปเปอร์มาร์เก็ต ฯลฯ ในการจัดการทางการตลาด สอดคล้องกับงานวิจัยของ สคราญนิตย์ เล็กสุทธิ (2563) ได้ทำการวิจัยเรื่อง การพัฒนารูปแบบการตลาดเกษตรอินทรีย์ของเครือข่ายเกษตรกรรมยั่งยืน จังหวัดลำพูน ผลการวิจัย พบว่า รูปแบบการตลาดเกษตรอินทรีย์ที่เหมาะสม คือ ประชาสัมพันธ์สินค้าเกษตรอินทรีย์โดยการสร้างเรื่องราว (Story) ให้กับตัวสินค้า การจัดทำตลาดนัดเพื่อจำหน่ายสินค้าเกษตรอินทรีย์ในพื้นที่ต่าง ๆ ในแต่ละอำเภอ จัดทำตลาดซื้อขายสินค้าแบบออนไลน์ และสนับสนุนให้แต่ละพื้นที่มีร้านอาหารอินทรีย์หรือเมนูอาหารอินทรีย์ประจำท้องถิ่น ขยายช่องทางการตลาดไปสู่โรงเรียน โรงพยาบาล ธุรกิจโรงแรม ภัตตาคาร จัดให้มีการรวมหุ้นของสมาชิกเครือข่ายฯ สร้างเครือข่ายการตลาดต่างพื้นที่ ต่างภูมิภาค และการจัดทำการท่องเที่ยววิถีเกษตรอินทรีย์

5.2.2.2 ปัจจัยด้านการสนับสนุนจากภาครัฐ มีผลต่อความเข้มแข็งของกลุ่มอาชีพในจังหวัดหนองคาย อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 ทั้งนี้อาจเป็นเพราะว่า ส่วนราชการมีส่วนในการสนับสนุนในด้านต่าง ๆ เช่น งบประมาณ และส่งเจ้าหน้าที่ไปเป็นพี่เลี้ยงในการรวมกลุ่มอาชีพ มีบทบาทตั้งแต่ร่วมสร้าง ร่วมพัฒนา และให้ข้อเสนอแนะเมื่อเกิดปัญหาในระหว่างการดำเนินกิจกรรมต่าง ๆ สอดคล้องกับงานวิจัยของ วิสิทธิ์ ยิ้มแย้ม และอุษณากร ทาวะรัมย์ (2561) ได้ทำการวิจัยเรื่อง ปัจจัยที่ส่งผลต่อความเข้มแข็งของชุมชนหมู่บ้านเศรษฐกิจพอเพียงต้นแบบ อำเภอเกาะจันทร์ จังหวัดชลบุรี ผลการวิจัยพบว่า ปัจจัยที่ส่งผลต่อความเข้มแข็งของชุมชน ได้แก่ การสนับสนุนจากภาครัฐ และเอกชน อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01 สมการสามารถพยากรณ์ความเข้มแข็งของชุมชนฯ ได้ร้อยละ 50.80 ($R^2 = 0.508$) และสอดคล้องกับยุทธศาสตร์ชาติ 20 ปี (พ.ศ. 2560-2579) มีกรอบแนวคิดในการดำเนินภารกิจของภาครัฐในด้านต่าง ๆ ได้แก่ ด้านการสร้างความสามารถในการแข่งขันที่มุ่งเน้นการพัฒนาภาคการผลิตและบริการให้สามารถแข่งขันได้เกิดความยั่งยืนประชาชนมีคุณภาพชีวิต และมีรายได้ที่ดีขึ้น รวมทั้งแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ฉบับที่ 12 (พ.ศ. 2560-2564) การดำเนินการงานภาครัฐ ด้านยุทธศาสตร์ที่ 3 การสร้างความเข้มแข็งทางเศรษฐกิจและแข่งขันได้อย่างยั่งยืน มีแนวทางเสริมสร้างขีดความสามารถการแข่งขันในเชิงธุรกิจของภาคบริการและพันธกิจกระทรวงมหาดไทย เสริมสร้างความเข้มแข็งของชุมชนและเศรษฐกิจฐานราก โดยการมีส่วนร่วมของทุกภาคส่วนภายใต้หลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง ตลอดจนภารกิจอำนาจหน้าที่ของกรมการพัฒนาชุมชนในการส่งเสริมกระบวนการเรียนรู้และการมีส่วนร่วมของประชาชน ส่งเสริมและพัฒนาเศรษฐกิจชุมชนฐานรากให้มีความมั่นคงและมีเสถียรภาพ รวมทั้งเสริมสร้างความสามารถและความเข้มแข็งของชุมชน (สำนักงานคณะกรรมการพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ, 2560)

5.2.2.3 ปัจจัยด้านเครือข่ายองค์กรชุมชน มีผลต่อความเข้มแข็งของกลุ่มอาชีพในจังหวัดหนองคาย อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 ทั้งนี้อาจเป็นเพราะว่า เครือข่ายชุมชนมีบทบาททำให้สมาชิกแต่ละชุมชนนวัตกรรม มีการแลกเปลี่ยนแนวคิด ประสบการณ์ รวมทั้งข้อเสนอแนะที่เป็นประโยชน์ทำให้ชุมชนเข้มแข็งได้อย่างยั่งยืน สอดคล้องกับแนวคิดของ เสถียร จิวรวงศ์ (2554) ได้กล่าวถึงรูปแบบของเครือข่ายว่า มี 3 รูปแบบ ดังนี้ เครือข่ายเชิงพื้นที่ เครือข่ายเชิงประเด็นกิจกรรม เครือข่ายแบ่งตามโครงสร้างหน้าที่ การสร้างเครือข่ายจะทำให้มีการติดต่อและการสนับสนุนให้มี

การแลกเปลี่ยนข้อมูลข่าวสารและความร่วมมือด้วยความสมัครใจและทำให้เชื่อมโยงคนที่มีรูปแบบแตกต่างกัน มีวิธีการทำงานและภูมิหลังต่างกันเข้าด้วยกันอย่างมีประสิทธิภาพ ซึ่งส่งผลให้เกิดความเข้าใจกันมากขึ้นนำไปสู่การทำงานร่วมกันเพื่อประโยชน์ทุกฝ่าย โดยในการดำเนินงานสร้างชุมชนแห่งการเรียนรู้ไม่เฉพาะจะก่อให้เกิดความเชื่อมโยงชุมชนและชุมชนด้วยกันเพื่อการแลกเปลี่ยนเรียนรู้และร่วมดำเนินกิจกรรมต่าง ๆ เช่น กิจกรรมทางพาณิชย์ กิจกรรมการอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติเท่านั้น ยังรวมถึงการเชื่อมโยงหน่วยงานวิชาการเข้ากับชุมชนและเชื่อมโยงเครือข่ายทางวิชาการที่อยู่ในสาขาวิชาการต่างกันเข้ากันด้วยให้เกิดการบูรณาการความร่วมมือที่ก่อให้เกิดประโยชน์และความสมบูรณ์ของการพัฒนาชุมชนด้วย สอดคล้องกับแนวคิดของ นิภาภรณ์ จงวุฒิเวศย์ (2553) ได้ทำการวิจัยเรื่อง ปัจจัยที่ส่งผลต่อความสำเร็จในการดำเนินงานของธุรกิจชุมชนในเขตอำเภอเมือง จังหวัดร้อยเอ็ด อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 มีจำนวน 4 ปัจจัย คือ ผู้นำ การสร้างเครือข่าย การบริหาร และจัดการ และคณะกรรมการกลุ่ม โดยค่าสัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์พหุคูณเท่ากับ 0.560 ตัวแปรอิสระทั้งหมดสามารถอธิบายการผันแปรของตัวแปรตาม ได้ร้อยละ 31.30 สอดคล้องกับงานวิจัยของ วรณธรรม กาญจนสุวรรณ (2553) ได้ทำการวิจัยเรื่อง กระบวนการจัดการชุมชนเข้มแข็ง: รูปแบบปัจจัยและตัวชี้วัด ผลการวิจัย พบว่า ส่วนผลเกี่ยวกับการศึกษารูปแบบตัวชี้วัดการจัดการชุมชนเข้มแข็งในระดับชุมชน พบว่า มีรูปแบบตัวชี้วัดที่สำคัญ คือ ด้านสังคมและองค์กรชุมชน มีตัวชี้วัดย่อย 3 ตัวชี้วัด ได้แก่ การจัดการและการบริหารองค์กรชุมชน ความสัมพันธ์ภายในองค์กรชุมชนและเครือข่ายองค์กรชุมชน ด้านวัฒนธรรมและการเรียนรู้ มีตัวชี้วัดรวม 3 ตัวชี้วัด ได้แก่ การอนุรักษ์และสืบทอดศิลปวัฒนธรรม ท้องถิ่นการเรียนรู้และการแลกเปลี่ยนเรียนรู้ในชุมชน การจัดการตนเองทางวัฒนธรรม สอดคล้องกับแนวคิดของ สนธยา พลศรี (2550, น. 264-265) กล่าวว่า ลักษณะสำคัญของเครือข่ายต้องมีแกนนำและสมาชิกที่เข้มแข็ง สามารถดำเนินงาน และขยายกิจการของเครือข่ายได้และมีประสิทธิภาพ แลกเปลี่ยนภูมิปัญญาและองค์ความรู้ของเครือข่าย ที่อาจจะเกิดจากสมาชิกชุมชนที่สมาชิกอยู่อาศัยหรือจากภายนอกชุมชนเกิดการเรียนรู้ร่วมกันระหว่างสมาชิก เครือข่ายมีช่องทางให้สมาชิกได้มีเวทีสำหรับการแลกเปลี่ยนเรียนรู้ และสามารถดำเนินการได้อย่างสะดวกทำให้สมาชิกได้รับความรู้และประสบการณ์ตลอดเวลา ทำให้เครือข่ายสามารถดำเนินกิจกรรมได้เรียนรู้และสร้างนวัตกรรม ทั้งที่เป็นความรู้และเทคโนโลยีใหม่ ๆ มาใช้ประโยชน์ได้สามารถสื่อสารระหว่างเครือข่ายกับสมาชิกได้ง่ายมีระบบการติดตามและประเมินงานที่มีประสิทธิภาพ มีฐานข้อมูลที่เกี่ยวข้องกับเครือข่ายอย่างเพียงพอ

5.2.2.4 ปัจจัยด้านผู้นำชุมชน มีผลต่อความเข้มแข็งของกลุ่มอาชีพในจังหวัดหนองคาย อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 ทั้งนี้อาจเป็นเพราะว่า การจัดตั้งกลุ่มและบริหารจัดการกลุ่ม จำเป็นอย่างยิ่งที่จะต้องผู้นำที่เข้มแข็ง เป็นผู้นำแห่งการเปลี่ยนแปลง มีจิตอาสา เข้ามามีบทบาทในการขับเคลื่อนการทำงานของกลุ่ม เป็นผู้ประสานงานระหว่างหน่วยงานต่างๆกับกลุ่มอาชีพโดยอาศัยความร่วมมือของสมาชิก อีกทั้งเป็นผู้สานความคิดของสมาชิกในกลุ่มให้มีความเป็นอันหนึ่งอันเดียว สร้างวิสัยทัศน์ในการดำเนินกิจกรรมกลุ่มร่วมกัน มีความตั้งใจ เรียนรู้ พัฒนาสินค้า และหาตลาดในการจำหน่าย และร่วมกันประเมินความสำเร็จของการรวมกลุ่มอาชีพ สอดคล้องกับงานวิจัยของ ทักษญา สง่าโยธิน (2560) ได้ทำการวิจัยเรื่อง ปัจจัยแห่งความสำเร็จของการดำเนินงานวิสาหกิจชุมชน การศึกษาคั้งนี้ มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาปัจจัยที่ส่งผลต่อความสำเร็จของการดำเนินงานวิสาหกิจชุมชนในรูปแบบต่าง ๆ ทั้งวิสาหกิจชุมชนในประเทศและวิสาหกิจชุมชนต่างประเทศ จากการสังเคราะห์ข้อมูล

จากการทบทวนวรรณกรรม ทั้งหมด 16 แห่ง พบว่า ปัจจัยแห่งความสำเร็จที่ค้นพบเรียงตามระดับปัจจัยแห่งความสำเร็จที่พบมากไปหาน้อย ได้ดังนี้ 1) ปัจจัยด้านภาวะผู้นำ 2) ความสามัคคีในกลุ่มการมีส่วนร่วมและความผูกพัน 3) ระบบการบริหารจัดการที่ดี 4) เงินทุน 5) การสนับสนุนจากภาครัฐ 6) ทักษะความสามารถในการผลิต รวมถึงนวัตกรรมการผลิตและการพัฒนา 7) การสนับสนุน จากภายนอกที่สอดคล้องกับความต้องการของชุมชน (การสร้างเครือข่าย) 8) ผู้นำที่มีความรู้ ความสามารถ 9) การมีตลาดรองรับที่แน่นอน 10) การทำบัญชีรายรับ-รายจ่าย และความโปร่งใส 11) ระบบการสื่อสาร 12) ผลิตภัณฑ์มีคุณภาพสวยงาม ตรงความต้องการของผู้บริโภค 13) ความพร้อมของอุปกรณ์และเครื่องมือ 14) การใช้ทรัพยากร และภูมิปัญญาท้องถิ่น 15) การปฏิบัติทางกฎและข้อบังคับทางสิ่งแวดล้อม และสอดคล้องกับกรมพัฒนาชุมชน (2560) ได้ระบุบทบาทหน้าที่และลักษณะของผู้นำชุมชนที่ดี ไว้ดังนี้ 1) เป็นผู้รักษาหรือประสานให้สมาชิกของชุมชนอยู่ร่วมกัน อยู่ใกล้ชิดกับชุมชนมีความสัมพันธ์ในชุมชนและเป็นที่ยอมรับของคนในชุมชนทำให้มีความสามัคคีกลมเกลียวกันในชุมชน 2) เป็นผู้ปฏิบัติภารกิจของชุมชนให้บรรลุวัตถุประสงค์ต้องรับผิดชอบในกระบวนการวิธีการทำงานด้วยความมั่นคงและเข้าใจได้ และต้องทำงานให้บรรลุเป้าหมาย 3) บทบาทในการสนับสนุนให้เกิดการติดต่อสัมพันธ์ในกลุ่มปฏิบัติงานในทางที่อำนวยความสะดวกให้เกิดการติดต่อสัมพันธ์และปฏิบัติกันด้วยดีของสมาชิกในชุมชน การติดต่อสื่อสารที่ดีจึงเป็นสิ่งสำคัญและเป็นการช่วยให้หน้าที่นี้บรรลุเป้าหมาย สอดคล้องกับงานวิจัยของ ลัดดาวัลย์ สำราญ (2552) ได้ทำการวิจัยเรื่อง ปัจจัยที่ส่งผลต่อความเข้มแข็งของชุมชน กรณีศึกษา อำเภอสามชูก จังหวัดสุพรรณบุรี การวิจัยครั้งนี้ มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาระดับและปัจจัยที่ส่งผลต่อความเข้มแข็งของชุมชน อำเภอสามชูก จังหวัดสุพรรณบุรี ผลการศึกษาพบว่า ปัจจัยที่ส่งผลต่อความเข้มแข็งของชุมชน ซึ่งประกอบด้วย 1) ด้านผู้นำชุมชนที่มีความรู้ ความสามารถ 2) ด้านการมีส่วนร่วม ในกิจกรรมของประชาชน 3) ด้านการบริหารจัดการชุมชน 4) ด้านการเรียนรู้ ร่วมกันของชุมชน 5) ด้านภูมิปัญญาท้องถิ่นและวัฒนธรรมชุมชน และ 6) ด้านการสนับสนุนจากหน่วยงานภาครัฐ และองค์กรเอกชน โดยรวมภาพอยู่ในระดับมาก

5.3 ข้อเสนอแนะ

5.3.1 ข้อเสนอแนะเพื่อนำผลการวิจัยไปใช้

จากการวิจัย ปัจจัยที่ส่งผลต่อความเข้มแข็งของกลุ่มอาชีพในจังหวัดหนองคาย มีข้อเสนอแนะ ดังนี้

5.3.1.1 กลุ่มอาชีพควรจัดกิจกรรมสนับสนุนการมีส่วนร่วมในชุมชนเมื่อเกิดปัญหา ควรร่วมประชุมแสดงความคิดเห็นและหาทางแก้ไขปัญหาร่วมกัน โดนคำนึงถึงผลประโยชน์ของกลุ่ม

5.3.1.2 สมาชิกในกลุ่มควรศึกษาประสบการณ์จากผู้รู้ที่ประสบความสำเร็จขอคำแนะนำ ในเทคนิค วิธีการพัฒนาคุณภาพการผลิตสินค้าให้ตอบโจทย์กับกลุ่มเป้าหมายที่หลากหลายเพื่อสร้าง แรงจูงใจให้กับกลุ่มอาชีพตนเอง

5.3.1.3 หน่วยงานภาครัฐควรมีบทบาทจัดหาสถานที่ในการดำเนินกิจกรรมกลุ่มอาชีพ ในชุมชน เช่น ปรับปรุงศาลาประชาคม วัด เป็นต้น เพื่อให้สมาชิกในกลุ่มมีพื้นที่ในการประชุม และเก็บ วัสดุ อุปกรณ์ในการผลิต

5.3.1.4 ควรมีผู้เชี่ยวชาญเป็นที่เล็งจากภาครัฐและเอกชน นำคณะกรรมการชุมชนไปเรียนรู้แลกเปลี่ยนกับเครือข่ายกลุ่มอาชีพที่ประสบผลสำเร็จเพื่อนำองค์ความรู้มาพัฒนากระบวนการผลิตและการตลาด ตลอดจนการบริหารกลุ่มให้ประสบความสำเร็จ

5.3.1.5 ควรประชาสัมพันธ์เผยแพร่สินค้าชุมชนภูมิปัญญาท้องถิ่นให้เป็นที่รู้จักในช่องทางต่าง ๆ เช่น Line Facebook และเผยแพร่ประวัติความเป็นมาของชุมชน สินค้า OTOP เพื่อสร้างความเป็นเอกลักษณ์ในการท่องเที่ยวการจำหน่ายสินค้าทางวัฒนธรรมของชุมชน

5.3.1.6 ผู้นำควรเสียสละเวลาอุทิศตนเพื่อส่วนรวม เป็นแกนหลักในการขับเคลื่อนประสานงานระหว่างหน่วยงาน สร้างความร่วมมือของทุกฝ่ายให้การดำเนินกิจกรรมของกลุ่มอาชีพประสบความสำเร็จ

5.3.2 ข้อเสนอแนะสำหรับการวิจัยในครั้งต่อไป

5.3.2.1 ควรศึกษาการพัฒนาผลิตภัณฑ์ชุมชนที่สอดคล้องความต้องการของผู้บริโภคในยุคใหม่เพื่อเป็นการสร้างทางเลือกให้กับผู้บริโภค สร้างกลุ่มเป้าหมายใหม่ ๆ ทำให้กลุ่มอาชีพมีรายได้เพิ่มขึ้น

5.3.2.2 ควรมีการศึกษาบทบาทขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นในการส่งเสริมความเข้มแข็งของกลุ่มอาชีพ

5.3.2.3 ควรศึกษาภาวะผู้นำชุมชนต่อการดำเนินงานของกลุ่มอาชีพ

5.3.2.4 ควรศึกษาการสร้างพันธมิตรในการอนุรักษ์ภูมิปัญญาท้องถิ่นของประชาชน

บรรณานุกรม

มหาวิทยาลัยราชภัฏมหาสารคาม
RAJABHAT MAHASARAKHAM UNIVERSITY

บรรณานุกรม

- กรมการปกครอง กระทรวงมหาดไทย. (2549). *สถิติจำนวนประชากรและบ้าน*.
สืบค้นจาก <http://www.dopa.go.th>.
- กรมการพัฒนาชุมชน. (2543). *21 คำถามเกี่ยวกับประชาคม*. สืบค้นจาก http://www.dopa.go.th/web_pages/m03100000/data/21quest.htm.
- กรมการพัฒนาชุมชน. (2547). *แนวทางการดำเนินงาน การสร้างตำนานผลิตภัณฑ์ (Story of Product)*.
กรุงเทพฯ: เอ ทีเอ็น โปรตักชั่น.
- กรมการพัฒนาชุมชน. (2550). *เกร็ดความรู้เกี่ยวกับเศรษฐกิจพอเพียงกับสังคมไทย*. กรุงเทพฯ:
กรมการพัฒนาชุมชน.
- กรมการพัฒนาชุมชน. (2560). *แผนยุทธศาสตร์กรมการพัฒนาชุมชน พ.ศ. 2560–2564*. กรุงเทพฯ:
กรมการพัฒนาชุมชน.
- กรมส่งเสริมการปกครองท้องถิ่น. (2546). *แนวคิดคู่มือปฏิบัติงานสภาตำบลและอบต.* กรุงเทพฯ:
กรมส่งเสริมการปกครองท้องถิ่น.
- กระทรวงศึกษาธิการ. (2553). *หลักสูตรแกนกลางการศึกษาขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช 2551 (พิมพ์ครั้งที่ 3)*.
กรุงเทพฯ: ชุมนุม สหกรณ์การเกษตรแห่งประเทศไทย จำกัด.
- กาญจนา แก้วเทพ. (2538). *การพัฒนาแนววัฒนธรรมชุมชน*. กรุงเทพฯ: สภาคาทอลิกแห่งประเทศไทย
เพื่อการพัฒนา.
- กานดา จันทร์แย้ม. (2556). *จิตวิทยาอุตสาหกรรมและองค์การ*. กรุงเทพฯ: โอเดียนสโตร์.
- การท่องเที่ยวแห่งประเทศไทย. (2544). *แผนปฏิบัติการการท่องเที่ยวเชิงนิเวศแห่งชาติ*. กรุงเทพฯ:
กองอนุรักษ์การท่องเที่ยวแห่งประเทศไทย.
- กิตติพงษ์ แดงเสริมศิริ. (2552). *จิตสำนึกสาธารณะและตัวแบบสร้างจิตสำนึกสาธารณะระดับเยาวชน
ในสถาบันอุดมศึกษา*. กรุงเทพฯ: มหาวิทยาลัยฟาร์อีสเทอร์น.
- กุหลาบ พงษ์เทพิน. (2553). *การสร้างแบบวัดคุณลักษณะอันพึงประสงค์ด้านจิตสาธารณะ สำหรับนักเรียน
ชั้นประถมศึกษาปีที่ 6 ในสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาขอนแก่น เขต 1 (วิทยานิพนธ์ปริญญา
ครุศาสตรมหาบัณฑิต)*. เลย: มหาวิทยาลัยราชภัฏเลย.
- โกวิทย์ พวงงาม. (2546). *การปกครองท้องถิ่นไทย หลักการและมิติใหม่ในอนาคต*. กรุงเทพฯ: วิญญูชน.
- โกวิทย์ พวงงาม. (2553). *การจัดการตนเองของชุมชน*. กรุงเทพฯ: เอ็กเปอเน็ท.
- ชนิษฐา กาญจนรังษิณนท์. (2551). *การสร้างเครือข่ายเพื่อการพัฒนา*. กรุงเทพฯ: กลุ่มงานวิจัยและพัฒนา.
กรมการพัฒนาชุมชน.
- ชนิษฐา กาญจนรังษิณนท์. (2542). *การเสริมสร้างความเข้มแข็งของชุมชนเพื่อเผชิญปัญหาวิกฤต*.
กรุงเทพฯ: บพิตรการพิมพ์.
- คณะกรรมการสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติ. (2541). *การศึกษากับภูมิปัญญาท้องถิ่น*.
กรุงเทพฯ: สำนักนายกรัฐมนตรี.
- คณะอนุกรรมการเสริมสร้างความเข้มแข็งของชุมชน. (2546). *นโยบายสังคมแห่งชาติ*. กรุงเทพฯ:
สำนักนายกรัฐมนตรี.

- งามเนตร จริงสูงเนิน. (2538). *องค์กรชุมชนเครือข่ายเพื่อการจัดการทรัพยากรธรรมชาติในเขตพื้นที่ลุ่มน้ำ: กรณีศึกษาขององค์กรชุมชนเครือข่ายลุ่มน้ำแม่ราก-แม่เลา ตำบลป่าแป๋ อำเภอแม่แตง จังหวัดเชียงใหม่* (วิทยานิพนธ์ปริญญาพัฒนบริหารศาสตรมหาบัณฑิต). กรุงเทพฯ: สถาบันบัณฑิตพัฒนบริหารศาสตร์.
- เจียมจิตต์ ไชยลังกา. (2554). *การวิเคราะห์องค์ประกอบคุณลักษณะที่พึงประสงค์ด้านจิตสาธารณะของนักเรียนชั้นประถมศึกษาโรงเรียน ในสังกัดส นักงานเขตพื้นที่การศึกษาเชียงราย เขต 2* (วิทยานิพนธ์ปริญญาครุศาสตรมหาบัณฑิต). เชียงราย: มหาวิทยาลัยราชภัฏเชียงราย.
- ใจมานัส พลอยดี. (2540). *ปัจจัยที่มีผลต่อความสำเร็จและความล้มเหลวของธุรกิจชุมชน: เปรียบเทียบระหว่างภาพรวมและภาพย่อย (อำเภอคำเขื่อนแก้วจังหวัดยโสธร และอำเภอลานสกา จังหวัดนครศรีธรรมราช)* (วิทยานิพนธ์ปริญญาเศรษฐศาสตรมหาบัณฑิต). กรุงเทพฯ: จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- ชม ภูมิภาค. (2546). *หลักการประชาสัมพันธ์*. กรุงเทพฯ: โอ.เอส.พรีนติ้งเฮาส์วิรัชล ภิรัตนกุล.
- จิตยา สุวรรณะชญ. (2544). *ประชาคมตำบลในกระบวนการพัฒนาทางสังคมของสังคมไทย*. กรุงเทพฯ: มิตรภาพการพิมพ์และสตูดิโอ.
- ณัฐพล ชันธไชย. (2527). *แนวความคิดและทฤษฎีในการพัฒนาประเทศและการพัฒนาชนบท*. กรุงเทพฯ: โอเดียนสโตร์.
- ดิลก ถือกกล้า. (2547). เปรียบเทียบแนวคิดภาวะผู้นำแบบ Principle Centered Leadership กับ Managerial Grid. *การบริหารคน*, 3(24), 71.
- ทวีศักดิ์ นพเกษร. (2542). *วิกฤตสังคมไทยกับบทบาทวิทยาการกระบวนการเล่ม 1*. กรุงเทพฯ: สำนักงานกองทุนเพื่อสังคม ธนาคารออมสิน.
- ทองทิพภา วิริยะพันธุ์. (2546). *มนุษย์สัมพันธ์กับการบริหาร*. กรุงเทพฯ: อินฟอรมีเดีย บู้คส์.
- ทักษญา สง่าโยธิน. (2560). ปัจจัยแห่งความสำเร็จของการดำเนินงานวิสาหกิจชุมชน. *วารสารวิทยาลัยพาณิชยศาสตร์บูรพาปริทัศน์*, 12(2), 11-24.
- ทัศนีย์ ลักษณะภิกขชนัน. (2545). *แนวโน้มการจัดสวัสดิการสังคมไทยในอนาคต*. กรุงเทพฯ: มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์.
- ทำนอง ภูเก็ตพิมพ์. (2551). *แนวคิดการบริหารแบบมีส่วนร่วมในการจัดการศึกษาของชุมชน หลักการบริหารแบบมีส่วนร่วมในการจัดการศึกษาของชุมชน*. กรุงเทพฯ: จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- นภาพรณ หะวานนท์ และคณะ. (2550). *ทฤษฎีสถานรากในเรื่องความเข้มแข็งของชุมชน*. กรุงเทพฯ: สำนักงานกองทุนสนับสนุนการวิจัย (สกว.).
- นภาพรณ จงวุฒิเวศย์. (2553). ปัจจัยที่ส่งผลต่อความสำเร็จในการดำเนินงาน ของธุรกิจชุมชน ในเขตอำเภอเมือง จังหวัดร้อยเอ็ด. *วารสารมหาวิทยาลัยราชภัฏมหาสารคาม; ว.มร.ม.*, 4(2), 103-111.
- นรินทร์ จงวุฒิเวศย์. (2534). *ทฤษฎีและแนวความคิดเกี่ยวกับการพัฒนาชนบท. ในเอกสารการสอนชุดวิชาคหกรรมศาสตร์กับการพัฒนาชุมชน หน่วยที่ 1-7 (หน้า 1-47)*. (พิมพ์ครั้งที่ 2). นนทบุรี: มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช.

- บัณฑิตยสถาน. (2544). *ปัจจัยที่มีผลต่อความสำเร็จในการเสริมสร้างความเข้มแข็งของประชาคมในจังหวัดนครสวรรค์* (วิทยานิพนธ์ปริญญารัฐศาสตรมหาบัณฑิต). เชียงใหม่: มหาวิทยาลัยเชียงใหม่.
- ปกรณ์ ปรียากร. (2538). *ทฤษฎีและแนวคิดเกี่ยวกับการพัฒนาในการบริหารการพัฒนา*. กรุงเทพฯ: สามเจริญพานิช.
- ประกอบ ใจมั่น. (2547). *การพัฒนากระบวนการจัดการความรู้ที่เป็นภูมิปัญญาท้องถิ่น สำหรับมหาวิทยาลัยราชภัฏ* (วิทยานิพนธ์ปริญญาครุศาสตรดุษฎีบัณฑิต). กรุงเทพฯ: จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- ประชุม สุวดีถิ. (2551). *การตลาดอุตสาหกรรมการท่องเที่ยว*. กรุงเทพฯ: สถาบันพัฒนาบริหารศาสตร์.
- ประพันธ์ อินทบาล. (2551). *การดำเนินงานของศูนย์ประสานงานองค์กรชุมชนระดับตำบลที่สัมพันธ์กับความเข้มแข็งของชุมชนในจังหวัดราชบุรี* (วิทยานิพนธ์ปริญญาศิลปศาสตรมหาบัณฑิต). ราชบุรี: มหาวิทยาลัยราชภัฏหมู่บ้านจอมบึง.
- ประเวศ วะสี. (2540). *การพัฒนาพลังสร้างสรรค์องค์กร*. กรุงเทพฯ: หมอชาวบ้าน.
- ประหยัด ปัญญาณี (2549). *การวิเคราะห์ความเข้มแข็งของชุมชน: กรณีศึกษากลุ่มออมทรัพย์เพื่อการผลิตทุฟิงค์* (วิทยานิพนธ์ปริญญาศิลปศาสตรมหาบัณฑิต). เชียงใหม่: มหาวิทยาลัยเชียงใหม่.
- ปรียาพร วงศ์อนุตรโรจน์. (2553). *การบริหารงานวิชาการ* (พิมพ์ครั้งที่ 10). กรุงเทพฯ: ศูนย์สื่อเสริมกรุงเทพ.
- ปาริชาติ วลัยเสถียร และคณะ. (2543). *กระบวนการและเทคนิคการทำงานของนักพัฒนา*. กรุงเทพฯ: สำนักงานกองทุนสนับสนุนการวิจัย.
- ปาริชาติ สถาปัตตานนท์ และชัยวัฒน์ ธีระพันธ์. (2546). *สื่อสารกับสังคมเครือข่าย*. กรุงเทพฯ: สถาบันชุมชนท้องถิ่นพัฒนา.
- ปุนทริกา สุกนธสิงห์. (2557). *ปัจจัยที่มีผลต่อความสำเร็จของกลุ่มอาชีพ: กรณีศึกษากลุ่มอาชีพผลิตถัณฑ์จากผ้า ในเขตจังหวัดเพชรบูรณ์*. เพชรบูรณ์: มหาวิทยาลัยราชภัฏเพชรบูรณ์.
- พระเทพเวที (ประยุทธ์ ปยุตโต). (2531). *กรณีสันตือโคก*. กรุงเทพฯ: เปรียญธรรมสมาคม.
- พระมหาวิวัฒน์ ปรีชาโน พวงนิยม. (2551). *การศึกษาขวัญกำลังใจและแนวทางการพัฒนาขวัญ กำลังใจในการปฏิบัติงานของครูโรงเรียนพระปริยัติธรรม แผนกสามัญศึกษาจังหวัดนครราชสีมา* (วิทยานิพนธ์ปริญญาครุศาสตรมหาบัณฑิต). นครราชสีมา: มหาวิทยาลัยราชภัฏนครราชสีมา.
- พระมหาสุทิตย์ อากาศโร. (2547). *เครือข่าย: ธรรมชาติ ความรู้ และการจัดการ*. กรุงเทพฯ: โครงการเสริมสร้างการเรียนรู้เพื่อชุมชนเป็นสุข (สรส.).
- ไพพรรณ เกียรติโชติชัย. (2541). *กิจกรรมการศึกษาเพื่อพัฒนาท้องถิ่น*. กรุงเทพฯ: ศรีอนันต์การพิมพ์.
- ไพโรจน์ ภัทรนรากุล. (2545). *ยุทธศาสตร์การพัฒนาชาติตามแนวทางชุมชนพึ่งตนเองแบบยั่งยืน: กรอบนโยบายและตัวแบบการจัดการ*. *วารสารพัฒนาบริหารศาสตร์*, 42(3), 24-37.
- มัลลิกา ต้นสอน. (2544). *พฤติกรรมองค์กร*. กรุงเทพฯ: บริษัท เอ็กซ์เบอร์เน็ท จำกัด.
- มิ่งขวัญ แสงสุวรรณ. (2545). *กระบวนการสร้างความเข้มแข็งของชุมชนบ้านโป่ง อำเภอสันทราย จังหวัดเชียงใหม่* (วิทยานิพนธ์ปริญญาศิลปศาสตรมหาบัณฑิต). เชียงใหม่: มหาวิทยาลัยเชียงใหม่.
- ยุทธนา วรณปติกุล. (2542). *สำนึกพลเมือง: ความเรียงว่าด้วยประชาชนบนเส้นทางประชาคม*. กรุงเทพฯ: มูลนิธิการเรียนรู้และพัฒนาประชาคม.

- ยุวัฒน์ วุฒิเมธี. (2534). *การพัฒนาชุมชนจากทฤษฎีสู่การปฏิบัติ*. กรุงเทพฯ: บางกอกบล็อก.
- ระวัง เนตรโพธิ์แก้ว. (2542). *องค์การและการจัดการ Organization and Management* (พิมพ์ครั้งที่ 9). กรุงเทพฯ: พิกัดอักษร.
- รังสรรค์ สิงห์เลิศ. (2551). *ระเบียบวิธีวิจัยทางสังคมศาสตร์*. มหาสารคาม: มหาวิทยาลัยราชภัฏมหาสารคาม.
- รุ่ง แก้วแดง. (2543). *ปฏิวัติการศึกษาไทย* (พิมพ์ครั้งที่ 8). กรุงเทพฯ: มติชน.
- ลัดดาวลัย สำราญ. (2552). ปัจจัยที่ส่งผลต่อความเข้มแข็งของชุมชน กรณีศึกษา อำเภอสามชุก จังหวัดสุพรรณบุรี. ใน *การประชุมวิชาการระดับชาติ มหาวิทยาลัยเทคโนโลยีราชมงคลสุวรรณภูมิ ครั้งที่ 1*. (น. 629-637). วันที่ 22 มิถุนายน 2559. นนทบุรี: มหาวิทยาลัยเทคโนโลยีราชมงคลสุวรรณภูมิ.
- วรรณธรรม กาญจนสุวรรณ. (2553). กระบวนการจัดการชุมชนเข้มแข็ง: รูปแบบ ปัจจัย และตัวชี้วัด. *รัฐประศาสนศาสตร์*, 8(2), 119-158.
- วรวิทย์ อวิรุทธ์วงกุล และธีรพงษ์ มาลัยทอง. (2550). การพัฒนาดัชนีชี้วัดความเข้มแข็งของชุมชน. *วารสารเศรษฐกิจและสังคม*, 44(1), 47.
- วันชัย วัฒนศัพท์. (2553). *คนไทยไม่ทอดทิ้งกัน: คู่มือการจัดการสร้างความปรองดองในระบบบริการสาธารณสุข*. ขอนแก่น: ศิริภรณ์ ออฟเซ็ท.
- วิจารณ์ พานิช. (2549). *การจัดการความรู้: ฉบับนักปฏิบัติ*. กรุงเทพฯ: พิมพ์ลักษณ์.
- วิทยา จันทร์แดง. (2555). *การพัฒนารูปแบบการบริหารจัดการชุมชนเข้มแข็งตามแนวปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงในเขตจังหวัดภาคกลางตอนบน (วิทยานิพนธ์ปริญญาปรัชญาดุษฎีบัณฑิต)*. กรุงเทพฯ: วิทยาลัยนวัตกรรมการจัดการ มหาวิทยาลัยราชภัฏวไลยอลงกรณ์ในพระบรมราชูปถัมภ์.
- วิยะดา แก้วก่อง. (2552). ความเข้มแข็งของชุมชนชาวส่วยบ้านหนองตาต้า อำเภอหนองกี่ จังหวัดบุรีรัมย์. *วารสารวิชาการ มหาวิทยาลัยราชภัฏบุรีรัมย์ สาขามนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์*, 1(2), 46-53.
- วิรัช เตียงหงษากุล. (2529). *การพัฒนาชุมชนตามแนวความคิดนักปรัชญาตะวันตก*. กรุงเทพฯ: โอ.เอส.พรีนติ้ง เฮาส์.
- วิสิทธิ์ ยิ้มยิ้ม และอุษณากร ทาวะรัมย์. (2561). ปัจจัยที่ส่งผลต่อความเข้มแข็งของชุมชนหมู่บ้านเศรษฐกิจพอเพียงต้นแบบ อำเภอเกาะจันทร์ จังหวัดชลบุรี. *วารสารวิชาการศิลปะศาสตร์ประยุกต์*, 11(1), 39-50. กรุงเทพฯ: มหาวิทยาลัยเทคโนโลยีพระจอมเกล้าพระนครเหนือ (มจพ.).
- ศิริพร พงศ์ศรีโรจน์. (2540). *องค์การและการจัดการ* (พิมพ์ครั้งที่ 6). กรุงเทพฯ: มหาวิทยาลัยธุรกิจบัณฑิต.
- ศิริวรรณ เสรีรัตน์. (2545). *องค์การและการจัดการ*. กรุงเทพฯ: ธรรมสาร.
- สนธยา พลศรี. (2545). *ทฤษฎีและหลักการพัฒนาชุมชน*. กรุงเทพฯ: โอเดียนสโตร์.
- สมนึก ภัททิยธนี. (2544). *การวัดผลการศึกษา*. กภาพสินธุ์: ประสานการพิมพ์.
- สมพงษ์ สิงห์พล. (2542). ต้องสอนให้เกิดจิตสำนึกใหม่. *ในสีมาจารย์*, 13(27), 15-16.
- สมพันธ์ เตชะอธิก. (2555). สุขภาวะชุมชนเพื่อความอยู่ดีมีสุข. *วารสารคณะมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยขอนแก่น*, 29(2), 1-22.
- สมศักดิ์ ศรีสันติสุข. (2542). *สังคมและวัฒนธรรมไทย: ลักษณะการเปลี่ยนแปลงและวิทยาการวิจัย*. ขอนแก่น: มหาวิทยาลัยขอนแก่น.

- สรฤทธ จันสุข. (2552). *การศึกษาตัวชี้วัดการพัฒนาชุมชนตามแนวปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง* (วิทยานิพนธ์ปริญญาปรัชญาดุษฎีบัณฑิต). มหาสารคาม: มหาวิทยาลัยมหาสารคาม.
- สร้อยตระกูล (ติวยานนท์) อรรถมานะ. (2543). *สาธารณบริหารศาสตร์* (พิมพ์ครั้งที่ 4). กรุงเทพฯ: มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์.
- สัญญา สัญญาวิวัฒน์. (2541). *การพัฒนาชุมชนแบบจัดการ*. กรุงเทพฯ: จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- สัมพันธ์ เตชะอริก และคณะ. (2537). *ศักยภาพและเครือข่ายผู้นำชาวบ้านคู่มือและทิศทางการพัฒนาผู้นำ ชาวบ้านเพื่อแก้ปัญหาในชนบท*. กรุงเทพฯ: เจริญวิทย์การพิมพ์.
- สำนักงานกองทุนเพื่อสังคม และธนาคารออมสิน. (2542). *โครงการจัดสวัสดิการชุมชนเร่งด่วนเพื่อผู้ยากลำบากโดยเครือข่ายองค์กรชุมชน*. กรุงเทพฯ: สำนักงานกองทุนเพื่อสังคม และธนาคารออมสิน.
- สำนักงานคณะกรรมการพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ. (2544). *แผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ฉบับที่ 9 พ.ศ. 2545-2549*. กรุงเทพฯ: เศรษฐสภาลาดพร้าว.
- สำนักงานคณะกรรมการพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ. (2559). *แผนงานพัฒนาระเบียงเศรษฐกิจภาคตะวันออก (พ.ศ. 2560-2564)*. สืบค้นจาก http://www.nesdb.go.th/ewt_dl_link.php?nid=6381.
- สำนักงานคณะกรรมการพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ. (2560). *แผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ฉบับที่ 12 (พ.ศ. 2560-2564)*. กรุงเทพฯ: สำนักนายกรัฐมนตรี.
- สำนักงานคณะกรรมการพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ. (2560). *แผนยุทธศาสตร์การพัฒนาประเทศตามกรอบยุทธศาสตร์ชาติ 20 ปี*. กรุงเทพฯ: สำนักงานคณะกรรมการพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ.
- สำนักงานพัฒนาชุมชนจังหวัดหนองคาย. (2564). *จำนวนคณะกรรมการกลุ่มอาชีพในจังหวัดหนองคาย 2564*. หนองคาย: สำนักงานพัฒนาชุมชนจังหวัดหนองคาย.
- สำนักงานมาตรฐานอุดมศึกษา และทบวงมหาวิทยาลัย. (2545). *ชุดการเรียนรู้ด้วยตนเอง ชุดวิชาการวิจัยชุมชน*. กรุงเทพฯ: เอส อาร์ พรินติง.
- สีลาภรณ์ นาคทรพร. (2541). *แนวคิดเกี่ยวกับเครื่องชี้วัดคุณภาพชีวิตและสังคม: ระดับในการพัฒนาเครื่องชี้วัดคุณภาพชีวิตและสังคมไทย, อนุชิต พวงลำลีและอรทัย อาจ บรรณาธิการ*. กรุงเทพฯ: สำนักงานกองทุนสนับสนุนการวิจัย (สกว.).
- สุดใจ กรองทอง. (2553). *ปัจจัยที่ส่งผลต่อความเข้มแข็งในการดำเนินงานกลุ่มออมทรัพย์เพื่อการผลิตในเขตจังหวัดบุรีรัมย์* (วิทยานิพนธ์ปริญญารัฐศาสตรมหาบัณฑิต). มหาสารคาม: มหาวิทยาลัยราชภัฏมหาสารคาม.
- สุภาพร สารพันธ์. (2553). *ปัจจัยที่ส่งผลต่อความสำเร็จแบบยั่งยืนของกลุ่มอาชีพสตรี กรณีศึกษากลุ่มสตรีอำเภอหนองจะหลวย จังหวัดอุบลราชธานี* (วิทยานิพนธ์ปริญญารัฐศาสตรมหาบัณฑิต). อุบลราชธานี: มหาวิทยาลัยอุบลราชธานี.
- สุมาลิน ขุนทอง. (2563). *การเสริมสร้างความเข้มแข็งของกลุ่มอาชีพสตรี การทำสมุนไพรรักษาโรคในครัวเรือนบ้านทุ่งกลับใหญ่ ตำบลพัททัน อำเภอบางระจัน จังหวัดสิงห์บุรี. วารสาร มจร การพัฒนาสังคม, 5(3), 184-194.*

- हत्यัย อาจปฐ. (2544). *ความสัมพันธ์ระหว่างปัจจัยส่วนบุคคล ภาวะผู้นำ รูปแบบการดำเนินชีวิต และความสามารถในการเรียนรู้ด้วยตนเองกับการมีจิตสำนึกสาธารณะของนักศึกษาพยาบาล เขตกรุงเทพมหานคร* (วิทยานิพนธ์ปริญญาพยาบาลมหาบัณฑิต). กรุงเทพฯ: จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- หาญศึก ทรงสวัสดิ์. (2550). *ปัจจัยที่ส่งผลต่อชุมชนเข้มแข็ง กรณีศึกษา เทศบาลตำบลท่าข้าม อำเภอชนแดน จังหวัดเพชรบูรณ์* (วิทยานิพนธ์ปริญญาศิลปศาสตรมหาบัณฑิต). เพชรบูรณ์: มหาวิทยาลัยราชภัฏเพชรบูรณ์.
- อเนก นาคะบุตร. (2536). *คนกับดิน ป่า น้ำ จุดเปลี่ยนแปลงความคิด*. กรุงเทพฯ: สถาบันชุมชนท้องถิ่นพัฒนา.
- อรพินท์ สฟโชคชัย. (2550). *หลักการบริหารราชการแบบมีส่วนร่วมในกิจกรรม Home Office Day. วันที่ 30 เมษายน 2550 ณ ห้องประชุม ก.พ.ร. ชั้น 5*. กรุงเทพฯ: สำนักงานเลขาธิการสำนักงานคณะกรรมการพัฒนาระบบราชการ.
- อำภา จันทราภาศ. (2543). *ทุนทางสังคมที่มีผลต่อความเข้มแข็ง ของชุมชนโดยทำการศึกษานบ้านโป่งนก ตำบลคลองแม่คะ อำเภอฝาง จังหวัดเชียงใหม่* (วิทยานิพนธ์ปริญญาศึกษาศาสตรมหาบัณฑิต). เชียงใหม่: มหาวิทยาลัยเชียงใหม่.
- อินสอน บัวเขียว. (2546). *การบริหารชุมชน*. กรุงเทพฯ: พิราบ.
- อิสรนนท์ ทรงเนติเขาวลิต. (2556). *ปัจจัยที่ส่งผลต่อประสิทธิภาพการดำเนินงานกลุ่มออมทรัพย์ เพื่อการผลิตจังหวัดนครปฐม* (วิทยานิพนธ์ปริญญารัฐประศาสนศาสตรมหาบัณฑิต). ขอนแก่น: มหาวิทยาลัยขอนแก่น.
- อุทัย ดุลยเกษม และอรศรี งามวิทยาพงศ์. (2540). *ระบบการศึกษากับชุมชน: กรอบความคิด และข้อเสนอเพื่อการศึกษาวิจัย*. กรุงเทพฯ: สำนักงานกองทุนสนับสนุนการวิจัย.
- Hersey, P. and Blanchard, K.H. (1977). *Management of Organizational Behavior*. New York: McGraw-Hill Book Company Inc.
- Mathews, J. (1996). *Human Resource Development*. London: Kogan.
- Mott, P.E. (1972). *The Characteristic of Effective Organization*. New York: Harper and Row.
- Philip, K. (2003). *Marketing Management* (11th ed.). Upper Sanddler River, New Jersey: Prentice Hall.
- Taro, Y. (1973). *Statistics: An Introductory Analysis* (3rd ed.). New York: Harper and Row Publications.

ภาคผนวก

มหาวิทยาลัยราชภัฏมหาสารคาม
RAJABHAT MAHASARAKHAM UNIVERSITY

ภาคผนวก ก

แบบสอบถามเพื่อการวิจัย

มหาวิทยาลัยราชภัฏมหาสารคาม
RAJABHAT MAHASARAKHAM UNIVERSITY

แบบสอบถามเพื่อการวิจัย

เรื่อง ปัจจัยที่ส่งผลต่อความเข้มแข็งของกลุ่มอาชีพในจังหวัดหนองคาย

คำชี้แจง

1. แบบสอบถามแบ่งเป็น 4 ส่วน คือ

ส่วนที่ 1 ข้อมูลทั่วไปของผู้ตอบแบบสอบถาม

ส่วนที่ 2 แบบสอบถามระดับความคิดเห็นเกี่ยวกับปัจจัยที่ส่งผลต่อความเข้มแข็งของกลุ่มอาชีพในจังหวัดหนองคาย

ส่วนที่ 3 แบบสอบถามระดับความเข้มแข็งของกลุ่มอาชีพในจังหวัดหนองคาย

ส่วนที่ 4 ข้อเสนอแนะอื่น ๆ เกี่ยวกับการพัฒนาความเข้มแข็งของกลุ่มอาชีพในจังหวัดหนองคาย

ส่วนที่ 1 ข้อมูลทั่วไปของผู้ตอบแบบสอบถาม

คำชี้แจง: โปรดทำเครื่องหมาย ✓ หน้าข้อที่ตรงข้อมูลส่วนตัวของท่านหรือเติมรายละเอียดในช่องว่าง

1. เพศ

1.1 ชาย

1.2 หญิง

2. อายุ

2.1 ต่ำกว่า 25 ปี

2.2 25-35 ปี

2.3 46-55 ปี

2.4 55 ปี ขึ้นไป

3. การศึกษา

3.1 ต่ำกว่าปริญญาตรี

3.2 ปริญญาตรี

3.3 สูงกว่าปริญญาตรี

4. อาชีพหลักของท่าน (ก่อนเข้าร่วมกลุ่มอาชีพ)

4.1 ธุรกิจส่วนตัว

4.2 เกษตรกรรม

4.3 ค้าขาย

4.4 รับจ้างทั่วไป

4.5 อาสาสมัครชุมชน

4.6 ว่างาน

5. รายได้อาชีพหลัก

5.1 ต่ำกว่า 10,000 บาท

5.2 10,000-20,000 บาท

5.3 20,000 บาทขึ้นไป

6. ประเภทของกลุ่มอาชีพ
- 6.1 ด้านเกษตรกรรม
  - 6.2 ด้านการหัตถกรรม
  - 6.3 ด้านคหกรรม
  - 6.4 ด้านพาณิชยกรรม
  - 6.5 ด้านอุตสาหกรรม
  - 6.6 ด้านศิลปกรรม
7. ช่องทางการจำหน่ายส่วนใหญ่
- 7.1 ที่ทำการกลุ่ม
  - 7.2 ส่งตามร้านค้าปลีก
  - 7.3 พ่อค้าคนกลางรับซื้อ
  - 7.4 ขายออนไลน์
8. รายได้จากการจำหน่ายสินค้า/บริการ ของกลุ่มอาชีพของท่านได้รับต่อเดือน
- 8.1 ต่ำกว่า 10,000 บาท
  - 8.2 10,000–20,000 บาท
  - 8.3 20,000 บาทขึ้นไป

คำชี้แจง กรุณาพิจารณาข้อความต่อไปนี้และทำเครื่องหมาย ✓ ลงในช่องที่ตรงกับความเป็นจริงมากที่สุด

รายการ	ระดับความคิดเห็น				
	มากที่สุด	มาก	ปานกลาง	น้อย	น้อยที่สุด
ส่วนที่ 2 ระดับความคิดเห็นเกี่ยวกับปัจจัยที่ส่งผลต่อความเข้มแข็งของกลุ่มอาชีพในจังหวัดหนองคาย					
1.	ด้านการมีส่วนร่วมของคนในชุมชน				
1.1	วางแผนร่วมกับผู้นำชุมชนหรือหน่วยงานในการจัดกิจกรรมต่าง ๆ				
1.2	เสนอข้อคิดเห็นที่เป็นประโยชน์กับชุมชน				
1.3	เข้าไปมีส่วนร่วมในกิจกรรมตามโอกาส				
1.4	ช่วยกันแก้ไขปัญหาในชุมชน				
2.	ด้านขวัญและกำลังใจ				
2.1	มีแบบอย่างนักพัฒนาในพื้นที่ที่ประสบความสำเร็จจึงทำให้เกิดแรงจูงใจ				
2.2	ได้รับการสนับสนุนจากหน่วยงานต่าง ๆ				
2.3	เห็นความสำคัญในการเปลี่ยนแปลงชุมชนของตนเอง				
2.4	ทุกคนช่วยเกื้อกูลกันทำงานเป็นทีม				
3.	ด้านการสนับสนุนจากภาครัฐ				
3.1	ได้รับงบประมาณสนับสนุนจากภาครัฐ				
3.2	ภาครัฐส่งบุคลากรมาเป็นพี่เลี้ยงในการดำเนินโครงการ				
3.3	ได้รับการสนับสนุนด้านวัสดุ อุปกรณ์จากภาครัฐ				
3.4	ภาครัฐจัดหาสถานที่ในการรวมกลุ่มในชุมชน				
4.	ด้านเครือข่ายองค์กรชุมชน				
4.1	สนับสนุนการแลกเปลี่ยนองค์ความรู้ระหว่างกลุ่ม				
4.2	พัฒนาแหล่งข้อมูลสารสนเทศของชุมชน				
4.3	หน่วยงานที่เกี่ยวข้องนำบุคลากรไปศึกษาดูงานกลุ่มที่ประสบผลสำเร็จ				
4.4	นำองค์ความรู้ที่คิดค้นได้ไปแลกเปลี่ยนกันระหว่างเครือข่าย				

รายการ	ระดับความคิดเห็น				
	มากที่สุด	มาก	ปานกลาง	น้อย	น้อยที่สุด
5.	ด้านการประชาสัมพันธ์				
5.1	มีการประชาสัมพันธ์การท่องเที่ยวและประชาสัมพันธ์สินค้าชุมชนในช่องทางออนไลน์				
5.2	ภาครัฐและเอกชนจัดกิจกรรมส่งเสริมการจำหน่ายสินค้าให้กับชุมชน				
5.3	มีแหล่งข้อมูลกลางในการสืบค้นแหล่งท่องเที่ยวและจำหน่ายสินค้าชุมชน				
5.4	สื่อต่าง ๆ ในท้องถิ่นช่วยประชาสัมพันธ์หาช่องทางในการจำหน่ายสินค้าชุมชน				
6.	ด้านผู้นำชุมชน				
6.1	ผู้นำชุมชนเป็นผู้ประสานความร่วมมือในแต่ละฝ่ายให้ทำงานได้อย่างราบรื่น				
6.2	ผู้นำชุมชนแลกเปลี่ยนเรียนรู้ร่วมกับสมาชิกในชุมชน				
6.3	ผู้นำชุมชนมีภาวะผู้นำกล้าตัดสินใจเพื่อประโยชน์ของส่วนรวม				
6.4	ผู้นำอุทิศตนเสียสละเวลาเพื่อประโยชน์ของชุมชน				
ส่วนที่ 3 ระดับความเข้มแข็งของกลุ่มอาชีพในจังหวัดหนองคาย					
1.	ด้านเศรษฐกิจ				
1.1	สามารถใช้ศักยภาพของชุมชนในการสร้างมูลค่า สร้างอาชีพ				
1.2	มีการระดมทรัพยากรจากแหล่งต่าง ๆ ในการดำเนินกิจกรรม				
1.3	มีการเพิ่มมูลค่าให้สินค้าในชุมชน				
1.4	มีทางเลือกในการหารายได้ที่หลากหลาย เช่น แหล่งท่องเที่ยว สินค้า ที่พัก				
2.	ด้านสังคม				
2.1	ชุมชนสามารถแก้ไขปัญหาต่าง ๆ ร่วมกันได้				
2.2	มีการวางแผนการพัฒนาชุมชนร่วมกัน				

รายการ	ระดับความคิดเห็น				
	มากที่สุด	มาก	ปานกลาง	น้อย	น้อยที่สุด
2.3	สมาชิกในชุมชนให้ความร่วมมือ ในกิจกรรมต่าง ๆ				
2.4	อยู่ร่วมกันแบบเครือญาติเข้าใจและ มีน้ำใจ ต่อกันเป็นภูมิคุ้มกันต่อปัญหา ต่าง ๆ				
3.	ด้านวัฒนธรรม				
3.1	มีการสืบสานภูมิปัญญาความรู้ชุมชน				
3.2	มีการแลกเปลี่ยนความรู้กันอย่างกว้างขวาง และต่อเนื่อง				
3.3	มีความเชื่อมั่นในศักยภาพ ภูมิปัญญา และมีความภูมิใจในชุมชน				
3.4	สามารถปรับตัวเข้ากับยุคสมัยโดยยึดถือ ประเพณี วัฒนธรรมดั้งเดิม				
4.	ด้านทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม				
4.1	มีการใช้ทรัพยากรในชุมชนในการสร้าง มูลค่าอย่างคุ้มค่า				
4.2	ชุมชนสามารถจัดระบบดูแลและแบ่ง สรรทรัพยากรให้เกิดประโยชน์สูงสุด				
4.3	มีการจัดกิจกรรมการอนุรักษ์ทรัพยากร ธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม				
4.4	ปลูกฝังค่านิยมให้กับคนรุ่นใหม่ในการ หวงแหนทรัพยากรในชุมชน				

ส่วนที่ 4 ข้อเสนอแนะอื่น ๆ เกี่ยวกับความเข้มแข็งของกลุ่มอาชีพในจังหวัดหนองคาย

.....

.....

.....

.....

ขอขอบคุณทุกท่านที่ท่านให้ความร่วมมือในการตอบแบบสอบถาม

ภาคผนวก ข

ค่าความสอดคล้อง (IOC) ของแบบสอบถามเพื่อการวิจัย

มหาวิทยาลัยราชภัฏมหาสารคาม
RAJABHAT MAHASARAKHAM UNIVERSITY

ตารางที่ ข.1 ค่าความสอดคล้อง (IOC) ของแบบสอบถามเพื่อการวิจัย

คำถามข้อ	คะแนนของผู้เชี่ยวชาญ			ผลรวม	ค่าเฉลี่ย
	คนที่ 1	คนที่ 2	คนที่ 3		
X1	+1	+1	+1	3	1
X2	+1	+1	+1	3	1
X3	+1	+1	+1	3	1
X4	+1	+1	+1	3	1
X5	+1	+1	+1	3	1
X6	+1	+1	+1	3	1
X7	+1	+1	+1	3	1
X8	+1	+1	+1	3	1
X9	+1	+1	+1	3	1
X10	+1	+1	+1	3	1
X11	+1	+1	+1	3	1
X12	+1	+1	+1	3	1
X13	+1	+1	+1	3	1
X14	+1	+1	+1	3	1
X15	+1	+1	+1	3	1
X16	+1	+1	+1	3	1
X17	+1	+1	+1	3	1
X18	+1	+1	+1	3	1
X19	+1	+1	+1	3	1
X20	+1	+1	+1	3	1
X21	+1	+1	+1	3	1
X22	+1	+1	+1	3	1
X23	+1	+1	+1	3	1
X24	+1	+1	+1	3	1
Y1	+1	+1	+1	3	1
Y2	+1	+1	+1	3	1
Y3	+1	+1	+1	3	1
Y4	+1	+1	+1	3	1
Y5	+1	+1	+1	3	1
Y6	+1	+1	+1	3	1
Y7	+1	+1	+1	3	1

(ต่อ)

ตารางที่ ข.1 (ต่อ)

คำถามข้อ	คะแนนของผู้เชี่ยวชาญ			ผลรวม	ค่าเฉลี่ย
	คนที่ 1	คนที่ 2	คนที่ 3		
Y8	+1	+1	+1	3	1
Y9	+1	+1	+1	3	1
Y10	+1	+1	+1	3	1
Y11	+1	+1	+1	3	1
Y12	+1	+1	+1	3	1
Y13	+1	+1	+1	3	1
Y14	+1	+1	+1	3	1
Y15	+1	+1	+1	3	1
Y16	+1	+1	+1	3	1

มหาวิทยาลัยราชภัฏมหาสารคาม
RAJABHAT MAHASARAKHAM UNIVERSITY

ภาคผนวก ค

คำอำนาจจำแนกของแบบสอบถามเพื่อการวิจัย

มหาวิทยาลัยราชภัฏมหาสารคาม
RAJABHAT MAHASARAKHAM UNIVERSITY

ตารางที่ ค.1 ค่าอำนาจจำแนกของแบบสอบถามเพื่อการวิจัย

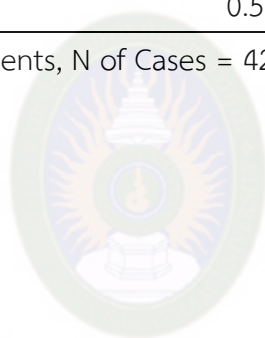
ข้อ	ค่าอำนาจจำแนกของแบบสอบถามเพื่อการวิจัย
X1	0.583
X2	0.325
X3	0.378
X4	0.259
X5	0.746
X6	0.355
X7	0.459
X8	0.535
X9	0.568
X10	0.493
X11	0.372
X12	0.438
X13	0.592
X14	0.431
X15	0.583
X16	0.467
X17	0.514
X18	0.534
X19	0.792
X20	0.583
X21	0.325
X22	0.583
X23	0.325
X24	0.378
Y1	0.378
Y2	0.202
Y3	0.355
Y4	0.459
Y5	0.535
Y6	0.568

(ต่อ)

ตารางที่ ค.1 (ต่อ)

ข้อ	ค่าอำนาจจำแนกของแบบสอบถามเพื่อการวิจัย
Y7	0.493
Y8	0.459
Y9	0.535
Y10	0.568
Y11	0.355
Y12	0.459
Y13	0.535
Y14	0.325
Y15	0.583
Y16	0.568

หมายเหตุ: Reliability Coefficients, N of Cases = 42, N of Items = 40, Alpha = .901

มหาวิทยาลัยราชภัฏมหาสารคาม
RAJABHAT MAHASARAKHAM UNIVERSITY

การเผยแพร่ผลงานวิจัย

ศศิธร สิงห์บัว, ยุภาพร ยุภาศ และภักดี โพธิ์สิงห์. (2565). ปัจจัยที่ส่งผลต่อความเข้มแข็งของกลุ่มอาชีพ
ในจังหวัดหนองคาย. ในการประชุมวิชาการและนำเสนอผลงานวิจัยระดับชาติ ครั้งที่ 4 “ศาสตร์
พระราชากับการพัฒนาอย่างยั่งยืนในสังคมวิถีใหม่สู่อนาคต”. วันที่ 20 พฤษภาคม 2565 (น. 728-747).
ร้อยเอ็ด: มหาวิทยาลัยราชภัฏร้อยเอ็ด.

มหาวิทยาลัยราชภัฏมหาสารคาม
RAJABHAT MAHASARAKHAM UNIVERSITY

ประวัติผู้วิจัย

ชื่อ	นางสาวศศิธร สิงห์บัว
วันเกิด	10 กุมภาพันธ์ 2517
สถานที่เกิด	เลขที่ 87 หมู่ 11 ตำบลค่ายบกหวาน อำเภอเมืองหนองคาย จังหวัดหนองคาย 43000
ที่อยู่ปัจจุบัน	เลขที่ 87 หมู่ 11 ตำบลค่ายบกหวาน อำเภอเมืองหนองคาย จังหวัดหนองคาย 43000
สถานที่ทำงาน	องค์การบริหารส่วนจังหวัดหนองคาย ตำบลหนองกอมเกาะ อำเภอเมือง จังหวัดหนองคาย
ตำแหน่ง	นักจัดการงานทั่วไป
ประวัติการศึกษา	
พ.ศ. 2540	ศิลปศาสตรบัณฑิต (ศศ.บ.) สาขาวิชาพัฒนาชุมชน มหาวิทยาลัยขอนแก่น
พ.ศ. 2566	รัฐประศาสนศาสตรมหาบัณฑิต (รป.ม.) สาขาวิชารัฐประศาสนศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏมหาสารคาม